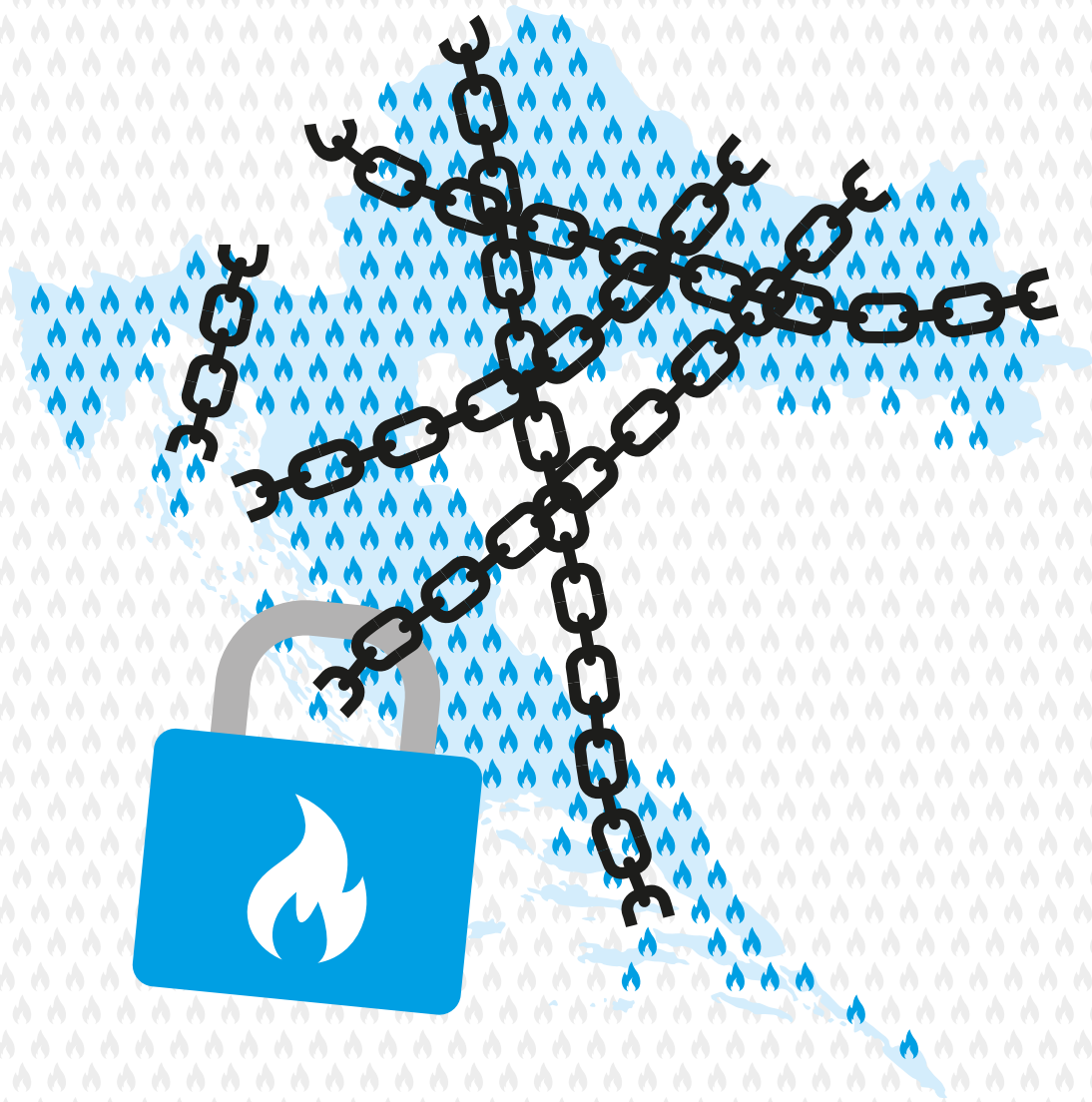
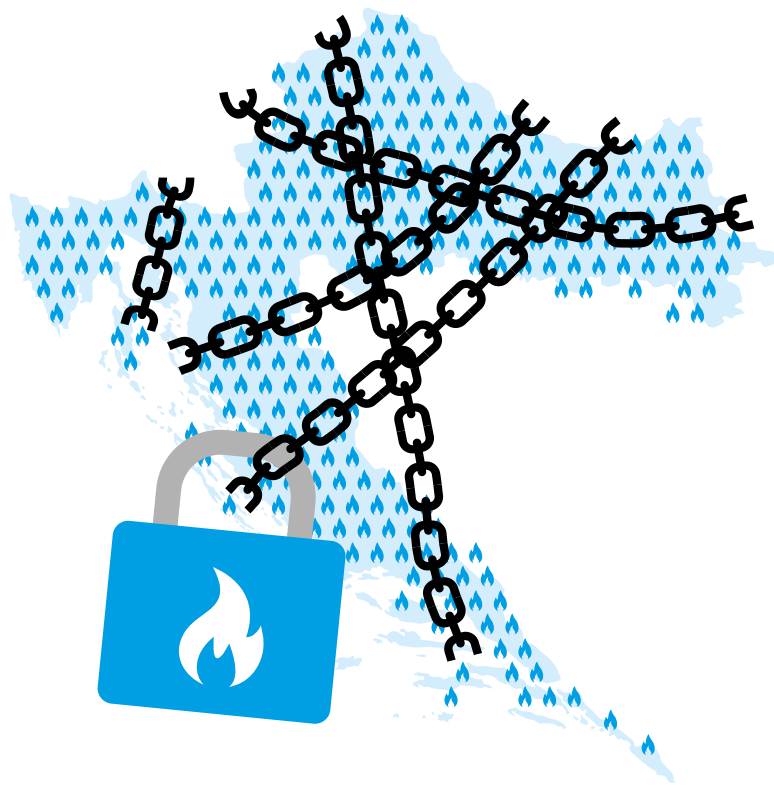


# Zarobljavanje PLINOM

**Istraživački izvještaj studija kvalitete  
javnog upravljanja i stanja zarobljenosti  
u energetske sektoru**







# Zarobljavanje PLINOM

**Istraživački izvještaj studija kvalitete  
javnog upravljanja i stanja zarobljenosti  
u energetsom sektoru**

---

Petar Vidov • Duje Prkut

Zagreb, ožujak 2019

**Metodologija:** Nives Miošić-Lisjak

**Izdavač:** GONG

**Za izdavača:** Jelena Berković

**ISBN:** 978-953-7960-16-2

Za potrebe ovog istraživanja korišten je Mozaik veza (<https://www.mozaikveza.hr/>)



**MOZAIKVEZA**

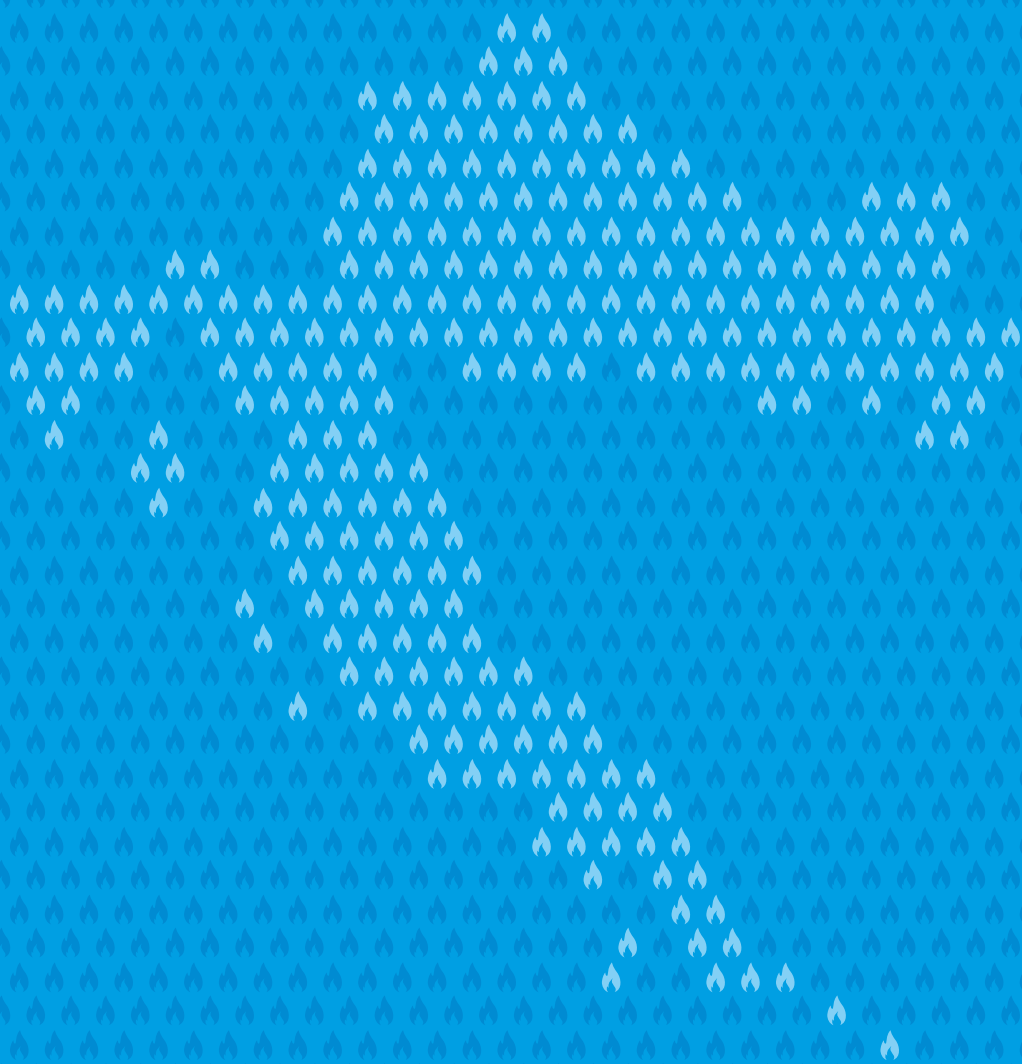
Istraživanje je podržao National Endowment for Democracy.

# SADRŽAJ

<b>UVOD</b>	<b>4</b>
<b>METODOLOGIJA</b>	<b>9</b>
<b>DRUŠTVENO - POLITIČKI KONTEKST</b>	<b>15</b>
<b>STUDIJA SLUČAJA: INA</b>	<b>32</b>
<b>STUDIJA SLUČAJA: LNG TERMINAL</b>	<b>57</b>
<b>STUDIJA SLUČAJA: PPD</b>	<b>69</b>
<b>ZAKLJUČAK I PREPORUKE</b>	<b>83</b>

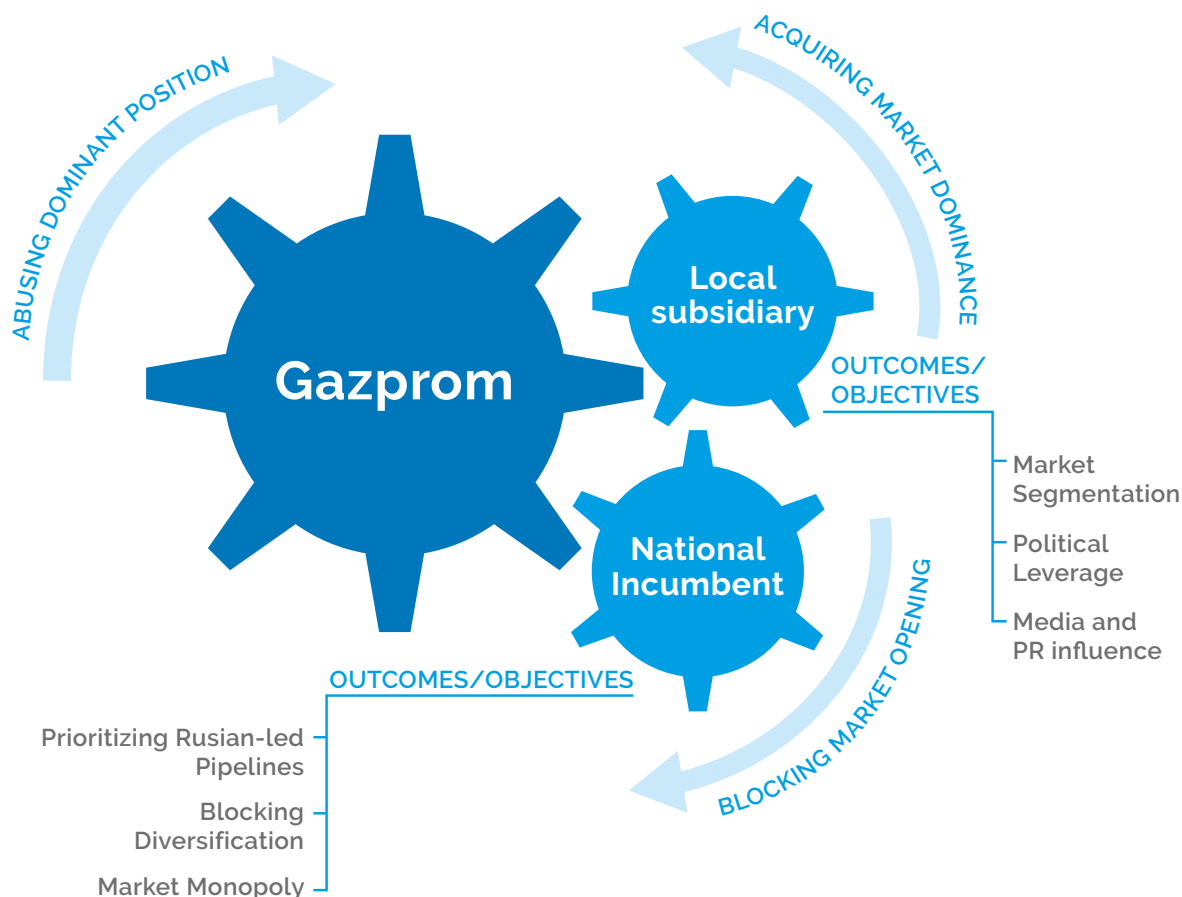


# UVOD



Neosporna je činjenica da je energetika najvažnija djelatnost u kojoj države vide svoj strateški interes. "Energija je za gospodarstvo ono što je hrana za ljude", istaknulo je više sugovornika intervjuiranih u sklopu ovog istraživanja. No energetska sektor u Hrvatskoj poprište je i desetaka uglavnom nerazjašnjenih korupcijskih afera iza kojih se naslućuju skrivene mreže partikularnih interesa. Hrvatski politički sustav i inače je ranjiv naspram partikularnih i koruptivnih interesa, ali u energetici je taj problem posebno naglašen zbog financijske intenzivnosti sektora: vrijednost energetske projekata najčešće se izražava u milijardama kuna. Stoga smo osmislili i proveli istraživanje s ciljem utvrđivanja kvalitete upravljanja u hrvatskoj energetske politici, te razine do koje tom politikom dominiraju skriveni, partikularni interesi (tzv. zarobljavanje politike). Također, zanimalo nas je i u kojoj mjeri stanje energetske politike RH reflektira vanjskopolitičkih ciljeva Ruske Federacije, zbog čega smo poseban naglasak stavili na politiku plinskog gospodarstva. Prirodni plin, naime, ima status važnog tranzicijskog goriva u prijelazu prema postfossilnom dobu, a glavni opskrbljivač plinom čitavog europskog kontinenta - pa tako i Hrvatske - je ruski Gazprom, moćno geopolitičko oružje Vladimira Putina. Istraživanje je provedeno kombiniranjem metoda istraživačkog novinarstva i analize javnih politika: u zadnjem kvartalu 2018. vođeni su anonimni dubinski polustrukturirani intervjui s 20 relevantnih sugovornika (stručnjaka iz područja energetike, pripadnika akademske zajednice i političara koji su obnašali visoke funkcije u izvršnoj vlasti), provedena je analiza ključnih dokumenata i odluka kojima se formira energetska politika, pretražene su arhive javnih medija, te javno dostupne informacije o poslovnim aktivnostima i upravljačkim strukturama energetske tvrtki. Ovakav način provedbe istraživanja omogućio nam je svojevrsnu kombinaciju žanrova: istraživanje je provedeno unutar unaprijed definiranog metodološkog okvira, ali su nalazi prezentirani narativom istraživačkog novinarstva.

Istraživanju smo pristupili zbog neophodnosti usluga energetske sektora za razvoj država i njihovog gospodarstva, očigledno prisutne korupcije širokih razmjera, te činjenice da se radi o djelatnosti izrazito podložnoj političkom utjecaju. Također, inspiriralo nas je istraživanje "The Kremlin Playbook: Understanding Russian Influence in Central and Eastern Europe", objavljeno 2016. godine, kojim je prokazan ključni instrument ruskog zarobljavanja: sustavno slabljenje pozicije lokalnog aktera na plinskom tržištu kako bi Gazpromove posredničke kompanije ostvarile dominantnu poziciju. Iako Hrvatska nije bila obuhvaćena ovim istraživanjem, autori je identificiraju kao "posebno živopisan primjer" jer "se doima da mreže pod ruskim utjecajem zahvaćaju sam vrh vlasti". Smatrali smo nužnim pokušati potvrditi točnost citirane tvrdnje jer istraživanje "The Kremlin Playbook" konstatira kako povećana prisutnost ruskog kapitala u lokanim gospodarstvima u Istočnoj i Središnjoj Europi, koje Rusija smatra svojom interesnom sferom, rezultira klizanjem prema kleptokratskoj iliberalnoj demokraciji. Posebno su nas zanimali učinci liberalizacije plinskog tržišta Europske unije, koji su na istoku Europe rezultirali monopolskom pozicijom ruskog Gazpoma. Naime, iako je liberalizacija otvorila istočnoeuropska tržišta različitim preprodavačima, sav plin kojim oni trguju dolazi iz istog izvora.



Izvor: *The Kremlin Playbook*

Nekoliko je razloga zbog kojih se pretjerana ovisnost o ruskom plinu shvaća se kao nepoželjna. Ovisnost o samo jednom dobavljaču čini sigurnost opskrbe plinom instrumentom političkog pritiska, što je postalo evidentno nakon ukrajinske plinske krize 2009. godine<sup>1</sup>. Također, ruska dominacija na plinskom tržištu pogoduje korupciji koja ubrzava razgradnju vladavine prava, te dovodi u pitanje samostalnost i neovisnost nadzornih institucija. Konačno, ovisnost Europe o ruskom plinu usporava tranziciju prema niskougljičnoj ekonomiji; države Istočne Europe u velikoj se mjeri i dalje oslanjaju na termoelektrane na ugljen za proizvodnju električne energije upravo zbog straha da će u slučaju potpunog prelaska na plin postati dodatno izložene ruskim ucjenama<sup>2</sup>. Ključni

vanjskopolitički cilj ruskog djelovanja političko je zblizavanje Rusije i europskog kontinenta, što se nažalost ne postiže povećanjem razine demokracije, transparentnosti i ljudskih prava u Rusiji, već pokušajima političkog zarobljavanja zemalja Istočne Europe kako bi ih se gurnulo prema autoritarnom modelu vlasti kakav je prisutan u Putinovoj Rusiji. Umjesto da s EU gradi partnerski odnos, rusko djelovanje usmjereno je prema razgrađivanju jedinstva unutar Unije. Kleptokratske iliberalne elite koje provode ovu retrogradnu tranziciju zalažu se za slabljenje utjecaja institucija EU, što Rusiji omogućuje izbjegavanje bilateralnih odnosa s EU i uspostavu multilateralnih odnosa s pojedinih državama članicama. Takav se pristup posebno uspješnim pokazao u odnosu Rusije prema Mađarskoj, čiji se premijer Viktor Orban smatra najvažnijim Putinovim saveznikom unutar EU, te najglasnijim promotorom koncepta tzv. kršćanske iliberalne demokracije. U mandatima vlada Tihomira Oreškovića, a posebno Andreja Plenkovića primjetno je novo političko

1 Russia-Ukraine gas disputes, Wikipedia. org; [https://en.wikipedia.org/wiki/Russia%E2%80%93Ukraine\\_gas\\_disputes](https://en.wikipedia.org/wiki/Russia%E2%80%93Ukraine_gas_disputes)

2 Mapped: The world's coal power plants, Carbon Brief; <https://www.carbonbrief.org/mapped-worlds-coal-power-plants>



zblizavanje Hrvatske i Mađarske, nakon godina narušenih odnosa. HDZ-ovi zastupnici u Europskom parlamentu u više su se navrata prilikom glasanja o problematici ljudskih prava i vladavine prava svrstali uz politički izoliranu Mađarsku (i Poljsku), oponirajući pritom službenom stajalištu vlastite političke grupacije, Europske pučke stranke (EPP)<sup>3</sup>. Orbanova vlada odustala je od blokade hrvatskog pristupanja Organizaciji za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD). Novi Zakon o privatizaciji INA-e otvara mogućnost da mađarski MOL konačno i službeno preuzme većinsko vlasništvo u hrvatskoj naftnoj kompaniji. Premijer Plenković ugostio je Orbana u Zagrebu prvi put nakon sedam godina, a dva su se premijera družila i neformalno tijekom Orbanovog ljetovanja u Hrvatskoj. Sve to možda i ne bi bilo zabrinjavajuće kad u Hrvatskoj ne bi istovremeno u porastu bili fenomeni imanentni iliberalnim demokratskim sustavima: politička netransparentnost i sklonost korupciji, upitna nezavisnost medija i pravosuđa, slab rad nadzornih i kontrolnih institucija, opetovani pokušaji ograničavanja izborne razine ljudskih prava i sloboda<sup>4</sup>.

Rezultati istraživanja ukazuju na potpunu odsutnost strateškog upravljanja i promišljanja u energetske sektoru. Hrvatska je donijela dvije energetske strategije, 2002. i 2009. godine, ali radilo se o dokumentima upitne kvalitete koji povrh toga nisu bili ni provedeni. Razina nebrige za energetske sektor vidljiva je u činjenici da strategije nisu popraćene operativnim dokumentima, što je jedan od ključnih preduvjeta za smislenu evaluaciju i upravljanje provedbom same politike. Ključne odluke u energetske sektoru donose se mimo, a ponekad čak i usprkos postojećim strategijama te su podložne netransparentnim lobističkim utjecajima. Hrvatski energetske sektor metaforički se može opisati kao zrakoprazan prostor, potpuno otvoren za partikularne interese i njihovo zagovaranje često štetnih energetske projekata. U taj zrakoprazan prostor bilo tko može "utrčati" s vlastitim projektom, a da Republika Hrvatska ne zna

jednoznačno odgovoriti jesu li takvi projekti u njenom nacionalnom interesu. Jer nacionalne interese nije ni sama definirala. Otkad je izborila neovisnost, Republika Hrvatska uspjela je samostalno izgraditi tek jedan energetske objekt, malu hidroelektranu Lešće, ali i ona je idejno osmišljena još za vrijeme Jugoslavije. Energetske sektor u Hrvatskoj nije se razvijao jer je izgradnja energetske objekata skup i dugotrajan posao, za koji je nužno dugoročno strateško planiranje.

Također, ustanovljeno je da Republika Hrvatska već sad većinu svojih potreba za plinom zadovoljava uvozom plina. Izgledno je da će se ovisnost RH o ruskom plinu još povećavati: INA-ina proizvodnja plina na poljima u Sjevernom Jadranu opada dok novih nalazišta ni istraživanja nema, LNG terminal kao alternativni dobavni pravac za plin iz Katara ili SAD-a još nije izgrađen, a kapaciteti RH za skladištenje plina "za crne dane" ili manevriranje na tržištu izrazito su skromni. Rezultati istraživanja ukazuju i da je INA, otkad je 2009. prepuštena MOL-u na upravljanje, izgubila svoju dominantnu poziciju na tržištu plina, kao i dobar dio kapaciteta za istraživanje i eksploataciju plinskih nalazišta. Slabljenje tržišne pozicije nacionalne naftno-plinske kompanije najčešće koruptivnim metodama kako bi se stvorio prostor za Gazpromovog posrednika na plinskom tržištu važan je instrument zarobljavanja prema "The Kremlin Playbooku". Ovim istraživanjem potvrđeno je da se takav proces odvio i u Hrvatskoj. INA-inu dominantnu ulogu na tržištu plina u RH preuzelo je Prvo plinarsko društvo (PPD), posrednička kompanija za uvoz Gazpromovog plina. Neupitan je utjecaj PPD-a na hrvatski politički prostor. Ova je firma milijunskim posudbama financirala oporbeni HDZ Tomislava Karamarka, čije je političko djelovanje obilovalo iliberalnim tendencijama: promovirali su historijski revizionizam, zagovarali verbalni delikt, prijetili ukidanjem prava nacionalnih i seksualnih manjina, kao i reproduktivnih prava žena, cenzurirali kritičke glasove nezavisnih novinara i satiričara, razgrađivali modele neovisnog financiranja civilnog društva i filmske produkcije, kritičare etiketirali kao narodne izdajnike, te doprinijeli

<sup>3</sup> Vote Watch Europe; <https://www.votewatch.eu/>

<sup>4</sup> The Economist Intelligence Unit, Democracy Index 2018; <https://www.eiu.com/topic/democracy-index>

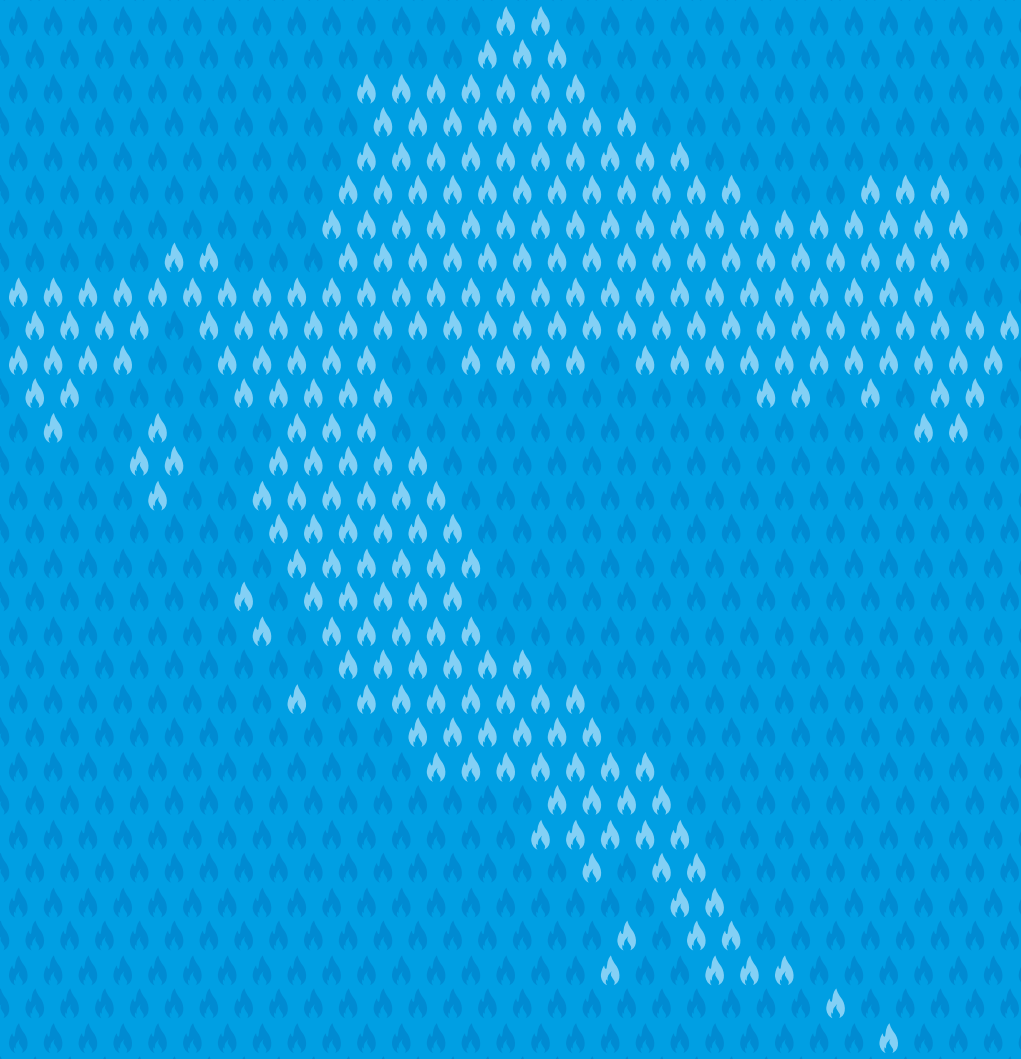
porastu govora mržnje, zapaljivog govora i političke nekorektnosti. Mogućnost utjecaja na političke odluke vlasnik PPD-a Pavao Vujnovac imao je i kroz privatni odnos s predsjednikom HNS-a i ministrom gospodarstva u vladi Kukuriku koalicije Ivanom Vrdoljakom, za čijeg se mandata i dogodio enormni poslovni uzlet PPD-a. No pritom je nužno istaknuti i da bi primjena modela zarobljavanja plinskog tržišta opisanog u "The Kremlin Playbooku" bila nemoguća bez europske politike liberalizacije plinskog tržišta. Evidentno je da Europska unija prilikom usvajanja energetske liberalizacijskih paketa nije u dovoljnoj mjeri uzela u obzir specifičnosti plinskih tržišta Istočne i Srednje Europe, što vodi ka ekonomskoj i političkoj dominaciji Rusije na tim prostorima.

Krajnji cilj takvog ruskog djelovanja je zarobljavanje države, zbog čega bi Republika Hrvatska u predstojećem razdoblju morala smanjivati svoju ovisnost o prirodnom plinu kao primarnom energentu za grijanje prostora i proizvodnju električne energije. Štetnost daljnje plinifikacije Hrvatske može se argumentirati kako političkim, tako i ekonomskim i ekološkim razlozima. Smanjenje ovisnosti o plinu iz političkog aspekta znači i smanjenje podložnosti naspram štetnog ruskog utjecaja. Ali s obzirom na recentne alarmantne klimatske pokazatelje, još je važnije istaknuti da prirodni plin nije ekološki prihvatljiv izvor energije. Plin zauzima važnu ulogu u tranziciji prema niskougljičnoj ekonomiji jer može poslužiti kao zamjena za prljavija fosilna goriva, poput ugljena, ali i dalje doprinosi razini emisija stakleničkih plinova. A kako je ulaganje u plinske termoelektre ekonomski manje isplativo nego ulaganje u obnovljive izvore energije, veći zaokret prema obnovljivim izvorima energije nalaže i ekonomska logika odgovornog upravljanja javnim sredstvima. Hrvatska je, naime, u znatnoj mjeri deindustrijalizirana kroz kriminalnu pretvorbu i privatizaciju<sup>5</sup> pa su njene potrebe za ugljikovodicima već sad razmjerno niske. Istovremeno, Hrvatska na raspolaganju ima velike količine neiskorištenih potencijala obnovljivih

izvora energije, primarno sunčeve energije, energije vjetra i hidro-potencijala. Razumna energetska politika stoga bi se prvenstveno trebala orijentirati na ugradnju mikrosolara, koji su zbog tehnoloških napredaka postali ne samo najčišći, već i najjeftiniji način dobivanja električne energije. Također, barem dio svojih potreba za plinom Hrvatska bi mogla i trebala zadovoljavati obnovljivim bioplinom dobivenim kompostiranjem organskog otpada. Investicije u obnovljive izvore energije potaknule bi rast hrvatskog gospodarstva, razvoj lokalnih zajednica i smanjenje energetske i općeg siromaštva među hrvatskim građanima. Nažalost, svi prikupljeni podaci upućuju da se upravljanje energetske sektorom u skladu s hrvatskim interesima neće dogoditi prije nego se temeljito transformira način bavljenja politikom u RH. Izgradnja političkog sustava, državne administracije i javnog sektora u kojima žive principi odgovornosti, transparentnosti, integriteta i polaganja računa za vlastiti rad preduvjet su za kvalitetno upravljanje energetske sektorom koji zahtijeva visoku razinu stručnosti, dugoročnost u promišljanju, te koordiniranost s drugim javnim politikama (poput primjerice politike gospodarenja otpadom, poljoprivredne ili prometne politike). Stoga su to i preduvjeti da energetska politika ispuni svoju temeljnu funkciju koja u Hrvatskoj postoji samo na deklarativnoj razini - da energetika uistinu postane osnovna razvojna poluga društva i države.

<sup>5</sup> Revizija pretvorbe i privatizacije, Državni ured za reviziju; <http://www.revizija.hr/hr/izvjesca/revizije-pretvorbe-i-privatizacije>

# METODOLOGIJA



# POVOD ZA ISTRAŽIVANJE

Interes za fenomen zarobljavanja države ili pojedinih područja javnih politika u Hrvatskoj u Gongu je prisutan od 2015. godine. Prvo provedeno istraživanje koje se bavilo pitanjima zarobljavanja lokalne države - *Naša zarobljena mista*<sup>6</sup> - dalo nam je priliku definirati pojmove zarobljavanja države te razviti metodološki pristup istraživanju ovog fenomena, koji se jednim dijelom primijenio i u ovom slučaju.

S ciljem produblivanja uvida o fenomenu te daljnjem doprinosu unaprjeđenju kvalitete javnog upravljanja pristupili smo istraživanju fenomena zarobljavanja određene javne politike. Energetska politika, s naglaskom na politiku plinskog gospodarstva, izabrana je s obzirom da se radi o visoko reguliranoj politici unutar koje su se od 2009. naovamo odluke donosile pod ravnanjem pet različitih Vlada. Proces liberalizacije tržišta plina rezultirao je oligopolom, unutar kojeg su dominantnu tržišnu poziciju od javnih aktera (primarno INA d.d.) preuzeli privatni akteri<sup>7</sup> (primarno Prvo plinarsko društvo d.o.o.) pod izravnim ruskim utjecajem, što je značajno iz perspektive geopolitičkih odnosa tzv. "velikih sila" i s njima povezanih infrastrukturnih projekata u području daljnjeg razvoja energetike u Hrvatskoj.

Istraživanje je provedeno kroz donekle neuobičajenu suradnju između analitičara javnih politika, aktivista civilnog društva i istraživačkih novinara. Potencijalima takve suradnje u svrhu očuvanja demokratskih standarda bavili smo se 2016. godine na Gongovoj Regionalnoj školi *policy* analize, tijekom koje je dvadesetak *policy* analitičara iz civilnog sektora i istraživačkih

novinara raspravljalo o vlastitim ulogama i zajedničkoj odgovornosti za očuvanje demokracije. Jedan od zaključaka ove petodnevne dubinske rasprave bio je da se suradnje ovih dvaju profesija mogu ostvarivati upravo na kompleksnim pitanjima kojima se treba baviti kroz dulje vremensko razdoblje, različitim metodama specifičnima za svaku od profesija i iz različitih rakursa. Ovo je istraživanje stoga poslužilo i kao provjera tog zaključka.

S obzirom na širinu područja koju obuhvaća te na liberalizaciju tržišta, iz istraživačke perspektive, fokus na politiku plinskog gospodarstva smatrali smo posebno relevantnim iz dva razloga. Prvo, na apstraktnoj razini, neophodnost usluga energetskog sektora (struja, plin, nafta i naftni derivati) i njihova redovita isporuka stanovništvu, poduzetnicima i industriji daju priliku ostvarivanju redovitih i opetovanih koristi akterima koji djeluju unutar sektora te su stoga same po sebi izrazito podložne zarobljavanju<sup>8</sup>. Drugu inspiraciju za istraživanje pronašli smo u analizi "The Kremlin Playbook: Understanding Russian Influence in Central and Eastern Europe"<sup>9</sup>.

Stoga je hipoteza ovog istraživanja da je od 2009. godine naovamo ruskim interesima omogućeno zarobljavanje politike plinskoga gospodarstva u Hrvatskoj i to na način opisan u *The Kremlin Playbook-u* - sustavnim slabljenjem pozicije lokalnog aktera kako bi podružnice ruskih kompanija ostvarile dominantnu poziciju na lokalnom tržištu. Godina 2009. prepoznata je kao prijelomna točka zbog postupaka vlade Ive Sanadera kojima je upravljanje hrvatskom naftnom kompanijom INA prepušteno mađarskom MOL-u. No zbog činjenice da je proces privatizacije INA-e započeo 2003. godine, kao i zbog želje da se

6 Hoffmann et al., "Naša zarobljena mista: Istraživački izvještaj studija kvalitete lokalnog javnog upravljanja u Hrvatskoj, Gong, 2017; [http://gong.hr/media/uploads/nasa\\_zarobljena\\_mista.pdf](http://gong.hr/media/uploads/nasa_zarobljena_mista.pdf)

7 Bajo, A., M. Primorac i D. Jurinec (2016). "Tržište plina u Republici Hrvatskoj – liberalizacija i financijsko poslovanje". u *Fiscus: razborito i odgovorno upravljanje financijama javnog sektora*. br.3/2016. Zagreb: Institut za javne financije; <http://www.ijf.hr/upload/files/31.pdf>

8 OECD (2017). *Preventing Policy Capture: Integrity in Public Decision Making*. OECD Public Governance Reviews, OECD Publishing Paris, str. 14 (dostupno at: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264065239-en>)

9 Conley, H et al. (2016). *The Kremlin Playbook: Understanding Russian Influence in Central and Eastern Europe*, CSIS/Rowman&Littlefield, dostupno na: [https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/1601017\\_Conley\\_KremlinPlaybook\\_Web.pdf](https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/1601017_Conley_KremlinPlaybook_Web.pdf)

stekne jasniji dojam o zbivanjima unutar energetskog sektora, istraživanjem je obuhvaćen i period od 2000. godine naovamo.

## KONCEPTI I TERMINI

### Zarobljavanje javnih politika

Za razliku od prvog istraživanja, u kojem smo se bavili nešto širim pojmom zarobljavanja države, a koje smo definirali kao proces i skup učinaka putem kojeg partikularni interesi izvlače korist za sebe nauštrb javnog interesa i to na razini čitavog (lokalnog) sustava<sup>10</sup>, u ovom istraživanju baratamo nešto užim pojmom zarobljavanja javne politike, kojeg možemo definirati kao utjecaj partikularnih interesa na proces donošenja i provedbe određene javne politike<sup>11</sup>, u kojem skrivene mreže moći sustavno manipuliraju tim procesom na vlastitu korist<sup>12</sup>.

### Mreže moći

Mreže moći označavaju skupine moćnih pojedinaca (elite) koji se natječu u stjecanju kontrole nad resursima radi ostvarivanja koristi pripadnicima svojih mreža. Njihova umreženost pretpostavlja isprepletene odnose pripadnika različitih elita iz svijeta politike, biznisa, pravosuđa, sigurnosnih službi, medija, ponekad i organiziranog kriminala<sup>13</sup>, a u nekim slučajevima i državne ili lokalne službenike, znanstvenike, pa i pripadnike civilnog društva.

U svrhu vlastitog jačanja, mreže moći grade kapital mreže – kombinaciju ekonomskog, društvenog, kulturnog i političkog kapitala, a kao i svaki drugi kapital, kapital mreže je relacijski – povećavanjem broja članova, povećava se njihova moć i utjecaj, ali i količina resursa koje kontroliraju.<sup>14</sup> Ipak, istraživanje na lokalnoj razini u Hrvatskoj sugerira da su neke mreže malobrojnije i čvršće od drugih, što ovisi o količini i vrijednosti resursa. Što je vrijednost resursa veća, a njegova dostupnost manja, mreže su čvršće<sup>15</sup>.

Članovi mreža moći mogu imati različite pozicije i funkcije u poslovnom i javnom sektoru, ponekad čak i istovremeno (npr. politička funkcija i članstvo u nadzornim ili upravnim odborima javnih ili privatnih kompanija) ili pak putem prelazaka iz javnog u privatni sektor (*revolving door*) unutar područja koje su kontrolirali ili regulirali tijekom svog javnog mandata.

Nadalje, mreže moći funkcioniraju na različitim razinama – od lokalnih i regionalnih, do nacionalnih, transnacionalnih i multinacionalnih. Ponekad su te razine povezane, a ponekad ograničene na samo jednu, ponovno u ovisnosti o vrijednosti i dostupnosti resursa. Štoviše, u istom području/sektoru može operirati više različitih mreža moći, koje se među sobom natječu za stjecanje kontrole nad resursima. No, treba voditi računa o tome da je jedna od karakteristika mreža moći njihova izrazita fleksibilnost<sup>16</sup>, pa u određenim okolnostima pojedinci unutar mreža moći svoju vjernost i lojalnost pojedinoj mreži mogu zamijeniti nekom drugom mrežom.

U potonjem kontekstu važna je i uloga tzv. posrednika, koji djeluju između mreža i u hibridnim prostorima<sup>17</sup> između javnog i privatnog, te na različitim razinama djelovanja, koji svojim

<sup>10</sup> Usp. ibid. str. 14

<sup>11</sup> OECD (2017). *Preventing Policy Capture: Integrity in Public Decision Making*, OECD Public Governance Reviews, OECD Publishing Paris, str. 19 (dostupno na: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264065239-en>)

<sup>12</sup> Ibid., str. 23

<sup>13</sup> Hoffmann et al. (2017). *Naša zarobljena mista: Istraživački izvještaj studija kvalitete lokalnog javnog upravljanja u Hrvatskoj*, Zagreb: Gong, str. 16

<sup>14</sup> Ibid. str. 16

<sup>15</sup> Ibid., str. 114

<sup>16</sup> Usp. Wedel, Janine (2009), *Shadow Elite: how the world's new power brokers undermine democracy, Government and the free market*, New York: Basic Books.

<sup>17</sup> Lendvai, Noemi i Paul Stubbs (2009) 'Assemblages, Translation, and Intermediaries in South East Europe: rethinking transnationalism and social policy', *European Societies* 11(5): str. 673 – 695



vještinama i poznanstvima „rješavaju stvari“, stvarajući nove i snažeci postojeće mreže<sup>18</sup>.

Upravo zato je identifikacija moćnih pojedinaca i njihovih mreža moći, kao i opis konkretnih poteza koje vuku izuzetno važna u odgovoru na pitanje kako se zarobljavanje javne politike ili sustava u stvarnosti dešava. Opis njihovog ponašanja, naročito „sivih zona...političke aktivnosti“<sup>19</sup> koje počivaju između etike i zakona su zanimljivi iz istraživačke perspektive, budući da se „zloupotrebe često dešavaju na način da se legalne (...) aktivnosti i veze iskrivljavaju do nedozvoljenih granica.“<sup>20</sup> Štoviše, njihove strategije „uključuju iskrivljavanje formalnih pravila i neformalnih normi ili navigaciju između takvih ograničenja, na način da, po potrebi, neka od njih prate, a druga krše.“<sup>21</sup>

## ISTRAŽIVAČKA PITANJA

Imajući na umu kontekst hrvatskog energetskog sektora, te u odnosu na prethodno izložene koncepte, četiri su ključna istraživačka pitanja na koja smo željeli odgovoriti:

1. Upravlja li se hrvatskim energetskim sektorom u skladu s javnim i nacionalnim interesom, te principima dobrog upravljanja?
2. Na koji način i kojim mehanizmima su sustavno slabljene pozicije lokalnih kompanija u javnom vlasništvu radi

18 Newman, Janet (2012). *Working the Spaces of Power: activism, neoliberalism and gendered labour*, London: Bloomsbury Academic.

19 Baiocchi, Gianpaolo and Brian Connor (2008) 'The Ethnos in the Polis: political ethnography as a mode of enquiry', *Sociology Compass* 2(1): 139 -155, page 139.

20 Johnston, M. (2006) in OECD (2017). *Preventing Policy Capture: Integrity in Public Decision Making*, OECD Public Governance Reviews, OECD Publishing Paris, str. 21 (dostupno at: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264065239-en>)

21 Ledeneva, Alena (2006), *How Russia Really Works: the informal practices that shaped post-Soviet Politics and Business*, Ithaca: Cornell University Press. str. 22

ostvarenja ruske dominacije na tržištu plina?

3. Koji akteri i mreže aktera su bile uključene u te procese?
4. Kakve su koristi akteri i mreže aktera ostvarili za svoje partikularne interese, nauštrb javnog interesa građana Republike Hrvatske?

U traženju odgovora na istraživačka pitanja važno je razumjeti i opisati specifičan kontekst u kojem su se stvorili i dalje razvijali uvjeti koji omogućavaju zarobljavanje. Stoga je bilo nužno opisati konkretni društveni, politički, ekonomski i pravni kontekst u istraživanom razdoblju.

Osim konteksta, tražili smo i neke od znakova upozorenja koji mogu indicirati zarobljavanje, naročito ako djeluju u sinergiji<sup>22</sup>, poput:

- Javne politike, zakone i podzakonske akte dizajnirane na način koji pogoduje određenim kompanijama i ne doprinose javnom interesu, uključujući:
  - Zakonodavne izmjene koje omogućavaju zloupotrebu javnog interesa
  - Česte izmjene zakonodavstva koje rezultiraju smanjenjem kvalitete upravljanja ili nadzora
  - Diskrecijske ovlasti mimo kontrolnih mehanizama
  - Praznine u zakonima ili podzakonskim aktima/nekohherentnost zakona i podzakonskih akata/ izostanak donošenja podzakonskih akata nužnih za kvalitetnu provedbu zakona (omogućavanje statusa quo).
  - Izostanak nužnih izmjena ili donošenja politika unatoč evidentnoj potrebi za njihovom izmjenom
- Načine na koje akteri objašnjavaju (*frejmaju*) politiku koja omogućava zarobljavanje (npr. javna potpora projektima i skriveni interes u toj potpori).

22 Hoffmann et al. (2017). *Naša zarobljena mista: Istraživački izvještaj studija kvalitete lokalnog javnog upravljanja u Hrvatskoj*, Zagreb: Gong, str. 23

- Koja se tijela i mehanizmi uspostavljaju ili uprežu da bi se omogućilo zarobljavanje? Jesu li ta tijela i mehanizmi formalni ili neformalni i u kakvom su međusobnom odnosu?
- Učinke takvih politika u odnosu na definirane ciljeve tih politika

Osim znakova upozorenja, postoje i moguće prakse i mehanizmi zarobljavanja na koje smo obraćali pažnju, poput:

- Financijski: preferencijalni krediti, subvencije, selektivno spašavanje firmi, javne i državne potpore s povoljnim uvjetima;
- Tržišno natjecanje: zaštita rentijerskih odnosa, protekcionističke politike, izmjene međunarodnih trgovinskih ugovora na korist određenih interesa, nepravilnosti u postupcima nabave koji vode do ili rezultiraju monopolističkim pozicijama.
- Ugovori: povlašten pristup javnoj nabavi, koncesijama, dozvolama, javno-privatnim partnerstvima, prodaja nekretnina u javnom vlasništvu ispod tržišnih uvjeta, izmjene prostorno-planske dokumentacije
- Regulacija i primjena: strukturiranje regulatornog nadzora na način koji onemogućava učinkoviti nadzor; izostanak političke volje/sredstava nužnih za primjenu, stvaranje ovisnih odnosa u nadzornim tijelima, zloupotreba autoriteta države u primjeni ili izbjegavanju primjene revizije, inspekcijskih nadzora i istražnih radnji.
- Pravosuđe: pritisci na pravosuđe;
- Šira kontrola: različite taktike diskreditacije opozicije, medija i civilnog društva.

U pogledu procesa, pažnju smo obraćali na:

- Primjenu kvazi-demokratskih praksi, npr. objava lažnih natječaja za popunjavanje pozicija, provedba savjetovanja sa zainteresiranom javnošću uz odbacivanje svih pristiglih primjedbi bez adekvatnih objašnjenja, i sl.

- Manjak transparentnosti
- Sastav radnih skupina za izradu nacrtu policy i zakonskih rješenja – sudjelovanje predstavnika određenih interesnih skupina
- Korištenje diskrecijskih ovlasti na korist interesnih skupina
- Brze izmjene / otpor izmjenama

U razmatranju fenomena zarobljavanja svakako je bilo potrebno imati na umu u moguće strategije pritisaka koje pridonose stvaranju "kulture zarobljavanja" otporne na kritiku i promjenu, uključujući:

- Zastrašivanje i uznemiravanje
  - Prijetnje zdravlju, sigurnosti, obitelji, vlasništvu
  - Agresivno uznemiravanje podmetnutim tužbama
  - Napadi na čast i ugled
  - Ucjene
  - Podmetanje dokaza o kompromitirajućem ponašanju, situacijama ili uvrede u kontroliranim medijima
- Izravno uključivanje dužnosnika
  - Ključni politički akteri, dužnosnici, regulatori i njihova rodbina i prijatelji s izravnim interesima (vlasništvo, zaposlenje prije ili nakon javne dužnosti) u povezanim kompanijama
- Nuđenje koristi i proizvodnja ovisnosti – uključujući članove obitelji i bliske prijatelje
  - Mito u novcu, darovi "u naturi" (kuće, zemljišta, obnove ispod tržišne cijene, plaćena putovanja i odmori)
  - Povlašteni poslovni odnosi s tvrtkama povezanim s dužnosnicima i njihovim obiteljima i prijateljima
  - Lukrativni poslovi u privatnim sektoru, prije i poslije dužnosničke funkcije
  - Pozivanje na prijateljstvo, srodstvo, zajedničke identitetske odrednice radi dobivanja povlaštenog tretmana
  - Velike donacije političkim kampanjama

i financiranje stranaka

- Izravno i neizravno političko agitiranje za određene kandidate putem javnih istupa, utjecanja na zaposlenike, taktičko investiranje i/ili donacije određenim skupinama birača pozitivno medijsko praćenje ili kleveta oponekata putem kontroliranih medija
- Procedure zapošljavanja ili imenovanja koje osiguravaju neometano izvlačenje koristi – tko se zaposlio gdje, prati li ih se i kako, kakvi su učinci njihovog djelovanja

U traženju odgovora na pitanje koji su akteri i mreže aktera bili uključeni u te procese pokušali smo utvrditi:

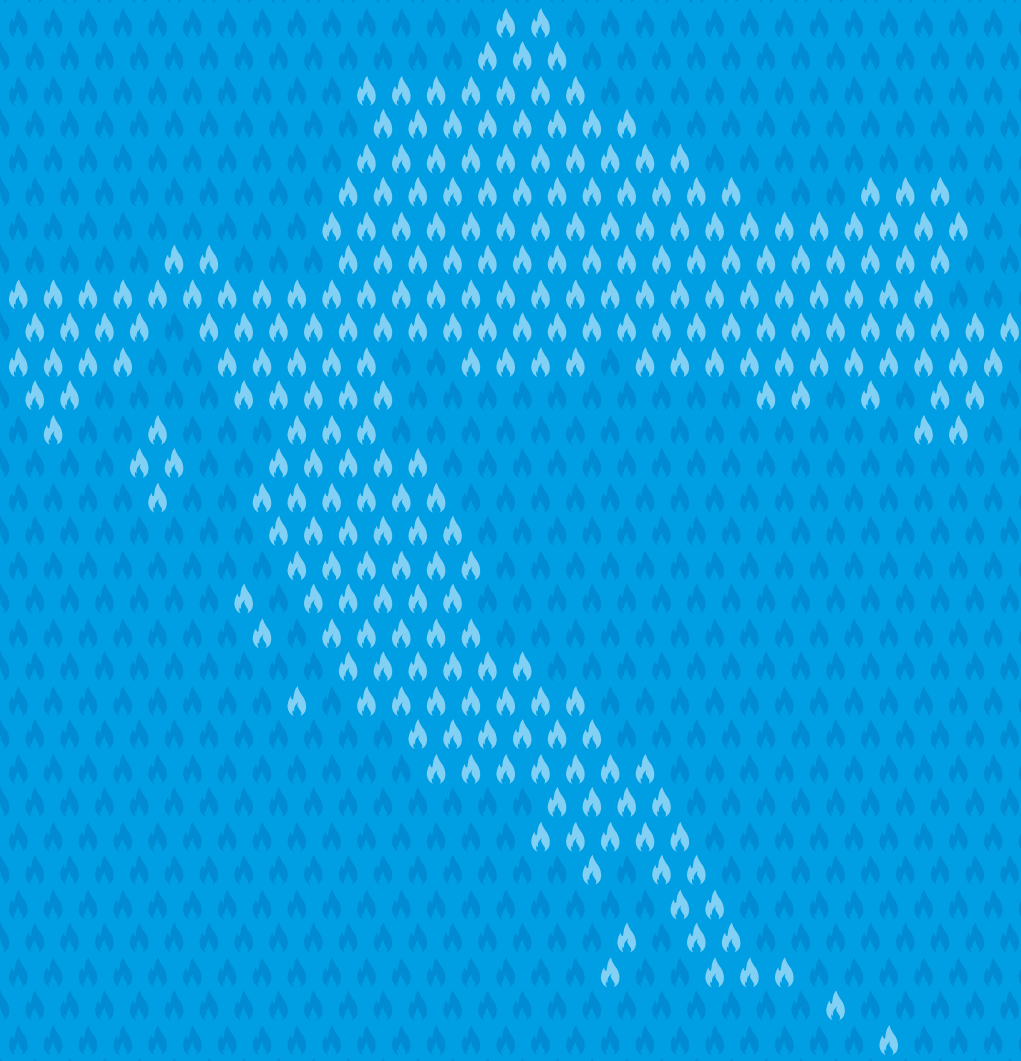
- Na čemu počiva njihov utjecaj i moć;
- Jesu li akteri u mrežama moći prisutni u svijetu politike, biznisa, medija, s višestrukim ulogama i funkcijama istovremeno ili kroz vrijeme
- Stabilnost mreža moći - opetovane interakcije stvaraju očekivanja, reciprocitet i osobne društvene i emocionalne odnose
- Ima li posrednika i iz kojih krugova dolaze
- Tko su gubitnici, a tko dobitnici.

U traženju odgovora na pitanje o ostvarenim koristima partikularnih interesnih skupina nauštrb javnog interesa pokušali smo opisati koristi koje mreže moći vuku za sebe, vodeći računa i o sljedećim mogućnostima:

- Održavanje pozicije moći i kontrole nad resursima
- Priskrbljene financijske, materijalne i nematerijalne koristi
- Povećavanje vrijednosti i količine resursa koje kontroliraju
- Ograničavanje načela pluralizma kao temelja za dizajn i implementaciju javnih politika



# DRUŠTVENO - POLITIČKI KONTEKST



# TRANSPARENTNOST

Jedno od obilježja hrvatske visoke politike jest kontinuirana prisutnost korupcijskih afera, čemu je sektor energetike posebno izložen. Odluke o energetici, imajući na umu njihovu financijsku težinu te direktne i opipljive posljedice na kvalitetu života građana, donose se na visokoj političkoj razini, obilježenoj netransparentnim radom. Manjak transparentnosti u radu Vlade otvorio je manevarski prostor za korupciju i nemoralne aranžmane u energetsom sektoru, što rezultira lošim javnim politikama s dugotrajnim negativnim posljedicama. Vlada premijera Ive Sanadera od javnosti je skrivala sadržaj dnevnih redova zatvorenih sjednica Vlade, kršeći pritom zakonske odredbe koje uređuju područje klasificiranja podataka<sup>23</sup>. Tijekom 2000-ih, praktički nisu bile provedene konzultacije sa zainteresiranom javnošću, što je također doprinijelo povećanju netransparentnosti procesa formuliranja javnih politika i kreiranja zakonskih nacрта. Mogućnost skrivanja službenih odluka i akata Vlade kreirala je prostor netransparentnosti u kojem su se od javnosti mogle skriti štetne odluke. Tako je i ugovor o upravljačkom prepuštanju INA-e MOL-u svjesno i namjerno skrivan od hrvatske javnosti te objavljen tek 10 mjeseci nakon sklapanja<sup>24</sup>. Razina transparentnosti najvažnijih izvršnih institucija unaprijedila se tek usvajanjem Zakona o pravu na pristup informacijama 2013. godine te uspostavom samostalne i neovisne institucije Povjerenika za informiranje. Redovita objava dnevnih redova zatvorenih dijelova sjednice te provedba konzultacija počinju tek s vladom Zorana Milanovića<sup>25</sup>.

23 Miošić, Nives, GONG, "Ustavno pravo na informacije u institucionalnoj kulturi tajnosti"(2012.), str.21.; <https://www.gong.hr/media/uploads/dokumenti/20120927Ustavnopravonainformacijeuinstitucionalnojkulturitajnosti-oksimoronilimogunostpolicijana liza.pdf>

24 I.D., Dnevnik.hr, "Objavljen ugovor INA-e s MOL-om"; <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/objavljen-tajni-ugovor-s-mol-om.html>

25 Žapčić, Andreja, *Koliko otvoreno vlada Vlada?*, Polugodišnji Izvještaj GONG-a o transparentnosti rada Vlade Republike Hrvatske u 2012. godini; <https://www.gong.hr/hr/dobra-vladavina/vlada/>

Usprkos povećanju transparentnosti rada tijela javne vlasti uslijed usvajanja novog Zakona o pravu na pristup informacijama, u samom vrhu izvršne vlasti i nadalje su ostali izrazito prisutni neformalni kontakti, savjetovanja i procesi donošenja odluka<sup>26</sup>. Naime, zakonski okvir omogućava građanima pristup informacijama pohranjenima u tijelu javne vlasti te stoga ne obuhvaća neformalne procese odlučivanja i savjetovanja o kojima se ne vodi nikakav pisani trag<sup>27</sup>. Nije se razvila ni praksa formalnog i institucionalnog savjetovanja oko donošenja izvršnih odluka Vlade, vidljivo između ostalog i u božićnoj objavi vlade Andreja Plenkovića o kupovini INA-e, te donošenju odluke o modelu upravljanja krizom u Agrokoru. Kakva analitika stoji iza ovih odluka, tko su osobe koje su sudjelovale u toj analizi, je li vođena briga o potencijalnim sukobima interesa svih uključenih osoba, postoji li pisani trag izmjene sadržaja odluke tijekom čitavog procesa donošenja (tzv. *legislative footprint*), jesu li transparentni utjecaji vaninstitucionalnih (nedržavnih) aktera koji imaju vezane interese – to su sve pitanja na koja u oba spomenuta slučaja nemamo odgovor. U slučaju tzv. lex Agrokora imali smo još bizarniju situaciju: da Vlada od javnosti krije autore zakona, za koji sama kaže da rješava gorući problem hrvatskog društva, ekonomije i države, a da su te iste osobe uronjene u vlastiti sukob interesa, koji potencijalno, barem zbog baratanja povlaštenim informacijama, ima i obilježja kaznenog djela.

koliko-otvoreno-vlada-vlada-i-zasto-zanemaruje-dem/

26 Odgovor Vlade RH na zahtjev za pravom na pristup informacijama <https://imamopravoznati.org/request/901/response/1375/attach/html/2/GONG%20odgovor.pdf.html>

27 Prkut, Duje, *Tko zapravo stoji iza hrvatskih zakona i vladinih odluka?*, GONG (2017); <https://www.gong.hr/hr/dobra-vladavina/tko-zapravo-stoji-iza-hrvatskih-zakona-i-vladinih-/>

---

*"Proizvodnja struje je poznata u svim zemljama Europe po satu, po tehnologijama. Tako da znate za cijelu Europu koliko vjetrova ima u kojem satu. Osim za Hrvatsku. Najnetransparentnija smo zemlja Europe što se tiče energetske potrošnje." - Stručnjak 7*

---

## LOBIRANJE

Transparentnost procesa donošenja odluka jedno je od temeljnih demokratskih načela, a u modernim društvima je možda ponajviše bitan segment koji se odnosi na transparentnost utjecaja na donositelje odluka. Republika Hrvatska nema zakonski okvir koji regulira lobiranje, ni Vlada niti ministarstva nemaju pravila koja se tiču obveze evidentiranja svih prijedloga izmjena zakonskih odredbi, izvršnih odluka ili strateških dokumenata zaprimljenih od strane vaninstitucionalnih (nedržavnih) aktera, bilo pisanim putem ili usmeno, putem telefona ili uživo na sastanku. Ovo trajno stanje niske transparentnosti u samom vrhu izvršne vlasti, koja u okviru hrvatskog političkog sustava ima najsnažniju poziciju moći u odnosu na sve druge institucije, ostaje jednim od najvećih nesanimiranih korupcijskih rizika. Hrvatska javnost je tek nakon odluke Ustavnog suda, u slučaju koji je pokrenula udruga Gong, dobila pravo uvida u elektronsku evidenciju posjeta zgradi Vlade RH<sup>28</sup>. Zoran primjer nepostojanja bilo kakvih pravila u ovom području naknadno je otkrivanje tajnih sastanaka Ive Sanadera i predsjednika uprave MOL-a Zsolta Hernadija, što su zabilježile i kamere jednog restorana<sup>29</sup>. Izraziti problem s neformalnim kontaktima koji urušavaju povjerenje građana postoji čak

<sup>28</sup> HRT; "Ustavni sud: Grđani trebaju znati tko dolazi na sastanke u Vladu"; <https://vijesti.hrt.hr/334397/ustavni-sud-grđani-trebaju-znati-tko-dolazi-na-sastanke-u-vladu>

<sup>29</sup> R.A., Index.hr; "VIDEO: Pogledajte snimku iz Marcellina, Hernadi je tvrdio da je Sanaderu na papir napisao telefonski broj"; <https://www.index.hr/vijesti/clanak/video-pogledajte-snimku-iz-marcellina-hernadi-je-tvrdio-da-je-sanaderu-na-papir-napisao-telefonski-broj/1006858.aspx>

i u Ustavnom sudu. Ustavni sud je poništio pravomoćnu osuđujuću presudu Sanaderu te pritom donio niz odluka kojima su promijenili način na koji Ustavni sud poima svoju ulogu u ustavnoj reviziji sudskih odluka. Ponajviše je neodobravanja izazvala odluka Ustavnog suda da se upusti u ocjenu kvalitete dokaznog materijala<sup>30</sup>. Ukidanje presude Sanaderu doprinijelo je gubitku arbitražnog postupka koji je Hrvatska pokrenula protiv MOL-a, bazirajući svoju argumentaciju na tvrdnji da je samo preuzimanje INA-e koruptivno djelo<sup>31</sup>.

Novinarka Slavica Lukić u Jutarnjem je listu objavila dopis ustavnog suca Ivana Matije koji je u spis uvršten kao dio zapisnika, a koji otkriva da je ova odluka Ustavnog suda iznimno problematična<sup>32</sup>. Sudac Matija sasvim izričito kaže kako je tijekom pripreme odluke na djelu bio i "lobistički rad". Iako se u svom dopisu ograđuje od sadržaja odluke, ističe kako će glasati za njeno usvajanje iz kolegijalnih razloga. Izražava nadu da će ustavnim sucima odluka u korist Sanadera "značiti veliki plus u nastavku profesionalne karijere, a nikakav minus", ali pritom napominjući kako on u to, u trenutku pisanja pisma, nije uvjeren. Također, istaknuo je kako nije uvjeren ni u stajalište svojih kolega da odluka Ustavnog suda neće imati utjecaj na proces arbitraže, što daje do

<sup>30</sup> Ana Raić Knežević, Telegram; "Cijenjena profesorica našla je uznemirujuće propuste u odluci kojom je Ustavni sud srušio Sanaderovu presudu"; <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/cijenjena-profesorica-pronasla-je-uznemirujuce-propuste-u-odluci-kojom-je-ustavni-sud-srusio-sanaderovu-presudu/>

<sup>31</sup> Željko Petrušić, Ivanka Toma, Jutarnji list, "ANALIZA OBJAVLJENE PRESUDE ARBITRAŽNOG SUDA U SLUČAJU INA - MOL Pet razloga zašto je MOL pobijedio"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/analiza-objavljene-presude-arbitraznog-suda-u-slucaju-ina-mol-pet-razloga-zasto-je-mol-pobijedio/6738210/>

<sup>32</sup> Slavica Lukić, Jutarnji list; "EKSKLUZIVNO: NAJVEĆA AFERA USTAVNOG SUDA Jutarnji u posjedu dopisa koji baca novo svjetlo na ukidanje pravomoćne presude Sanaderu u slučaju INA-MOL"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/ekskluzivno-najveca-tajna-ustavnog-suda-jutarnji-u-posjedu-dopisa-koji-baca-novo-svjetlo-na-ukidanje-pravomocne-presude-sanaderu-u-slucaju-ina-mol/5912344/>

znanja da su suci imali na umu moguće posljedice odluke za arbitražni postupak. Ustavni sud se u ovom slučaju po prvi puta upustio u tumačenje kvalitete dokaznog materijala, što je naišlo na reakciju stručne zajednice<sup>33</sup>. Konačno, ističemo pogled suca Matije na odluku iz perspektive borbe protiv korupcije: "Uzgred, ako u rujnu ove godine i Vrhovni sud vrati na ponovni postupak predmet FIMI medija (kao što selo priča) onda ću shvatiti i da je ovaj naš *justeraj* dio jedne velike pravne bitke za vladavinu prava širih razmjera, kad je riječ o osudama i borbi protiv korupcije i kriminala". Spomenuta presuda ukinuta je na zasjedanju Vrhovnog suda u zadnjim danima rujna 2015. godine<sup>34</sup>. Ovo nije prvi slučaj koji ukazuje na mogućnost neprimjerenog i netransparentnog utjecanja na odluke Ustavnog suda od strane privatnih interesa. Tako je sutkinja Ustavnog suda završila pod mjerama nadzora jer je komunicirala s osobom iz užeg kruga Zdravka Mamića<sup>35</sup>, upravo u vrijeme dok je Ustavni sud odlučivao o zahtjevu za ocjenom ustavnosti Zakona o sportu, koji je podnio Hrvatski nogometni savez. Zaključno, potrebno je istaknuti nesposobnost hrvatskog pravosuđa da procesuirala korupciju u visokoj politici, što je vidljivo u eksponiranim slučajevima usmjerenim protiv političkih i poduzetničkih moćnika. Slaba efikasnost i upitna nezavisnost hrvatskog pravosuđa ostaju trajan i značajan nesanimirani korupcijski rizik.

33 Ivanka Toma, Jutarnji list, "NOVI RAT U PRAVOSUĐU Ustavni i Vrhovni sud miniraju stručni skup o ratnom profiterstvu i slučaju Ina - MOL"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/novi-rat-u-pravosudu-ustavni-i-vrhovni-sud-miniraju-strucni-skup-o-ratnom-profiterstvu-i-slucaju-ina-mol/8069498/>

34 Vrhovni sud RH, rješenje broj: II Kž 343/15-4; <http://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/Prilocenje-II-Kz-343-15-4.pdf>

35 Igor Alborghetti, Telegram, "Sutkinja Ustavnog suda Mamićevog suradnika zvala 80 puta u dva mjeseca"; <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/sutkinja-ustavnog-suda-suradnika-zdravka-mamica-zvala-80-puta-u-2-mjeseca/>

*"U upravljanju energetikom vlade se međusobno ne razlikuju i skoro sve vlade idu u pravcu pogodovanja određenim lobijima. I tu imamo svojevrsnu politiku kontinuiteta, bez obzira radi li se o vladi lijevog ili desnog predznaka, nema velikih oscilacija." - **Političar 5***

## STRATEŠKI I UPRAVLJAČKI OKVIR

Niska kvaliteta osmišljavanja i loša provedba javnih politika trajni su problem u radu hrvatske državne uprave. Hrvatska politička praksa još uvijek se nije odmaknula od zakonodavstva kao ključnog alata u oblikovanju i provedbi politika. Istovremeno, strategije i prateći operativni planovi doživljavaju se kao mrtvo slovo na papiru. Današnji pristup izradi strateških i operativnih dokumenata duboko je određen iskustvom pristupnog procesa Europskoj uniji. Europska komisija ostala je nepripremljena na situaciju u kojoj je moguće donijeti zakon ili strategiju, a istovremeno ih ne provoditi. U pregovorima s budućim zemljama kandidatkinjama iz regije, Europska je komisija, djelomično i zbog iskustva s Hrvatskom, značajno promijenila pristup u vođenju pregovora. Poglavlje 23 (Pravosuđe i temeljna prava) u fokusu je od samog početka, neka poglavlja se zaključuju u više faza od kojih svaka ima jasna mjerila te je uveden stroži nadzor nad provedbom zakona, strategija i operativnih planova za koje postoji obveza usvajanja<sup>36</sup>. Čini se kako je ovaj *ticking-the-boxes* sindrom u Hrvatskoj i danas prisutan; strategije se izrađuju tek da bi se zadovoljila forma, umjesto da se strateški dokumenti koriste kao orijentir za djelovanje državne uprave i javnog sektora.

36 Štefan Füle, Povjerenik za proširenje i susjedsku politiku (2010.-2014.), *The New Federalist, Croatia's accession to the EU*; <https://www.thenewfederalist.eu/Croatia-s-accession-to-the-EU,05867>

---

*"Za vrijeme pregovora s EU je Hrvatska politika generalno bila daleko profesionalnija jer je sve bilo pod lupom i bilo je sve dosta transparentno i pokušavalo se zadovoljiti ciljeve koji su pred nas postavljeni. Međutim, onog trenutka kad smo ušli u EU, zauzeli su poziciju, koju sam čuo od jednog političara, da sad više ništa ne moramo raditi, jer sad smo unutra i ne mogu nam više ništa. Što je pogrešno jer će nam početi dolaziti globe i morat ćemo plaćati EU jer nismo implementirali određene politike." - **Stručnjak 7***

---

Republika Hrvatska je 2009. donijela Strategiju energetskega razvoja RH, ali nikada nije usvojila popratni operativni dokument, Program provedbe strategije energetskega razvoja RH, koji bi sadržavao jasan popis mjera i nositelje aktivnosti, razvrstane po vremenskim razdobljima, kojima se ostvaruju ciljevi postavljeni Strategijom, kao ni indikatore za mjerenje provedbe i učinaka istih. Dakle, RH nema osnovni okvir na kojem bi se moglo izgrađivati upravljanje energetskega javnom politikom, iako su praćenje provedbe, osmišljavanje korektivnih mjera i prilagodba pristupa ključni za djelovanje u javnom interesu, posebno za mlade demokracije s nereformiranom državnom upravom. Bez praćenja provedbe operativnog dokumenta nema mogućnosti prilagodbe jer izostaje detektiranje poteškoća u provedbi, koje se stoga onda ni ne odstranjuju. Trenutno je u postupku izrade nova strategija energetskega razvoja RH. Veliki napredak bi bio da ista izbjegava nerealne ciljeve, te da je popraćena detaljnim operativnim dokumentom koji bi omogućio uvođenje smislene evaluacije čitave javne politike. Međutim, intervjuirani eksperti i političari ističu kako proces izrade buduće strategije i dalje pati od istih boljki: netransparentnosti, izloženosti lobističkim utjecajima i neuvažavanja struke. Hrvatska energetska politika još uvijek pati od dječjih bolesti: nisu postavljeni temeljni okviri za kvalitetno formuliranje i provedbu javnih politika, a široka raširenost ovakvih promišljanja među ispitanicima razlog je za podizanje alarma.

---

*"Nije ništa drugačije nego u drugim područjima. Problem u energetici je da se sve radi stihijski, neplanski, nema kontinuiteta, ni ideje, ni upravljanja." - **Stručnjak 6***

.....

*"Gledajući stručno, znanstveno, praktično, Hrvatska trenutno nema nikakvu energetskega strategiju, nego živi od danas do sutra. Strategije su više radene zbog toga da se zadovolji potražnja na političkom prostoru da se napravi strategija, nego zbog toga da strategija bude podloga za operativnu izgradnju energetskega sustava Hrvatske." - **Političar 4***

.....

*"Ono što nas najviše brine je da zapravo nema energetskega strategije. Nažalost, čitavo vrijeme se u tom dijelu vrluda, nema jedinstvene strategije da se jasno kaže što želimo od INA-e, HEP-a, Plinacra, Janafa..." - **Stručnjak 5***

.....

*"Mi u 28 godina nijednu strategiju do sada nismo proveli do kraja ili nismo je provodili uopće. Sudjelovao sam u timu koji je radio na energetskega strategiji 2009. pa mogu reći da je ta strategija napravljena u nekim stvarima nestručno. Tadašnji premijer, a bio je to Sanader, nije dao da se otvori rasprava o cijeni nafte." - **Stručnjak 10***

---

Prevladavajuće je mišljenje među intervjuiranim ekspertima i političarima kako je sadržaj energetskega strategija vrlo slučajan te ovisi o najrazličitijim faktorima poput uvjerljivosti pojedinih aktera na radnim sastancima izrade strategije, osobnim pogledima trenutnog ministra ili premijera, postojećim planovima javnih tvrtki, lobističkog djelovanja ili sklonosti upuštanja u koruptivne radnje od strane odgovornih osoba unutar sektora. Imajući to na umu, ne iznenađuje što npr. desetogodišnja strategija donesena 2009.<sup>37</sup>, predviđa

<sup>37</sup> Strategija energetskega razvoja Republike Hrvatske (NN 130/2009); [https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009\\_10\\_130\\_3192.html](https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_10_130_3192.html)



izgradnju nuklearne elektrane, te ukupno 15 milijardi kuna mahom nerealiziranih investicija u području energetike.

---

*"Svima je bilo jasno da se nuklearna elektrana neće dogoditi. Ali taj nuklearni lobi dobro je odradio posao. Kad se izrađivala strategija iz 2009. jedini lobi od obnovljivih su bile vjetroelektrane, za koje imam mišljenje da su u Hrvatskoj propustile napraviti razvojnu komponentu društva. Sad imamo situaciju da stavljamo dansku vjetroelektranu na hrvatsko brdo, gdje smo dansku radnu snagu stimulirali da proizvode skupu struju. To je trebao napraviti hrvatski radnik, hrvatski serviser, trebale su biti hrvatske elektrane. Propustili smo priliku da npr. Uljanik proizvodi lopatice, da Končar proizvodi elektrane, pa da ljudi od toga žive. To bi imalo nekog smisla. Ovako ne vidim smisao."* – **Stručnjak 8**

.....

*"Donesene su dvije energetske strategije, ali nisu doneseni programi njihove provedbe. Na neki način naš klasičan problem. Mi donesemo knjigu, mi utvrdimo strategiju, ali kad morate po toj strategiji početi postupati i donijeti set provedbenih mjera i propisa, toga nema. Stjecajem okolnosti obje strategije su donesene taman pred promjenu vlasti. Nova vlada je oba puta zaboravila na strategije i nisu doneseni programi njihove provedbe."* – **Stručnjak 4**

---

Ništa korisnijom nije se pokazala ni energetska strategija iz 2002. godine.<sup>38</sup> Ta strategija uopće nije predviđala izgradnju LNG terminala, ali kako je donesena uoči izbora na kojima je došlo do smjene vlasti, tako je i projekt LNG terminala, koncipiran još krajem osamdesetih, reaktualiziran već iduće godine. Nije neobično da se neke ključne buduće odluke u strategijama energetskeg razvoja ni ne naziru. Tako je npr. i nedavni prijedlog Vlade da se inicijalnom javnom ponudom (IPO) dionica HEP-a prikupi

<sup>38</sup> Strategija energetskeg razvitka Republike Hrvatske (NN 38/2002); [https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2002\\_04\\_38\\_839.html](https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2002_04_38_839.html)

novac za kupovinu INA-e u potpunom raskoraku sa strategijom iz 2009., koja uopće ne otvara mogućnost privatizacije HEP-a. No s obzirom da su obje dosadašnje strategije od strane struke prepoznate kao nekvalitetne, vladajući političari nisu ni osjećali potrebu da se na njih referiraju.

---

*"Bio sam na predstavljanju strategije zadnji put kad ju je Polančec iznosio. Tu se vidjelo da je to skup istrnutih poglavlja iz različitih papira, kao da na brzinu na faksu napravite neki rad koji ionako nitko ne čita. Tako izgleda ta strategija."* – **Stručnjak 2**

.....

*"Mi čitavo vrijeme nemamo ozbiljnu energetske politiku, nemamo strategiju. Tko vam je u ministarstvu zadužen za energiju? Koji je to energetičar koji ima i prezime? Teško ga je uopće pronaći."* – **Političar 8**

.....

*"Energetska politika, kao i mnoge druge politike, nije proizvod strateškog promišljanja, koje bi nužno moralo uzeti u obzir trenutno stanje sektora, obveze koje sektor ima po pitanju horizontalnog povezivanja, npr. klimatske potrebe i slično. Tu bi za svaku zemlju koja bi za sebe držala da se njome sustavno upravlja bilo i definiranje stanja, perspektiva, interesa, itd. A hrvatska energetska politika se samo muva na tom prostoru, bez suvisle pozadine u smislu takve analize. Mi imamo pomicanje hrvatske energetske politike kako je netko povlači."* – **Političar 6**

---

# POLITIČKA ELITA I KORUPCIJA

Posebno se ističe negativna uloga koju imaju političari i politički imenovani kadar koji obuhvaća javne tvrtke i druga tijela javne vlasti. Gotovo sve intervjuirane osobe ističu neznanje, nezainteresiranost te nestručnost kao ključne negativne karakteristike pripadnika političke elite. Kao otegotnu okolnost često se ističe veliki broj stručnjaka koji je zbog kontinuiranog smanjenja obujma rada INA-e počeo raditi u stranim tvrtkama. Nešto manji, ali i dalje značajan broj ispitanika velik problem vidi u sklonosti osoba na javnim funkcijama da se upuštaju u nemoralne, koruptivne, po hrvatske interese štetne radnje. Nekoliko je faktora koji idu ovome u prilog. Kako je već istaknuto, hrvatski politički sustav ima bolju netransparentnosti što rezultira manjkom odgovornosti (osobne, političke i kaznene) i stvara pogodno okruženje za korupciju. Značajan broj intervjuiranih upravo u činjenici da odluke nisu utemeljene u dugoročno postavljenim strateškim ciljevima vide ključan razlog podložnosti privatnim, partikularnim interesima. Većina odluka o razvoju energetskega sektora donosi se u samom vrhu političke vlasti, pogotovo kad se radi o velikim infrastrukturnim projektima ili krucijalnim odlukama poput prodaje javnih tvrtki. Unutar hrvatskog političkog sustava premijer ima iznimnu političku moć. Tako je premijer Sanader s nevjerojatnom lakoćom osigurao prepuštanje upravljačke kontrole nad INA-om mađarskom suvlasniku, te potom samo informirao stranku i Vladu o rezultatima postignutog dogovora. Dodatan pogodan moment za kontinuiranu prisutnost korupcije jest činjenica da se projekti i aktivnosti unutar energetskega sektora mjere u milijardama kuna. Samim time je i cijena koruptivnih usluga iznimno visoka. Skandal s vjetroelektranama u režiji HNS/SDP-ovog energetskega kružoka porezne je obveznike koštao stotine milijuna kuna<sup>39</sup>. Iako je Hrvatska usvojila obvezu

kreiranja Registra stvarnih vlasnika privatnih kompanija, još uvijek je moguće imati skriveno vlasništvo u tvrtkama putem tajnih ortačkih ugovora. Manji broj intervjuiranih osoba je istaknuo svoje sumnje da visoko rangirani političari imaju prikrivena vlasništva u tvrtkama, od kojih su neke u energetskega sektoru. Takav tip tajnog vlasništva od strane državnih dužnosnika predstavljalo bi ozbiljno kršenje Zakona o sprječavanju sukoba interesa. Većina intervjuiranih prepoznaje štetnost nekih značajnih odluka u energetskega sektoru, ali ponekad uopće ne mogu detektirati logiku razmišljanja iza njih, a kamoli poduprtost u nekom stručnom opravdanju ili objašnjenju.

---

*"Sanader je uspostavio taj kancelarski model. Kako se ono kaže, vlast nitko ne poklanja, vlasti imaš koliko je otmeš. A on je dosta toga oteo, dok je mogao. Bio je dobar premijer što se tiče određenih odluka, za razliku od nekih drugih. Ali previše je prigrabio vlasti, a nije o tome znao dovoljno." - **Političar 8***

.....

*"U takvoj situaciji nejasne politike, nemate koncepta vizije, političke vizije, onda postajete podložni utjecajima čarobnih rješenja, lobista, interesnih skupina, tako da je zapravo kad politika nema osnovu na kojoj će odlučivati, onda je de facto prepuštena udarima vjetra sa različitih strana. Za Hrvatsku je najveći izazov hrvatska politika. Nisu nama problem ni Europljani, ni Rusi, ni Kinezi, nego hrvatska politika." - **Političar 4***

.....

*"Problem je u tome što su formalni decision makeri [donositelji odluka, op.a.] na najvišem nivou, bez obzira radi li se o ministru ili premijeru, skloni kompromiserstvu, neznanju i površnim odlukama. A netko na nižim nivoima ih usmjerava na taj način." - **Političar 3***

.....

39 Dražen Majić, HRT, "Vjetroelektrane prvi dio: Sirotinji mrvice – odabranima milijarde"; <https://vijesti.hrt.hr/328904/sirotinji-mrvice-odabranima-milijarde>

.....

*"Imate organizirane grupacije koje su vješte, znaju kako razgovarati i tko to ne dira, on je bez problema u svemu. Dakle, ako vi pustite da te grupacije ojačaju, da one vode politiku, onda vas serviraju, pomažu u svakom pogledu. Vi dođete kao ministar i samo se prepustite njima. I ono što se nameće kao nužnost, a protiv je njihovih interesa, vi to gurate sporo. Tj. ne radite ništa." – **Političar 6***

Odsustvo strateškog okvira za energetski sektor također je značajan korupcijski rizik. Kako promišljanja i odluke premijera, ministra, čelnih osoba javnih tvrtki u energetskom sektoru nisu vezana strateškim okvirom, teško je razlučiti ostvaruju li politike javne ili partikularne interese. Povećana razina diskrecije koja je političarima na raspolaganju prilikom donošenja odluka omogućuje djelovanje po maksimi *anything goes*, ili njenoj balkanskoj verziji – *APP, ako prođe, prođe*. Nezanjanje, nebriga za javni interes i podložnost korupciji rezultiraju usvajanjem strategija koje ne definiraju kakav tip energetskog objekta treba graditi na kojem području, kakvi će se energenti pritom koristiti i zašto, niti na koji način specifični projekti doprinose definiranim ciljevima javnih politika. Umjesto da je javna rasprava o velikim energetskim zahvatima definirana nacionalnim interesima i potrebama, ona je zagušena kontinuiranim zagovaranjem *ključ-u-bravu* energetskih projekata koji su, uslijed nepostojanja jasno definiranih strateških ciljeva, često osmišljeni unutar političko-poduzetničkih interesnih grupacija. Stoga nimalo i ne iznenađuje da ovako usvojeni projekti zapravo ne doprinose javnom već privatnom interesu, poput Plomina C ili suspektnog poticanja gradnje vjetroelektrana. Iz istog razloga ne čudi što veliki energetski projekti najčešće ne dožive fazu realizacije, među ostalim i zbog niskog povjerenja građana, koje dodatno opada jer se interakcija nacionalne razine vlasti i lokalnih zajednica u kojima se ti projekti trebaju ostvariti svodi na slamanje lokalnog otpora. Energetske infrastrukturne objekte nemoguće je izgraditi u jednom četverogodišnjem

mandatu, a izostanak usuglašene nacionalne strategije znači da nema obveze kontinuiteta započetih projekata. Shodno tome, svaku promjenu vlasti prati novo definiranje prioriteta, dok ranije najavljivani projekti padaju u drugi plan (npr. TE Osijek, koja je bila aktualna dok je poziciju moći unutar Vlade držao Osječanin Ivan Vrdoljak). Isto tako ne čudi da se u javnosti kontinuirano pojavljuju projekti čija bi provedba bila suprotna nacionalnim interesima, zbog čega se od njih u konačnici odustaje pod pritiskom lokalne ili čak europske zajednice. Tako je u vrijeme vlade Zorana Milanovića Hrvatska morala odustati od gradnje HE Ombla zbog štetnog utjecaja na okoliš<sup>40</sup>, dok je Europska komisija zaustavila Plomin C jer je predstavljeni financijski aranžman bio toliko štetan za državu da je tretiran kao oblik nedozvoljenog pogodovanja privatnoj kompaniji<sup>41</sup>. Neki intervjuirani ovo vide kao očekivan tijek razvoja stvari u odsustvu stvarnog strateškog okvira, dok drugi kažu kako se radi o rezultatu sklonosti osoba na javnim funkcijama da guraju aranžmane u koje su uvezani njihovi privatni interesi, kao i interesi osoba s kojima su povezani.

*"Ja imam osjećaj da se naša politika ponaša totalno diletantski i da se uopće ne gledaju strateški interesi države. Vodimo se kratkovidnim partikularnim interesima. Problem je što nitko ne gleda javni, strateški interes države, ne prepoznaje se da je energetika važna strateška djelatnost. Nego se gleda koji će prijatelj bolje proći, koje će odvjetničko društvo u nekom segmentu profitirati, da li će netko dobiti proviziju s kojom će moći kupiti stan i ludi auto. Meni je to stvarno jad i bijeda.*

<sup>40</sup> Studija Glavne ocjene prihvatljivosti zahvata za ekološku mrežu HE Ombla; [https://www.mzoip.hr/doc/28\\_07\\_2015\\_studija\\_glavne\\_ocjene\\_prihvatljivosti\\_zahvata\\_-\\_knjiga\\_5.pdf](https://www.mzoip.hr/doc/28_07_2015_studija_glavne_ocjene_prihvatljivosti_zahvata_-_knjiga_5.pdf)

<sup>41</sup> N.D., Energetika-net.com, "EK: TE Plomin C je državna pomoć"; <http://www.energetika-net.com/vijesti/energetsko-gospodarstvo/ek-te-plomin-c-je-drzavna-pomoc-22853>



Mislim da se u ovom sektoru najbolje pokazuje koliko mi nismo konsolidirana demokracija i koliko još uvijek imamo taj predatorski tip kapitalizma." - **Političar 5**

.....

"Jedan dio problema je veza politike s interesnim klanovima. I to ne samo da se radi o provizijama, već su i u vlasničkim strukturama, kao tajni partneri ili slično. Sigurno je jedan dio velika korupcija. Jedan dio je neznanje, a jedan dio vam je potpuna nezainteresiranost. Oni su ministri, dužnosnici, saborski zastupnici, mandat ide i koga briga. A nikad ne znate kome možete stati na žulj ako ćete s nečim početi talasati, pa nitko ne talasa jer je to najsigurniji način da se sačuvaš na političkoj poziciji, da se ne bi slučajno zamjerio šefu ili njegovom klanu." - **Političar 5**

.....

"Energetikom upravlja klijentelistička grupacija. A je li tu kriminal, to neka institucije prouče. Po meni je to u prvom redu na štetu građana. Plaćamo nešto što ne moramo plaćati, a netko uživa u profitima koji su van pameti." - **Političar 6**

---

## SPECIFIČNOSTI ENERGETSKOG SEKTORA

Intervjuirane osobe su osim financijske težine energetskog sektora ukazivale na još dvije specifičnosti sektora koje u hrvatskom kontekstu doprinose lošoj kvaliteti upravljanja. Ističe se, kako je u ovom sektoru, više nego u drugima, oslanjanje na kvalitetno i neovisno stručno mišljenje od iznimnog značaja. Naime, svi se faktori potrebni za donošenje kvalitetnih odluka u energetici mogu precizno kvantificirati. Poznato je kakve su hrvatske energetske potrebe, te koji i kakvi prirodni i tehnološki resursi nam stoje na raspolaganju.

---

"Energetika je sektor u kojem se može raditi projekcija za 50 godina unaprijed s velikom razinom preciznosti. Zna se unaprijed struktura potrošnje koja se ne mijenja brzo. U toj strukturi je proizvodnja i potrošnja energenata, što vi imate od prirodnih izvora, ugljena, plina, nafte, itd. Što imate, što nemate, što je potrošnja. Te su bilance dosta konkretne. Što se tiče sekundarne energije, što je uglavnom elektroenergija i toplina, ona se proizvodi postrojenjima. Zna se starost tih postrojenja, zna se kapacitet, zna se kad izlaze iz uporabe i zna se koji primarni energent troše. Nama 30 posto kapaciteta izlazi u narednih pet, šest, deset godina. Onda bi prava energetska strategija trebala znati kakve energane treba graditi, na kojim lokacijama i s kojim primarnim energentima." - **Političar 4**

---

Hrvatska, međutim, ubrzano ostaje bez znanja potrebnog da bi se veliki energetske projekti osmislili i realizirali, te da bi se dostupnim potencijalima kvalitetno upravljalo. Odlazak stručnih ljudi iz sustava tijekom posljednja dva desetljeća, postavljanje nestručnih osoba na ključne funkcije u energetskom sektoru te upitna kvaliteta stručnih mišljenja na raspolaganju vide se kao ključne prepreke u podizanju razine kvalitete upravljanja energetskim sektorom.

---

"Znam priče iznutra, javljali su mi da je 2015., pred izbore, došlo do masovnog zapošljavanja HNS-ovog kadra po HEP-u, da su ljudi rekli da više ne mogu raditi jer ih je strah pustiti van ljude koji bi mogli ubiti sebe, a kamoli nekog drugog. Nije toliki problem što su HNS-ovci u HEP-u zaposleni u kancelarijama, ali zapošljavaju se i po postrojenjima. Spojit će krivu žicu i ubit će nekoga. Zapošljavaju svoje ljude gdje god mogu." - **Političar 2**

.....

.....

*"Prilike u energetici su propuštene jer nema jasne strategije, nema sektorske politike. Velike stranke koje su na vlasti zadnjih 20 godina se ne bave sektorskim politikama, kreiranjem zakona, oni se više bave kadrovanjem u državnim tvrtkama, bave se natječajima, javnom nabavom. To je njihov fokus." - **Političar 1***

---

Opet se kao problem pojavljuje i nužnost dugoročnog strateškog promišljanja i djelovanja u energetsom sektoru. Sugovornici ističu se da se svaka Vlada, svaki ministar ponašaju kao da s njima sve počinje. Ovaj problem nije izražen samo kod smjene vlasti na izborima, već do promjene javne politike može doći i promjenom ministara iz iste opcije, unutar iste Vlade, kao što se dogodilo kad je Radimira Čačića u Ministarstvu gospodarstva zamijenio Vrdoljak<sup>42</sup>. Ovakav diskontinuitet u upravljanju energetsom sektorom praktički rezultira paralizom čitavog sustava. Tako je npr. dugoročni cilj izgradnje novih energetske postrojenja i infrastrukture kroz akumulaciju kapitala u javnim tvrtkama redovito bio zanemaren uslijed potreba za krpanjem rupa u državnoj blagajni ili održavanja niske cijene energije zbog kratkoročne okrenutosti osvajanju novog mandata kroz stvaranje slike socijalno osjetljive Vlade.

.....

*"Razlog lošeg upravljanja je neznanje, a usudio bih reći i nezainteresiranost hrvatskih političara. Pogotovo ako se neki problemi ne mogu riješiti u sklopu njihova mandata." - **Stručnjak 8***

.....

*"Mi naš zakonodavni okvir ne provodimo. Nema kontinuiteta ni u čemu, svake četiri godine je novi početak. 'Mene se ne tiče što su prije mene potpisivali'. Vlada se ne smatra dužnom provoditi*

<sup>42</sup> Gabrijela Bijelić, Slobodna Dalmacija, "Pao Čačić, pala i 'Ombla': iznenada odgođeno predstavljanje studije o utjecaju na okoliš"; <https://www.slobodnadalmacija.hr/dalmacija/dubrovnik/clanak/id/186197/pao-cacic-pala-i-ombla-iznenada-odgoeno-predstavljanje-studije-o-utjecaju-na-okolis>

*ono što su prijašnje vlade započele, dovoljno je samo da se ti projekti nekome ne sviđaju. Tražiti konsenzus u energetici se ne isplati pa se onda okrećemo parcijalnim projektima. Čak i kad se samo promijeni ministar unutar iste vlade, i tad se kreće od početka. Energetika po svojoj prirodi zahtijeva dugoročno planiranje, a to se ne uklapa u naš mentalni sklop. Kako nekom ministru objasniti da će četiri godine mandata raditi na nečemu što neće sam otvoriti." - **Stručnjak 6***

.....

*"Jedan ciklus razvoja energetike je puno dulji od jednog mandata. Nedostatak ozbiljne strategije i ozbiljnog plana, da se sa svakom vladom iznova počinje, u energetici su iznimno štetni." - **Stručnjak 12***

---

## LIBERALIZACIJA PLINSKOG POSLOVANJA

Tijekom trajanja pregovora o pristupanju Hrvatske Europskoj uniji, države članice su napravile snažan iskorak u daljnjoj integraciji kroz zajedničko tržište. Usvojen je ambiciozan plan kreiranja jedinstvenog europskog plinskog tržišta koje je trebalo rezultirati konkurencijom i smanjiti cijene plina za građane i industriju, te povećati kvalitetu usluge. Osnovni cilj procesa liberalizacije je infrastrukturu za transport plina učiniti dostupnom pod jednakim uvjetima svim igračima na tržištu. Stoga je proces liberalizacije podrazumijevao razdvajanje vertikalno ustrojenih kompanija (poput npr. INA-e ili HEP-a) na odvojene tvrtke. Razdvajanje takvih kompanija bilo je nužno kako bi se infrastruktura za transport plina učinila svima dostupnom, pod jednakim uvjetima. Međutim, liberalizacijom plinskog poslovanja u zemljama Istočne i Srednje Europe, uključujući i Hrvatsku, u najboljem su slučaju nastajali oligopoli u kojima su uvijek prisutne Gazpromove posredničke tvrtke. Naime, iako je tržište plina u EU formalno liberalizirano, gotovo sav

plin na to tržište i dalje stiže iz samo jednog izvora – Ruske Federacije.

---

*"Nije problem ovisiti o Gazpromu, on je samo veliki dobavljač robe. Bitno je imati mogućnost dobiti robu od nekog drugog ako Gazprom ispadne iz priče. Nominalno imamo mogućnost nabave iz svih smjerova, ali je pitanje kako je tržište posloženo. Nominalno prenesete zakonodavni okvir EU, nominalno skinete tehničke, zakonodavne barijere da se drugi trgovci pojave. Plinska tržišta u jugoistočnoj Europi, odnosno na području bivše države, su iznimno specifična. Pod jedan, radi se o malim tržištima. Pod dva, imaju jednog dominantnog igrača. Pod tri, imaju ograničenu infrastrukturu. Pod četiri, cijena energije je socijalna kategorija. I onda to idete liberalizirati. Sve što možete dobiti u takvoj situaciji je pomak iz monopola u oligopol."* – **Stručnjak 6**

---

Ekspanziju ruskih energetske interesa u Europi omogućila je i niža cijena plina iz plinovoda naspram LNG-a. Kako pada domaća proizvodnja plina u Sjevernom Jadranu, a alternativni dobavni pravci nisu izgrađeni, tako i hrvatsko plinsko tržište postaje sve više ovisno o ruskom plinu čiji je glavni dobavljač Prvo plinarsko društvo (PPD). PPD je u kratkom vremenu od regionalne energetske tvrtke postao najveća hrvatska privatna tvrtka s godišnjim prihodom većim od milijardu eura<sup>43</sup>. Republika Hrvatska se u ovaj osjetljivi proces liberalizacije tržišta upustila paralelno vodeći složeni proces postepene privatizacije INA-e. Prilikom prodaje prvih 25% dionica INA-e za strateškog partnera je odabran MOL. Čini se da je prilikom donošenja ove odluke, kao i odluka o daljnjoj prodaji dionica, zanemarivana činjenica da su interesi MOL-a i interesi INA-e na regionalnom tržištu direktno suprotstavljeni. Lako je bilo pretpostaviti da je MOL-ov primarni interes preuzimanje INA-inog tržišta, a ne ulaganje u

<sup>43</sup> Goran Litvan, Lider, "Lider predstavlja listu 1000 najvećih kompanija"; <https://lider.media/aktualno/tvrtke-i-trzista/poslovna-scena/lider-predstavlja-listu-1000-najvecih-kompanija/>

kapacitete za istraživanje i preradu derivata konkurentne kompanije u susjednoj državi. Nitko od intervjuiranih osoba nije mogao ponuditi racionalno obrazloženje ili bilo kakvu koherentnu logiku u odluci kojom se MOL-u prepuštaju upravljačka prava u INA-i. Otkad je mađarska država voljom premijera Viktora Orbana postala najvećim dioničarom MOL-a, mađarska se naftna kompanija može smatrati tvrtkom koja potpada pod rusku sferu utjecaja, ako uzmemo u obzir opseg suradnje s ruskim energetske tvrtkama i pojedincima bliskim Kremlju. Iz perspektive sigurnosti opskrbe energijom (ponajprije plinom) te iz perspektive geopolitičkih odnosa, povećanje razine ovisnosti o ruskom plinu, pa posljedično i ruskim interesima, može se smatrati izrazito nepovoljnim za Hrvatsku.

Europska unija, koja sanja o tranziciji prema niskougljičnoj ekonomiji, pretvorila se u bojno tlo američkih i ruskih plinskih interesa. Nedavnim tehnološkim inovacijama omogućeno je efikasnije dobivanje plina iz škrljevca, zbog čega su SAD postale izvoznik ukapljenog plina (LNG-a). Američka administracija provodi aktivnu kampanju prema EU i pojedinim državama članicama za izgradnju LNG terminala diljem Europe, koji bi omogućili skladištenje uvezenog američkog ukapljenog plina<sup>44</sup>. Izgradnja LNG terminala u Europi je stoga i geostrateški cilj američke vanjske politike jer to jasno formuliraju kao poželjni način smanjenja ovisnosti Europe o ruskom plinu. No paralelno s izgradnjom LNG terminala u Europi nastavlja se i suradnja Rusije i pojedinih država članica EU u energetske projektima. Među njima zasigurno je najvažniji projekt Sjevernog toka 2, plinovoda koji će udvostručiti postojeće kapacitete za dostavu ruskog plina putem Baltika do Njemačke na 110 milijardi kubnih metara godišnje. Radi se o projektu koji nailazi

<sup>44</sup> Vanessa Dezem, William Wilkes, World Oil, "Germany to buy more US LNG as Trump promotes commodity in Europe"; <https://www.worldoil.com/news/2018/11/29/germany-to-buy-more-us-lng-as-trump-promotes-commodity-in-europe>

na snažan otpor i unutar EU<sup>45</sup>. Istovremeno, Njemačka (poput Hrvatske) planira i izgradnju LNG terminala, iako većina izgrađenih europskih terminala funkcionira s petinom do trećine zakupljenih kapaciteta, te je LNG plin skuplji od plina iz plinovoda<sup>46</sup>. Međutim, više sugovornika intervjuiranih tijekom istraživanja istaknulo je da sigurnost opskrbe uvijek ima svoju cijenu, tj. da je dugoročno skuplje biti ovisan samo o jednom izvoru plina, nego ulagati u diversifikaciju.

---

*"Po mom je sudu vrlo važno da se ti koraci prema liberalizaciji provode na način da se ne osiguraju nekome monopolističke pozicije. Što znači tržište plina ako imate jedini dobavni pravac i netko na njemu sjedi. Tržište bi značilo da imate više mogućnosti, da date jednake prilike drugima. Tad tržište donosi dobrobit za društvo. Ako toga nema, onda se stvara monopol i to je na štetu svih korisnika." - **Političar 6***

## GEOPOLITIKA

---

*"U svakoj knjizi o energetici vam kažu da nafta nije samo energent, nego i geopolitički alat. I sve ostalo što je vezano uz naftu." - **Političar 4***

Energija se oduvijek shvaćala kao instrument geopolitike, što tijekom zadnja dva desetljeća posebno vrijedi za ruski plin. Bojazan od pretjerane ovisnosti o ruskom plinu s jedne je

<sup>45</sup> MEPs commend Ukraine's reform efforts and denounce Russian aggression, European Parliament: <http://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/201812051PR20940/meps-commend-ukraine-s-reform-efforts-and-denounce-russian-aggression>

<sup>46</sup> Marija Mileta, Antoine Simon (2018), *Plinske iluzije: Razbijanje mitova o krčkom LNG terminalu*, Zelena akcija; [https://zelena-akcija.hr/hr/programi/energetika\\_i\\_klimatske\\_promjene/novi\\_izvjestaj\\_plinske\\_iluzije\\_zelena\\_akcija\\_razbila\\_mitove\\_o\\_krckom\\_lng\\_terminalu](https://zelena-akcija.hr/hr/programi/energetika_i_klimatske_promjene/novi_izvjestaj_plinske_iluzije_zelena_akcija_razbila_mitove_o_krckom_lng_terminalu)

strane preslik hladnoratovske podjele svijeta, u kojoj je Rusija vječni negativac. S druge strane, trenutni nepovoljni međunarodni položaj Rusije direktni je rezultat njene vanjske politike. Usprkos brojnim poteškoćama u odnosima Europske unije i Rusije nastale povodom ruske aneksije Krima, te ubojstava novinara, političara i obavještajaca iza kojih stoji ruska država, pokazuje se obostrana spremnost na suradnju te partnerstvo u zajedničkim energetske projektima (poput plinovoda Sjeverni tok 2 ili Turski tok).

---

*"Rusi grade dva velika plinovoda koji su nepotrebni i njima i Europi, Sjeverni tok 2 i Turski tok, jer oni imaju sasvim dovoljne kapacitete da mogu Europu snabdijevati plinom iz starih sovjetskih plinovoda. Neki kažu da je jedini razlog da to grade korupcijski, da bi se financirale prijateljske Putinove firme. Ja nisam uvjeren u to, mislim da je glavni razlog geopolitički, jer utiskivanjem plina dalje prema Zapadu Rusija dobiva priliku da ostvari monopolističku poziciju i tamo, a s druge strane potpuno si osigurava poziciju u Istočnoj Europi i istočna Europa je time potpuno opkoljena." - **Stručnjak 7***

.....

*"Rusi iskorištavaju ogromnu maržu da bi sagradili nove plinovode iako bi cijena plina u Europi mogla biti značajno niža. Onda Rusi ne bi mogli izgraditi plinovode, ne bi mogli de facto demontirati Europsku uniju, jer je došlo do sukoba unutar Europske unije. Ugljen bi se zamijenio još tamo 2000-ih godina. Rusi bi i dalje izvozili jednake količine plina, možda čak i veće količine plina u Europi. Emisije CO2 bi značajno pale u Europi. Cijela tranzicija bi išla puno brže." - **Stručnjak 7***

---

Suradnju s državama članicama Europske unije Rusija svakako vidi kao jedan od sastavnih elemenata u osnaživanju svog položaja u globalnom svjetskom poretku, no ujedno predstavlja i goli ekonomski interes. Ekonomija Rusije je bazirana na izvozu energenata

pa prodaja fosilnih goriva čini 60 posto ruskog izvoza i polovicu budžetskih prihoda<sup>47</sup>. Izvoz ruskog plina u Europu stoga je ključan segment ruske energetske i vanjske politike. Proces liberalizacije tržišta, uparen sa postojećim plinskim transportnim pravcima, te povoljnom cijenom ruskog plina omogućio je ruskim energetskim tvrtkama duboki prodor na europsko tržište<sup>48</sup>. Plin je stoga za Rusiju postao i geopolitički instrument, jer je kroz izravnu suradnju s političkom elitom u pojedinim državama članicama EU izbjegla suradnju kroz institucionalni okvir Unije, stvarajući tako policentričnu kartu Europe koja otvara daleko širi manevarski prostor za djelovanje, negoli monolitna, politički koherentna i ujedinjena Europska unija.

---

*"Već nakon dvije naftne krize sedamdesetih je svatko iole pametan mogao shvatiti da su priče o ponudi i potražnji kao regulatoru svjetskog tržišta cijena bajke za malu djecu. I da zapravo geopolitika i geopolitički energetski interesi spregnuti s ekonomskom snagom čine velesilu. Ali ekonomskom, ne vojnom."* – **Stručnjak 10**

.....

*"Svi se zaklinju da je sve samo stvar tržišta, ali nemojmo imati iluzija, kao što ruska država vodi računa o interesima Gazproma, na sličan način ili na jednak način američka država vodi računa o interesima Exxon ili Chevron, ili nemojmo računati da je kineska vlada napravila išta što nije pasalo Sinochemu i Sinopecu, kao što njemačka vlada nije donijela nijednu mjeru koja je izravno na štetu VW-a ili Siemens. Toga moramo biti svjesni."* – **Stručnjak 4**

Odnedavno su čak i SAD ujedinjenu Europsku uniju počele označavati kao nepoželjnog aktera na globalnoj političkoj sceni, gotovo kao neprijatelja. Predsjednik Donald Trump je u odgovoru na pitanje tko su najveći neprijatelji Amerike (eng. *foe*) odgovorio – Europska unija. Trump je britansku premijerku Theresu May uvjeravao da Brexit provede po hitnom postupku, obećavši pritom brzo sklapanje trgovinskog sporazuma između SAD-a i Ujedinjenog Kraljevstva. Nedavno je administracija predsjednika Trumpa degradirala diplomatski status Europske unije iz statusa koji uživaju države u status koji imaju međunarodne organizacije. Trump je čak Njemačkoj ponudio i sklapanje *separatnog* trgovinskog sporazuma. SAD i Rusija provode aktivnu politiku onemogućavanja Europske unije u djelovanju kao jedinstvenog aktera na globalnoj političkoj sceni. Kao i Trumpova administracije, Rusija jasno komunicira svoju želju da s Europskom unijom ne razvija bilateralni odnos, već multilateralne odnose s državama članicama.

---

*"Geopolitika utječe na odluke koje se donose u hrvatskom energetskom sektoru, a ishod ovisi koliko ste spremni za te razgovore, vladate li materijom i možete li definirati svoje interese. Kad dolazi veća energetska kompanija, s njom dolazi armija diplomatskog kora. U takvim državama javni servis vani gura interese svojih kompanija, bez obzira bile one javne ili privatne. To kod nas nije moguće jer bi se ta gospodarska diplomacija odmah stavila u kontekst sukoba interesa, pogodovanja, u krivi kontekst. Meni je skroz OK da atašei i veleposlanici zovu, raspituju se što se planira, predstavljaju tvrtke iz svoje države, itd. Nisu to pritisci, to je legalna borba u kojoj svi zastupaju svoje interese."* – **Stručnjak 6**

---

<sup>47</sup> Svjetska banka; <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/RUS/Year/2016/TradeFlow/Export/Partner/WLD/Product/all-groups>

<sup>48</sup> Frédéric Simon, Euractiv.com, "Gas market liberalisation: An unsung EU success story?"; <https://www.euractiv.com/section/energy/news/gas-market-liberalisation-an-unsung-eu-success-story/>



# ILIBERALNE TENDENCIJE

Trenutna uloga koju ruski plin ima u Europi, pa i u Hrvatskoj, sama po sebi ne bi se smatrala problematičnom kad ne bi bio vidljiv i politički utjecaj koji Rusija ostvaruje kroz plinsko poslovanje, npr. u Mađarskoj. Situacija dodatno poziva na zabrinutost ukoliko se u obzir uzme ukupnost ruskih aktivnosti prema Europskoj uniji, državama članicama i drugim zemljama koje ne vidi kao prijateljske. Ruske energetske tvrtke, ruske banke, te tvrtke u vlasništvu ruskih oligarha često ne funkcioniraju po tržišnim principima, već se koriste kao moćan geopolitički alat. Nakon što je Bugarska odustala od gradnje Južnog toka pod pritiskom Europske unije, sankcija je došla u vidu izazivanja ekonomske i političke krize putem destabilizacije Korporativne komercijalne banke, što su odradili akteri povezani s ruskim interesima i ruska VTB banka<sup>49</sup>. Rusija se nije libila iskoristiti ni slabosti demokratskih poredaka u Europi: korupciji sklone političare, netransparentne izborne procese, zloupotrebu slobode govora, izražavanja i informiranja, neregulirani govor mržnje na Internetu, neregulirano širenje lažnih vijesti i dezinformacija na Internetu, netransparentno političko oglašavanje na društvenim mrežama, anonimnost digitalnog javnog prostora, nereguliranu obradu osobnih podataka, netransparentno vlasništvo medija i privatnih tvrtki. Pronalazeći slabosti u temeljima europskih demokracija, Rusija se upustila u tzv. informacijski rat putem propagande koju šire medijske kuće i internetski akteri u njihovoj utjecajnoj sferi, vođenjem digitalnih kampanja kojima su ciljevi izmjena prevladavajućih stavova u društvu i radikalizacija kroz produblivanje postojećih društvenih rascjepa<sup>50</sup>. Također, ruskim se novcem financiraju radikalni društveni, civilni i politički akteri koji se

otvoreno zalažu za uspostavu nedemokratskih iliberalnih poredaka te obećavaju urušavanje prava nacionalnih manjina, migranata, žena i LGBT zajednice<sup>51</sup>. Utjecaj koji Rusija ostvaruje kroz ruske tvrtke usložnjava se s utjecajem koji Rusija ostvaruje direktno na političke i izborne procese u državama članicama. Otkrivene su i financijske veze, te drugi oblici potpomaganja radikalnih političkih aktera, od kojih su najviše javne pažnje dobili odnosi s njemačkim AfD-om<sup>52</sup>, francuskim Nacionalnim skupom (ranije zvanim Nacionalni front)<sup>53</sup> i talijanskom Ligom<sup>54</sup> (ranije Sjeverna liga). Istovremeno, stvara se međunarodna koalicija radikalnih socio-konzervativaca koja se pretvara u jedinstveni pokret protiv političke korektnosti, ženskih reproduktivnih prava, prava nacionalnih i seksualnih manjina, prava migranata, protiv izmaštanih konstrukata kao što su tzv. rodna ideologija<sup>55</sup> i tzv. kulturni marksizam<sup>56</sup>. Cilj takvih pokreta je uspostava tzv. naravnog poretka<sup>57</sup> i tzv. iliberalnih kršćanskih demo-

<sup>49</sup> Margarita Assenova, *South Stream Brings Down Bulgaria's Government*, Eurasia Daily Monitor Volume: 11 Issue: 112 (2014); <https://jamestown.org/program/south-stream-brings-down-bulgarias-government/>

<sup>50</sup> BBC, "Theresa May accuses Vladimir Putin of election meddling"; <https://www.bbc.com/news/uk-politics-41973043>

<sup>51</sup> Petar Vidov, Faktograf.hr, "Hrvatske ekstremiste podržava i moćni ruski oligarh"; <https://faktograf.hr/2018/04/03/hrvatske-ekstremiste-podrzava-i-mocni-ruski-oligarh/>

<sup>52</sup> Jean-Michel Hauteville, Handelsblatt, "Russia trip exposes AfD ties to Moscow"; <https://www.handelsblatt.com/today/politics/russian-collusion-russia-trip-exposes-afd-ties-to-moscow/23582296.html>

<sup>53</sup> Paul Sonne, The Washington Post, "A Russian bank gave Marine Le Pen party a loan. Then weird things started happening"; <https://www.washingtonpost.com/world/national-security/a-russian-bank-gave-marine-le-pens-party-a-loan-then-weird-things-began-happening/>

<sup>54</sup> Max Seddon, James Politi, The Financial Times, "Putin's party signs deal with Italy's far-right Lega Nord"; <https://www.ft.com/content/0d33d22c-0280-11e7-ace0-1ce02ef0defg>

<sup>55</sup> Michelle Gallo, Open Society Foundations, "'Gender Ideology' Is a Fiction That Could Do Real Harm"; <https://www.opensocietyfoundations.org/voices/gender-ideology-fiction-could-do-real-harm>

<sup>56</sup> Jason Wilson, The Guardian, "'Cultural Marxism': a uniting theory for rightwingers who love to play the victim"; <https://www.theguardian.com/commentisfree/2015/jan/19/cultural-marxism-a-uniting-theory-for-rightwingers-who-love-to-play-the-victim>

<sup>57</sup> Sanja Despot, Faktograf.hr, "Objavljujemo nove dokaze o međusobnoj umreženosti i tajnim

kracija, po uzoru na Rusiju i Mađarsku. Ruski akteri igraju bitnu ulogu u podupiranju ove globalne mreže koja plasiranjem radikalnih stavova u europska društva ujedno otvara put radikalno desnim političkim strankama koje ostvaruju izborne proboje diljem Europe. Brojne su države članice Europske unije u kojima postoji relevantna i radikalna politička opcija koja se zalaže za rastakanje Europske unije, prisnije odnose s Rusijom, te odbacivanje liberalnih elemenata demokracije kroz provedbu identitetarijanske ideologije<sup>58</sup>. Preveliki izborni proboj ovih političkih opcija na predstojećim europskim izborima mogao bi dovesti do paralize ključnih procesa donošenja odluka i rada europskih institucija. Čini se kako je Rusija provela uspješne operacije utjecaja na nedavne izborne cikluse u SAD-u te na referendum o izlasku Velike Britanije iz Europske unije, dok su u ovom posljednjem sudjelovali i neki američki nedržavni akteri, ali također potpomognuti ruskim kapitalom<sup>59</sup>. Odbacivanje tzv. Marakeškog sporazuma u pojedinim članicama EU, do čega je došlo nakon orkestrirane kampanje na društvenim mrežama, pokazuje do koje mjere je globalna radikalna desnica međusobno uvezana, te do koje mjere su njeni interesi komplementarni onima ruske države<sup>60</sup>. Europska unija nalazi se na raskršću te nakon predstojećih izbora mora zauzeti jasnu taktiku djelovanja u odnosu na urušavanje vladavine prava u državama članicama, posebice u Mađarskoj i Poljskoj, ali i u odnosu na viziju iliberalne, kršćanske i bijele Europe koju nude radikalni politički i civilni akteri. Ovo će biti težak zadatak jer se

planovima europskih obiteljaša"; <https://faktograf.hr/2018/03/30/zeljka-markic-agenda-europe-obiteljasi-istanbulska/>

<sup>58</sup> BBC, "Europe and nationalism: A country-by-country guide"; <https://www.bbc.com/news/world-europe-36130006>

<sup>59</sup> Peter Geoghegan, Adam Ramsay, Opendemocracy.net, "Is there a link between Cambridge Analytica and the DUP's secret Brexit donors?"; <https://www.opendemocracy.net/David-Burnside-Putin-Russia-DUP-Brexit-Donaldson-Vincent-Tchenguz>

<sup>60</sup> Laurens Cerulus, Politico.eu, "The man who broke Belgium's government"; <https://www.politico.eu/article/theo-franckenthe-man-who-broke-belgium-government/>

očekuje značajan porast radikalnih glasova u Europskom parlamentu, dosad nezabilježeni izborni rezultat aktera koje povezuje radikalizam, nativizam, ekstremizam, iliberalizam, revizionizam i euroskepticizam<sup>61</sup>.

## RUSIJA I HRVATSKA

Djelovanje ruskih državnih i nedržavnih aktera prisutno je i u Hrvatskoj. Predsjednik HDZ-a Tomislav Karamarko bio je indirektno povezan s projektom finske nuklearke iza koje je trebao stajati ruski kapital, čije se porijeklo pokušalo prikriti putem tvrtki osnovanih u Hrvatskoj<sup>62</sup>. HDZ-ova Zaklada hrvatskog državnog zavjeta primila je rusku donaciju koja je razotkrivena tek nakon Karamarkovog političkog pada<sup>63</sup>. Prvo plinarsko društvo je HDZ-u dalo višemilijunski kredit u trenutku kada stranka nije mogla dobiti povoljan kredit od banaka i dok se protiv nje vodio kazneni postupak<sup>64</sup>. Kao glasnogovornik ruskih interesa u Hrvatskoj prepoznata je i najbrže rastuća oporbena stranka Živi zid<sup>65</sup>. Javno su dostupne i informacije o ruskim putovanjima zastupnika Pernara<sup>66</sup>, kao i optužbe o sumnjivim metodama

<sup>61</sup> Laurens Cerulus, Politico.eu, "Europe's most hackable election"; <https://www.politico.eu/article/europe-most-hackable-election-voter-security-catalonia-european-parliament-disinformation/>

<sup>62</sup> Petar Vidov, Faktograf.hr, "Donirala HDZ ruskim novcem, a sad bi mogla postati nova šefica Agrokora"; <https://faktograf.hr/2018/06/06/oksana-dvinskykh-hdz-rusija-agrokor/>

<sup>63</sup> Nacional, "EKSKLUZIVNO Afera Nova pokoljenja: HDZ ruskom donacijom platio Ifo institut 2,6 milijun kuna"; <https://www.nacional.hr/ekskluzivno-afera-nova-pokoljenja-hdz-ruskom-donacijom-platio-ifo-institut-26-milijun-kuna/>

<sup>64</sup> Petar Vidov, Novosti, "Stranka na plinski pogon"; <https://www.portalnovosti.com/stranka-na-plinski-pogon>

<sup>65</sup> Iva Boban Valečić, Večernji list, "Živi zid otkrio vladu u sjeni: Hrvatska treba izići iz EU i NATO-a"; <https://www.vecernji.hr/vijesti/zivi-zid-u-lisinskom-okupio-1500-ljudi-necemo-dopustiti-da-se-hrvatska-pretvori-u-koloniju-1242305>

<sup>66</sup> R.I., Index.hr, "Pernar je u Rusiji, druži se s Putinovom mladeži"; <https://www.index.hr/vijesti/clanak/pernar-je-u-rusiji-druzi-se-s-putinovom-mladezi/2031177.aspx>

financiranja ove stranke<sup>67</sup>. Hrvatske radikalne civilne udruge koje provode identitetarijansku ideologiju dio su globalne mreže koja ima podršku moćnih ruskih oligarha, dobro povezanih s Kremljem<sup>68 69</sup>. Kroz radikalizirajuće javne kampanje i referendumske inicijative takvi akteri unose razdor u društveno tkivo tzv. Zapadnih demokracija<sup>70</sup>. Pitanje je od nacionalne sigurnosti i nacionalnih interesa da se vanjsko-politički odnosi s Rusijom u potpunosti svedu na transparentne diplomatske odnose, te da se onemoguću prikriveni utjecaj na procese donošenja odluka i snažno reagira na pokušaje manipulacije putem propagandnih kampanja na društvenim mrežama i kroz neprimjerene intervencije u izborni proces<sup>71</sup>. Theodore Karasik s konzervativnog američkog The Lexington Instituta na portalu Euronews objavio je komentar naslovljen "Ako Hrvatska uđe u eurozonu, Rusija će dobiti svoje najveće oružje u Europi". Karasik tvrdi da Rusija koristi korupciju ukorijenjenu u Hrvatskoj kako bi proširila svoj utjecaj<sup>72</sup>.

67 Godeč, Željka, Jutarnji list, „VIDIO SAM PUKIM SLUČAJEM ONO ŠTO NISAM TREBAO Supredsjednik Živog Zida iznosi detalje o žutim kuvertama punim novca i navodnoj Lovrinovićevoj ponudi“, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/vidio-sam-pukim-slucajem-ono-sto-nisam-trebao-supredsjednik-zivog-zida-iznosi-detalle-o-zutim-kuvertama-punim-novca-i-navodnoj-lovrinovicevoj-ponudi/4705259/>

68 Petar Vidov, Faktograf.hr, "Hrvatske elstremiste podržava i moćni ruski oligarh" <https://faktograf.hr/2018/04/03/hrvatske-ekstremiste-podrzava-i-mocni-ruski-oligarh/>

69 Sanja Despot, Faktograf.hr, " Objavljujemo nove dokaze o međusobnoj umreženosti i tajnim planovima europskih obiteljaša"; <https://faktograf.hr/2018/03/30/zeljka-markic-agenda-europe-obiteljasi-istanbulska/>

70 BBC, "Theresa May accuses Vladimir Putin of election meddling"; <https://www.bbc.com/news/uk-politics-41973043>

71 Laurens Cerulus, Politico.eu, "Europe's most hackable elections"; <https://www.politico.eu/article/europe-most-hackable-election-voter-security-catalonia-european-parliament-disinformation/>

72 Theodore Karasik, Euronews.com, "If Croatia joins the Eurozone, it would give Russia its greatest weapon in Europe | View"; <https://www.euronews.com/2019/01/22/if-croatia-joins-the-eurozone-it-would-give-russia-its-greatest-weapon-in-europe-view>

## KLIMATSKE PROMJENE

Krajem 2015. godine usvojen je globalni Pariški sporazum<sup>73</sup> kojim je postavljen ambiciozan cilj da se porast globalne temperature zaustavi na 1,5°C do najviše 2°C u odnosu na preindustrijske razine. Sporazum predviđa i uspostavu mehanizama financiranja kojima se trebaju povećati sposobnosti prilagodbe na klimatske promjene i potaknuti prijelaz prema nisko-emisijskom razvoju. Europska unija se obvezala na smanjenje emisije stakleničkih plinova, povećanje udjela obnovljivih izvora energije te povećanje energetske učinkovitosti. Do 2020. EU planira smanjenje za 20%, a do 2030. smanjenje za 40% (u odnosu na 1990. godinu). U međuvremenu je došlo do objave novih znanstvenih uvida koji povećavaju stanje urgentnosti. U prosincu 2018. UN je objavio izvještaj<sup>74</sup> s projekcijom da će se zagrijavanje od 1,5°C dogoditi već do 2030. godine<sup>75</sup>, dok je 2018. godina bila rekordna po količini emisija (u svijetu, i u SAD-u). Čak 17 od 18 najtoplijih godina otkad postoje mjerenja su se dogodila u 21. stoljeću<sup>76</sup>. Stoga je 14 država članica Europske unije pokrenulo inicijativu da se postave ambiciozniji ciljevi smanjenja emisija<sup>77</sup>. Republika Hrvatska je već 2015. godine ispunila svoje ciljeve smanjenja emisije za 2020. godinu, te stoga

73 The Paris Agreement; <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>

74 The Intergovernmental Panel on Climate Change, *Special Report – Global Warning of 1.5°C*; <https://www.ipcc.ch/sr15/>

75 George Leonard, Ocean Conservancy, *Climate Change and the Ocean: A Stark Message from the IPCC*; [https://oceanconservancy.org/blog/2018/10/11/climate-change-ocean-stark-message-ipcc/?ea\\_tracking.id=18HPXGJAXX&gclid=EAlaQobChMlu7LN-hoCB4AIVlo7lCh28tQOYEAAAYASAAEGJJHPD\\_BwE](https://oceanconservancy.org/blog/2018/10/11/climate-change-ocean-stark-message-ipcc/?ea_tracking.id=18HPXGJAXX&gclid=EAlaQobChMlu7LN-hoCB4AIVlo7lCh28tQOYEAAAYASAAEGJJHPD_BwE)

76 Carbon Brief; *Analysis: Global CO<sub>2</sub> emissions set to rise 2% in 2017 after three-year 'plateau'*; <https://www.carbonbrief.org/analysis-global-co2-emissions-set-to-rise-2-percent-in-2017-following-three-year-plateau>

77 Frédéric Simon, Euractiv, "14 European countries call for stronger EU climate action"; <https://www.euractiv.com/section/climate-environment/news/14-european-countries-call-for-stronger-eu-climate-action/>



možemo pretpostaviti da će ispuniti i ciljeve za 2030. godinu. Niski ugljični otisak Hrvatske prvenstveno je posljedica hidro-potencijala čija je eksploatacija započela još u SFRJ, te deindustrijalizacije društva. Takav način ispunjenja obveza smanjenja emisijskih plinova rezultirao je premalim fokusom hrvatskog energetskog sektora na obnovljive izvore energije. Usprkos alarmantnim znanstvenim uvidima, nijedan od dva scenarija u Zelenoj knjizi, koja treba poslužiti kao analitička podloga za izradu buduće Strategije razvoja energetike do 2030. godine, ne uključuje radikalnu transformaciju društva i ekonomije prema niskim emisijama<sup>78</sup>. Oba su scenarija unutar okvira postavljenih trenutnim europskim klimatskim ciljevima, iako već sada postoje inicijative da se ti ciljevi postrože. Ovakav scenarij imao bi mnogobrojne pozitivne učinke. Za početak, smatrao bi se poželjnim iz ekonomske perspektive, jer se najjeftinija električna energija dobiva iz solarnih panela<sup>79</sup>. Osim toga, oslanjanjem na vlastite obnovljive izvore energije, Hrvatska povećava svoju energetsku neovisnost te ojačava poziciju u složenim geopolitičkim odnosima. Uz spomenute solarne panele, Hrvatska bi se trebala okrenuti daljnjem iskorištavanju hidro-potencijala i potencijala vjetra. U ovakvom scenariju energetska politika ima veliku ulogu u odnosu na politiku lokalnog razvoja, poljoprivrednu politiku, politiku gospodarenja otpadom, politiku smanjenja siromaštva, politiku upravljanja vodama. Tako se, na primjer, mogućnost izgradnje hidroelektrana treba dodatno valorizirati u odnosu na mogućnost da ti objekti imaju ulogu u projektima navodnjavanja poljoprivrednih površina ili zaštite od poplava<sup>80</sup>. Slično tome, sustavno recikliranje otpada dovelo bi do organiziranog kompostiranja organskog otpada čime se

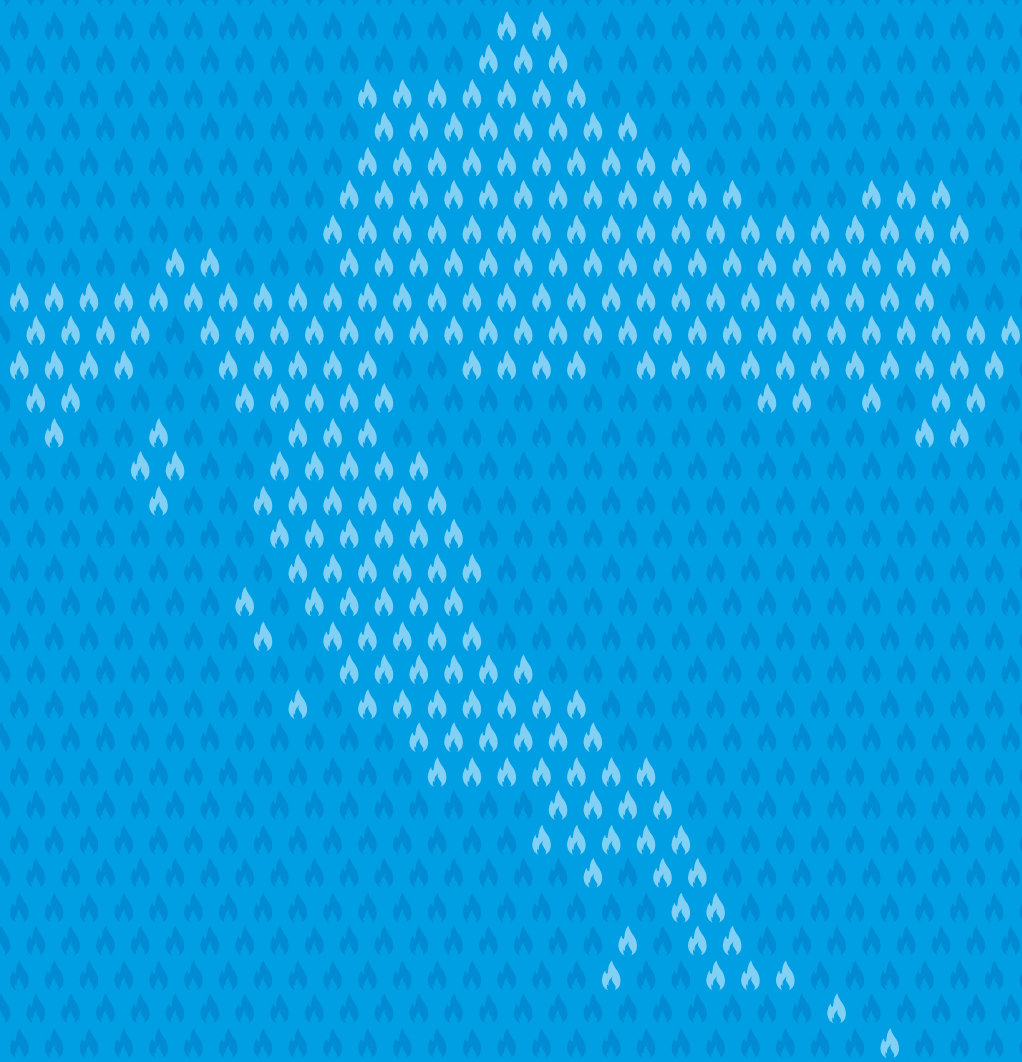
dobiva obnovljivi bioplin, jednako kvalitetan kao prirodni plin. Kompostiranjem bi se mogle proizvesti i velike količine prirodnog gnojiva za uzgoj npr. energetskih biljaka, čime bi se istovremeno moglo provoditi sistemsko čišćenje tla od pesticida i kemikalija. Decentralizirana lokalna proizvodnja biogoriva iz energetskih biljaka mogla bi značajno potaknuti lokalni i regionalni razvoj. Nije opravdano izostavljanje scenarija koji podrazumijeva duboku transformaciju hrvatskog društva i ekonomije prema niskim emisijama, ako uzmemo u obzir sve pozitivne učinke koji bi isti mogao imati, a pogotovo u odnosu na pretpostavku da će svijet s vremenom poduzimati sve smjelije korake u ovom području. Hrvatska zbog svoje veličine, niskih energetskih potreba i obilne dostupnosti obnovljivih izvora energije ima priliku postati predvodnik europske tranzicije prema zelenoj energiji, čime bi unaprijedila i svoj turistički *brand*, samo kad bi za to postojale politička volja i vizija. Značajan broj intervjuiranih osoba istaknuo je tranziciju kao priliku da Hrvatska sanira probleme koji postoje u hrvatskom energetskom sektoru.

<sup>78</sup> Energetski Institut Hrvoje Požar, *Zelena knjiga - Analize i podloga za izradu energetske strategije Republike Hrvatske*; [https://www.mzoip.hr/doc/analize\\_i\\_podloge\\_za\\_izradu\\_energetske\\_strategije\\_republike\\_hrvatske\\_-\\_zelena\\_knjiga\\_nacrt.pdf](https://www.mzoip.hr/doc/analize_i_podloge_za_izradu_energetske_strategije_republike_hrvatske_-_zelena_knjiga_nacrt.pdf)

<sup>79</sup> Renewable Power Generation Costs in 2017, International Renewable Energy Agency; <https://www.irena.org/publications/2018/Jan/Renewable-power-generation-costs-in-2017>

<sup>80</sup> Vodnogospodarski potencijal, Zagreb na Savi; <http://zagrebnasavi.hr/vodnogospodarski/>

# STUDIJA SLUČAJA: **INA**



# KLJUČNO PITANJE

*"Ja nisam u stanju razumjeti politiku oko INA-e, bez obzira što sam jedan od veterana u području energetike. Iza mene je 45 godina bavljenja energetikom. Ja ju ne razumijem." - **Stručnjak 3***

U trenutku osamostaljenja Republike Hrvatske, INA je bila najveća i najvažnija državna kompanija. Danas, skoro tri desetljeća kasnije, Hrvatska neuspješno traži odgovor na pitanje je li joj INA i dalje potrebna. I ako jest, kakva joj INA treba. Na Badnjak 2016. godine, premijer Andrej Plenković najavio je otkup INA-inih dionica od mađarskog MOL-a i povratak hrvatske naftne kompanije pod okrilje hrvatske države. Međutim, u protekle dvije godine proces otkupa INA-e skoro pa se nije pomaknuo s mrtve točke. Vlada RH u travnju 2018. donijela je odluku o odabiru konzultanata<sup>81</sup> koji bi je trebali savjetovati o mogućem otkupu dionica, ali ugovor još nije potpisan. Vlada Andreja Plenkovića istodobno prema Viktoru Orbanu i njegovoj Mađarskoj, ali i prema MOL-u, vodi krajnje popustljivu politiku, iza koje se nazire skriveni dogovor koji bi mogao uključivati i INA-u<sup>82</sup> <sup>83</sup>. Zbog nedostatka jasne strateške vizije energetskog razvoja Hrvatske, Vlada RH ne zna što želi od INA-e, tj. nije se jasno odredila koji dio INA-inog poslovanja smatra

<sup>81</sup> Odluka o odabiru investicijskog savjetnika u transakciji moguće kupnje dionica koje drži Mol Hungarian Oil&Gas PLC u INA - Industrija nafte d.d., Zagreb i moguće naknadne prodaje kupljenih dionica strateškom partneru i o davanju ovlasti za pregovore s odabranim investicijskim savjetnikom; <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//Sjednice/2018/04%20travnja/89%20sjednica%20VRH//89%20-%203.pdf>

<sup>82</sup> Ivan Pandžić, Express, "Mađari žele sve u paketu: Dajemo im cijelu Inu, Hernadija..."; <https://www.express.hr/ekonomix/ma-arima-dajemo-cijelu-inu-hernadija-19490>

<sup>83</sup> Nina Domazet, Energetika-net.com, "Konačno imamo politiku o INA-i, ali poražavajuću..."; <http://www.energetika-net.com/u-fokusu/komentar-kratki-spoj/konacno-imamo-politiku-o-ina-i-ali-porazavaju-27907>

vrijednim spašavanja. Bez takve odluke teško se mogu procjenjivati učinci povratka INA-e u hrvatsko državno vlasništvo.

*"Ono što nedostaje je da Hrvatska definira nacionalne hrvatske interese u INA-i. Razlika između nacionalnog interesa i privatnog interesa je u rokovima. Privatni hoće kapital u što kraćem roku, što veći profit. Država hoće nešto drugo: razvoj, zaštitu okoliša, poslovanje, dizanje tehnologije, obrazovanje, itd. Što u kratkom roku smanjuje profit, ali je u dugom roku zbroj profita puno veći nego da odmah dignete veliki profit, a ne ulažete u razvoj, zaštitu okoliša, obrazovanje... Nikad nije došao prijedlog hrvatske strane koji su nacionalni interesi koje žele provesti kroz INA-u, kroz naftni biznis." - **Političar 4***

Odgovora nema ni na pitanje što Hrvatska želi napraviti s INA-om ako i uspije ponovo postati njen jedini ili većinski vlasnik: hoće li se tražiti novi strateški partner ili će država preuzeti odgovornost za upravljanje kompanijom? Ako bi se Vlada RH odlučila za prvu opciju, prostor za izbor partnera prilično je sužen. Interes za ulazak u strateško partnerstvo javno je izrazio američki Castleton Commodities International, investicijsko društvo specijalizirano za trgovanje energentima<sup>84</sup>. Za preuzimanje INA-e interes je izrazio i ruski Rosneft<sup>85</sup>,

<sup>84</sup> Marko Biočina, Jutarnji list, "Ekskluzivno saznajemo, Amerikanci žele Inu: 'Spremni smo biti novi strateški partner'"; <https://novac.jutarnji.hr/makro-mikro/ekskluzivno-saznajemo-amerikanci-zele-inu-spremni-smo-biti-novi-strateski-partner/7514454/>

<sup>85</sup> Marko Biočina, Jutarnji list, GLAVNI DIREKTOR NAJVEĆE SVJETSKE NAFTNE KOMPANIJE 'Želimo ući u Inu. Ako se to dogodi, točno znam i što ćemo s rafinerijama u Sisku i Rijeci!"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/glavni-direktor-najvece-svjetske-naftne-kompanije-zelimo-uci-u-inu-ako-se-to-dogodi-tocno-znam-i-sto-cemo-s-rafinerijama-u-sisku-i-rijeci/6692091/>

ali s ciljem da postane INA-in većinski vlasnik<sup>86</sup>, a ne njen strateški partner. Ako do nje ikad dođe, odluka između prepuštanja udjela u INA-i ruskoj državnoj firmi ili američkom privatnom ulagaču bit će prvenstveno politička, a ne poslovna, zbog čega se ne može promatrati kao garancija INA-inog budućeg razvoja u smjeru poželjnog za RH. Alternativna solucija, u kojoj Hrvatska odlučuje ponovo imati državnu naftnu kompaniju i sama njome upravljati, otvara niz dodatnih pitanja. Tri su, naime, sastavnice poslovanja vertikalno integriranih naftnih kompanija: *upstream* (istraživanje i razvoj), *midstream* (rafinerije), te *downstream* (distribucija i prodaja). INA-in *downstream* kroz godine je pretvoren u distribucijsku mrežu za prodaju MOL-ovih naftnih derivata pa kao takav nema znatniju stratešku važnost za državu. Istovremeno, MOL je postavio ostale aspekte INA-inog poslovanja, za čije oživljavanje bi RH mogla imati interesa. *Upstream* se smatra najvažnijim dijelom poslovanja naftnih kompanija; njihova realna vrijednost ovisi o količini rezervi fosilnih goriva koje su im na raspolaganju za eksploataciju. Zadnje ozbiljnije INA-ino nalazište otkriveno je u Siriji, gdje su istraživanja započela još krajem devedesetih, a nalazište je u međuvremenu napušteno odlukom vlade Zorana Milanovića<sup>87</sup>. Otkad je MOL postao INA-in strateški partner, hrvatska naftna kompanija ne može se pohvaliti nijednim većim inozemnim nalazištem. A u međuvremenu se iz Crosca, INA-ine kompanije za istraživanje i bušenje, izvlačio novac kroz sumnjive transakcije s firmama povezanim s MOL-om<sup>88</sup>. Ukupne INA-ine rezerve

<sup>86</sup> Ines Goda, Ilija Radić, RTL, "RTL ekskluzivno doznaje kako se stvara plan da Rusi preuzmu INA-u: Rosnjeft bi postao vlasnik 51 posto dionica, a hrvatska Vlada zadržala kontrolni paket od 25 posto dionica"; <https://vijesti.rtl.hr/novosti/hrvatska/2739237/rtl-ekskluzivno-doznaje-kako-se-stvara-plan-da-rusi-preuzmu-ina-u-rosnjeft-bi-postao-vlasnik-51-posto-dionica-a-hrvatska-vlada-zadrzala-kontrolni-paket-od-25-posto-dionica/>

<sup>87</sup> Priopćenje, INA d.d.; <https://www.ina.hr/priopcenje-4015/4015>

<sup>88</sup> Dražen Majić, HRT, "Imaju li Croscove transakcije veze s navodnim mitom pri MOL-ovoj kupnji dijela Ine?"; <https://vijesti.hrt.hr/375839/imaju-li-croscove-transakcije-veze-s-navodnim-mitom-pri-mol-ovoj-kupnji-dijela-ine>

ugljikovodika u 2017. s obzirom na prethodnu godinu smanjene su za 24 posto, sa 198 na 150 milijuna barela ekvivalenta nafte (boe)<sup>89</sup>.

---

*"Što se tiče domaćih istraživanja, proširivale su se rezerve, ali to nisu bile velike rezerve kao što smo 1974. otkrili u podravskom kompleksu – Molve, Kalinovac, ta podravska polja. To je bilo enormno otkriće, ta polja su još uvijek aktivna, ali naravno s velikim padom proizvodnje. MOL je postupno unosi određenu kontrolu budžeta, kod planiranja i kod izvršenja. To je značilo i restriktivnu politiku, između ostalog i za istraživanje. Ali kad im je premijer 2009. dao većinska prava upravljanja, oni su preko noći sve promijenili, zapravo su se istraživanja svela na 2-3 bušotine godišnje, i to uglavnom na onim područjima gdje su geolozi logično očekivali da bi se moglo proširiti postojeće naftno ili plinsko polje, ili na otkrivanje nekih džepova za koje su u ranijim geofizičkim podlogama postojale spoznaje da bi tu moglo biti ugljikovodika."* –

**Stručnjak 10**

.....

*"Hrvatska je prije imala veliki postotak udjela domaće proizvodnje, INA je i na svjetskom tržištu eksploatirala ugljikovodike. Sad smo u razdoblju gdje na naplatu dolaze grijesi iz prošlosti, neulaganje u obnove rezervi. Obnove rezervi jako su važne, a s tim istraživanjem se stalo otkad je MOL ušao u INA-u kao strateški partner. U plinskom gospodarstvu je to problem koji danas osjećamo i osjećat ćemo sljedeće razdoblje. Danas smo na 40 posto svoje proizvodnje plina, sve ostalo uvozimo iz Ruske Federacije."* – **Političar 1**

.....

*"Hrvatska proizvodnja plina nije beznačajna, ali je padajuća i ništa se ne ulaže u nova nalazišta iako plina ima u Hrvatskoj. Ja nisam stručnjak u tome, ali čujem od onih koji jesu da je to bila namjerna politika da se ne ulaže u hrvatske izvore."* – **Stručnjak 7**

---

<sup>89</sup> Godišnje izvješće za 2017. godinu, INA d.d.; <https://www.ina.hr/godisnji-izvjestaji-9702/9702>

Čak i kad bi imala modernizirane rafinerije, INA-i nedostaje vlastite nafte koju bi u njima mogla prerađivati. Logični preduvjet za spašavanje INA-inog rafinerijskog poslovanja stoga bi morala biti skupa i neizvjesna ulaganja u *upstream*. Ali čak i ako su istraživanje, razvoj i prerada ugljikovodika prepoznati kao strateški važan aspekt hrvatskog energetskog razvoja, to ne znači nužno da je Vladi RH potreban otkup MOL-ovih dionica u INA-i. S mađarskim suvlasnikom u tom bi slučaju praktičnije bilo dogovoriti razdruživanje, pri čemu RH, temeljem dionica koje već posjeduje, može tražiti izdvajanje onog dijela INA-inog poslovanja koji MOL-u očigledno nije zanimljiv: *upstreama* i *midstreama*. Na taj način mogla bi se formirati nova nacionalna naftna kompanija, čiju bi jezgru činili INA-Naftaplin, te rafinerije u Rijeci i Sisku, pri čemu bi se derivati vjerojatnije obrađivali u Rijeci, dok bi se sisačko postrojenje konačno moglo transformirati u skladište i biorafineriju, što je i preporuka Deloittove nezavisne studije<sup>90</sup>. Potrebu za dvije naftne rafinerije u državi veličine Hrvatske, s malim zalihama ugljikovodika, teško je ekonomski opravdati.

---

*"Imate rafineriju u Sisku koja je Stojadin koji bi trebao voziti autocestom 200 na sat. Osuđena je ili na ultra veliku investiciju ili zatvaranje. I imate projekt koji je ocijenjen od strane Deloittea, neovisne vanjske kuće, kao jedini optimalan za saniranje te rafinerije. U Sisačko-moslavačkoj županiji imate oko 63.000 hektara neobrađenih poljoprivrednih površina, koje stoje prazne. Imate projekt koji rješava problem rafinerije, problem neobrađenih poljoprivrednih površina, zašto država ne bi rekla da ide u to i proglasila ga strateškim projektom?" – Stručnjak 8*

---

<sup>90</sup> Jasmina Trstenjak, Jutarnji list, "KOLIKO JE REALAN POGON BIORAFINERIJE U SISKU? Stajao bi do 220 milijuna dolara, a Ina još nema ni plan, ni partnere, ni sirovinu, ni regulativu..."; <https://www.jutarnji.hr/biznis/tvrtke/koliko-je-realna-pogon-biorafinerije-u-sisku-stajao-bi-do-220-milijuna-dolara-a-ina-jos-nema-ni-plan-ni-partnere-ni-sirovinu-ni-regulativu/6530913/>

---

*"U trenutku kad je trebao obnavljati naše rafinerije, MOL je imao pod sobom novu rafineriju u Slovačkoj, imao je svoju rafineriju u Mađarskoj, imao je rafineriju u Italiji. I sad još ove dvije naše. Pet rafinerija na tako malom prostoru. Pa što bi one proizvodile? S tim da ove dvije naše rafinerije treba srušiti, pa sagraditi nove. Ja znam da su ti ljudi u Sisku jadni, ali ta rafinerija nije spremna proizvoditi ni maziva." – Stručnjak 9*

---

No osnivanje nove državne naftne kompanije sa sobom donosi i nove upravljačke izazove, u sektoru koji je notorno podložan korupciji, partikularnim interesima i političkom utjecaju. Treba stoga razmotriti i radikalno rješenje za „problem INA-e“, koje u javnoj raspravi nije dovoljno zastupljeno. Republika Hrvatska ima i opciju potpunog napuštanja razvoja sektora fosilnih goriva, kroz prodaju preostalih dionica INA-e, pri čemu bi se stečeni kapital mogao iskoristiti za pokretanje investicijskog ciklusa usmjerenog na obnovljive izvore energije, primarno zapostavljenog potencijala eksploatacije solarne energije. Logični nositelj takvog investicijskog ciklusa bila bi Hrvatska elektroprivreda (HEP). Odluka o prodaji INA-e izgledno bi značila i odricanje od vlastitih plinskih rezervi, koje su ionako u opadanju, čime bi se povećala i potreba za izgradnjom LNG terminala u svrhu diversifikacije izvora opskrbe prirodnim plinom. Svoje potrebe za fosilnim gorivima Hrvatska bi u tom slučaju zbog dostupnosti LNG-a bez straha od nestašice mogla zadovoljavati na tržištu, uz stratešku odluku dugoročnog destimuliranja korištenja ugljikovodika, prvenstveno u prometu, kako bi se zaštitio okoliš, a u konačnici postigla i energetska neovisnost.



# KLJUČNA ZBIVANJA

INA - Industrija nafte osnovana je 1964. godine odlukom Komunističke partije Hrvatske kojom su u jednu kompaniju spojeni Naftaplin Zagreb, Rafinerija nafte Rijeka i Rafinerija nafte Sisak. Iste godine dijelom INA-e postaje i Trgovina, a kasnije su joj pridodani i Rafinerija Lendava, Rafinerija nafte Zagreb, Tvornica mineralnih gnojiva u Kutini (današnja Petrokemija Kutina), Petronafta Solin, Naftovod Opatovac - Bosanski Brod, Inženjering Zagreb, te petrokemijske tvornice OKI Zagreb i DINA Omišalj (kasnije objedinjene u DIOKI<sup>91</sup>). Do 1980. godine INA je izrasla u najveće poduzeće u SFRJ, što će i ostati sve do raspada bivše države. Godine 1990. INA je zapošljavala 32.000 radnika, a ostvareni prihod činio je 10 posto ukupnog hrvatskog gospodarstva<sup>92</sup>. Zbog svoje gospodarske, ali i za energetske industriju specifične strateške važnosti, INA je uvijek bila podložna političkom utjecaju.

36

*"Dok sam ja radio u INA-i, poštivala se struka. Vrh je bio politički postavljen. Još ranije, u Jugoslaviji, samo je glavni direktor bio partijac, a niži direktori su svi bili stručni. Koliko sad čitam po novinama, to više nije tako. Od sitnih inženjerića, sve je politika." - **Stručnjak 1***

*"INA je služila kao izvor iz kojeg se izvlačio novac, u kojem su se uhlebljivali dužnosnici i to je pod upravom države dovelo do toga da je INA 2009. godine bila pred bankrotom." - **Stručnjak 5***

*"Politika voli uzeti profit iz INA-e, zato što su neznalice. Ako mi uzmemo profit, onda pola profita ide Mađarima. Ako mi ne uzimamo profit, 100 posto ostaje u Hrvatskoj. Nisu Mađari povukli*

*profit, nego su morali jer su ga Hrvati povukli. Tako je skupština odlučila, da se vlasniku isplati dividenda. Ako povučete novac iz INA-e, dobit će proračun, ali će država će izgubiti. Oni misle da je to rješenje za rupu u budžetu, ali nije. Ne, nitko nije imao ideju što će s INA-om. Možda su imali ideju da zaposle 50-ak svojih ljudi kad dođu na vlast." - **Političar 4***

Upravo u podrumu upravne zgrade INA Naftaplina u Šubićevoj ulici u širem centru Zagreba je 8. listopada 1991. održano zasjedanje Hrvatskog sabora na kojem je donesena odluka o razdruživanju sa SFRJ. Taj datum Hrvatska danas obilježava kao Dan neovisnosti<sup>93</sup>. Zgrada Naftaplina, najvažnije INA-ine sastavnice koja je kompaniji omogućila rast i razvoj, u neovisnoj je Hrvatskoj u međuvremenu ispražnjena i napuštena, a već se neko vrijeme nagađa i o njenoj prodaji<sup>94</sup>. O „posebnom odnosu“ hrvatske politike i INA-e svjedoči i činjenica da su rukovodeće i nadzorne funkcije u INA-i kroz godine obnašala četiri bivša premijera (Hrvoje Šarinić, Nikica Valentić, Franjo Gregurić i Zlatko Mateša), kao i niz bivših ministara: Davor Štern, Slavko Linić, Damir Polančec, Ivan Šuker, Božidar Kalmeta, Tomislav Ivić, Slavko Degoricija... Na čelu Nadzornog odbora INA-e trenutno je Damir Vandelić, nesuđeni premijer privremene nestranačke Vlade RH koju je predsjednica Kolinda Grabar Kitarović pripremila za preuzimanje vlasti nakon parlamentarnih izbora 2015. godine<sup>95</sup>.

<sup>93</sup> Odluka o raskidu državnopravnih sveza s ostalim republikama i pokrajinama SFRJ; <http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=15019>

<sup>94</sup> Nikola Sušec, Tportal, "Kako je zgrada u kojoj je Hrvatska proglasila neovisnost završila u 'hladnom pogonu"; <https://www.tportal.hr/biznis/clanak/kako-je-zgrada-u-kojoj-je-hrvatska-proglasila-neovisnost-završila-u-hladnom-pogonu-foto-20181008/print>

<sup>95</sup> Goran Penić, Jutarnji list, "JUTARNJI PRVI OTKRIVA: OVO JE NEPOZNATA VLADA ŠEFICE DRŽAVE IZ 2015. Pročitajte kompletan popis ljudi koji su pristali biti privremeni ministri"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/jutarnji-prvi-otkriva-ovo-je-nepoznata-vlada-sefice-drzave-iz-2015-procitajte-kompletan-popis-ljudi-koji-su-pristali-biti-privremeni-ministri/7245894/>

<sup>91</sup> Povijest DIOKI-ja; <http://www.dioki.hr/onama/povijest.asp>

<sup>92</sup> Povijest INA-e; <https://www.ina.hr/o-kompaniji/povijest/24>

Tijekom ratnih devedesetih INA je temeljito devastirana: dio domaće proizvodnje u ratnim uvjetima morao se obustaviti, a hrvatska naftna kompanija ostala je i bez dijela svoje imovine<sup>96</sup>. U Srbiji je INA-ina mreža benzinskih pumpi i skladišta na koncu završila u rukama ruskog Lukoila, čime je hrvatska naftna kompanija oštećena za oko 200 milijuna eura<sup>97</sup>. Neza-vidnoj financijskoj situaciji INA-e doprinijela je i vlada Zlatka Mateše, zadnjeg HDZ-ovog premijera prije trećesiječanjskih izbora 2000. godine, čuvajući potkraj devedesetih socijalne cijene goriva, usprkos rastu cijene nafte na međunarodnim tržištima<sup>98</sup>. Vlada Ivica Račana zatekla je INA-u na rubu stečaja, a i sami su u njoj generirali nikad sasvim razjašnjene afere<sup>99</sup>. Rješenje problema Račanova je vlada vidjela u trendovima okrupnjivanja kompanija u naftnom i plinskom poslovanju<sup>100</sup>, te je odlučeno da je za INA-in buduću razvoj ključno pronaći strateškog partnera. Na relativno sličan način je vladajuća HDZ-ova politika INA-ine poteškoće pokušala riješiti i krajem devedesetih. Tijekom 1999. ozbiljno se pregovaralo o spajanju INA-e

<sup>96</sup> Marko Biočina, Večernji list, "Povijest Ine: Nakon epske pobjede u ratu, gubitnici u miru"; <https://www.vecernji.hr/premium/povijest-ine-nakon-epske-pobjede-u-ratu-gubitnici-u-miru-632841>

<sup>97</sup> M.R., Index.hr, "INA o gubitku imovine u Srbiji: Naša imovina nezakonito je prodana Lukoilu, nastavljamo pravnu bitku"; <https://www.index.hr/vijesti/clanak/INA-o-gubitku-imovine-u-Srbiji-Nasa-imovina-nezakonito-je-prodana-Lukoilu-nastavljamo-pravnu-bitku/800232.aspx>

<sup>98</sup> Crude Oil Prices - 70 Year Historical Chart, Macrotrends; <https://www.macrotrends.net/1369/crude-oil-price-history-chart>

<sup>99</sup> Oriana Ivković Novokmet, Tportal.hr, "Ina ne zna pošto je prodala tvrtku Linićevom prijatelju"; <https://www.tportal.hr/biznis/clanak/ina-ne-zna-posto-je-prodala-tvrtku-linicevom-prijatelju-20131002>

<sup>100</sup> Krajem 1990-ih i početkom 2000-ih naftne kompanije okrenule su se rastu putem preuzimanja i spajanja sa svojim konkurentima: BP je kupio Amoco i ARCO, Exxon je preuzeo vlasništvo nad Mobilom, Chevron je postao vlasnik Texaca, Conoco se spojio s Phillipsom prije nego su zajedno preuzeli i Burlington, nizozemski Royal Dutch Petroleum kupio je Shell, norveški Statoil i Norsk Hydro spojili su se u jednu kompaniju, mađarski MOL kupio je slovački Slovnaft, dok je ruski plinski gigant Gazprom neuspješno pokušao preuzeti državnu naftnu tvrtku Rosneft.

i MOL-a u zajedničku, regionalnu kompaniju<sup>101</sup>. U novu su kompaniju INA i MOL trebale ući kao ravnopravni partneri, što se nije realiziralo zbog nedostatka konsenzusa unutar HDZ-a. Dogovor nije finaliziran do Tuđmanove smrti, nakon čega je i propao. U međuvremenu je MOL modernizirao i proširio svoje poslovanje, dok je INA zbog financijske nestabilnosti narednih godina stagnirala. Kad je došlo vrijeme da se udio u INA-i prepusti strateškom partneru, hrvatska i mađarska naftna kompanija više nisu bile u ravnopravnom položaju. Vrijeme koje je hrvatska politika krajem devedesetih i početkom dvijetisućitih izgubila tražeći rješenje za spas INA-e, da se na koncu ne bi dosjetili ničem boljem od djelomične privatizacije, Mađari su iskoristili da pripreme MOL za poslovanje u 21. stoljeću.

---

*"1998. vodili su se pregovori o spajanju INA-e i MOL-a, INA je tad bila veća od MOL-a. Politika je tad rekla da to ne želi i MOL je krenuo drugim putem. Modernizirali su 2000. sve svoje pumpe, okrenuli se stranim investitorima, modernizirali rafinerije, a mi smo i dalje stajali. To je bila prekretnica, kad se odlučilo da se ne ide u spajanje, MOL je okrenuo stranicu." – **Stručnjak 5***

---

<sup>101</sup> Ivana Jakelić (VL), Poslovni.hr, "Mol pobio Hanžekovićev nalaz o nezakonitu upravljanju"; <http://www.poslovni.hr/hrvatska/mol-pobio-hanzekovicev-nalaz-o-nezakonitu-upravljanju-203053>

# “STRATEŠKI PARTNER” KOJEG NITKO NIJE OČEKIVAO

Pripremajući INA-u za djelomičnu privatizaciju, Račanova koalicijska vlada odlučila je olabaviti državnu kontrolu nad cijenama goriva. Uvedena je formula za formiranje najviše dopuštene cijene, čiji su ključni parametri bili tečaj dolara i cijena nafte na mediteranskom tržištu. Prodaja 25 posto plus jedne dionice INA-e oglašena je u međunarodnom javnom pozivu<sup>102</sup>, a u uži izbor za budućeg suvlasnika ušle su tri kompanije: austrijski OMV, mađarski MOL i ruski Rosneft. Rusi na kraju ipak nisu poslali obvezujuću ponudu; Rosneft nije bio zainteresiran za samo četvrtinu udjela u INA-i, već su od Račanove vlade pokušali ishoditi garanciju da će im biti omogućeno stjecanje većinskog udjela u hrvatskoj naftnoj kompaniji. Nisu je dobili pa su u igri za ulazak u vlasničku strukturu INA-e ostali samo OMV i MOL. Iako je u stručnoj javnosti te 2003. godine prevladavalo mišljenje da će suvlasnik INA-e postati austrijska kompanija, Mađari su u nadmetanju za četvrtinu INA-e poslali osjetno višu ponudu. OMV je ponudio 420 milijuna USD, što je bila gornja granica tadašnje procijenjene vrijednosti četvrtine INA-e, dok je MOL ponudio 505 milijuna USD. Uprava OMV-a sutradan je preko svog zagrebačkog lobista Marijana Kostrenčića poslala poruku da su i oni spremni platiti istu cijenu kao i MOL, pravdajući se da pri sastavljanju izvorne ponude nisu znali kolika će upravljačka prava strateški partner dobiti u INA-i. Ali bilo je prekasno. Račanova vlada nije željela razmatrati ponudu dostavljenu nakon isteka natječaja<sup>103</sup>.

<sup>102</sup> Javni poziv objavljen je u zagrebačkom Vjesniku i londonskom Financial Timesu.

<sup>103</sup> Marko Biočina, Večernji list, "Konačna istina o prodaji, dar za 50. rođendan Ine"; <https://www.vecernji.hr/premium/konacna-istina-o-prodaji-dar-za-50-rodjendan-ine-634311>

---

*“MOL je ušao u INA-u na pokvaren način. Jer su dobili ono što nije bilo propisano natječajem, a to je bilo pravo veta. Dobili su u pregovorima, nakon tendera, pravo da za svaku odluku iznad 8 milijuna dolara imaju pravo veta. Kad imate nekog s takvim pravom, više nikog ne možete dobiti unutra. Jer ne mogu dvojica imati pravo veta. I zato se OMV i žalio nakon natječaja, ali sve je ostalo na istom.” - **Stručnjak 2***

---

Kasnije objašnjavajući neočekivano visoku obvezujuću ponudu MOL-a, predsjednik uprave mađarske kompanije Zsolt Hernadi kazao je da su ga inspirirali 505 bomboni, prepoznatljivi hrvatski proizvod koji se prodavao i na INA-inim benzinskim pumpama<sup>104</sup>. Puno je međutim izglednije da je MOL prilikom tzv. prve privatizacije INA-e raspolagao povlaštenim informacijama zbog kojih su znali da će im se viša ponuda vrlo brzo isplatiti. U tadašnje procijene vrijednosti INA-e nisu, naime, ulazila polja u Siriji, gdje su INA-ini stručnjaci 2002. pronašli rezerve nafte i plina u vrijednosti od 23 milijarde dolara, od čega bi polovica pripala INA-i, a polovica sirijskoj državi. Do danas nije otkriveno zbog čega se INA-ino nalazište u Siriji uoči privatizacije držalo u tajnosti. Da su potencijalni ulagači znali za rezerve fosilnih goriva pronađene u Siriji, cijena INA-e drastično bi porasla doslovno preko noći. Informacija o nalazištu javnosti je priopćena tek 2004. godine, nakon što je s MOL-om već potpisan kupoprodajni ugovor.

---

*„Zašto se nalaz u Siriji držao u tajnosti? Nama je to bilo vrlo teško za objasniti. Da li je to bilo zato da se čim prije proda za onoliko koliko je bilo dovoljno? Mi smo ukazivali na to da je cijena premala kad se raspravljalo o Zakonu o privatizaciji. Kad su došle ponude, kad su vidjeli*

<sup>104</sup> Miho Dobrašin, Večernji list, "Pod tušem sam se sjetio 505 bombona i ponudio 505 mil.\$ za Inu"; <https://www.vecernji.hr/vijesti/pod-tusem-sam-se-sjetio-505-bombona-i-ponudio-505-mil-za-inu-370056>



da mogu dobiti više od 500 milijuna, više niste imali s kim razgovarati. Mislim da je to bilo zbog velike rupe u proračunu." – **Stručnjak 5**

Pitanjem od koga je MOL mogao dobiti povlaštene informacije o INA-inom poslovanju u Siriji bavilo se i Državno odvjetništvo RH<sup>105</sup>, ali istraga nije urodila nikakvim rezultatima. I to usprkos poznatoj činjenici da je mađarska tvrtka Geoinform, MOL-ova tvrtka-kćer<sup>106</sup>, na INA-inim sirijskim bušotinama obavljala završno elektrokartonažno mjerenje, zbog čega je imala podatke o potencijalima predmetnog nalazišta. Tko je u INA-i odlučio angažirati Geoinform za poslove u Siriji, iako je INA-in Naftaplin mogao i sam obaviti elektrokartonažno mjerenje? Koliko su informacija o nalazištu u Siriji imali članovi Račanove vlade i kada su te informacije dobili? Zbog čega je odlučeno da će se od javnosti sakriti informacija o pro-nađenim ležištima nafte i plina i tko je takvu odluku donio? Od prve privatizacije INA-e prošlo je više od 15 godina, a ova pitanja i dalje su bez službenog odgovora. Najlakše bi bilo pretpostaviti da je slučaj završio u nekoj od famoznih DORH-ovih „ladica“ koje se otvaraju samo kad za takvo postupanje postoji politička volja. Ipak, ne treba odbaciti ni mogućnost da je istraga udarila u zid zbog kompleksnosti slučaja ili nedostatka kapaciteta DORH-a, na što je u svojim godišnjim izvješćima redovito upozoravao bivši glavni državni odvjetnik Dinko Cvitan<sup>107</sup>. Razumljivo je da istražiteljima nije lako držati korak sa svim aferama koje se u i oko INA-e generiraju kao na pokretnoj traci. Iz razdoblja koje je prethodilo tzv. prvoj privatizaciji INA-e ostala su još barem dva važna, a neodgovorena pitanja. Prvo se tiče koncesijskih naknada, a drugo prodaje sibirskih naftnih polja Bijele noći.

<sup>105</sup> Ivanka Toma, Miho Dobrašin, Večernji list, "MOL je znao tajnu o sirijskim poljima kad je ulazio u Inu?"; <https://www.vecernji.hr/biznis/mol-je-znao-tajnu-o-sirijskim-poljima-kad-je-ulazio-u-inu-368426>

<sup>106</sup> Geoinform, General Information; <http://www.geoinform.hu/en/general-information/>

<sup>107</sup> Godišnja izvješća DORH-a; <http://www.dorh.hr/Default.aspx?sec=645>

## IZGUBLJENE MILIJARDE

Na koncesijskim naknadama RH je izgubila ogroman novac. Prema procjeni bivšeg ministra gospodarstva Goranka Fižulića<sup>108</sup>, na ime koncesijskih naknada u razdoblju od 2003. do 2014. godine državni je proračun mogao i trebao uprihodovati nešto manje od 1,9 milijardi USD. Uobičajene koncesijske naknade za eksploataciju ugljikovodika kreću se od 12 do 20 posto, a uobičajeno je i da države čija se nalazišta crpe sudjeluju u dobiti proizašloj iz eksploatacije. Ali ne i u Hrvatskoj. Kako je INA kroz veći dio svoje povijesti bila kompanija u društvenom vlasništvu, tako se plaćanje ozbiljnijih naknada za crpljene ugljikovodičnih rezervi – također društvenog vlasništva – smatralo nepotrebnim. Kad je INA prodana, koncesijske naknade iznosile su tek pet posto. Od 2015. godine iznose 10 posto. I dalje se radi o izrazito niskim iznosima; u Mađarskoj MOL za koncesijske naknade izdvaja 12 posto<sup>109</sup>. Ako su u Račanovoj vladi i smetnuli s uma da bi koncesijske naknade valjalo povećati prije nego što se u državnu naftnu kompaniju uvede strani suvlasnik, to i dalje ne može od odgovornosti ekskulpirati vlade koje su ih naslijedile. Kad je na hrvatskim društvenim resursima zaradu počela ostvarivati privatna, pa usto još i strana kompanija, koncesijske naknade mogle su se barem ujednačiti s europskim prosjekom. Posebno zbog višegodišnjih narušenih odnosa s MOL-om i činjenice da mađarska kompanija već godinama demonstrira kako nije INA-i nikad ni namjeravala biti strateški partner.

*"MOL se žalio na gubitke u INA-inom plinskom biznisu zbog zaleđene veleprodajne cijene plina. No, da bi se ustanovilo ima li MOL gubitke, trebalo bi najprije ustanoviti zašto se nije naplaćivala koncesijska naknada. MOL je*

<sup>108</sup> Goranko Fižulić, Telegram, "Tko je pravi vlasnik hrvatske nafte i plina"; <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/goranko-fizulic-za-telegram-tko-je-pravi-vlasnik-hrvatske-nafte-i-plina/>

<sup>109</sup> Ibid.

*gubio na uvoznom plinu iz Rusije, ali je ostvarivao ekstraprofite na domaćem plinu jer ne plaćate naknadu. Oni te podatke skrivaju kao zmija noge, ali moja računica je da nisu bili u gubitku, nego da su zapravo ostvarivali dobit. Napravljena je krajem 90-ih u Oxfordu analiza 70 ugovora o eksploataciji<sup>110</sup> koja je pokazala da nigdje na svijetu nema tako niske naknade. Mi smo MOL-u zapravo darovali naftu i plin, oni su nama plaćali manje naknade nego što ih plaćaju u Mađarskoj." - **Političar 3***

*cjevovoda smo mogli povući naftu iz tih polja. 'Pa vi niste platili ovo, vi niste platili ono...' Raščišćavajući o čemu se radi, našli smo se u čudu jer za takve obveze nismo znali. Onda je uprava naručila jednu istražiteljsku aktivnost, privatnu detektivsku agenciju iz Londona, i isporučila nam četiri pobočna ugovora koji nisu bili javni, ali su potpisani, potpisana je obveza da ćemo plaćati nekakve dodatne troškove za transport, što su bili sivi novci za nekoga tko je u tome sudjelovao s ruske strane. O tome se u INA-i ništa nije znalo". - **Stručnjak 10***

## RUSKI TAJKUN BRANI SANADERA

Kupovina polja Bijele noći u Sibiru trebala je biti nabolje INA-ino inozemno ulaganje. Kupljena 1998. godine za samo 16 milijuna dolara, zahvaljujući gospodarskoj krizi koja je rusku državu otjerala u bankrot, naftno-plinska polja u Sibiru trebala su INA-i još godinama, možda i desetljećima osiguravati profite. A onda su, nakon što se u Hrvatskoj 2000. promijenila vlast pa je došlo i do smjene uprave INA-e, iz ormara počeli ispadati kosturi. INA-ino poslovanje na Bijelim noćima najprije su počele sabotirati ruske vlasti, otežavajući hrvatskoj kompaniji pristup naftovodu za transport eksploatiranih ugljikovodika, te smanjujući izvozne kvote zbog čega se sve veći dio nafte iz Bijelih noći morao prodavati u Rusiji, što je umanjivalo INA-in profit. INA se zbog ruske opstrukcije na Bijelim noćima suočila s nemogućnošću ispunjavanja preuzetih proizvodnih obveza i mogućim gubitkom licence, zbog čega je odlučeno da se iz Rusije treba povući.

Ponudu za otkup Bijelih noći poslao je direktor rusko-bjeloruske državne kompanije Slavnjeft Mihail Gucerijev, ali prodaja na kojoj je INA trebala zaraditi 120 milijuna USD propala je u zadnji čas. Slavnjeft se iz posla povukao kad su otkriveni u gornjem citatu spomenuti aneksi ugovora o kupoprodaji iz kojih je postalo jasno da INA nije jedini vlasnik Bijelih noći. Ugovorima koje je potpisao šef prethodne INA-ine uprave Davor Štern manji udio u Bijelim noćima prenesen je na kompaniju Oilfield Financial Investments Ltd, čiji pravi vlasnici nikad nisu razotkriveni<sup>111</sup>. A vlasnik Bijelih noći u konačnici je, iako zaobilaznim putem, ipak postao spomenuti Gucerijev. Umjesto da vrijedno nalazište izruči na upravljanje državnoj kompaniji, Gucerijev je Bijele noći pretvorio u kamen temeljac svog privatnog energetskog giganta – RussNefta. Gucerijev je RussNeft, naime, osnovao 2002., iste godine kad su Slavnjeft otkupile ruske državne kompanije Gazprom i Rosneft. Iste godine INA je prodala Bijele noći za 74 milijuna USD nepoznatoj firmi PBS iz Ženeve<sup>112</sup>.

*"Mi smo oko Bijelih noći dobili neku vrstu ucjene od strane velikih ruskih kompanija, preko čijih*

<sup>110</sup> Kirsten Bindemann, "Production-Sharing Agreements: An Economic Analysis", Oxford Institute for Energy Studies, 1999; <https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2010/11/WPM25-ProductionSharingAgreementsAnEconomicAnalysis-KBindemann-1999.pdf>

<sup>111</sup> Igor Alborghetti, Jutarnji list, "Ina nije bila jedini vlasnik polja u Sibiru, a posrednik je dobio 20 posto provizije! Potpisnik aneksa koje INA nije ni arhivirala bio je Davor Štern"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/ina-nije-bila-jedini-vlasnik-polja-u-sibiru-a-posrednik-je-dobio-20-posto-provizije-potpisnik-aneksa-koje-ina-nije-ni-arhivirala-bio-je-davor-sterne/1514301/>

<sup>112</sup> T. Dragičević, S. Kolundžić, M. Proštenik, "Doba promjena u energetici: Lice i naličje privatizacije INE"; Kigen, Zagreb, 2007.

---

*"Ne možete vi s Rusijom poslovati bez korupcije, nema šanse. Ja sam bio tamo kad su se prodavale Bijele noći, došli su frajeri sa šmajserima, u tri crna auta pregovarati. To je mafija totalna, mene je bilo strah. Prodali su za smiješan novac, šest puta ispod cijene. Kad oni dođu tamo, prestrašiš se, svi ovi u crnom, čelavi, Kozaci ili koja li je to već mafija u Moskvi. To moraš prodati hoćeš-nećeš."* - **Stručnjak 1**

---

Tek će se kasnije, kad je polja u Sibiru i službeno preuzeo RussNeft, otkriti da je iza nepoznate švicarske kompanije PBS stajao upravo Gucerijev<sup>113</sup>. RussNeft danas spada u red najvećih ruskih naftnih kompanija. Mihail Gucerijev, kojeg će hrvatska javnost imati priliku pobliže upoznati tijekom suđenja Ivi Sanaderu za tzv. aferu INA-MOL, prema procjeni ruskog Forbesa 2017. bio je jedan od najbogatijih ruskih oligarha, s osobnim bogatstvom teškim skoro 6,4 milijardi USD. Obitelj Gucerijev ukupno posjeduje skoro 10 milijardi USD, što ih čini najbogatijom ruskom dinastijom<sup>114</sup>. Velik komad tog bogatstva stekli su zahvaljujući RussNeftu, tj. zahvaljujući nalazištima s kojih se INA morala povući. Gucerijevu je posao s RussNeftom cvao sve do 2007. godine, kad je pao u nemilost Kremlja. RussNeft je promijenio vlasnika, a Gucerijev je u strahu od kaznenog progona pobjegao u London. Javnosti se obratio otvorenim pismom, u kojem je tvrdio da je morao prodati RussNeft protiv svoje volje<sup>115</sup>. U istom je pismu Gucerijev ustvrdio da je postao žrtvom ruske državne politike otimanja energetske resursa rasprodanih

---

**113** Marko Biočina, Večernji list, "Za Bijele noći dobili 74, a ne 214 milijuna dolara"; <https://www.vecernji.hr/premium/za-bijele-noci-dobili-74-a-ne-214-milijuna-dolara-633839>

**114** Elena Berezanskaja, Forbes.ru, "Rejting Forbes: Bogatejšie semejnije klani Rossii — 2016", <http://www.forbes.ru/rating-photogallery/326971-reiting-forbes-bogateishie-semeinye-klany-rossii-2016>

**115** Andrew E. Kramer, The New York Times, "Mikhail Gutseryev, the owner of Russneft, accuses Putin of forcing a sale"; <https://www.nytimes.com/2007/07/30/business/worldbusiness/30iht-ruble.4.6903032.html>

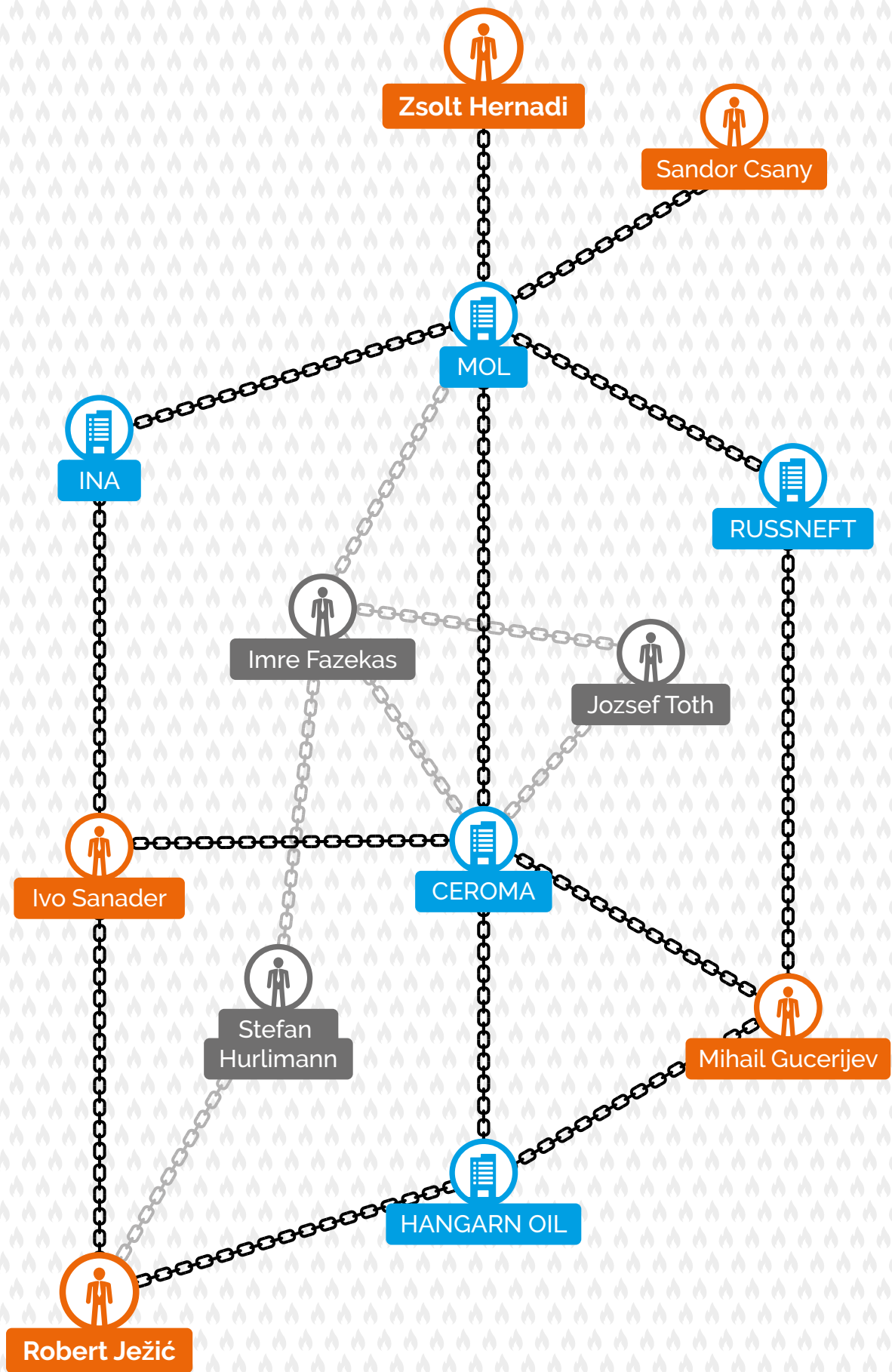
tijekom devedesetih. Putinov režim, za razliku od Jelcinjovog, energente nije gledao kao robu kojom treba trgovati, već kao moćno geopolitičko oružje koje u što većoj mjeri treba biti pod državnom kontrolom. U sklopu iste te politike čijom žrtvom se nakratko predstavljao Gucerijev, iz Rusije je ranije izgurano više stranih energetske firmi, a među njima i INA. U međunarodnom izgnanstvu Gucerijev je ostao kratko; već 2010. oslobođen je optužbi za utaju poreza pa mu je omogućen povratak kući, a uskoro je ponovo preuzeo i vlasništvo nad RussNeftom<sup>116</sup>. Nije poznato kakav je dogovor Gucerijev sklopio kako bi se vratio pod Putinove skute. Ali godinu dana nakon što se vratio u Rusiju i povratio vlasništvo nad firmom koju je osnovao, Gucerijev je bio u privatnom avionu za Mađarsku<sup>117</sup>. U Budimpešti se zaputio kako bi mađarskim istražiteljima rekao da hrvatski tajkun Robert Ježić laže kad optužuje Ivu Sanadera za primanje mita od MOL-a. Novac je, tvrdio je Gucerijev, bio njegov i nije imao nikakve veze s MOL-om. Ježiću je milijune, kako je rekao, preko svojih ciparski firmi isplatio u sklopu lobiranja za projekt Družba Adria, ideje spajanja Janafa i ruskog naftovoda Družba s izlazom na more u Omišlju. Iste tvrdnje Gucerijev će kasnije, kao svjedok Sanaderove obrane, ponoviti i na Županijskom sudu u Zagrebu<sup>118</sup>. Iskaz Gucerijeva na sudu je potkrijepio i Imre Fazekas, poslovni partner MOL-a i direktor ciparskih firmi Hangarn Oil i Ceroma preko kojih je, prema tvrdnjama hrvatskog tužiteljstva, isplaćeno mito za Sanadera. Fazekas također tvrdi da predmetne firme nisu

---

**116** Dmitry Zhdannikov, Reuters, "How one Russian oligarch beat the crisis and made a fortune"; <https://www.reuters.com/article/us-russia-gutseriyev/how-one-russian-oligarch-beat-the-crisis-and-made-a-fortune>

**117** Mladen Pleše, Jutarnji list, "Ruski oligarh Gucerijev: 5 milijuna eura dao sam Ježiću, a ne Sanaderu. To je bilo za Družbu Adriju..."; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/ruski-oligarh-gucerijev-5-milijuna-eura-dao-sam-jezicu-a-ne-sanaderu.-to-je-bilo-za-druzbu-adriju.../1738926/>

**118** Petar Vidov, Index.hr, "Ruski tajkun Gucerijev svjedočio u korist Sanadera: "Ježić mi je ukrao novac!"; <https://www.index.hr/vijesti/clanak/Ruski-tajkun-Gucerijev-svjedocio-u-krizist-Sanadera-Jezic-mi-je-ukrao-novac!/615675.aspx>





MOL-ove, već je njihov vlasnik Gucerijev Ježića angažirao kao lobista<sup>119</sup>. Gucerijev doista jeste bio prisutan u vlasničkoj strukturi Hangarna, zajedno s Fazekasom i Jozsefom Tothom<sup>120</sup>. Mađarski državljani Fazekas i Toth poveznica su MOL-a i Gucerijevljevog RussNefta. Fazekas je bio direktor zajedničke firme MOL-a i RussNefta koja je u Rusiji eksploatirala naftna polja ZMB<sup>121</sup>, a koju je Gucerijev kasnije otkupio od MOL-a<sup>122</sup>. Stefan Hurlimann, švicarski poslovni partner Roberta Ježića u firmi kojoj je isplaćeno pet milijuna eura navodno namijenjenih Ivi Sanaderu, USKOK-u je rekao da je Fazekasa upoznao kao MOL-ovog predstavnika, te da je s njim dogovarao isplatu novca<sup>123</sup>. Jozsef Toth dugogodišnji je zaposlenik MOL-a i bivši glavni savjetnik šefa MOL-ove uprave Hernadija. Međutim, Gucerijevljevo obrazloženje da je Ježiću isplatio pet milijuna eura za lobističke usluge ne doima se naročito smislenim. Projekt Družba Adria propao je još 2005. godine, nakon što je odbačena studija utjecaja na okoliš<sup>124</sup>. Također, 2009. godine, kad je prema USKOK-ovoj optužnici dogovoreno i isplaćeno mito za Sanadera, Gucerijev je živio u Londonu, odsječen i od ruskih centara moći

119 Petar Vidov, Index.hr, "Imre Fazekas: Ježiću sam dao pet milijuna eura i rekao mu da ne smije podmicivati političare"; <https://www.index.hr/vijesti/clanak/Imre-Fazekas-Jezicu-sam-dao-pet-milijuna-eura-i-rekao-mu-da-ne-smije-podmicivati-politicare/615452.aspx>

120 Spirk József, Index.hu, "A szürke eminenciás, akit eltitkoltak a horvát ügyészek elől"; [https://index.hu/gazdasag/2014/04/10/a\\_szurke\\_eminencias\\_akit\\_eltitkoltak\\_a\\_horvat\\_ugyeszek\\_elol/](https://index.hu/gazdasag/2014/04/10/a_szurke_eminencias_akit_eltitkoltak_a_horvat_ugyeszek_elol/)

121 N.D., Energetika-net.com, "Fazekas tvrdi da je Ježiću plaćao lobiranje za Družba Adriju"; <http://www.energetika-net.com/vijesti/energetsko-gospodarstvo/fazekas-tvrdi-da-je-jezicu-placao-lobiranje-za-druzba-adriju-14462>

122 MTI, Hgv.hu, "Eladta a Mol az egyik legrégebbi orosz mezőjét"; [https://hvg.hu/kkv/20130812\\_Kiszallt\\_a\\_Mol\\_az\\_egyik\\_legregebbi\\_olajme](https://hvg.hu/kkv/20130812_Kiszallt_a_Mol_az_egyik_legregebbi_olajme)

123 Hina, Poslovni.hr, "Hurlimann treći put odbio svjedočiti na suđenju Sanaderu"; <http://www.poslovni.hr/hrvatska/hurlimann-treci-put-odbio-svjedociti-na-suenju-sanaderu-220786>

124 Ante Pavić, Nacional, "Odbačena studija o utjecaju na okoliš projekta Družba Adria"; <http://arhiva.nacional.hr/clanak/21203/odbacena-studija-o-utjecaju-na-okolis-projekta-druzba-adria>

i od svog poslovnog imperija. Kad je MOL-ov direktor pravnih poslova Pál Kara priznao da je Hangarn jedan od MOL-ovih dobavljača, mađarski opozicijski dnevni list Népszabadság podsjetio je da je Gucerijevljevi RussNeft među MOL-ovim poslovnim partnerima, te zaključio kako je novac za mito Sanaderu MOL lako mogao transferirati na Cipar preplaćujući Hangarnove usluge<sup>125</sup>. Taj dnevni list 2016. je ugašen, nakon što su ga vlasnički preuzeli tajkuni bliski mađarskom premijeru Orbanu<sup>126</sup>.

## KAKO JE IZGUBLJENA INA

*"Ključni problemi su u upravljanju. INA-om se upravlja na način da se slabi njena snaga, da se ne investira u ono što bi popravilo situaciju. INA iz godine u godinu gubi tržišni udio, i to na našem terenu. Jasno je da se upravlja INA-om na način da se pogoduje nekom drugom interesu, što je posljedica činjenice da nam je upravitelj INA-e praktički u susjedstvu i da ima druge igrače koje na našem tržištu ojačava svojom politikom kroz INA-u. To je loše i tome treba stati na kraj." - **Političar 6***

Kad je Ivo Sanader došao na vlast, mađarski MOL držao je u INA-i 25 posto udjela plus jednu dionicu, a ostatak kompanije bio je u vlasništvu hrvatske države. Kad je Sanader otišao iz Banskih dvora, udio Vlade RH u INA-i pao je ispod 45 posto, a MOL je držao više od 47 posto dionica i kompletna upravljačka prava u hrvatskoj naftnoj kompaniji. MOL-u je dopušteno da kroz kupnju Tifona od generala

125 Marnitz István, NoL.hu, "A Mol mindent tagad"; [http://nol.hu/gazdasag/20121123-a\\_mol\\_mindent\\_tagad-1348067](http://nol.hu/gazdasag/20121123-a_mol_mindent_tagad-1348067)

126 Krisztián Simon, Tibor Rácz, Heinrich-Böll-Stiftung, "The shutdown of Népszabadság: Orbán comes one step closer to complete media dominance"; <https://www.boell.de/en/2016/10/17/shutdown-nepszabadsag-orban-comes-one-step-closer-complete-media-dominance>



Ivana Čermaka na hrvatsko tržište ude kao konkurencija INA-i<sup>127</sup>. Već samo ove činjenice naizgled se mogu činiti dovoljno jasnima da se bivšeg premijera Sanadera optuži za djelovanje protivno nacionalnim interesima. Nažalost, zbivanja u i oko INA-e nikad nisu tako jednostavno objašnjiva. Dobar dio postupka kroz koji je MOL povećao svoj udio u INA-i definiran je prije nego se HDZ 2003. vratio na vlast, u Zakonu o privatizaciji INA-e<sup>128</sup>. Već tada je propisano da će se 7 posto dionica bez naknade prepustiti Fondu hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji, da će se dodatnih 7 posto po povlaštenoj cijeni prodati radnicima INA-e, te da će se najmanje 15 posto dionica prodati građanima i investitorima kroz inicijalnu javnu ponudu (IPO). Sve se odvijalo upravo kako je i najavljeno, s tim da su građani i zainteresirani ulagači kroz IPO upisali 16,2 posto dionica pa je vlasnički udio RH u INA-i smanjen za 30 posto. Nakon čega je MOL krenuo u akciju, te krajem 2008. godine ponudio dioničarima otkup njihovih udjela po cijeni većoj od tržišne, za 2800 kuna po dionici. Svojih 7 posto Mađarima je uz blagoslov HDZ-ove vlasti<sup>129</sup> prodao braniteljski Fond, a dodatnih 15,15 posto kupili su od građana i radnika INA-e. Dovoljno da steknu udio veći od onog koji je držala Sanaderova vlada i temeljem članka 10., stavka 1. Zakona o privatizaciji INA-e zatraže pregovore o izmjeni međudioničarskog ugovora. S obzirom da je udio RH u INA-i pao ispod 50 posto, rezonirali su Mađari pozivajući se na Zakon, izvorni ugovor iz 2003. više ne odražava realne međudioničarske odnose<sup>130</sup>. MOL-u se ne može osporiti da je imao pravo na redefiniranje odnosa među dioničarima, ali Sanaderova vlada je INA-inog

127 Jutarnji.hr, "MOL kupio Tifon"; <https://www.jutarnji.hr/arhiva/mol-kupio-tifon/3795993/>

128 Zakon o privatizaciji INA - Industrije nafte d.d (NN 32/2002); [https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2002\\_03\\_32\\_696.html](https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2002_03_32_696.html)

129 Dražen Ciglencečki, Zlatko Crnčec, Novi list, "Šokantno pranje ruku: Kosor optužila branitelje za prodaju Ine MOL-u"; <http://www.novolist.hr/Vijesti/Hrvatska/Sokantno-pranje-ruku-Kosor-optuzila-branitelje-za-prodaju-Ine-MOL-u>

130 Ugovor o međusobnim odnosima dioničara koji se odnosi na INA-Industrija nafte d.d., 17. srpanj 2003.

mađarskog suvlasnika mogla pozvati na odgovornost zbog kršenja obaveza koje su preuzeli u izvornom ugovoru: strateški partner obvezao se da će modernizirati rafinerijsku proizvodnju u Rijeci i Sisku, te da INA-i neće konkurirati na tržištima BiH, Srbije, Crne Gore, Kosova i Albanije. Preuzete obaveze MOL do danas u većoj ili manjoj mjeri nastavlja ignorirati. Iako je već u Sanaderovom mandatu bilo jasno da se INA-ina kapaciteti ne razvijaju kako je 2003. bilo dogovoreno, tadašnji premijer otvoreno je izlazio u susret MOL-ovim namjerama da preuzme INA-u, u jednom trenu čak dogovarajući zamjenu dionica s mađarskim premijerom Ferencom Gyurcsanyjem<sup>131</sup>.

---

*"MOL ima svoje rafinerije, imaju dovoljno derivata, trebalo im je tržište. Što INA radi? Najvećim dijelom uvozi MOL-ovu robu. I još je Sanader pustio da MOL kupi Tifon. Imaju tržište ovdje, a INA je zaustavljena u razvoju. Danas-sutra će i pumpe pretvoriti u MOL, samo da se počne zaboravljati u Hrvatskoj." - **Političar 7***

.....

*"2003. je Hrvatska još imala sve u svojim rukama, da smo se tad postavili kako je trebalo, da smo krenuli u modernizaciju rafinerija, što je bilo zacrtano u poslovnom planu, danas bi bili u drugoj situaciji. Ali s obzirom da nikad nismo imali strategiju što od INA-e želimo, Mađari su se, jaki kakvi jesu, nametnuli i provode svoju politiku. To je naša greška. Da smo se postavili stvarno, da smo upravljali INA-om kako se trebalo upravljati, do tog ne bi došlo." - **Stručnjak 5***

---

131 Cable: o8ZAGREB562\_a, Wikileaks.org; [https://wikileaks.org/plusd/cables/o8ZAGREB562\\_a.html](https://wikileaks.org/plusd/cables/o8ZAGREB562_a.html)

---

*"Problematično je što imamo međudioničarski ugovor koji se ne konzumira. Vlada RH ima sve alate u svojim rukama da riješi pitanje INA-e u mjesec dana. Da je situacija obrnuta, da je INA ovo napravila u Mađarskoj, oni bi nas isprašili za tri mjeseca. Ali u Hrvatskoj to funkcionira zbog interesne hobotnice koja egzistira u energetici."*

**- Političar 1**

---

Opravdanje za izbjegavanje preuzetih obaveza, čime je Hrvatska prema studiji koju je naručila Milanovićeva vlada oštećena za 6,2 milijarde dolara<sup>132</sup>, mađarski „strateški partner” INA-e danas pronalazi u Glavnom ugovoru o plinskom poslovanju, potpisanom istovremeno s Prvim izmjenama i dopunama Ugovora o međusobnim odnosima dioničara. Izmjenom međudioničarskog ugovora Sanaderova je vlada MOL-u prepustila većinu u NO-u i Upravi INA-e, čime je „strateški partner” stekao upravljačku kontrolu nad hrvatskom naftnom kompanijom. Ugovorom o plinskom poslovanju Sanaderova je vlada pristala na izdvajanje i otkup INA-inog plinskog biznisa, koji je INA-i zbog regulirane cijene plina stvarao gubitke. Ugovoreno je da će se skladištenje i trgovina plinom izdvojiti u zasebna poduzeća, Podzemno skladište plina d.o.o. i Prirodni plin d.o.o., koja će RH zatim otkupiti od INA-e. MOL-u je također obećano da će državna tvrtka za nabavku plina narednih 15 godina otkupljivati INA-in plin po tržišnim cijenama. Dio ugovora izvršen je Plinacrovim preuzimanjem Podzemnog skladišta plina Okoli, ali tvrtka Prirodni plin d.o.o. nikad nije prešla u državno vlasništvo. Ugašena je 2014. godine. Oba ugovora Državno odvjetništvo RH smatra koruptivnim, o čemu je postojala i pravomoćna presuda Vrhovnog suda RH<sup>133</sup>, prije

---

132 Jelena Lovrić, Jutarnji list, "OTKRIVAMO NAJTAJNIJI SPIS U DRŽAVI 'MOL' je ošteti Hrvatsku za 6,2 milijarde dolara"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/otkrivamo-najtajniji-spis-u-drzavi-mol-je-ostetio-hrvatsku-za-62-milijarde-dolara/799450/>

133 Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj: I Kž-Us 94/13-10 od 3. travnja 2014.; <http://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/>

nego ju je Ustavni sud ukinuo i odlučio proces vratiti na početak<sup>134</sup>. Takvu odluku Ustavnog suda iz niza razloga možemo okarakterizirati kao kontroverznu: mediji su otkrili da su suci bili izloženi lobiranju<sup>135</sup>, pravni stručnjaci tvrde da je Ustavni sud poništenjem presude izašao iz okvira svojih ovlasti<sup>136</sup>, najviše pravosudne instance pokušale su onemogućiti da se o odluci Ustavnog suda povede stručna rasprava<sup>137</sup>, a DORH je čak istraživao i moguće koruptivne utjecaje na ustavne suce, ali nisu uspjeli pronaći nikakve dokaze<sup>138</sup>. Ipak, Ustavni sud je osjetio potrebu da se javno ogradi od špekulacije da je odluka u Sanaderovom slučaju posljedica primanja mita<sup>139</sup>. A to čak i nije jedini slučaj u kojem su hrvatski sudovi odlukama u Sanaderovu korist posredno pomogli i interesima mađarskog MOL-a. U travnju 2016. godine Županijski sud u Zagrebu u zadnji je čas odgodio presudu Sanaderu za

---

Priopćenje\_I-Kz-Us-94-13-10-an.pdf

134 Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-III-4149/2014 od 24. srpnja 2015.; [https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015\\_08\\_89\\_1753.html](https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_08_89_1753.html)

135 Slavica Lukić, Jutarnji list, "EKSKLUZIVNO: NAJVEĆA TAJNA USTAVNOG SUDA Jutarnji u posjedu dopisa koji baca novo svjetlo na ukidanje pravomoćne presude Sanaderu u slučaju Ina-MOL"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/ekskluzivno-najveca-tajna-ustavnog-suda-jutarnji-u-posjedu-dopisa-koji-baca-novo-svjetlo-na-ukidanje-pravomocne-presude-sanaderu-u-slucaju-ina-mol/5912344/>

136 Ana Raić Knežević, Telegram.hr, "Cijenjena profesorica pronašla je uznemirujuće propuste u odluci Ustavnog suda o Sanaderovom slučaju"; <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/cijenjena-profesorica-pronasla-je-uznemirujuce-propuste-u-odluci-kojom-je-ustavni-sud-srusio-sanaderovu-presudu/>

137 Ivanka Toma, Jutarnji list, "NOVI RAT U PRAVOSUĐU Ustavni i Vrhovni sud miniraju stručni skup o ratnom profiterstvu i slučaju Ina - MOL"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/novi-rat-u-pravosudu-ustavni-i-vrhovni-sud-miniraju-strucni-skup-o-ratnom-profiterstvu-i-slucaju-ina-mol/8069498/>

138 Propćenje Uskoka, 12. travanj 2017.; <http://www.dorh.hr/kok12042017>

139 Priopćenje za javnost Ustavnog suda, 9. siječnja 2017.; [https://www.usud.hr/sites/default/files/dokumenti/Priopcenje\\_za\\_javnost\\_Ustavnog\\_suda\\_RH\\_vezano\\_uz\\_odluku\\_U-III-4149-2014\\_u\\_tzv.\\_slucaju\\_Sanader.pdf](https://www.usud.hr/sites/default/files/dokumenti/Priopcenje_za_javnost_Ustavnog_suda_RH_vezano_uz_odluku_U-III-4149-2014_u_tzv._slucaju_Sanader.pdf)

" aferu Planinska"<sup>140</sup>, pravdajući to potrebom provođenja dodatnog vještačenja. Iako je isto to vještačenje sutkinja Jasna Smiljanić<sup>141</sup> ranije odbila kao nepotrebno. Sutkinjina odluka omogućila je Sanaderu da dan nakon odgađanja presude otputuje u London<sup>142</sup>. Da je presuda donesena, i da je bivšem premijeru određeno pet ili više godina zatvora, po sili zakona bio bi prepraćen u pritvor. Umjesto toga otputovao je za Englesku, gdje je u međunarodnoj arbitraži koju je Hrvatska kasnije izgubila svjedočio u korist MOL-a.

---

*"Jako smo izloženi utjecaju mađarske politike u energetske sektoru, pogotovo kroz INA-u jer smo dopustili MOL-u da uđe u sustav energetike u RH bez jasnih kriterija, bez poštivanja međudioničarskog ugovora, s nakaradnom presudom Ustavnog suda koji je poništio presudu Sanaderu i udaljio nas od toga da uzmemo INA-u nazad. Kad me pitate o korupciji, eto, to seže do najviših instanci koje su temelji države. Ustavni sud je donio nakaradnu odluku, ja se duboko s njom ne slažem, kao ni veći dio stručne i pravne javnosti. Ona je naštetila nacionalnim interesima." - **Političar 1***

---

Do gubitka arbitraže došlo je upravo zbog postupanja hrvatskih sudova. Međunarodni arbitri nisu prihvatili tvrdnju Hrvatske da je INA izručena MOL-u zbog mita koje je primio Sanader, uz obrazloženje da takva

<sup>140</sup> Ana Raić Knežević, Telegram.hr, "Doznajemo pozadinu iznenadne odluke o odgodi presude bivšem premijeru Ivi Sanaderu u slučaju Planinska"; <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/doznajemo-pozadinu-iznenadne-odluke-o-odgodi-presude-bivsem-premijeru-ivi-sanaderu-u-slucaju-planinska/>

<sup>141</sup> Anamarija Mlačak, Express, "Slatki život sutkinje iz afere Planinska"; <https://www.express.hr/top-news/slatki-zivot-sutkinje-iz-afere-planinska-6336>

<sup>142</sup> Marko Biočina, Jutarnji list, "FOTOEKSKLUZIV JUTARNJEG: SANADER OTPUTOVAO U LONDON 'Nisam došao ovdje kao svjedok MOL-a, nego kao svjedok istine'"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/fotoekskluziv-jutarnjeg-sanader-otputovao-u-london-nisam-dosao-ovdje-kao-svjedok-mol-a-nego-kao-svjedok-istine/4046217/>

tvrdnja - zahvaljujući Ustavnom sudu RH - ni u Hrvatskoj nema status pravomoćne presude<sup>143</sup>. U odluci UN-ove arbitražne komisije za međunarodno trgovačko pravo (UNCITRAL) stoji kako arbitri ne tvrde da Sanader nije bio podmićen, već samo da takva optužba nije dokazana. U pitanje dovode i nepristranost suca Ivana Turudića, te vjerodostojnost krunskog svjedoka Roberta Ježića. Nakon što je Hrvatska izgubila međunarodnu arbitražu kojom je pokušala dokazati da su ugovori koje je Sanaderova vlada potpisala s MOL-om plod koruptivnog djelovanja, izgledno je da će izgubiti i drugu arbitražu, u kojoj MOL potražuje nadoknadu štete u iznosu od oko 6 milijardi kuna jer Hrvatska nije preuzela vlasništvo nad INA-inom tvrtkom-kćeri Prirodni plin<sup>144</sup>. MOL tvrdi da su gubici nastali jer je INA kupovala plin po tržišnoj, a prodavala ga po nižoj, regularnoj cijeni. Podvlačenje crte pod ugovorne odredbe potpisane netom prije Sanaderove ostavke nije, međutim, ni blizu tako jednostavno. Nesporno je da i Glavni ugovor o plinskom poslovanju, i ugovor kojim se redefiniiraju međusobni odnosi dioničara u INA-i sadrže odredbe štetne po hrvatske nacionalne interese. Iako tek manjinski vlasnik, MOL je dobio većinu glasova u Upravi (troje MOL-ovih direktora dobili su četiri glasa) i NO-u INA-e (MOL je dobio pet mjesta u deveteročlanom NO-u), a omogućen im je i model donošenja odluka uz potpuno zaobilaženje hrvatskih članova Uprave, kroz Odbor izvršnih direktora, formiran 2009. godine. Rezultat je zapostavljanje INA-inih istraživačkih, proizvodnih i rafinerijskih kapaciteta, te preuzimanje INA-inog tržišta<sup>145</sup>. MOL-u je omogućeno da INA-ino poslovanje

<sup>143</sup> UNCITRAL: dio arbitražne odluke u slučaju RH protiv MOL-a; <https://www.scribd.com/document/364148223/Mol-Unc-It-Ral-Award>

<sup>144</sup> David Stuckey, CEE Legal Matters, "Dechert Secures Victory for MOL in Corruption Arbitration with Croatian Government"; <https://ceelegalmatters.com/croatia/5642-dechert-secures-victory-for-mol-in-corruption-arbitration-with-croatian-government>

<sup>145</sup> Marinko Glavan, Novi list, "Može li država spasiti ono što je sama upropastila? Slučaj Ina najbolji je primjer lošeg gospodarenja"; <http://www.novolist.hr/Vijesti/Hrvatska/Moze-li-drzava-spasiti-ono-sto-je-sama-upropastila-Slucaj-Ina-najbolji-je-primjer-loseg-gospodarenja>

konsolidira u vlastitim financijskim izvještajima, čime je povećana njegova tržišna vrijednost. U konačnici, MOL je dobio i pravo da za INA-u obavlja unosne poslove nabavke nafte, koji su i ranije bili predmetom antikorupcijskih istraga.

INA je, naime, krajem 2008. godine na poslovima nabavke nafte iz inozemstva izgubila oko 1,5 milijardi kuna, što je privuklo pažnju USKOK-ovih istražitelja<sup>146</sup>. Sumnju je pobudila prvenstveno činjenica da je INA naftu nabavljala preko posrednika, slovenske firme Salbatring. Iako je tada zapošljavao samo 14 ljudi, Salbatring, u vlasništvu slovenskog poduzetnika kosovskog porijekla Hatema Ramadanija, zahvaljujući trgovini s INA-om u godinu dana povećao je svoje prihode za 937 posto, na 611 milijuna eura u 2008. godini<sup>147</sup>. U medijima su se kasnije pojavile informacije da je MOL podmićivao Sanadera i posredstvom Ramadanijeve firme<sup>148</sup>. U vrijeme kad je ugovarana kupovina nafte od Salbatringa, član uprave INA-e za rafineriju i marketing bio je Josip Petrović. Kako je nabavka nafte bila upravo u njegovoj ingerenciji, tako je i Petrovićeva uloga u aferi, prema medijskim napisima, bila pod posebnim povećalom USKOK-ovih istražitelja<sup>149</sup>. Zanimljivo je da je upravo Petrović bio zadužen za tako osjetljiv dio INA-inog poslovanja, s obzirom da, prije nego je u upravu INA-e postavljen Sanaderovom političkom odlukom, nije imao iskustva u upravljanju energetskim kompanijama. O rezultatima te istrage javnost nikad nije izvještena, kao ni o

onima kasnije istrage u kojoj se MOL sumnjičilo da je nastavio sa štetnom praksom izvlačenja novca iz INA-e na poslovima kupovine naftnih derivata<sup>150</sup>. Prema neslužbenim informacijama, USKOK je provjeravao navode da je MOL preko svojih sestrinskih firmi naftu namijenjenu INA-i preplaćivao za pet dolara po barelu<sup>151</sup>. I time povećavao dobit svoje firme MOL Trade, koja je 2009. preuzela posredničke poslove u kupovini nafte za INA-u. Logično je onda da mađarski suvlasnici nisu Petroviću naročito zamjerali njegovu ulogu u osiromašenju firme u čijem je upravljanju sudjelovao. S čelnim ljudima MOL-a Petrović je uspio zadržati dovoljno dobar odnos da je 2011. godine, kad je napustio upravu INA-e, počeo raditi kao MOL-ov konzultant. Zaposlenica MOL-a Ilona Fodor u svjedočenju pred UNCITRAL-om je posao koji Petrović u Hrvatskoj obavlja za njenog poslodavca opisala kao „politički obavještajni rad”<sup>152</sup>. Robert Ježić je, pak, pred Županijskim sudom u Zagrebu tvrdio da je Petrović služio kao Sanaderov posrednik u dogovorima o MOL-ovom podmićivanju bivšeg premijera. Bivši direktor Plinacra Branko Radošević svjedočio je da je Petrović bio angažiran i na realizaciji dogovora Sanaderove vlade s MOL-om, vršeći pritisak da Plinacro što prije od INA-e otkupi PSP Okoli. Bivši direktor INA-inih korporativnih komunikacija Tomislav Štengl u odvojenom je postupku posvjedočio da je INA s Fimi-medijskom, marketinškom agencijom preko koje se punio HDZ-ov „crni fond”, počela poslovati na Petrovićev zahtjev. Zbog svega ovoga tituliralo ga se sivom eminencijom INA-e i čovjekom od

<sup>146</sup> Marko Biočina, Večernji list, "USKOK u Ini: Zašto je izgubljeno 1,5 milijardi kn na trgovini naftom?";

<https://www.vecernji.hr/vijesti/uskok-u-ini-zasto-je-izgubljeno-15-milijardi-kn-na-trgovini-naftom-409544>

<sup>147</sup> Marko Biočina, Nacional, "Od izbjeglice do naftnog magnata"; <http://arhiva.nacional.hr/clanak/73664/od-izbjeglice-do-naftnog-magnata>

<sup>148</sup> Orhidea Gaura Hodak, Nacional, "EKSKLUZIVNO Švicarska je otkrila glavni kanal mita za Sanadera"; <https://www.nacional.hr/ekskluzivno-svicarska-je-otkrila-glavni-kanal-mita-za-sanadera/>

<sup>149</sup> Marko Knežević, Jutarnji list, "Nafta je BEZ RAZLOGA kupovana preko posrednika: Je li provizija išla u CRNI FOND HDZ-a?"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/nafta-je-bez-razloga-kupovana-preko-posrednika-je-li-provizija-isl-a-u-crni-fond-hdz-a/1524702/>

<sup>150</sup> Željko Petrušić, Jutarnji list, "USKOK istražuje transakcije Ine s albanskim kraljem nafte"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/velike-provizije-uskok-istrazuje-transakcije-ine-s-albanskim-kraljem-nafte/986300/>

<sup>151</sup> Bojana Mrvoš Pavić, Jagoda Marić, Novi list, "Preskupa nafta: Ina oštećena za desetke milijuna dolara godišnje?"; [http://novilist.hr/novilist\\_public/Vijesti/Hrvatska/Preskupa-nafta-Ina-ostecena-za-desetke-milijuna-dolara-godisnje](http://novilist.hr/novilist_public/Vijesti/Hrvatska/Preskupa-nafta-Ina-ostecena-za-desetke-milijuna-dolara-godisnje)

<sup>152</sup> Sandra Carić Herceg, Nacional, "EKSKLUZIVNO Josip Petrović za Mol u Hrvatskoj RADI POLITIČKU ŠPIJUNAŽU"; <https://www.nacional.hr/ekskluzivno-josipa-petrovica-za-mol-u-hrvatskoj-radi-politicku-spijunazu/>



Sanaderovog najvećeg povjerenja<sup>153</sup>. Već tada je Petrović gajio dobre odnose i s Tomislavom Karamarkom, s kojim je sjedio u upravi KK Zagreba<sup>154</sup>. To će prijateljstvo Karamarka kasnije koštati političke karijere; upravo je Petrović bio centralni lik „afere konzultantica” zbog koje je Karamarko srušio vlastitu vladu i ostao bez predsjedničke pozicije u stranci<sup>155</sup>. Povuci se morao zbog poslovnih odnosa njegove supruge Ane Karamarko i Petrovićeve firme Peritus savjetovanja. Impliciralo se da MOL posredstvom Petrovića popunjava kućni budžet obitelji Karamarko, u zamjenu za mogući politički utjecaj. Karamarku se predbacivalo javno zagovaranje povlačenja iz arbitraže s MOL-om kojom je Hrvatska pokušavala dokazati protuzakonitost prepuštanja upravljačkih prava Mađarima<sup>156</sup>, a analizirala se i mogućnost da je MOL čekao da Karamarkov HDZ formira Vladu kako bi krenuli u pregovore o odustajanju od međusobno pokrenutih arbitraža<sup>157</sup>.

*„Energetski sektor je intenzivno kapitalna grana, jer najlakše se obogatiti na državnom novcu, na ulaganjima, pogotovo ako su to državna ulaganja. Kroz poslove u INA-i sam se uvjerio do koje mjere postoje morski psi u tom moru oko nas, koji počinju kružiti istog trena kad se*

153 Marko Biočina, Nacional, „Sanaderov čovjek za deal s MOL-om”; <http://arhiva.nacional.hr/clanak/116944/sanaderov-covjek-za-deal-s-mol-om>

154 Ana Benačić, Index.hr, „Kakva ekipa: KK Zagrebom vladaju Hanžeković, Karamarko, Čović, Pavić...”; <https://www.index.hr/vijesti/clanak/kakva-ekipa-kk-zagrebom-vladaju-hanzekovic-karamarko-covic-pavic/406249.aspx>

155 Petar Vidov, Faktograf.hr, „Što je Karamarku važnije – prijatelj Jozo Petrović ili koalicija s MOST-om?”; <https://faktograf.hr/2016/04/21/jozo-petrovic-ina-mol-karamarko/>

156 Ma. B., Dnevnik.hr, „Karamarko u intervjuu za Novu TV: Branim nacionalne interese i nema prijevremenih izbora”; <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/tomislav-karamarko-u-intevjuu-za-novu-tv-o-sukobu-interesa---437540.html>

157 Goran Penić, Marko Biočina, Jutarnji list, „MOL odbijao odustati od arbitraže sve dok nije formirana Vlada s Karamarkom?”; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/mol-odbijao-odustati-od-arbitraze-sve-dok-nije-formirana-vlada-s-karamarkom/4066140/>

*u novinama pojavi neki veliki energetski projekt. A svi su projekti veliki, nemate ništa ispod 100 milijuna, a najčešće se radi o milijardama. Novac koji se vrti oko energetike je ogroman. Svaki postotak, svaki promil je velik. Zato se oko toga motaju, zato ima korupcije, zato ima i neznanja. I zbog tih razloga ne možete očekivati da će netko tko je većinu svoje karijere proveo u tvornici cipela pa voljom nekakvog premijera došao u INA-u, na jedno od odlučujućih mjesta, da on ozbiljno može raditi taj posao. On je zapravo došao popaliti lovu što za sebe, što za stranku.” – **Stručnjak 10***

## PROPALI POKUŠAJ NEPRIJATELJSKOG PREUZIMANJA

Do svih tih arbitražnih zavrzlama ne bi niti došlo, da je MOL ranije uspio u svojoj namjeri „neprijateljskog preuzimanja” INA-e potajnim stjecanjem većinskog udjela. Prvi takav pokušaj dogodio se još u vrijeme Sanaderove vlade, kada je 2008. posredstvom ministra gospodarstva Damira Polančeca s MOL-om dogovoren kredit za otplatu dugova Podravke. U ugovoru je stajalo da Podravka dug može otplatiti i u dionicama INA-e, iako Podravka nikakve dionice INA-e u tom trenutku nije posjedovala<sup>158</sup>. Možda bi ih i bila uspjela steći da u Podravku nisu ušli istražitelji koji su raspetljavali „afere Spice”, čiji važan dio je bila i MOL-ova pozajmica. Dvije godine kasnije, u prosincu 2010., MOL je objavio ponudu za otkup dionica INA-inih malih dioničara, nudeći cijenu od 2800 kuna po dionici. Istovremeno su dionice po većoj cijeni u dogovoru s državom počeli kupovati i mirovinski fondovi, zbog čega MOL nije uspio steći većinski paket. Nakon što je u siječnju okončan period otkupa,

158 Branka Stipičić, Ana Plišić, Jutarnji list, „Polančec Mađarima: Dajemo vam dionice Ine za dug Podravke”; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/polancec-madarima-dajemo-vam-dionice-ine-za-dug-podravke/2221446/>



MOL je nastavio kupovati dionice na burzi po većoj cijeni, koja se kretala i do 4000 kuna za dionicu. Također, u svibnju 2011. priopćili su da je „1,6 posto Ininih dionica predmet opcijskog sporazuma koji je MOL zaključio“. Kako se MOL ni u jednom trenutku nije javno izjasnio o namjeri da preuzme većinu dionica u INA-i, privukli su pozornost Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga (Hanfa). Njihova istraga 2011. godine urodila je kaznenom prijavom DORH-u, u kojoj se iznosi sumnja da je MOL potajno i protuzakonito, preko komplicirane mreže inozemnih firmi, pokušao doći do 51-postotnog vlasništva u INA-i<sup>159</sup>. Sporno je upravo onih 1,6 posto dionica koje su prema prijavi Hanfe potajnice kupovane u MOL-ovo ime<sup>160</sup>. Tadašnja premijerka Jadranka Kosor i na sjednici Vlade je isticala važnost te kaznene prijave<sup>161</sup>, ali nikakvi rezultati istrage još nisu vidljivi. No da je MOL naknadno ipak preuzeo vlasništvo nad spornim dionicama, bilo bi to *de facto* priznanje kršenja zakona pa bi im prijeto oduzimanje nezakonito stečenih dionica.

Kako su se odnosi Hrvatske i Mađarske strane u mandatu vlade Zorana Milanovića dodatno zaoštrili, tako su Mađari izrazili spremnost da prodaju svoje dionice INA-e. Kako za kompaniju s malim i opadajućim rezervama ugljikovodika, tehnološki zaostalu za suvremenim naftnim biznisom, nije lako pronaći kupca, jedini ozbiljan interes za preuzimanje INA-e pojavio se u Rusiji<sup>162</sup>. Igor Sečin, predsjednik

uprave Rosnefta i jedan od Putinovih najbližih suradnika, otvoreno je 2013. godine najavio interes ruskih energetske kompanije za poslovanje u Hrvatskoj, kako zbog „iznimnog geografskog položaja“, tako i zbog „skorog ulaska u Europsku uniju“<sup>163</sup>. U Zagreb su na pregovore stigli predstavnici Rosnefta i Gazprom Nefta, firmi u većinskom vlasništvu Ruske Federacije. Oba su ruska državna energetska giganta bila zainteresirana za kupovinu INA-e, ali nisu se zanimali samo za MOL-ov manjinski paket. Da bi se kupovina realizirala, Vlada RH morala je pristati na prodaju dijela svojih dionica, kako bi Rusi kupili 75 posto dionica INA-e<sup>164</sup>. Rosneft je bio na korak od realizacije preuzimanja, u Mađarskoj je s MOL-om sve bilo dogovoreno, ali premijer Milanović odbio je trgovati s Rusima, iako su se za prodaju zalagali i pojedini ministri u njegovoj Vladi.

---

*“Bili su završeni pregovori Rosnefta i MOL-a oko prodaje INA-e. Morate znati da je MOL čudan igrač. Tko ima najnižu cijenu ruskog plina u Europi? MOL. Prema tome, čim imate tako nisku cijenu plina, nećete vi ucjenjivati Ruse oko cijene dionica INA-e. A nas ucjenjuju kako god mogu.”*  
- **Političar 7**

---

Iako je bio voljan saslušati planove direktora Rosnefta<sup>165</sup> za ulaganja u hrvatsku energetiku, Milanović je Ruse u ključnom trenutku ipak odbio pustiti u INA-u. Jedan je to od razloga zbog kojih je Slavko Linić kasnije optužio SDP-ovog premijera da djeluje pod utjecajem

<sup>159</sup> Iva Puljić-Šego, Večernji list, “Rat države i MOL-a. Slovački mafijaš tajno kupovao dionice Ine”; <https://www.vecernji.hr/vijesti/rat-drzave-i-mol-a-slovački-mafijas-tajno-kupovao-dionice-ine-272381>

<sup>160</sup> Ratko Bošković, Jutarnji list, “JUTARNJI OTKRIVA Kako je MOL pokušao povećati udio u Ini iznad 50 posto”; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/jutarnji-otkriva-kako-je-mol-pokusao-povecati-udio-u-ini-iznad-50-posto/926807/>

<sup>161</sup> Hina, Nacional.hr, “Vlada potvrdila: ‘Hanfa podnijela kaznenu prijavu DORH-u zbog manipulacija s dionicama Ine’”; <http://arhiva.nacional.hr/clanak/105067/hanfa-podnijela-kaznenu-prijavu-dorh-u-zbog-manipulacija-s-dionicama-ine>

<sup>162</sup> Mladen Pleše, Jutarnji list, “AKCIJSKI PLAN VLADIMIRA PUTINA ‘Želim 75 posto Ine: Evo što vam nudimo zauzvrat’”; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/akcijski-plan-vladimira-putina-zelim-75-posto-ine-evo-sto-vam-nudimo-zauzvrat/857407/>

<sup>163</sup> Marko Biočina, Večernji list, “EKSKLUZIVNO Igor Sečin: Hrvati, za energente se nemojte brinuti!”; <https://www.vecernji.hr/biznis/ekskluzivno-igor-secin-hrvati-za-energente-se-nemojte-brinuti-565469>

<sup>164</sup> Bojana Mrvoš Pavić, Jagoda Marić, Novi list, “Vladimir Putin odlučuje hoće li Gazprom preuzeti Inu”; <http://www.novolist.hr/Vijesti/Gospodarstvo/Vladimir-Putin-odlucuje-hoce-li-Gazprom-preuzeti-Inu>

<sup>165</sup> Jagoda Marić, Novi list, “Čelnici Rosnefta sastali se s Milanovićem”; <http://novolist.hr/Vijesti/Hrvatska/Celnici-Rosnefta-sastali-se-s-Milanovicem>

Siniše Petrovića<sup>166</sup>, koji je zahvaljujući prijateljstvu s Milanovićem postavljen na čelo NO-a INA-e. Pokriće za odluku kojom je produljena pat pozicija Hrvatske i MOL-a u igri oko INA-e Milanović je dobio u javno objavljenoj informaciji da je za ulaganje u INA-u zainteresirana i neimenovana američka firma<sup>167</sup>. U mađarskim i hrvatskim medijima takva je priča objavljena nakon posjeta Amosa Hochsteina, zamjenika pomoćnika američkog državnog tajnika za energetske diplomaciju, glavnom gradu Mađarske gdje je navodno vršio pritisak na Orbana da odustane od prodaje INA-e Rusima<sup>168</sup>. Misteriozni američki investitor nije se pojavio, ali nije realiziran ni posao s Rusima. Logično, s obzirom da je Milanović kao premijer uvijek bio okrenut prema Zapadu<sup>169</sup> <sup>170</sup>, do te mjere da je u Zagrebu čak odbijao primiti direktora Gazproma Alekseja Millera, jednog od najmoćnijih ljudi u Rusiji<sup>171</sup>. Priča oko INA-e za obje strane i dalje je otvorena: Rosneftov

<sup>166</sup> Marko Biočina, Večernji list, "Linić optužio Petrovića da djeluje u korist MOL-a"; <https://www.vecernji.hr/vijesti/linic-optuzio-petrovica-da-djeluje-u-korist-mol-a-941751>

<sup>167</sup> Bojana Mrvoš Pavić, Novi list, "Nakon Rusa, u pregovorima oko Ine i američka firma?"; <http://www.novilist.hr/Vijesti/Gospodarstvo/Nakon-Rusa-u-pregovorima-oko-Ine-i-americka-firma>

<sup>168</sup> Mladen Pleše, Jutarnji list, "INA SE NE PRODAJE RUSIMA Mali dioničari i Uprava MOL-a slomili premijera Viktora Orbana"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/ina-se-ne-prodaje-rusima-mali-dionicari-i-uprava-mol-a-slomili-premijera-viktora-orbana/877117/>

<sup>169</sup> Krešimir Žabec, Adriano Milovan, Jutarnji list, "AMERIKANCI UPOZORAVAJU: 'NE ŽELIMO RUSE U INI!' Milanovića tjeraju na dogovor s Mađarima"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/amerikanci-upozoravaju-ne-zelimo-ruse-u-ini-milanovica-tjeraju-na-dogovor-s-madarima/874141/>

<sup>170</sup> Krešimir Žabec, Jutarnji list, "ENERGETSKI RAT OBAME I PUTINA ZA HRVATSKU Milanović će ipak primiti Ruse, Inu im neće dati"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/energetski-rat-obame-i-putina-za-hrvatsku-milanovic-ce-ipak-primiti-ruse-inu-im-neece-dati/672553/>

<sup>171</sup> Marko Biočina, Večernji list, "Rusi u čudu: Milanović odbio primiti direktora moćnog Gazproma"; <https://www.vecernji.hr/vijesti/rusi-u-cudu-milanovic-odbio-primiti-direktora-mocnog-gazproma-499103>

direktor Sečin najavljuje ruski ulazak u INA-u, a SAD se tome otvoreno protive<sup>172</sup>.

## ORBANOVA RUSKA MREŽA

Europska unija Putinovu je taktiku korištenja energetske kompanija u svrhu ostvarivanja političkog utjecaja prepoznala kao potencijalnu ugrozu<sup>173</sup>, a isti stav zastupale su i Sjedinjene Američke Države<sup>174</sup>. U tom je kontekstu važno promotriti kakvu su ulogu u ruskom pokušaju preuzimanja INA-e odigrali Viktor Orban, mađarska država i njena naftna kompanija MOL. Afera INA-MOL za mađarsku vladu je „od prvog trenu napad na MOL i na mađarsku državu“, prenio je nezavisni mađarski tjednik HVG riječi "visokog izvora iz vlade" 2013. godine, uz dodatak da mađarske vlasti vjeruju kako je napad na MOL dio "šire europske energetske slagalice"<sup>175</sup>. Dvije godine ranije u intervjuu za isti tjednik šef uprave MOL-a Zsolt Hernádi je tvrdio da se hrvatska politika osvećuje MOL-u jer su određenim interesnim grupacijama onemogućili izvlačenje novca iz INA-e<sup>176</sup>. S obzirom na notornu podložnost INA-e partikularnim i koruptivnim

<sup>172</sup> Hina, Vecernji.hr, "Rusija je remetilački čimbenik, SAD ne želi da Inu kupi njihova kompanija"; <https://www.vecernji.hr/vijesti/sad-rusija-ina-veleposlanik-1225903>

<sup>173</sup> Rem Korteweg, European Parliament's Committee on Foreign Affairs, "Energy as a tool of foreign policy of authoritarian states, in particular Russia"; [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603868/EXPO\\_STU\(2018\)603868\\_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603868/EXPO_STU(2018)603868_EN.pdf)

<sup>174</sup> Željko Trkanjec, Jutarnji list, "HRVATSKA USRED GLOBALNOG RATA ZA ENERGIJU I Obama i Putin šalju izaslanike u Zagreb "; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/hrvatska-usred-globalnog-rata-za-energiju-i-obama-i-putin-salju-izaslanike-u-zagreb/815278/>

<sup>175</sup> Hvg.hu, "A kormány szerint meg kell védeni a Mol-vezért"; [https://hvg.hu/gazdasag/20130927\\_Kormany\\_meg\\_kell\\_vedeni\\_a\\_Molvezert](https://hvg.hu/gazdasag/20130927_Kormany_meg_kell_vedeni_a_Molvezert)

<sup>176</sup> Csabai Károly, M. László Ferenc, Hvg.hu, "Exkluziv interjú Hernádi Zsolttal a horvát ügyről: "sokan zsiros üzletheztől estek el"; [https://hvg.hu/gazdasag/20110728\\_Mol\\_Hernadi\\_interju](https://hvg.hu/gazdasag/20110728_Mol_Hernadi_interju)

utjecajima, izgledno je da dio javne kampanje koja se u Hrvatskoj vodi protiv MOL-a doista jeste rezultat promjene u strukturi odlučivanja proizašoj iz redefiniranja suvlasničkih odnosa 2009. godine. Ali da bi se dobila kompletnija slika MOL-ovog odnosa prema INA-i, nužno je osvrnuti se i na „širu europsku energetska slagalicu“. Važni dijelovi tog mozaika u Mađarskoj su se preslagivali istovremeno s MOL-ovim preuzimanjem upravljačkih prava u INA-i.

„Slušajte, Zsolt, znam da MOL ima velikog iskustva u obrani od neprijateljskog preuzimanja...“, laskao je Damir Polančec, prema informacijama koje su procurile u medije, šefu MOL-a Hernádiu kad je krajem 2008. krenuo u dogovore oko kredita za Podravku<sup>177</sup>. Referirao se na neočekivani ulazak austrijskog OMV-a u MOL-ovu vlasničku strukturu, iza čega su tadašnje mađarske vlasti vidjele utjecaj ruskog Gazproma<sup>178</sup>. OMV-ov pokušaj preuzimanja je propao; uspjeli su prikupiti tek 21,2 posto dionica koje je austrijska firma 2009. prodala Surgutneftgasu, tada petoj najvećoj firmi u Rusiji. Surgut je dionice MOL-a kupio za 1,4 milijarde eura, plativši ih dvostruko više od njihove tržišne cijene. I taj je potez MOL okarakterizirao „neprijateljskim“, te se sugeriralo da ruska kompanija postaje MOL-ov najveći dioničar s namjerom da sabotira projekt plinovoda Nabucco<sup>179</sup>. MOL je, naime, bio dio konzorcija za izgradnju plinovoda kojim se u Europu trebao dopremiti prirodni plin iz Azerbejdžana. Planirano je bilo da Nabucco prođe teritorijem Bugarske, Rumunjske i Mađarske, što ga je činilo izravnom konkurencijom ruskom Južnom toku. Smanjenje ovisnosti europskog kontinenta o ruskom plinu bila je glavna motivacija

<sup>177</sup> Ratko Bošković, Jutarnji list, „EKSKLUZIVNO Šef razvoja MOL-a: Preko Podravke smo htjeli do dionica INA-e“; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/ekskluzivno-sef-razvoja-mol-a-preko-podravke-smo-htjeli-do-dionica-ina-e/1817445/>

<sup>178</sup> Judy Dempsey, The New York Times, „In Hungary, an energy battle with Russian overtones“; <https://www.nytimes.com/2007/08/09/world/europe/09iht-energy.4.7062215.html>

<sup>179</sup> Euractiv.com, „Russian firm seen as hostile bidder for Nabucco“; <https://www.euractiv.com/section/med-south/news/russian-firm-seen-as-hostile-bidder-for-nabucco/>

za izgradnju plinovoda Nabucco<sup>180</sup>.

Surgutneftgas, firmu koja je 2009. postala suvlasnik MOL-a, izravno se povezivalo s Vladimirom Putinom. Ruski politički analitičar Stanislav Belkovski tvrdio je da Putina osobna imovina čini jednim od 10 najbogatijih ljudi na svijetu, a u portfelj mu je pripisao i 37 posto dionica Surgutneftgasa vrijednih oko 10 milijardi eura<sup>181</sup>. Igor Sečin, direktor Rosnefta i tadašnji vicepremijer Rusije, Zsoltu Hernádiu je rekao da se MOL ne bori samo protiv Surguta, nego i protiv čitave ruske države. Čak je ponudio i mogućnost da dionice MOL-a preuzme neki drugi ruski investitor, ako Surgut MOL-u nije po volji<sup>182</sup>. Surgut se u MOL-u na kraju zadržao tek nešto više od dvije godine; 2011. svoje dionice prodao je mađarskoj državi za 1,88 milijardi eura. Analizirajući kontekst u kojem je Mađarska od Surguta otkupila MOL-ove dionice, izgledno je da se radilo o transakciji koja je bila dio šireg dogovora Putina i Orbana. Surgut je od strane MOL-ovog rukovodstva u Mađarskoj isprva doista imao neprijateljski tretman. U travnju 2009. zabranjeno im je glasati na glavnoj skupštini MOL-a, uz obrazloženje da pravo glasa imaju samo kompanije transparentne vlasničke strukture. Podršku agresivnom otporu pokušaju ruskog preuzimanja MOL-ovi šefovi tada su dobivali i od Viktora Orbana, lidera oporbenog Fidesza i favorita za preuzimanje vlasti na izborima 2010. godine. Prije pobjede na izborima 2010. Orban je bio poznat po žestokoj proturuskoj retorici<sup>183</sup>. Da bi, kad je postao premijer, predstavio vanjsku politiku „otvaranja prema istoku“<sup>184</sup>, te počeo graditi bliske odnose s ruskim predsjednikom Putinom.

<sup>180</sup> Nabucco pipeline, Wikipedia.org; [https://en.wikipedia.org/wiki/Nabucco\\_pipeline](https://en.wikipedia.org/wiki/Nabucco_pipeline)

<sup>181</sup> Tom Parfitt, The Guardian, „Spy who came in from the cold“; <https://www.theguardian.com/world/2007/dec/23/russia.tomparfitt>

<sup>182</sup> Cable: 09BUDAPEST843\_a, Wikileaks.org; [https://search.wikileaks.org/plusd/cables/09BUDAPEST843\\_a.html](https://search.wikileaks.org/plusd/cables/09BUDAPEST843_a.html)

<sup>183</sup> Darko Janjevic, Dw.com, „Vladimir Putin and Viktor Orban's special relationship“; <https://www.dw.com/en/vladimir-putin-and-viktor-orban-special-relationship/a-45512712>

<sup>184</sup> Sean Lambert, The Orange Files, „Eastern Opening“; <https://theorangefiles.hu/eastern-opening/>

Politički odnos Putina i Orbana započeo je njihovim prvim sastankom krajem 2009. godine, netom prije nego što će Orban biti izabran za premijera. Poslovno-tajkunske veze otvorene su nekoliko mjeseci kasnije, posjetom dvojice Orbanovih suradnika i prijatelja moskovskom sjedištu FSB-a, tajne službe koja je naslijedila KGB, a kojom je Putin upravljao prije nego je postao predsjednik Rusije. Na sastanak u Moskvu Orban je poslao mađarskog tajkuna Lajosa Simicsku, tadašnjeg glavnog financijera Orbanove stranke Fidesz<sup>185</sup>. Odnosi Mađarske i Rusije brzo su počeli otopljavati, što je posebno izraženo baš u energetsom sektoru. Orban je sa Surgutom pokrenuo pregovore o otkupu dionica MOL-a, iako je takve pregovore ranije, iz pozicije šefa oporbe, uspio blokirati. Državno suvlasništvo u MOL-u Orban je iskoristio da bi se povezo s poslovnom elitom mađarskog energetskeg, ali i financijskog sektora: sklopio je savezništva s glavnim direktorom MOL-a Zsoltom Hernadijem i glavnim direktorom OTP banke Sandorom Csanyijem, najbogatijim čovjekom u Mađarskoj<sup>186</sup>. OTP banka među najvećim je MOL-ovim dioničarima<sup>187</sup>. Promijenili su se zatim i stavovi MOL-a o energetskim projektima od ruskog interesa: 2012. mađarska je firma najavila odustajanje od gradnje plinovoda Nabucco<sup>188</sup>. Ruska državna tvrtka Rosatom bez natječaja je odabrana kao partner u projektu izgradnje nuklearne elektrane Paks II. Vrijednost investicije procijenjena je na 12,5 milijardi eura<sup>189</sup>, od čega će dio završiti na računima poduzeća u vlasništvu Orbanu bliskih

<sup>185</sup> Pethő András, Szabó András, Direkt36.hu, "Orban's game"; <https://www.direkt36.hu/en/orban-jatszaja/>

<sup>186</sup> Marton Dunai, Reuters, "The banker who knows what's on Hungarian PM's mind"; <https://uk.reuters.com/article/uk-hungary-banker-profile-idUKBRE96LoPR20130723>

<sup>187</sup> Ownership Structure, MOL Group; <https://molgroup.info/en/investor-relations/share-information/ownership-structure>

<sup>188</sup> Reuters, "Hungary MOL ready to sell Nabucco stake if needed"; <https://www.reuters.com/article/mol-nabucco/update-1-hungary-mol-ready-to-sell-nabucco-stake-if-needed-idUSL6E8FQ6XT20120426>

<sup>189</sup> MTI, "Paks II Upgrade Price 'Fixed' at EUR 12.5 BN"; <https://dailynewshungary.com/paks-ii-upgrade-price-fixed-at-eur-12-5-bn/>

oligarha<sup>190</sup>. Izgradnja će se gotovo u cijelosti financirati novcem posuđenim od Rusije<sup>191</sup>. Ali mađarski analitičari ključnu točku zbližavanja Orbana i Putina pronalaze u plinskom biznisu, tj. u MOL-ovoj tvrtki-kćeri MOL Energy Trade (MET). Za vrijeme Orbanovog prvog premijerskog mandata, od 1998. do 2002. godine, vodeći veletrgovac plinom u Mađarskoj bio je Eurobridge, firma u vlasništvu Orbanovog bratića Tamasa Vitezyja<sup>192</sup>. Nakon smjene vlasti 2002. šefovi MOL-a izgurali su Eurobridge s plinskog tržišta kupujući Gazpromov plin od Emfesz, dotad potpuno nepoznate kompanije. Vlasnik Emfesz službeno je bio Dmitro Firtaš, kontroverzni ukrajinski oligarh povezan s ruskim kriminalnim podzemljem<sup>193</sup>. No postoje i indicije da su među prikrivenim vlasnicima Emfesz bili i šefovi MOL-a i OTP-a Hernadi i Csany<sup>194</sup>. Povratkom Orbana na vlast 2010. godine, ponovo je uveden novi igrač na plinsko tržište. Kad je osnovan 2007., MET je bio u stopostotnom vlasništvu MOL-a. No u prosincu 2009., 50-postotni udio u MET-u kupuje *off-shore* firma Normeston Trading, MOL-ov poslovni partner u vlasništvu bivšeg Gazpromovog zastupnika u Mađarskoj, Megdeta Rahimkulova. Iste te godine Normestonu je isplaćeno dva milijuna USD od strane Hangarna, ciparske firme optužene za posredovanje

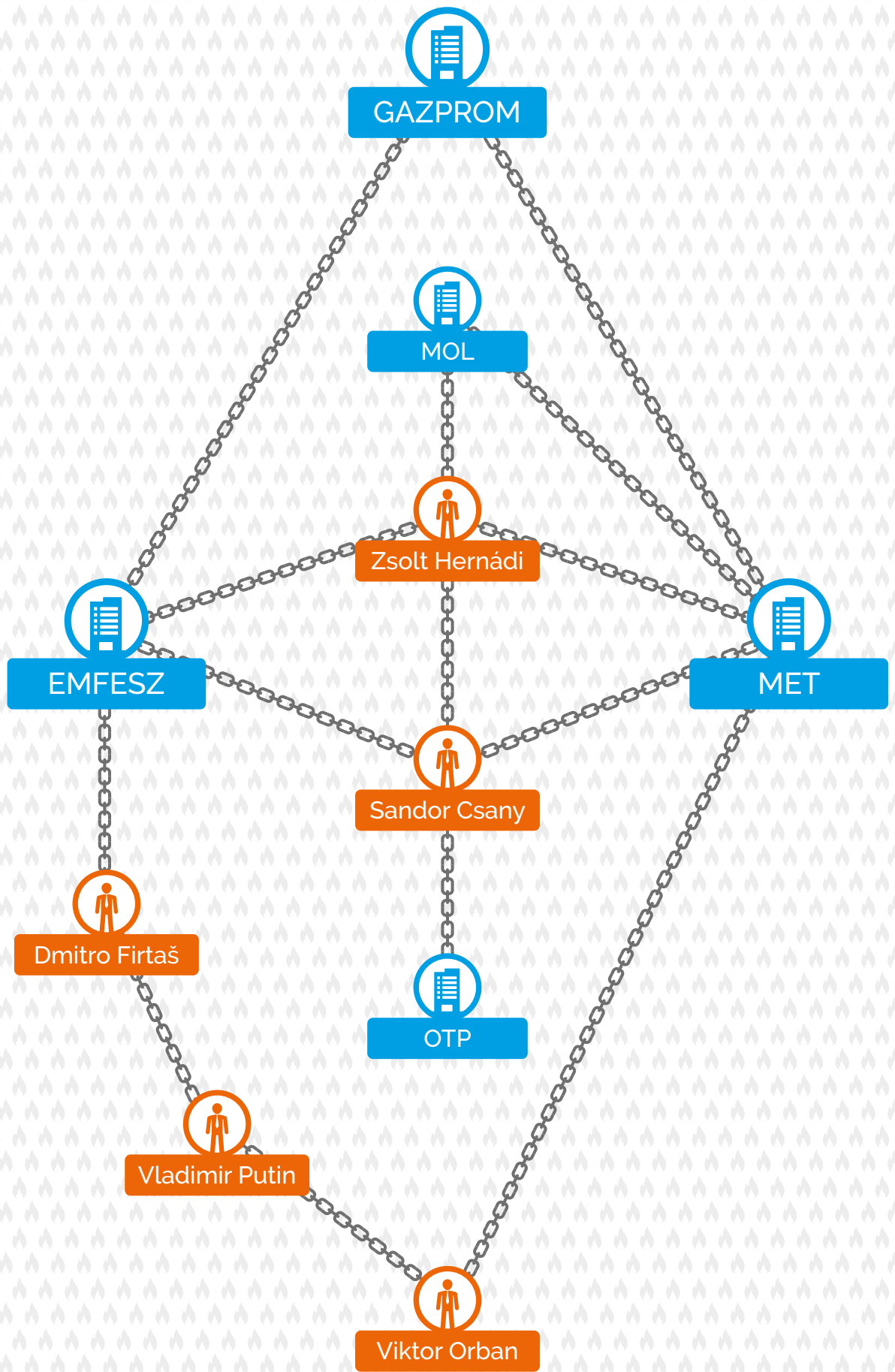
<sup>190</sup> István Marnitz, NoLhu, "Mészáros Familia Zrt.-t játszik Pakson, családi vállalkozásban épülhet az atomerőmű"; <http://nol.hu/gazdasag/meszaros-lorinc-paksi-atomeromu-epitkezes-magyarorszag-1629267>

<sup>191</sup> Paks 2, "Hungary begins the early repayment of the loan"; <http://www.paks2.hu/en/news/SitePages/newsDetails.aspx?NewsID=254>

<sup>192</sup> Vanja Nezirović, Jutarnji list, "Bratić mađarskog premijera Tamás Vitézy hotele i marine na Jadranu gurnuo u milijunske dugove"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/bratic-madarskog-premijera-tam%C3%A1s-vit%C3%A9zy-hotele-i-marine-na-jadranu-gurnuo-u-milijunske-dugove/1067732/>

<sup>193</sup> Cable: o8KYIV2414\_a, Wikileaks.org; [https://wikileaks.org/plusd/cables/o8KYIV2414\\_a.html](https://wikileaks.org/plusd/cables/o8KYIV2414_a.html)

<sup>194</sup> Cable: o9BUDAPEST356\_a, Wikileaks.org; [https://wikileaks.org/plusd/cables/o9BUDAPEST356\\_a.html](https://wikileaks.org/plusd/cables/o9BUDAPEST356_a.html)





u podmićivanju Ive Sanadera<sup>195</sup>. Kasnije su se u vlasničkoj strukturi počeli pojavljivati biznismeni povezani s šefovima MOL-a i OTP-a Hernadijem i Csanyijem<sup>196</sup>, a špekulira se da je među tajnim vlasnicima MET-a i sam Orban<sup>197</sup>. Postoje indicije da Orbanovim novcem zapravo upravlja njegov prijatelj iz rodnog sela, mađarski tajkun Lorinc Meszaros<sup>198</sup>, koji posluje i u Hrvatskoj<sup>199</sup>. Između 2012. i 2016. MET je svojim vlasnicima donio oko 167 milijuna eura profita<sup>200</sup>, dvaput zarađujući na istom plinu. U krajnje sumnjivom poslovnom modelu, MET je najprije u Austriji prodavao plin mađarskoj državnoj kompaniji MVMP da bi zatim isti taj plin od njih u Mađarskoj otkupio i dalje ga distribuirao na mađarskom tržištu.

<sup>195</sup> Jozef Spir, "Index - Gazdaság - A Szürke Eminenciás, Akit Eltitkoltak a Horvát Ügyészek Elől"; [https://index.hu/gazdasag/2014/04/10/a\\_szurke\\_eminencias\\_akit\\_eltitkoltak\\_a\\_horvat\\_ugyeszek\\_elol/](https://index.hu/gazdasag/2014/04/10/a_szurke_eminencias_akit_eltitkoltak_a_horvat_ugyeszek_elol/)

<sup>196</sup> Corruption Research Center Budapest, "Járadékvadászat És a Haveri Rendszer Modelljei a Magyar Energiapiacra, 2011-2015"; [http://www.crcb.eu/wp-content/uploads/2018/04/sc\\_2016\\_report\\_180425\\_.pdf](http://www.crcb.eu/wp-content/uploads/2018/04/sc_2016_report_180425_.pdf)

<sup>197</sup> Magyar Péter, 444.hu, "Tudományosan levezették, hogy a MET üzlete korrupció lehetett"; <https://444.hu/2016/10/26/tudomanyosan-levezettek-hogy-a-met-uzlete-korrupcio-lehetett>

<sup>198</sup> The Hungarian Spectrum, "Lőrinc Mészáros, friend of Viktor Orban, is a Financial Genius"; <https://hungarianspectrum.wordpress.com/2014/12/14/lorinc-meszaros-friend-of-viktor-orban-is-a-financial-genius/>

<sup>199</sup> Wirth Zsuzsanna, Direkt36.hu, "He was an interpreter for the Hungarian Prime Minister's friend. Now he is a major player in state-funded railway projects"; <https://www.direkt36.hu/en/meszaros-lorincnek-tolmacsolt-horvatorszagban-most-lecsipett-egy-darabot-simicska-birodalmabol/>

<sup>200</sup> Jandó Zoltán, G7.hu, "Nem véletlenül most dobbantott Garancsi és a Mol a MET-ből"; <https://g7.hu/piac/20180601/nem-veletlenül-most-dobbantott-garancsi-es-a-mol-a-met-bol/>

---

*"Dok ste vi živi, vaša djeca i vaši unuci, nikad nitko neće prodavati jeftiniji plin od Rusa. Oni imaju tamo plina za 500 godina. Mi smo u Bijelim noćima palili na baklju milijardu kubika dnevno, jer nemaju kud s tim plinom. Rusi uvijek mogu spustiti cijenu plina. Mogu ga dati i zabadava, ako treba, onome kome treba." - **Stručnjak 1***

---

Orbanovo neočekivano političko svrstavanje uz Putina utemeljeno je, dakle, na financijskim vezama Mađarske i Rusije. Dio velikog energetskeg *deala* između Putina i Orbana gotovo sigurno je bilo i vlasništvo nad INA-om. Još 2009. su mađarski izvori sugerirali da je Surgutneftgaz, vlasnički navodno povezan s Putinom, kupio udio u MOL-u u sklopu pokušaja kupovine INA-e. Takva tvrdnja argumentirana je dugoročnom željom Rusije da se preko Hrvatske ubaci na tržište LNG-a<sup>201</sup>. Surgut je MOL-u to doista i ponudio, ali prije nego je Orban 2010. krenuo u političko i poslovno približavanje Rusiji. MOL je krajem 2009. još tretirao Surgut kao neželjenog partnera, te su odbili ponudu da u zamjeni dionica ruskoj firmi prepuste vlasnički udio u INA-i<sup>202</sup>. Putem ciparskih firmi MOL je još uvijek održavao veze s Gucerijevom, osnivačem RussNefta koji je tada bio u nemilosti Putinovog režima. Gucerijevu je povratak u Rusiju omogućen nakon što je Orban preuzeo vlast, pronašao zajednički jezik s Putinom, pozicionirao državu kao najvećeg MOL-ovog dioničara i povezao se s MOL-ovom oligarhijom. Nakon što je u Zagrebu svjedočio u Sanaderovu obranu, Gucerijevu je omogućeno i da opet postane vlasnik RussNefta.

<sup>201</sup> Jenei András, Méltányosság Politikaelemző Központ, "Orosz Nagyóriás - Magyar Kisóriás 1:1 Első Félidő"; <http://www.meltanyosság.hu/files/meltany/imce/doc/kp-olajharc-091201.pdf>

<sup>202</sup> Cable: 09ZAGREB670\_a, Wikileaks.org; [https://wikileaks.org/plusd/cables/09ZAGREB670\\_a.html](https://wikileaks.org/plusd/cables/09ZAGREB670_a.html)

# PLENKOVIĆ PONAVLJA SANADEROVE GREŠKE

Kao što je 2010. godina zbog Orbanove pobjede označila prekretnicu u odnosima Mađarske i Rusije, tako je donijela i pogoršanje odnosa Hrvatske i Mađarske zbog sukoba između INA-e i MOL-a. A ako je dugoročna poslovna suradnja sa „strateškim partnerom” nemoguća, država se suočava s izborom u kojem INA-u mora ili otkupiti ili prodati. Pa je tako Andrej Plenković na Badnjak 2016., nakon gubitka arbitraže koju je Hrvatska pokrenula, objavio da se država odlučila za kupnju. Nikakvi konkretni koraci u tom smjeru još nisu poduzeti, u prvom redu zbog nedostatka novca. Rusi, pak, ne kriju da su za kupnju INA-e i dalje zainteresirani, ali zanima ih samo preuzimanje većinskog dioničkog udjela. Preko MOL-a ga nisu uspjeli dobiti jer je mađarski plan o potajnoj kupnji većine INA-inih dionica osujećen za vrijeme vlade Jadranke Kosor. Da je MOL tada uspio doći do 51-postotnog udjela u INA-i, vlasnik hrvatske naftne kompanije danas bi gotovo sigurno bila neka od ruskih tvrtki, vjerojatno Rosneft. MOL je Rosneftu svoje dionice bio voljan prodati 2014. godine, ali premijer Milanović tada nije pristao na dogovor prema kojem bi i RH morala Rusima prodati dio svog udjela u INA-i. Ista ponuda javno je upućena i aktualnom hrvatskom premijeru Plenkoviću, koji javnost tek treba izvijestiti je li donio kakvu odluku o poslovnoj budućnosti INA-e, a time i o njenoj ulozi u razvoju hrvatskog energetskeg sektora<sup>203</sup>.

U međuvremenu je INA opet postala predmetom političke trgovine između Hrvatske

<sup>203</sup> Marko Biočina, Jutarnji list, "GLAVNI DIREKTOR NAJVEĆE SVJETSKJE NAFTNE KOMPA NIJE 'Želimo ući u Inu. Ako se to dogodi, točno znam i što ćemo s rafinerijama u Sisku i Rijeci!"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/glavni-direktor-najvece-svjetske-naftne-kompanije-zelimo-uci-u-inu-ako-se-to-dogodi-tocno-znam-i-sto-cemo-s-rafinerijama-u-sisku-i-rijeci/6692091/>

i Mađarske<sup>204 205</sup>, što je rezultiralo najavom zatvaranja rafinerije nafte u Sisku. MOL-ovu poslovnu logiku nemoguće je oboriti: njima rafinerija u Sisku naprosto nije potrebna<sup>206</sup>. No je li gašenje sisačke rafinerije ujedno i u najboljem interesu Republike Hrvatske? Iz Plenkovićeve vlade tvrde da na MOL-ovu odluku ne mogu utjecati<sup>207</sup>, ali to nije točno. Čak i ako prihvatimo da Vladi RH vlasništvo nad više od 44 posto INA-e ne pruža mogućnost sudjelovanja u odlučivanju o budućnosti rafinerijskog poslovanja hrvatske naftne kompanije, Plenkovićev kabinet na raspolaganju ima i druge alate kojima može spriječiti zaustavljanje prerade naftnih derivata u Sisku. Pružaju im ih odredbe Zakona o energiji koje se odnose na upravljanje strateškim energetskeg objektima<sup>208</sup>. Naslućuje se, međutim, mogućnost da Vlada RH ignorira zatvaranje rafinerije u Sisku jer je s Viktorom Orbanom, pa posredno i s MOL-om, postignut širi dogovor. Iz Ministarstva zaštite okoliša i energetike u siječnju 2019. izašao je prijedlog izmjena Zakona o privatizaciji INA-e, koji Vlada donosi po hitnom postupku. Toliko im se žurilo da je za javno savjetovanje bilo predviđeno samo 15, umjesto zakonom propisanih 30 dana. Izmjenama zakona Plenkovičeva se vlada odrekla pravnih instrumenata putem kojih bi mogla spriječiti

<sup>204</sup> Jurica Körbler, Jutarnji list, "ŠTO ĆE ORBAN TRAŽITI OD PLENKOVIĆA? Mađari pritišću da se postigne kompromis oko Hernádija koji više zbog hrvatske tjeralice ne može putovati"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/sto-ce-orban-traziti-od-plenkovica-madari-pritiscu-da-se-postigne-kompromis-oko-herndija-koji-vise-zbog-hrvatske-tjeralice-ne-moze-putovati/8124035/>

<sup>205</sup> Jurica Körbler, Jutarnji list, "IMAM NEKU GORČINU U USTIMA, MORAMO IZVUĆI TAJ TRN IZ NOKTA' Orban je u Zagrebu dao znakovitu izjavu, evo na što se odnosi..."; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/imam-neku-gorcinu-u-ustima-moramo-izvuci-taj-trn-iz-nokta-orban-je-u-zagrebu-dao-znakovitu-izjavu-evo-na-sto-se-odnosi/8132060/>

<sup>206</sup> Refining Sites, Molgroup.info; <https://molgroup.info/en/our-business/downstream/refining/sites>

<sup>207</sup> Ivan Pandžić, 24sata, "HDZ se predomislio: 'Za Božić su izdali radnike Rafinerije...'"; <https://www.24sata.hr/news/prenamjena-pogona-za-bozic-su-izdali-radnike-rafinerije-605829>

<sup>208</sup> Zakon o energiji, pročišćeni tekst; <https://www.zakon.hr/z/368/Zakon-o-energiji>

promjenu u INA-inom vlasništvu ili preseljenje njenog sjedišta u inozemstvo. Stručnjaci takve zakonske izmjene iščitavaju kao Plenkovićevu namjeru da MOL-u konačno prepusti većinski vlasnički udio u INA-i. Trend zbližavanja Hrvatske i Mađarske bio je vidljiv i ranije: u svrstavanju hrvatskih europarlamentaraca uz Orbana usprkos željama Europske pučke stranke<sup>209</sup>, u neformalnom druženju Plenkovića i Orbana na Jadranu<sup>210</sup>, u Urbanovom posjetu Zagrebu, u mađarskoj odluci da povuče blokadu hrvatskog pristupanja OECD-u<sup>211</sup>, isto kao i tužbu MOL-a protiv Hrvatske...<sup>212</sup> Što bi još Hrvatska mogla dobiti zauzvrat? Možda pomoć Mađarske oko ulaska u Schengen i sudjelovanje u zakupu kapaciteta LNG terminala na Krku? Čitavo desetljeće je prošlo otkad je Sanader iza zatvorenih vrata, daleko od očiju javnosti, pregovarao s Mađarima o sudbini INA-e. Čini se da Plenković iz toga nije ništa naučio pa sada radi istu grešku.

---

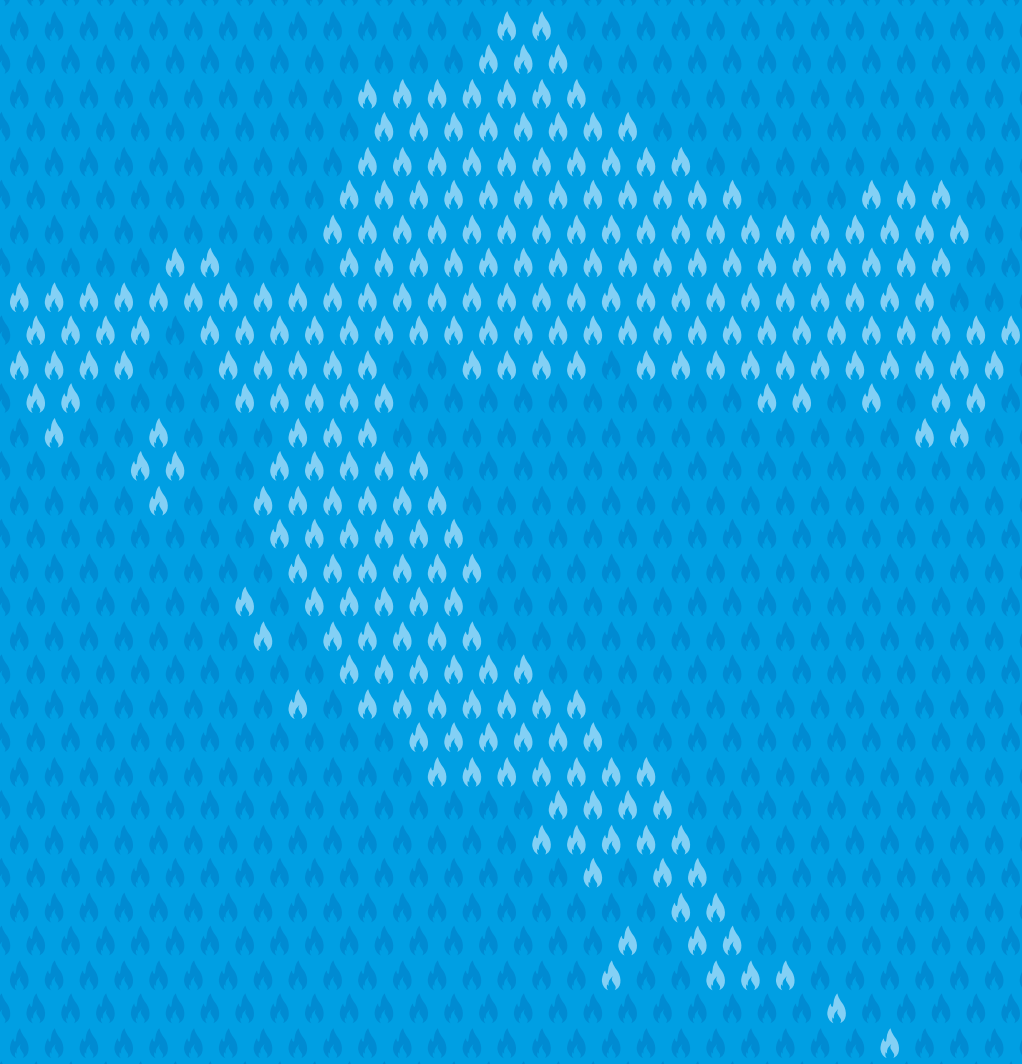
**209** Sanja Despot, Faktograf.hr, "HDZ s krajnjom desnicom djeluje protiv europskog mainstreaama"; <https://faktograf.hr/2018/09/13/hdz-s-krajnjom-desnicom-djeluje-protiv-europskog-mainstreaama/>

**210** Sandra Veljković, Večernji list, "Plenković i Orban neformalno se sastali u Opatiji"; <https://www.vecernji.hr/vijesti/plenkovic-i-orban-neformalno-se-sastali-u-opatiji-1263848>

**211** Sandra Veljković, Večernji list, "Orban stiže u Zagreb, Mađarska povukla blokadu za OECD"; <https://www.vecernji.hr/vijesti/orban-stize-u-zagreb-madarska-povukla-blokadu-za-oecd-1283259>

**212** Sandra Veljković, Večernji list, "Ekskluzivno doznajemo: Mađarski MOL povukao tužbu protiv Hrvatske!"; <https://www.vecernji.hr/vijesti/ekskluzivno-doznajemo-ma-arski-mol-povukao-tuzbu-protiv-hrvatske-1289790>

STUDIJA  
SLUČAJA:  
**LNG terminal**



# KLJUČNO PITANJE

*"Teza da ćemo zbog LNG-a biti u gubitku je pogrešna, jer ćemo većinu plina uvoziti, a bit ćemo ovisni samo o jednom dobavljaču. Svaki ekonomist ili trgovac zna da to nije povoljna pozicija za pregovore. Da bismo to izbjegli, potrebni su natječaji za istraživanje ugljikovodika na kopnu, LNG i Jadransko-jonski plinovod. Kako bi povećali konkurentnost i smanjili cijenu. Moje je mišljenje da samo otvorena plinska mreža i globalna konkurentnost uz transport plina prema trećim zemljama mogu obuzdati cijene plina u budućnosti." - **Političar 1***

Treba li Hrvatskoj LNG terminal? Ovo pitanje periodično se već godinama aktivira u javnim raspravama, a vladajuća politika na njega redovito odgovara pozitivno. Pa ipak, usprkos deklariranoj političkoj volji, LNG terminal u Hrvatskoj još nije izgrađen, iako je u pitanju projekt za koji se inicijativa prvi put pojavila prije 30 godina<sup>213</sup>. Tri su glavna razloga zbog kojih su prvi ambiciozniji koraci prema izgradnji LNG terminala napravljeni tek u 2018. godini: objektivne političke i ekonomske okolnosti, loše političke odluke i nedostatak strateške vizije energetske razvoja. Izostanak strateškog pristupa energetici ujedno je i razlog zašto na pitanje treba li Hrvatskoj LNG terminal nije moguće jednoznačno odgovoriti. Jer bi odgovor na to pitanje pretpostavljao da Hrvatska ima utemeljene projekcije kolika će joj količina energije u narednim godinama i desetljećima biti potrebna, u kojim dijelovima godine i na kojim područjima, te kakve će primarne energente koristiti da bi svoje potrebe zadovoljila, poštujući istovremeno ekološke standarde na koje se obvezala članstvom u Europskoj uniji i međunarodnim sporazumima.

<sup>213</sup> Stevo Kolundžić, Andreja Ana Lopac, "Adria LNG - aktualni trenutak", Energy and the Environment 2006; <https://www.bib.irb.hr/751059>

*"Najvažniji dokument u bivšoj Jugoslaviji nije bio proračun, nego energetska bilanca. Najprije ste sastavili energetske bilance, da bi znali što ćete uvoziti, koliko ćete imati problema, koliko morate izvoziti, koliko radova morate ugovoriti da kompenzirate energetiku. A što znate o hrvatskoj energetske bilanci? Ništa. To nije dokument koji se ovdje radi. Tragedija." - **Političar 7***

S obzirom da je glavna razlika između LNG-a i prirodnog plina iz cjevovoda njihovo agregatno stanje – pri čemu se prijelaz iz plinovitog u tekuće stanje i obrnuto postiže promjenom temperature – ukapljeni plin može se koristiti u identične svrhe kao plin iz plinovodnih cijevi. LNG se ukapljuje zato da bi se mogao transportirati brodovima, cisternama i željeznicama, a iz njega se mogu dobivati toplinska, električna i pogonska energija, isto kao i iz plina iz cjevovoda. LNG je moguće koristiti i u proizvodnji mineralnih gnojiva (npr. u Petrokemiji Kutina), ali takva upotreba ne može biti ekonomski opravdana zbog početne razlike u cijeni između LNG-a i prirodnog plina iz plinovoda. Cijenu LNG-a, naime, podiže nužnost njegovog ukapljivanja za potrebe transporta, te ponovnog uplinjavanja kako bi ga se moglo koristiti kao primarni energent. Nadalje, transformacija plina u električnu energiju u plinskim termoelektranama neisplativ je proces kako iz ekološke, tako i iz ekonomske perspektive. Električna energija može se jeftinije nego iz plina proizvoditi iz obnovljivih izvora koje Hrvatska ima u izobilju: sunčeve energije, energije vjetra i hidro-potencijala. Plinskoj termoelektrani iskoristivost se može povećati samo ako se gradi na području na kojem ujedno postoji i potreba za toplinskom energijom (npr. za grijanje kućanstava ili staklenika) koja nastaje kao nusprodukt dobivanja struje iz plina. Preduvjet za političku odluku o pristupanju gradnji takvih plinskih termoelektrana trebalo bi biti prihvaćanje dugoročnog strateškog plana koji bi morao predvidjeti adekvatnu plinifikaciju odabranih područja. Uz svijest da bi povećavanje hrvatske ovisnosti o prirodnom



plinu kao primarnom energentu moralo podrazumijevati i anuliranje karbonskog otiska RH drugim mjerama (poput npr. povećanja udjela energije iz ekološki prihvatljivih obnovljivih izvora, redukcije automobilskih ispušnih plinova, pošumljavanja). U slučaju donošenja odluke koja bi rezultirala većom potrošnjom plina u Hrvatskoj, postaje prihvatljivija i procjena da je izgradnja LNG terminala potrebna zbog diversifikacije, tj. mogućnosti kupovine energenta iz više različitih izvora. Dobavna cijena plina iz plinovoda tada ne može porasti iznad tržišne cijene LNG-a. Kako Hrvatska već sad plaća treću najveću cijenu plina u Europskoj uniji<sup>214</sup>, alternativni dobavni pravci u kombinaciji s ekspanzijom domaćeg plinskog tržišta mogli bi rezultirati i povoljnijom cijenom energenta.

---

*"LNG se u Hrvatskoj ne gradi zato jer nije isplativ. Ja sam to uvijek pratio iz velike blizine, LNG je bio između 5 i 20 % skuplji od prirodnog plina. Većina kompanija koje ulaze u projekte LNG-a su bile spremne platiti security of supply (sigurnost opskrbe, op.a). Uvijek vas sigurnost košta: ili ulažete u skladišta, ili ulažete u diversifikaciju. Ali, kroz te primjere sam definitivno naučio da se sigurnost mora plaćati, u ovom ili onom obliku. Pa i LNG je samo pitanje sigurnosti." –*  
**Stručnjak 10**

---

Takva strateška odluka otvorila bi i prostor za ponovno razmatranje najbolje lokacije za LNG terminal. Nikad, naime, nije ozbiljno razmotren INA-in prijedlog da se plutajući LNG terminal postavi uz jednu od platformi na Sjevernom Jadranu<sup>215</sup>, što bi čitavo ulaganje moglo

---

<sup>214</sup> Agency for the Cooperation of Energy Regulators, "Annual Report on the Results of Monitoring the Internal Electricity and Natural Gas Markets in 2017", 2018; [https://www.acer.europa.eu/Official\\_documents/Acts\\_of\\_the\\_Agency/Publication/ACER%20Market%20Monitoring%20Report%202017%20-%20Gas%20Wholesale%20Markets%20Volume.pdf](https://www.acer.europa.eu/Official_documents/Acts_of_the_Agency/Publication/ACER%20Market%20Monitoring%20Report%202017%20-%20Gas%20Wholesale%20Markets%20Volume.pdf)

<sup>215</sup> Sandra Carić Herceg, Nacional, "Vlada se oglašila na plan Ine za LNG terminal u sjevernom

učiniti isplativijim, a uvažilo bi i nezadovoljstvo stanovništva Omišlja na Krku, gdje lokalna zajednica glasno prosvjeduje protiv izgradnje terminala. Radi se o plinskim poljima koja je INA godinama eksploatirala zajedno s talijanskim ENI-jem, da bi 2018. nad njima preuzela potpuno vlasništvo iako su sad već skoro potpuno iscrpljena. Rezerve su povećane za oko 800 milijuna kubika, što je oko trećina hrvatske godišnje potrošnje plina<sup>216</sup>. Ali povećano korištenje plina kao primarnog energenta i dalje bi značilo da se hrvatska energetska strategija u velikoj mjeri oslanja na energiju koju mora uvoziti, umjesto da se okrene ekološki i ekonomski prihvatljivijim izvorima koje ima na raspolaganju: npr. kombinaciji hidroelektrana, vjetroelektrana i fotonaponskih ćelija, uz mogućnost dokupnje električne energije na zajedničkom europskom tržištu ako za tim postoji potreba. Povećana proizvodnja električne energije iz obnovljivih izvora energije dugoročno bi trebala rezultirati jeftinijom strujom, te postupnom napuštanju plina kao primarnog energenta.

---

*"Mi smo pred odlukama na razini Europe pa i svijeta da se pojedina mora proglašavaju 'plavima' i da ne smiju više ploviti brodovi na loša, nedefinirana goriva. Da to bude recimo plin, to bi u smislu emisija značilo strahovitu razliku. Pomorski transport je veliki zagađivač. Lako bi mogli doći u konsenzus sa susjedima i reći da je Jadran plava zona. Puno ima saveznika u tom pogledu." –*  
**Političar 6**

---

*"Od 2020. uvodi se jedan europski propis, o zaštiti zraka mijenjanjem goriva u brodovlju. Kod nas to nije shvaćeno, nije shvaćeno da bi se trebalo organizirati, da bi trebalo pomoći brodarskim kompanijama s prelaskom na plinsko gorivo.*

---

Jadranu"; <https://www.nacional.hr/vlada-se-oglasila-na-plan-ine-za-lng-terminal-u-sjevernom-jadranu/>

<sup>216</sup> Hina, "SAV PLIN OSTAJE U HRVATSKOJ Ina u potpunosti preuzima posao eksploatacije plina u sjevernom Jadranu"; <https://www.glasistre.hr/pula/ina-preuzima-posao-eksploatacije-plina-u-sjevernom-jadranu-564949>

*To će doći, samo je pitanje koliko će društvo biti spremno. Društvo, brodarske kompanije koje se trebaju pripremiti i država koja bi trebala potpomoći te prelaske, čak i subvencijama. " – Stručnjak 10*

Argumenti u prilog izgradnji LNG terminala stoga su najvidljiviji u odnosu na pogonsku energiju. U sektoru prometa najsporije se događaju tehnološki napreci koji će smanjiti ovisnost o fosilnim gorivima, zbog čega LNG važi za ekološki najprihvatljivije brodsko gorivo<sup>217</sup>, a moguće upotrebe ima i u cestovnom i željezničkom prometu. Ako bi Republika Hrvatska čuvajući svoj okoliš, a u skladu s najavama Europske komisije<sup>218</sup>, ograničila plovidbu Jadranskim morem velikim brodovima koji koriste goriva prljavija od LNG-a, morala bi im omogućiti i pristup izvoru snabdijevanja. No i takvo bi rezoniranje moralo uključiti relevantnu procjenu potrebne količine ukapljenog (LNG) ili komprimiranog (CNG) plina koji se mogu koristiti kao gorivo, te razmotriti i mogućnosti korištenja obnovljivog bioplina koji se također može proizvoditi u Hrvatskoj, za što bi bilo potrebno ustrojiti sustav odvajanja i kompostiranja biološkog otpada.

<sup>217</sup> Livanos, George A. and Theotokatos, Gerasimos and Pagonis, Dimitrios-Nikolaos (2014) "Techno-economic investigation of alternative propulsion plants for ferries and RoRo ships". Energy Conversion and Management, 79. pp. 640-651. ISSN 0196-8904; <https://strathprints.strath.ac.uk/47206/>

<sup>218</sup> Report from the Commission to the European Parliament and the Council on implementation and compliance with the sulphur standards for marine fuels set out in Directive (EU) 2016/802 relating to a reduction in the sulphur content of certain liquid fuels; [http://ec.europa.eu/environment/air/pdf/report\\_sulphur\\_directive.pdf](http://ec.europa.eu/environment/air/pdf/report_sulphur_directive.pdf)

## KLJUČNA ZBIVANJA

### Projekt star 30 godina

Ideja izgradnje LNG terminala u Hrvatskoj prvi put se pojavila još 1989. godine, kada je osnovana Adria LNG Study Company<sup>219</sup>. Ali onda se Jugoslavija urušila u ratovima devedesetih, a u ratnim okolnostima nikakvi se veliki projekti nisu mogli razvijati. Ipak, već tada je utvrđeno da bi područje Općine Omišalj bila najbolja lokacija za LNG terminal. Iako njegovu izgradnju koalicijska vlada Ivica Račana nije uvrstila u Strategiju energetskega razvitka Republike Hrvatske donesenu 2002. godine<sup>220</sup>, projekt izgradnje LNG terminala reaktualiziran je 2003. godine, kad se HDZ vođen Ivom Sanaderom vratio na vlast. Već iduće 2004. godine vlasnik DIOKI-ja, petrokemijske firme na čijem zemljištu se terminal trebao graditi, postao je Sanaderu blizak poduzetnik Robert Ježić. Prema informacijama koje će kasnije objaviti njemački novinari, Sanaderu je isplaćen postotak od Ježićeve kupnje DIOKI-ja<sup>221</sup>. Novac je Ježiću posudila austrijska Hypo-Alpe-Adria banka, kasnije prokazana kao servis za pranje novca korumpiranih elita u čitavoj regiji. Sanader je odlučio da će LNG terminal graditi međunarodni konzorcij, kroz kompaniju Adria LNG d.o.o. Međunarodnim investitorima bilo je namijenjeno 75 posto udjela u kompaniji, dok su hrvatske tvrtke INA i HEP trebale namaknuti preostalih 25 posto. Da je projekt zaživio, 22,5 posto dionica u konzorciju držao bi njemački E.ON, po 20 posto austrijski OMV i francuski Total, 11,5 posto njemački RWE i 1 posto slovenski Geoplin. Plan je bio terminal na otoku Krku pustiti u pogon 2013. godine, s godišnjim kapacitetom od 11 milijardi kubnih metara plina. U drugoj fazi, koja je trebala započeti 2016.

<sup>219</sup> Stevo Kolundžić, Andreja Ana Lopac, "Adria LNG - aktualni trenutak", Energy and the Environment 2006; <https://www.bib.irb.hr/751059>

<sup>220</sup> Strategija energetskega razvitka Republike Hrvatske; [https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2002\\_04\\_38\\_839.html](https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2002_04_38_839.html)

<sup>221</sup> Richard Schneider, Die Zeit, "Paten des Balkans"; <https://www.zeit.de/2011/09/A-Bankenskandal?page=2>

godine, godišnji kapacitet terminala trebao se povećati na 16,5 milijardi kubnih metara plina<sup>222</sup>. Dogovor s međunarodnim partnerima je postignut, tvrtka Adria LNG osnovana je 2007. godine, ali hrvatske kompanije nisu uspjele prikupiti svoj dio novca potrebnog za investiciju. INA je 2008. na nabavi nafte izgubila 1,5 milijardi kuna, a poslovanje HEP-a je patilo zbog prodaje struje ispod cijene podobnim poduzetnicima u Hrvatskoj<sup>223</sup> i regiji<sup>224</sup>. Kad su se efekti globalne financijske krize koja je buknila 2008. počeli prelijevati i na Hrvatsku, postalo je jasno da od europskog konzorcija koji je trebao graditi LNG terminal na Krku neće biti ništa. Tvrtka Adria LNG ugašena je 2017. godine, iako je njihov projekt izgradnje velikog kopnenog terminala na Krku realno propao godinama ranije.

---

*"Onda kad se 2000-tih krenulo u LNG terminal, bilo je političke volje da se nešto pokrene pa je onda zaustavljeno. Sve se to događa u poveznici s međunarodnim igračima na plinskom tržištu, poput Rusa, Gazproma. Jer zapravo takav jedan terminal čini ono što je učinio u Poljskoj i Baltičkim zemljama, a to je da čim uđete s drugim opskrbnim pravcem, rušite cijenu. I time se zapravo opravdava investicija. Ne zato što će plin iz LNG-a biti isplativ, nego jer će cijena plina na tržištu pasti." - **Političar 2***

---

Ali ni prije krize nije sve išlo glatko: nepotrebno se odugovlačilo s konačnim izborom lokacije<sup>225</sup>,

<sup>222</sup> Igor Grozdanić, Gordana Seulić, "Novi dobavni pravci nafte i plina za i kroz jugoistočnu i srednju Europu te uključenost Republike Hrvatske", 17. Forum: Europa, Hrvatska i Regija 2030. godine, zbornik radova; <http://www.hed.hr/wp-content/uploads/2017/05/17-forum.pdf>

<sup>223</sup> Ana Raić Knežević, Telegram.hr, "Sanader i Ježić oslobođeni za HEP-Dioki"; <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/sanader-i-jezic-oslobodeni-za-aferu-hep-dioki/>

<sup>224</sup> Nina Domazet, Energetika-net.com, "HEP opet srlja u gubitke zbog prodaje struje Aluminiju iz Mostara"; <http://www.energetika-net.com/u-fokusu/komentar-kratki-spoj/hep-opet-srlja-u-gubitke-zbog-prodaje-struje-aluminiju-iz-mostara-13928>

<sup>225</sup> Cable: 08ZAGREB690\_a, Wikileaks.org; <https://>

Sanaderova vlast nije se pokazala dorasloj pregovorima s međunarodnim partnerima<sup>226</sup>, lokalnu zajednicu brinuli su potencijalni štetni utjecaji na okoliš, a najglasniji otpor izgradnji LNG terminala na Krku pružili su ekološki aktivisti okupljeni u udrugu Eko Kvarner<sup>227</sup>. Zanimljivo je da su se i kvarnerski eko-aktivisti i SDP-ov župan primorsko-goranski Zlatko Komadina tada zalagali za izgradnju plutajućeg LNG terminala, a protivili se kopnenom. Kad je kasnije odlučeno da se doista ide u izgradnju manjeg, plutajućeg terminala, promijenili su mišljenje<sup>228</sup>. Važnu platformu protivnicima projekta Adria LNG u javnoj raspravi pružio je riječki Novi list, agilno izvještavajući o svim peripetijama oko najavljene gradnje LNG terminala u Omišlju. U to je vrijeme Novi list još spadao među rijetke medije na koje HDZ nije imao utjecaj<sup>229</sup>, da bi ga 2008. vlasnički preuzeo kontroverzni poduzetnik Robert Ježić<sup>230</sup>, koji je tada uživao povlašteni status Sanaderovog čovjeka od povjerenja. Koliko je HDZ-u važna kontrola Novog lista svjedoče i neslužbene informacije da su 2016. tadašnji predsjednik HDZ-a Tomislav Karamarko i njegov pouzdaničnik, MOL-ov lobist Josip Petrović posredovali u prodaji riječke novine aktualnom vlasniku, slovačkoj grupaciji povezanoj s mađarskim MOL-om<sup>231</sup>.

---

[wikileaks.org/plusd/cables/08ZAGREB690\\_a.html](http://wikileaks.org/plusd/cables/08ZAGREB690_a.html)

<sup>226</sup> Cable: 08ZAGREB91\_a, Wikileaks.org; [https://wikileaks.org/plusd/cables/08ZAGREB91\\_a.html](https://wikileaks.org/plusd/cables/08ZAGREB91_a.html)

<sup>227</sup> Odgovori na pitanja, primjedbe i komentare s javne rasprave o studiji o utjecaju na okoliš UPP terminala na otoku Krku, 2010.; [https://www2.pgzh.hr/doc/graditeljstvo/SUO%20UPP%20terminal\\_Odgovori%20na%20primjedbe%20s%20javne%20rasprave.pdf](https://www2.pgzh.hr/doc/graditeljstvo/SUO%20UPP%20terminal_Odgovori%20na%20primjedbe%20s%20javne%20rasprave.pdf)

<sup>228</sup> Ante Srzić, Tportal.hr, "Komadina i ekoborac Piršić zalagali se za plutajući LNG, a danas su protiv"; <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/komadina-i-ekoborac-pirsic-zalagali-se-za-plutajuci-lng-a-danas-su-protiv-foto-20180205>

<sup>229</sup> Petar Vidov, Novosti, "Umreženo pranje mozga"; <https://www.portalnovosti.com/umrezeno-pranje-mozga>

<sup>230</sup> Ida Balen, Kanal-Ri.hr, "Robert Ježić kupio Novi list"; <http://www.kanal-ri.hr/view.asp?idp=100>

<sup>231</sup> Hrvoje Šimičević, Novosti, "Vlasnička glista Novog lista"; <https://www.portalnovosti.com/vlasnika-glista-novog-lista>

Podršku projektu Adria LNG pružala je stručna javnost<sup>232</sup>, a snažnu političku potporu osigurala je vlada SAD-a, financirajući čak i stručnu studiju kojom je zaključeno da Omišlju ne prijete nikakva opasnost od LNG terminala<sup>233</sup>. Gradnji terminala protivila se Rusija, glavni europski opskrbjivač prirodnim plinom iz cjevovoda, želeći onemogućiti diversifikaciju opskrbe plinom na tržištima na kojima ima monopolnu poziciju pa tako i moć određivanja cijene. Izvor iz Plinacra u studenom 2009. povjerio je američkoj ambasadi u Zagrebu da Rusija aktivno pokušava sabotirati izgradnju LNG terminala u Hrvatskoj<sup>234</sup>. Ante Markov, čelnik Janafa, veleposlanstvu SAD-a tada je otkrio da Rusija Hrvatskoj nudi potencijalno unosno pristupanje projektu Južnog toka, uz uvjet dopuštanja ruskih investicija u hrvatskom energetsom sektoru<sup>235</sup>. Za vrijeme Sanaderovog mandata Rusija se i javno žalila da njene tvrtke u Hrvatskoj nemaju jednak tretman kao investitori sa Zapada<sup>236</sup>. I sam Sanader američkom je veleposlaniku u Zagrebu tvrdio kako ga je Vladimir Putin uvjeravao da bi Hrvatska trebala odustati od gradnje LNG terminala, te implicirao da bi Rusija mogla Hrvatskoj otežati taj projekt<sup>237</sup>.

*"Amerika će biti neto izvoznik plina, što je jasno samo po sebi, jer i prije smo znali da svoje uvozne terminale pretvaraju u izvozne. U međuvremenu se na svjetskom tržištu pojavila Australija kao veliki potencijalni proizvođač i izvoznik plina. Samo po sebi je jasno da Australija ima*

<sup>232</sup> Zlatko Kočiš, Ivan Širović, "Prirodni ukapljeni plin (LNG) – ZA, usprkos svemu", Polimeri : časopis za plastiku i gumu, Vol. 26 No. 4, 2005.; <https://hrcak.srce.hr/3141>

<sup>233</sup> Marko Biočina, Nacional, "Omišlju ne prijete opasnost od LNG-a"; <http://arhiva.nacional.hr/clanak/48935/omislju-ne-prijete-opasnost-od-lng-a>

<sup>234</sup> Cable: 09ZAGREB670\_a, Wikileaks.org; [https://wikileaks.org/plusd/cables/09ZAGREB670\\_a.html](https://wikileaks.org/plusd/cables/09ZAGREB670_a.html)

<sup>235</sup> Ibid

<sup>236</sup> Dalibor Klobučar, Poslovni dnevnik, "Zašto Rusi žele ulaz u hrvatski sektor nafte i plina"; <http://www.poslovni.hr/trzista/zasto-rusi-zele-ulaz-u-hrvatski-sektor-nafte-i-plina-47476>

<sup>237</sup> Cable: 07ZAGREB669\_a, Wikileaks.org; [https://wikileaks.org/plusd/cables/07ZAGREB669\\_a.html](https://wikileaks.org/plusd/cables/07ZAGREB669_a.html)

*geografske prednosti, praktički vuče geografsku rentu u opskrbi Jugoistočne Azije, a na ovoj strani je to Americi približno isto, ali je vjerojatno računala da mora osvojiti tržišta koja postoje u Europi, istisnuti Katar i eventualne druge konkurente. Počeli su vršiti razne pritiske, to je moja interpretacija. Oni su brifirali predsjednicu Kolindu Grabar Kitarović o inicijativi Triju mora, koja ima geopolitičku pozadinu u činjenici da se 12 zemalja na granici Euroazije od 100% do 60% opskrbuju ruskim plinom, i da zbog sigurnosti opskrbe tu treba napraviti pomak i osigurati opskrbu LNG-jem sa Zapada. Sve vam treba bit jasno. Međutim, predsjednica nije u energetici doma, ona u svom timu nije imala dovoljno ljudi da joj neke stvari nacrtaju ili objasne. Pa nije nikad govorila, ili nije htjela govoriti o toj zaleđini inicijative Tri mora. A ja tvrdim da to nije bedasta ideja, uopće nije bedasta, ne ulazeći u to da su sukobljena dva interesa velika, ali polazeći od toga da mi tu imamo interes. Ako se povežu dva ili tri terminala koja postoje gore na Baltiku i ovaj naš, onda bi se preko postojećih mreža moglo dopremati u sve ove zemlje taj LNG i mi bi imali korist od toga, ne samo da koristimo puni kapacitet terminala, nego da koristimo puni kapacitet postojeće mreže." – **Stručnjak 10***

Sanader je 1. srpnja 2009. neočekivano dao ostavku, čime je iznenadio i svoje najbliže suradnike. Kasnije će se, posredstvom WikiLeaksa i njihove objave e-mailova paraobavještajne kompanije Stratfor, pojaviti nepotvrđene informacije da je Sanaderova ostavka bila povezana s projektom LNG terminala<sup>238</sup>. Pozivajući se na neimenovanog švedskog europarlamentarca bliskog Carlu Bildtu, Stratforov analitičar Marko Papić napisao je da je Sanader ostavku podnio pod pritiskom organiziranog kriminalnog podzemlja, koje mu je prijetilo ubojstvima članova obitelji. Deal koji je Sanadera koštao političke karijere, navodi se u istom e-mailu, imao je veze s Lukom Ploče, koja se razmatrala kao alternativna lokacija za izgradnju LNG terminala. Luka Ploče kasnije

<sup>238</sup> Re: INSIGHT BATCH 1, The Global Intelligence Files, Wikileaks.org; [https://wikileaks.org/gifiles/docs/16/1683919\\_re-insight-batch-1-.html](https://wikileaks.org/gifiles/docs/16/1683919_re-insight-batch-1-.html)



će biti odabrana za lokaciju terminala za naftne derivate i ukapljeni naftni plin (LPG), koji se gradi privatnim kapitalom, kroz partnerstvo domaće kompanije Energia naturalis (ENNA) i švicarskog Vitola, tj. njihove podružnice VTTI. ENNA je vlasnik Prvog plinarskog društva (PPD), a ima i 25-postotni udio u Luci Ploče d.d.

---

*"Plinski biznis se ne smije ostaviti tim igračima koji povlače ovamo ili onamo, pa ulijeću unutra kao neki posrednici, u par godina steknu milijarde i postanu mega-igrači, nego mora biti dio državne politike. Je li nam LNG terminal strateški interes ili nije? Mislim da se može opravdati da jest i treba to izrealizirati." - **Političar 6***

---

## Problem zemljišta na Krku

Ako je Rusija doista pokušavala blokirati izgradnju LNG terminala na Krku, time bi se mogla objasniti kasnija zbivanja vezana za vlasništvo nad zemljištem predviđenom za gradnju terminala. Iako je formalna odluka o lokaciji gradnje donesena 2008. godine, zainteresirani investitori unaprijed su znali da će se terminal graditi na zemljištu firme DIOKI-ja, u vlasništvu Sanaderovog prijatelja Roberta Ježića. Njemački E.ON još 2006. s Ježićem je sklopio opcijski ugovor o kupnji predmetnog zemljišta<sup>239</sup>. A onda je Sanader podnio ostavku, LNG zbog globalne gospodarske krize završio na ledu, a Ježić upao u poslovne probleme pa su se oko DIOKI-jevog zemljišta na Krku počeli motati razni investitori. Htio ga je kupiti Danko Končar<sup>240</sup>, hrvatski poduzetnik koji se obogatio poslujući u Rusiji<sup>241</sup>. Pokušavajući po-

<sup>239</sup> Nikola Bajto, Novosti, "E.ON pretekao Vladu za dvije godine"; <http://arhiva.portalnovosti.com/2012/05/e-on-pretekao-vladu-za-dvije-godine/>

<sup>240</sup> Sandra Carić Herceg, Business.hr, "Danko Končar kupuje Diokijevo zemljište za LNG terminal"; <https://web.archive.org/web/20111230204843/http://www.business.hr:80/hr/Kompanije/Vijesti/Danko-Koncar-kupuje-Diokijevo-zemljiste-za-LNG-terminal>

<sup>241</sup> Marinko Glavan, Orjana Antešić, Novi list, "

moći svom prijatelju Ježiću, ministar financija u Milanovićevoj vladi Slavko Linić zagovarao je prodaju DIOKI-ja švicarskoj firmi United Energy Commodities, navodno povezanoj s ruskim kriminalnim podzemljem<sup>242</sup>, ali Radimir Čačić to nije dopustio<sup>243</sup>. Dok je Linić spašavao Ježićev biznis, Čačića nije bilo briga hoće li DIOKI i njegova tvrtka-kćer Dina otići u stečaj<sup>244</sup>. Prvog potpredsjednika Vlade zaduženog za gospodarstvo zanimalo je isključivo vlasništvo nad zemljištem u Omišlju, na kojem je i dalje pokušavao izgraditi LNG terminal, nadajući se da će zainteresirane partnere pronaći u arapskom svijetu. Tvrdilo se da interes za Dinu, DIOKI i pripadajuće zemljište imaju misteriozni investitori iz Azerbejdžana, koji se nikad nisu pojavili, a propao je i pokušaj privlačenja investitora iz Turske<sup>245</sup>. Da Čačić nije morao napustiti Vladu zbog zatvorske kazne za prometnu nesreću koju je skrivio u Mađarskoj, DIOKI bi možda bio preuzeo general Ivan Čermak, vlasnik Crodusa - firme za uvoz, skladištenje, te maloprodaju i veleprodaju naftnih derivata i plina na području RH<sup>246</sup>. No Čermakovu namjeru restrukturiranja Ježićevih petrokemijskih firmi sabotirao je HEP, državna firma pod kontrolom HNS-a, tj. Čačićevog nasljednika na mjestu predsjednika te stranke Ivana Vrdoljaka. U svibnju 2013.

---

Končaru nije stalo do navoza, zanimaju ga samo nekretnine"; <http://www.novolist.hr/Vijesti/Hrvatska/Koncaru-nije-stalo-do-navoza-zanimaju-ga-samo-nekretnine>

<sup>242</sup> Gordan Malić, Index.hr, "Linić spašava Ježića prodajom Dina Petrokemije ukrajinskoj firmi s mafijaškim vezama?"; <https://www.index.hr/vijesti/clanak/Linic-spasava-Jezica-prodajom-Dina-Petrokemije-ukrajinskoj-firmi-s-mafijaskim-vezama!/626531.aspx>

<sup>243</sup> Jutarnji list, "NOVI SUKOB U VLADI Linić želi dati Dioki Ježiću i Rusima! Čačić: 'Nema šanse!"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/novi-sukob-u-vladi-linic-zeli-dati-dioki-jezicu-i-rusima-cacic-nema-sanse/1542243/>

<sup>244</sup> Ilko Čimić, Index.hr, "Slučaj Dine i Diokija: Osam mjeseci laži, obmanjivanja i bezobrazluka Milanovićeve vlade"; <https://www.index.hr/vijesti/clanak/Slucaj-Dine-i-Diokija-Osam-mjeseci-lazi-obmanjivanja-i-bezobrazluka-Milanoviceve-vlade/632481.aspx>

<sup>245</sup> Ibid.

<sup>246</sup> Crodux derivati, "O nama"; <https://www.crodud-derivati.hr/o-nama/>



Vrdoljak je za direktora HEP-a postavio svog prijatelja Tomislava Šerića, smijenivši Zlatka Koračevića kojeg je Čačić na tu funkciju doveo godinu dana ranije<sup>247</sup>. Mjesec dana kasnije, u lipnju 2013., HEP je osujetio Čermakovu namjeru preuzimanja Ježičevog petrokemijskog biznisa: u predstečajnom postupku državna je firma glasala protiv Čermakovog plana restrukturiranja<sup>248</sup>. Takvom odlukom HEP je oštetio i sam sebe, odričući se milijunskih potraživanja prema DIOKI-ju i Dini. To nije bio jedini prijepor na relaciji Vrdoljak – Čermak tijekom mandata Kukuriku vlade. Sukob je započeo oko izgradnje plinske elektrane i toplane koju je Čermak u partnerstvu s HEP-om planirao graditi u Slavonskom Brodu<sup>249</sup>, a nastavio se kad je Vrdoljakovo ministarstvo gorivo na benzinskim pumpama Čermakovog Crodusa proglasilo nekvalitetnim<sup>250</sup>. Čermak je zbog svega javno tražio Vrdoljakovu ostavku i najavljivao milijunske tužbe<sup>251</sup>. Čermakov Crodus na tržištu plina konkurira vukovarskom Prvom plinarskom društvu (PPD)<sup>252</sup> u vlasništvu

247 Drago Hedl, Jutarnji list, "PEKAO SAM PIZZE I OD TOGA STVORIO SUPER BIZNIS, PA ĆU I HEP PRETVORITI U MOĆNU KOMPANIJU" Novi šef državnog diva za Nedjeljni"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/%E2%80%98pekao-sam-pizze-i-od-toga-stvorio-super-biznis-pa-cu-i-hep-pretvoriti-u-mocnu-kompaniju%E2%80%99-novi-sef-drzavnog-diva-za-nedjeljni/1152044/>

248 Bojana Mrvoš Pavić, Novi list, "Opasno politikanstvo: HEP odustaje i od LNG-a na Krku?"; <http://www.novilist.hr/Vijesti/Hrvatska/Opasno-politikanstvo-HEP-odustaje-i-od-LNG-a-na-Krku>

249 Krešimir Žabec, Jutarnji list, "POZADINA SUKOBA Čermak uvjeren da mu je ministar Vrdoljak srušio životni projekt od 450 milijuna eura"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/pozadina-sukoba-cermak-uvjeren-da-mu-je-ministar-vrdoljak-srusio-zivotni-projekt-od-450-milijuna-eura/593878/>

250 Luka Filipović, Tportal.hr, "Čermak i Vrdoljak u otvorenom oktanskom ratu"; <https://www.tportal.hr/biznis/clanak/cermak-i-vrdoljak-u-otvorenom-oktanskom-ratu-20150115>

251 Vanja Nezirović, Jutarnji list, "MOJA ISTINA 'Vrdoljak mi se nije ni javio, tražim njegovu smjenu i spremam milijunsku tužbu'"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/moja-istina-vrdoljak-mi-se-nije-ni-javio-trazim-njegovu-smjenu-i-spremam-milijunsku-tuzbu%E2%80%99/466573/>

252 Anto Bajo, Marko Primorac, Dijana Jurinec, "Tržište plina u Republici Hrvatskoj - liberalizacija i

Vrdoljakovog prijatelja Pavla Vujnovca<sup>253</sup>.

U medijima se HEP-ova odluka kojom su Čermaku onemogućili kupovinu DIOKI-ja i Dine tumačila i kao odustajanje od LNG terminala. Ranije se, naime, najavljivalo da će upravo HEP otkupiti zemljište potrebno za gradnju kopnenog LNG terminala na Krku<sup>254</sup>. Da bi se kasnije govorilo kako će otkup zemljišta ipak realizirati sama Vlada RH, i to preko Državnog ureda za upravljanje državnom imovinom (DUUDI) na čelu s Mladenom Pejnovićem<sup>255</sup>. Pokazalo se da je u pitanju lažno obećanje: zbog stečaja u Diokiju i Dini vlasnik zemljišta na Krku postala je austrijska Hypo Alpe Adria banka, te ga prodaje Gasfinu, luksemburškoj firmi povezanoj s ruskim Gazpromom<sup>256</sup>. Gasfin tvrdi da na Krku želi graditi kopneni terminal vlastitim sredstvima. U međuvremenu je Vlada RH, uz podršku Europske unije, promijenila kurs i odlučila se za gradnju manjeg, plutajućeg LNG terminala. Kopneni terminal planiran je tek u drugoj fazi projekta pa će se pitanje vlasništva nad zemljištem rješavati ako do te druge faze ikad dođe. Trenutno je upitna i prva: zbog potencijalno štetnih posljedica za okoliš<sup>257</sup>, zbog

financijsko poslovanje", Fiscus br. 3, listopad 2016., Institut za javne financije; <https://www.ijf.hr/hr/publikacije/casopisi/12/fiscus/1081/trziste-plina-u-republici-hrvatskoj-liberalizacija-i-financijsko-poslovanje/1168/>

253 Drago Hedl, Jutarnji list, "VLASNIK PPD-a ZA NEDJELJNI 'Nije istina da je za moj uspjeh zaslužan moj prijatelj Vrdoljak'"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/vlasnik-ppd-a-za-nedjeljni-nije-istina-da-je-za-moj-uspjeh-zasluzan-moj-prijatelj-vrdoljak/591352/>

254 Bojana Mrvoš Pavić, Jagoda Marić, Novi list, "Zaduženi HEP kreditom kupuje teren za LNG terminal i spašava Dinu"; <http://www.novilist.hr/Vijesti/Gospodarstvo/Zaduzeni-HEP-kreditom-kupuje-teren-za-LNG-terminal-i-spasava-Dinu>

255 Marko Biočina, Marko Špoljar, Poslovni dnevnik, "Država kupuje zemljište za LNG terminal na Krku"; <http://www.poslovni.hr/hrvatska/drzava-kupuje-zemljiste-za-lng-terminal-na-krku-251746>

256 Dražen Majić, HRT, "Tko stoji iza Gasfina - novog aktera u trileru o LNG-u"; <https://vijesti.hrt.hr/433657/gasfin-novi-akter-u-geopolitickom-trileru-o-lng-ju>

257 Petar Vidov, Faktograf.hr, "LNG na Krku guraju mimo zakonske procedure, iako je štetan za okoliš"; <https://faktograf.hr/2018/04/27/lng-krk-guraju-mimo-zakonske-procedure-iako-je-stetan-za-okolis/>

otpora lokalne zajednice kojoj u tome asistira i trenutni vlasnik zemljišta na Krku Gasfin<sup>258</sup>, ali i zbog nedostatka interesa za zakup kapaciteta u najavljenom plutajućem LNG terminalu<sup>259</sup>. Vlada Andreja Plenkovića od LNG-a ipak ne odustaje, terminal naziva strateškim projektom<sup>260</sup>, pa su tako donijeli i specijalizirani zakon, tzv. lex LNG, prema kojem će terminal, u slučaju njegove neisplativosti, kroz naknadu za sigurnost opskrbe o čijoj visini odlučuje Hrvatska energetska regulatorna agencija (HERA) subvencionirati hrvatski građani<sup>261</sup>. U istom Zakonu najavljuje se i mogućnost izvlaštenja nad zemljištem potrebnim za realizaciju projekta. Plutajući LNG terminal gradi se pod okriljem tvrtke LNG Hrvatska, čiji su vlasnici državne firme HEP i Plinacro<sup>262</sup>. Tvrtka LNG Hrvatska osnovna je još 2010. godine, tada sa svrhom preuzimanja udjela u konzorciju Adria LNG<sup>263</sup>, a u međuvremenu je služila

zbrinjavanju HNS-ovih kadrova<sup>264</sup> <sup>265</sup>. Današnja direktorica LNG Hrvatske je Barbara Dorić, koju se također smatra HNS-ovim kadrom<sup>266</sup>. Dorić je postala direktorica LNG Hrvatske u travnju 2018. godine<sup>267</sup>, tjedan dana prije nego je premijer Andrej Plenković iz Vlade izbacio MOST nezavisnih lista i dva mjeseca prije nego je vladajuća većina u Saboru službeno presložena uz pomoć Vrdoljakove frakcije HNS-a<sup>268</sup>.

## Propale investicije

Da je izgradnja LNG terminala u Hrvatskoj samo poslovni, a ne i politički projekt, izgledno je da bi terminal dosad već bio izgrađen. Bivši predsjednik Stjepan Mesić je, naime, u Kataru još 2002. izlobirao dogovor za izgradnju LNG terminala. Katarski emir Hamad Bin Khalifa Al-Thani želio je terminal graditi vlastitim sredstvima, bez hrvatskih ulagača<sup>269</sup>. Terminal bi u tom slučaju bio u katarskom vlasništvu, ali

<sup>258</sup> Dražen Majić, HRT, "Gasfin sudjelovao u izradi studije koja je protiv plutajućeg LNG-ja"; <https://vijesti.hrt.hr/435721/gasfin-sudjelovao-u-izradi-studije-koja-je-protiv-plutajuceg-lng-ja>

<sup>259</sup> Bojana Mrvoš Pavić, Novi list, "FIJASKO LNG-a Za zakup mizernih količina plina javili se samo HEP i Ina"; <http://www.novolist.hr/Vijesti/Gospodarstvo/FIJASKO-LNG-a-Za-zakup-mizernih-kolicina-plina-javili-se-samo-HEP-i-Ina>

<sup>260</sup> Ivanka Toma, Goran Ogurlić, Jutarnji list, "VELIKI RAZGOVOR S PREMIJEROM ANDREJOM PLENKOVIĆEM 'Mađarska želi ući u suvlasništvo LNG-a, ali će naše tvrtke imati većinski udio'"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/veliki-razgovor-s-premijerom-andrej-om-plenkovicem-madarska-zeli-uci-u-suvlasnistvo-lng-a-ali-ce-nase-tvrtke-imati-vecinski-udio/8211287/>

<sup>261</sup> Zakon o terminalu za ukapljeni prirodni plin, Narodne novine, NN 57/2018; [https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018\\_06\\_57\\_1156.html](https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_06_57_1156.html)

<sup>262</sup> Ivana Marković, Ivica Arar, "100 godina prirodnog plina u Hrvatskoj", Nafta i Plin, Vol. 37. No. 152., 2017; <https://hrcak.srce.hr/193702>

<sup>263</sup> Plinacro.hr, "Plinacro i HEP osnovali tvrtku LNG Hrvatska d.o.o."; <http://www.plinacro.hr/default.aspx?id=325>

<sup>264</sup> Maro Marušić, Lupiga.com, "POSAO IZ SNOVA: Samo trojica rade u tvrtki o čijoj budućnosti nitko ništa ne zna. Ne brinite dio uloženi milijuna već je bačen u vjetar!"; <https://www.lupiga.com/vijesti/posao-iz-snova-samo-trojica-rade-u-tvrtki-o-cijoj-buducnosti-nitko-nista-ne-zna-ne-brinite-dio-ulozenih-milijuna-vec-je-bacen-u-vjetar>

<sup>265</sup> Maro Marušić, Lupiga.com, "OVAKO HNS GOSPODARI SEKTOROM: „Mladen Antunović uništio je desetke tvrtki i poslao ih u stečaj“"; <https://lupiga.com/vijesti/ovako-hns-gospodari-sektorom-mladen-antunovic-unistio-je-desetke-tvrtki-i-poslao-ih-u-stecaj>

<sup>266</sup> Davorka Blažević, Tris.com.hr, "Konzultantica' visokog rizika"; <http://tris.com.hr/2015/02/portret-tjedna-barbara-doric-predsjednica-uprave-agencije-za-ugljikodike-konzultantica-visokog-rizika/>

<sup>267</sup> Večernji list, "Barbara Dorić nova direktorica tvrtke LNG Hrvatska"; <https://www.vecernji.hr/biznis/barbara-doric-nova-direktorica-tvrtke-lng-hrvatska-1240146>

<sup>268</sup> Ilko Čimić, Index.hr, "Vratio se Ivan Vrdoljak, najveći ljigavac hrvatske politike"; <https://www.index.hr/vijesti/clanak/biografija-ivana-vrdoljaka-biografija-je-hrvatske-politicke-ljigavosti/1014362.aspx>

<sup>269</sup> Robert Bajruši, Jutarnji list, "JOSIPOVIĆ U MISIJI POMIRENJA Katarski emir: 'U LNG terminal želim uložiti 2 milijarde dolara'"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/josipovic-u-misiji-pomirenja-katarski-emir-u-lng-terminal-zelim-uloziti-2-milijarde-dolara/1560399/>

Hrvatska bi i dalje mogla zakupljivati njegove kapacitete, te naplaćivati usluge transporta kroz državnu plinovodnu mrežu. Nema razloga za strah od nestašice: Katar ima treće najveće zalihe prirodnog plina na svijetu, iza Rusije i Irana<sup>270</sup>.

---

*"Kad se napravi LNG, tržište će profunkcionirati. Plin je svjetska roba, burzovna roba, velika otkrića plina u cijelom svijetu su garancija opskrbe i predviđanje je stručne javnosti da će cijena LNG-a padati. Sama pojava LNG-a u Litvi je postigla da 30 posto padne cijena plina."*  
- **Političar 1**

---

Sanader je ponudu odbio, uz obrazloženje da će terminal graditi europski konzorcij Adria LNG. Kad je došlo do smjene vlasti i postalo jasno da se Sanaderov europski konzorcij neće materijalizirati, katarsku investiciju u LNG ponovo su pokušali privući prvi potpredsjednik Vlade za gospodarstvo Radimir Čačić i predsjednik Ivo Josipović<sup>271</sup>. Katar je pristao dobavljati plin za LNG terminal na Krku narednih 25 godina, a ostavili su otvorenom i mogućnost financiranja izgradnje terminala, nakon što se поблиže upoznaju s projektom<sup>272</sup>. Atmosfera u avionu koji se iz Dohe vraćao u Zagreb bila je slavljenička, činilo se da su konačno otvorena vrata katarskim investicijama u Hrvatsku, kad je iz Mađarske stigla neočekivana presuda: Čačić je osuđen na 22 mjeseca zatvora zbog prometne nesreće koju je izazvao u susjednoj državi. Prvi potpredsjednik Vlade i predsjednik

<sup>270</sup> Natural gas - Proved Reserves: country comparison, The World Factbook, CIA; <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2253rank.html>

<sup>271</sup> Goran Penić, Jutarnji list, "CIJELI VRH DRŽAVE U KATARU Čačić nudi šaicima poslove vrijedne dvije milijarde eura!"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/cijeli-vrh-drzave-u-kataru-cacic-nudi-seicima-poslove-vrijedne-dvije-milijarde-eura/1361925/>

<sup>272</sup> Agencija VLM, Poslovni.hr, "Katar će sljedećih 25 godina biti dobavljač plina za LNG terminal"; <http://www.poslovni.hr/hrvatska/katar-ce-sljedecih-25-godina-biti-dobavljac-plina-za-lng-terminal-221198>

HNS-a uopće nije znao da će mu presuda biti izrečena tog dana<sup>273</sup>. Kataranima su se tada slala pisma kojima ih se uvjeravalo da Čačićev odlazak iz Vlade ništa ne mijenja, a i promjene zakona opravdavale su se u kontekstu privlačenja katarskih investicija<sup>274</sup>. Godinu dana kasnije, katarsku delegaciju u Hrvatskoj dočekao je novi ministar gospodarstva i predsjednik HNS-a Ivan Vrdoljak<sup>275</sup>. Katarani su u Hrvatsku trebali doći još na proljeće 2013., ali sastanak se nije dogodio, niti je jasno objašnjeno zbog čega je propao<sup>276</sup>. Vrdoljak je tada tvrdio da Katarani ipak nisu zainteresirani za gradnju LNG terminala, da bi u prosincu, kad su se ipak pojavili, promijenio priču. U ostatku svog mandata Vrdoljak je u više navrata govorio da nema odustajanja od gradnje terminala na Krku, čak i najavljivao 2020. kao krajnji rok za njegovu izgradnju<sup>277</sup>, ali realizacija nije stigla dalje od procjene utjecaja na okoliš<sup>278</sup>. Vrdoljakov stav bio je da Hrvatska terminal ne može graditi sama, već novac moraju uložiti međunarodni partneri, ali u potrazi za investitorima nije se

<sup>273</sup> Nikolina Šajin, Jutarnji list, "Trenutak kada je Čačiću Josipović prenio vijest o presudi: Slavio je trijumf iz Dohe, a onda mu se srušio svijet..."; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/trenutak-kada-je-cacicu-josipovic-prenio-vijest-o-presudi-slavio-je-trijumf-iz-dohe-a-onda-mu-se-srusio-svijet.../1363122/>

<sup>274</sup> Krešimir Žabec, Robert Bajrušić, Jutarnji list, "ZAKON ZA KATARSKE INVESTITORE Ministar Vrdoljak: Sprječit ću vlasnike terena da ne unište projekt LNG terminal"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/zakon-za-katarske-investitore-ministar-vrdoljak-sprjecit-cu-vlasnike-terena-da-ne-uniste-projekt-lng-terminal/1369056/>

<sup>275</sup> Petra Maretić Žonja, Večernji list, "Katar mogući partner za LNG i opskrbu plinom"; <https://www.vecernji.hr/vijesti/vrdoljak-katar-zainteresiran-za-lng-terminal-906937>

<sup>276</sup> Bojana Mrvoš Pavić, Novi list, "LNG na čekanju: Katarska delegacija ne dolazi, a kad će – ne zna se"; <http://www.novolist.hr/Vijesti/Rijeka/LNG-na-cekanju-Katarska-delegacija-ne-dolazi-a-kad-ce-ne-zna-se>

<sup>277</sup> Hina, Poslovni.hr, "Vrdoljak: LNG terminal najkasnije 2020. godine"; <http://www.poslovni.hr/hrvatska/vrdoljak-lng-terminal-najkasnije-2020-godine-275957>

<sup>278</sup> Bojana Mrvoš Pavić, Novi list, "LNG terminal u Omišlju neće imati negativan utjecaj na okoliš"; <http://www.novolist.hr/Vijesti/Hrvatska/LNG-terminal-u-Omislju-uce-irati-negativan-utjecaj-na-okolis>

naročito pretrgao pa se intenziviralo i američko lobiranje<sup>279</sup>. Isti stav kao i Vrdoljak, da Hrvatska terminal ne bi trebala graditi sama, javno je iznosio i Pavao Vujnovac, vlasnik PPD-a, firme koja u Hrvatskoj preprodaje Gazpromov plin<sup>280</sup>. Iako je ukapljeni plin nužno skuplji od plina iz plinovoda, Vrdoljakovom prijatelju Vujnovcu LNG je ipak konkurencija: kad bi se u Hrvatskoj izgradio dugo najavljivani terminal, gornja granica cijene plina bila bi određena cijenom LNG-a. Pa je tako npr. u Litvi, prema nezavisnoj studiji koju je naručila državna naftna kompanija, sama prisutnost LNG terminala dovela i do niže cijene uvoznog ruskog plina<sup>281</sup>. Da ponovimo, Hrvatska trenutno plaća treći najskuplji uvozni plin u Europi, nakon Finske i Moldavije<sup>282</sup>.

---

*"Utjecaj ruskog, ustvari Gazpromovog pricinga (određivanja cijene, op.a.) na plin je vrlo velik jer je njihov položaj zapravo monopolan i pokušaj da se to smanji LNG postrojenjima se pokazao relativno uspješan, recimo u Litvi. Cijena ruskog plina je pala za 30 posto. Međutim, u Hrvatskoj se LNG postrojenje koči od strane onih koji bi rado zadržali monopolnu poziciju ruskog plina."*

**- Stručnjak 7**

---

<sup>279</sup> Josip Bohutinski, Marina Šunjerga, Večernji list, "Europski novac i američki lobisti sagradit će LNG terminal na Krku"; <https://www.vecernji.hr/vijesti/europski-novac-i-americki-lobisti-sagradit-ce-lng-terminal-na-krku-989336>

<sup>280</sup> Darko Bičak, Poslovni dnevnik, "LNG ne može biti samo hrvatski projekt"; <http://www.poslovni.hr/hrvatska/lng-ne-moze-biti-samo-hrvatski-projekt-302173>

<sup>281</sup> Pöyry Management Consulting, "Independent Economic Analysis of the Long-term Liquefied Natural gas Import Solution to the Republic of Lithuania"; [https://enmin.lrv.lt/uploads/enmin/documents/files/Economic\\_analysis\\_of\\_LNG\\_FINAL.pdf](https://enmin.lrv.lt/uploads/enmin/documents/files/Economic_analysis_of_LNG_FINAL.pdf)

<sup>282</sup> ACER, "Annual Report on the Results of Monitoring the Internal Electricity and Natural Gas Markets in 2017"; [https://www.acer.europa.eu/Official\\_documents/Acts\\_of\\_the\\_Agency/Publication/ACER%20Market%20Monitoring%20Report%202017%20-%20Gas%20Wholesale%20Markets%20Volume.pdf](https://www.acer.europa.eu/Official_documents/Acts_of_the_Agency/Publication/ACER%20Market%20Monitoring%20Report%202017%20-%20Gas%20Wholesale%20Markets%20Volume.pdf)

Smjena Vlade na izborima 2015. donijela je i odustajanje od kopnenog LNG terminala, čije puštanje u rad je Vrdoljak godinama najavljivao, iako konkretniji koraci prema njegovoj izgradnji nisu poduzeti. Vlada Tihomira Oreškovića, pod utjecajem američke administracije<sup>283</sup>, odlučila je da će se na Krku postaviti plutajući LNG terminal<sup>284</sup>, tj. FSRU (Floating Storage Regasification Unit) brod koji se otkupljuje od Norveške<sup>285</sup>, što je brža i jeftinija solucija od gradnje kopnenog terminala. Europska unija u izgradnju plutajućeg terminala na Krku uložila je 101,4 milijuna eura bespovratnih sredstava, a samo za kupnju odabranog FSRU broda bit će potrošeno 159,6 milijuna eura<sup>286</sup>. Ako poslovanje terminala ne bude ekonomski isplativo, tzv. lex LNG predviđa mogućnost uvođenja naknade za sigurnost opskrbe koju će plaćati hrvatski građani<sup>287</sup>. Terminal će se, iako je iskazan interes za zakup tek petine kapaciteta, graditi javnim novcem, odlučila je Vlada RH<sup>288</sup>.

---

<sup>283</sup> Krešimir Žabec, Jutarnji list, "STIGLE PONUDE SEDAM KOMPANIJ ZA GRADNJU NA KRKU Amerika pritišće Hrvatsku da gradi plutajući, a ne kopneni LNG terminal"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/stigle-ponude-sedam-kompanija-za-gradnju-na-krku-amerika-pritisce-hrvatsku-da-gradi-plutajuci-a-ne-kopneni-lng-terminal/83554/>

<sup>284</sup> Zaključak o ubrzavanju procesa izgradnje plutajućeg terminala za skladištenje i uplinjavanje ukapljenog prirodnog plina na otoku Krku, Vlada RH, 8. listopada 2016.; <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Sjednice/2016/27%20sjednica%20Vlade//27%20-%208.pdf>

<sup>285</sup> Hina, Vecernji.hr, "LNG Hrvatska za FSRU odabrao ponudu norveškog Golar Powera vrijednu 159,6 milijuna eura"; <https://www.vecernji.hr/biznis/lng-hrvatska-za-fsru-odabrao-ponudu-norveskog-golar-powera-vrijednu-159-6-milijuna-eura-1281725>

<sup>286</sup> Ibid.

<sup>287</sup> Zakon o terminalu za ukapljeni prirodni plin, Narodne novine, NN 57/2018; [https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018\\_06\\_57\\_1156.html](https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_06_57_1156.html)

<sup>288</sup> Odluka o financiranju prve faze projekta plutajućeg terminala za ukapljeni prirodni plin na Otoku Krku, Vlada RH; <https://vlada.gov.hr/sjednice/140-sjednica-vlade-republike-hrvatske-25209/25209>

Američko veleposlanstvo u Zagrebu pozdravilo je takvu odluku<sup>289</sup>, za razliku od lokalne zajednice na Krku. Načelnica Omišlja Mirela Ahmetović u otvorenom pismu optužila je Plenkovićevu vladu za servilnost naspram američkih interesa<sup>290</sup>.

---

*"Smatram da hrvatski građani ne bi trebali plaćati sigurnost opskrbe plinom jugoistočne Europe, nego samo svoje troškove. Dva su moguća bila rješenja. Jedno je da se raspiše koncesija za izgradnju, pa privatnik prihvaća na svoj rizik izgraditi. Ili drugo, da to postane sigurnosni objekt Europske unije, ali onda da i Europska unija financira. On vjerojatno komercijalno neće biti iskoristiv više od 20-ak, 25 posto. Ostatak bi trebao snositi netko tko definira sigurnosnu politiku Europske unije." - **Stručnjak 3***

---

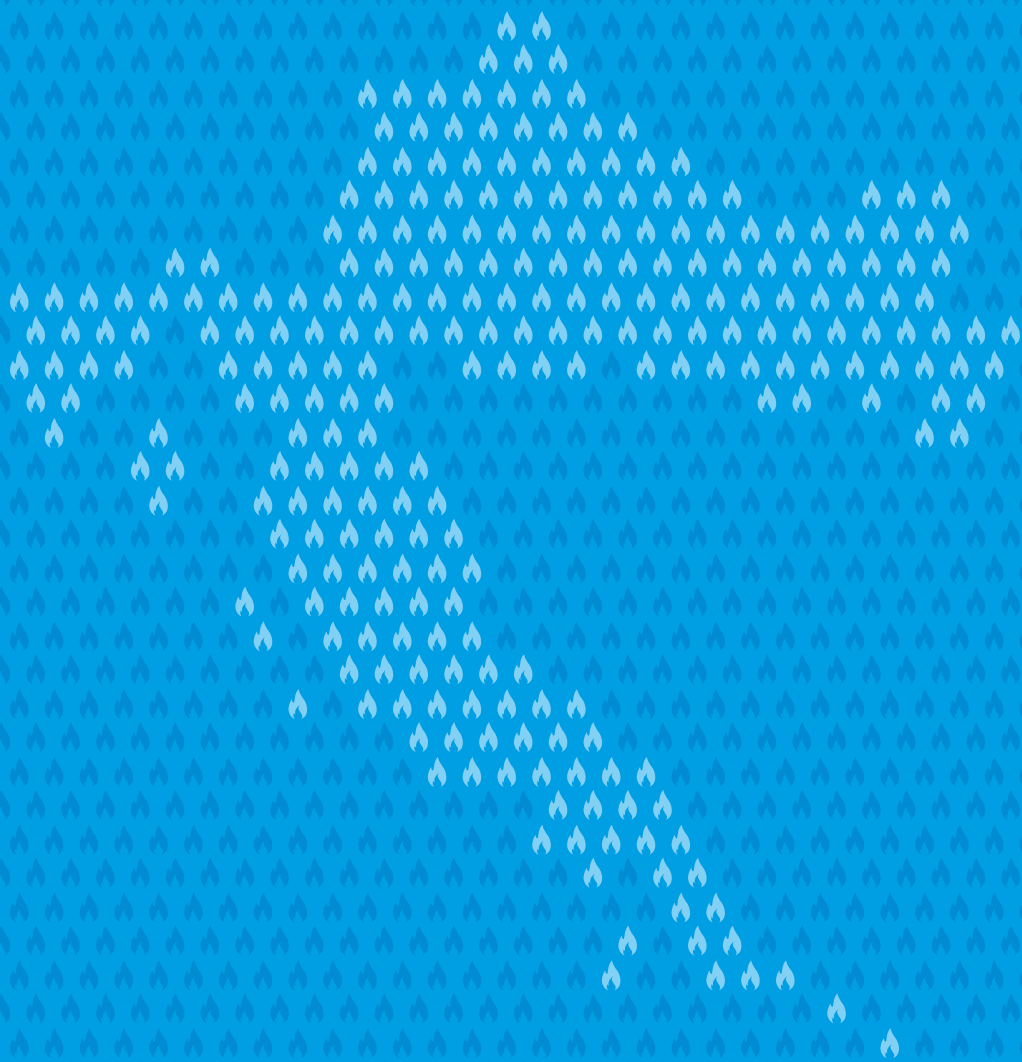
---

<sup>289</sup> V.B./Hina, Tportal, "Amerikanci trljaju ruke, veleposlanik čestitao na odluci da gradimo LNG terminal"; <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/amerikanci-trljaju-ruke-veleposlanik-cestitao-na-odluci-da-gradimo-lng-terminal-20190201>

<sup>290</sup> HRT Radio Rijeka, "Mirela Ahmetović u otvorenom pismu: Državni vrh iznosi laži o LNG terminalu"; <https://radio.hrt.hr/radio-rijeka/clanak/mirela-ahmetovic-u-otvorenom-pismu-drzavni-vrh-iznosi-lazi-o-lng-terminalu/188814/>



# STUDIJA SLUČAJA: **PPD**



# KLJUČNO PITANJE

O plinskom se biznisu u Hrvatskoj godinama govorilo isključivo kao gubitaškom<sup>291</sup>. Pa ipak, upravo je na plinu najuspješniji hrvatski privatni poduzetnik<sup>292</sup> izgradio svoje poslovno carstvo. Pavao Vujnovac vlasnikom Prvog plinarskog društva (PPD) postao je 2010. godine, kupivši tada gubitašku firmu: u poslovnoj bilanci stajalo je nešto više od 50 milijuna kuna godišnjih prihoda, te skoro 8 milijuna kuna gubitka. Tijekom 2017. PPD je uprihodovao više od 7,7 milijardi kuna, uz više od 250 milijuna kuna dobiti<sup>293</sup>. Dobar posao s plinom Vujnovcu je omogućio širenje poslovanja. Energia Naturalis (ENNA), krovni koncern njegovog poslovnog carstva u čijem vlasništvu je i PPD, bavi se i željezničkim transportom, trgovinom naftnih derivata, posjeduje 25 posto dionica Luke Ploče d.d. u kojoj gradi terminale za prihvata naftnih derivata i ukapljenog naftnog plina (LPG), te je najveći pojedinačni dioničar trgovačkog lanca Pevec, s 37 posto udjela. Osim u Hrvatskoj, ENNA svoje tvrtke ima i u Švicarskoj, Mađarskoj, BiH, Sloveniji i Srbiji<sup>294</sup>. Kako je vlasniku PPD-a uspjelo izgraditi takav biznis u samo nekoliko godina? Dio zasluga zasigurno treba pripisati poslovnom umijeću Vujnovca i njegovog tima, ali da bi se dobila puna slika nužno je razmotriti ne samo domaći, nego i međunarodni političko-ekonomski kontekst unutar kojeg je PPD nastao i u kojem je izrastao do svojih aktualnih gabarita.

<sup>291</sup> Gojko Drljača, Iva Puljić Šego, Večernji list, "Plinski biznis donio bi RH milijarde kuna gubitka"; <https://www.vecernji.hr/biznis/plinski-biznis-donio-bi-rh-milijarde-kuna-gubitka-46541>

<sup>292</sup> Goran Litvan, Lider, "Lider predstavlja listu 1000 najvećih kompanija"; <https://lider.media/aktualno/tvrtke-i-trzista/poslovna-scena/lider-predstavlja-listu-1000-najvecih-kompanija/>

<sup>293</sup> Registar godišnjih financijskih izvještaja, Fina; <http://rgfi.fina.hr/JavnaObjava-web/prijava.do>

<sup>294</sup> Energia Naturalis, Enna.hr; <https://www.enna.hr/hr>

---

*"Tu meni nešto ne štima. Na tri godine je INA potpisala ugovor o kupovini talijanskog plina, koji je bio isti ruski plin, samo više nije išao direktno preko Gazproma, nego preko ENI-ja. A meni izgleda kao da je to bila nekakva rana priprema za PPD. Jer nakon toga se pojavio PPD, koji je bio vrlo mala distribucijska kompanija iz Vukovara. Ne mogu ništa protiv njih reći, Vujnovac je izuzetan, puno zna o plinu. Ali fali mi dio saznanja kako je došao do toga da bude isključivi uvoznik plina za Hrvatsku." - **Stručnjak 2***

.....

*"Da li bi radije kupovali plin od no-name dobavljača jeftinije ili od sigurnog dobavljača, ali skuplje? Cijena nije jedini kriterij po kojem nešto vrednujete. Treba uračunati elemente koje ne vidite. Sigurnost opskrbe košta. Jamči li dugoročni ugovor s PPD-om sigurnost isporuke? Ja ne bih nikad kupovao plin od nekog velikog preko druge ili treće ruke." - **Stručnjak 6***

.....

*"Što se plina tiče, Hrvatska je u tranziciji između zemlje koja je uglavnom pokrivala potrebe za plinom sama, iz vlastite proizvodnje, što je bio onda kvalitetan sektor koji je generirao lokalna radna mjesta, generirao je lokalno znanje, do toga da smo mi sada postali sve više uvoznici plina. Taj uvoz plina u potpunosti je privatiziran od strane jedne tvrtke koja je nastala iz ničega da bi nakon deset godina postala najmoćnija hrvatska tvrtka, iza koje moguće da stoje razni interesi. Ali ne čini se da je to i u hrvatskom interesu. Hrvatska ima jednu od skupljih cijena plina na veleprodajnom tržištu." - **Stručnjak 7***

---

Poslovni model posredničkog trgovanja Gazpromovim plinom počeo se razvijati nakon urušavanja Sovjetskog Saveza, ali pravi procvat je doživio nakon što je vlast u Rusiji preuzeo Vladimir Putin<sup>295</sup>. Putinova administra-

<sup>295</sup> Valerij Panjuškin, Mihail Zigar, "Gazprom: Novo rusko oružje", Fraktura, Zagreb, 2009.

cija prepoznala je plin kao najmoćnije oružje u svom geopolitičkom arsenalu<sup>296</sup>. Takav stav prema trgovini energentima objašnjava vlasničku strukturu tvrtki koje zarađuju preprodajući Gazpromov plin. Najčešće se u takvim tvrtkama Gazprom ili s njim povezani poduzetnici pojavljuju kao djelomični suvlasnici, dok ostatak vlasničkih udjela uglavnom drže osobe povezane s ruskim kriminalnim podzemljem<sup>297</sup>, Putinovom obavještajnom službom FSB<sup>298</sup>, ruskom oligarhijom<sup>299</sup> ili lokalni tajkuni bliski vladajućim strukturama<sup>300</sup>. Kroz trgovinu Gazpromovim plinom se tako namiruju pouzdanici Putinove administracije, ali i europski moćnici sposobni Rusiji zauzvrat isporučiti određeni politički utjecaj u državama u kojima djeluju<sup>301</sup>. Stvarno vlasništvo u Gazpromovim posredničkim firmama često je skriveno iza komplicirane strukture *off shore* tvrtki, obično registriranih na Cipru<sup>302</sup>. Rusija inzistira na trgovini plinom preko posredničkih tvrtki, iako takav model poslovanja ugrožava i Gazpromovu financijsku stabilnost<sup>303</sup>. Tržišna

vrijednost ruskog plinskog giganta u svibnju 2008. godine dosegla je skoro 370 milijardi USD. Do siječnja 2019. pala je na tek nešto više od 50 milijardi USD. Prepuštanje dijela profita posredničkim tvrtkama nije jedini uzrok tako drastičnog pada Gazpromove vrijednosti. Koštali su ih i skupi projekti izgradnje novih plinovoda, poput Sjevernog toka 2 i Turskog toka, kojima Rusija namjerava dostavljati svoj plin europskim mušterijama zaobilazeći Ukrajinu. U pitanju je evidentno politička, a ne poslovna odluka: stručnjaci tvrde da se radi o neisplativim investicijama, tj. da bi za Gazprom bilo jeftinije nastaviti tranzit kroz Ukrajinu<sup>304</sup>. Putinov režim koristi Gazprom kao polugu moći i na vlastitom terenu. Tako je 2000. osnovana Gazpromova podružnica Gazprom-Media, koja je kupujući i uštkavajući medije kritične prema Putinu postala najveći medijski koncern u Rusiji<sup>305</sup>. Gazprom je bio i glavni sponzor Olimpijskih igara 2014. u Sočiju, što ih je koštalo oko tri milijarde USD<sup>306</sup>. Otkad je Putin 2000. preuzeo vlast u Rusiji, Gazpromom su upravljali njegovi najbliži suradnici Dmitrij Medvjedev, Viktor Zubkov i Aleksej Miller. Njih je, isto kao i direktora Rosnefta Igora Sečina, Putin upoznao ranih devedesetih godina, kad su zajedno radili u kabinetu gradonačelnika Sankt-Peterburga<sup>307</sup>.

Istraživanje na primjerima Mađarske, Slovačke, Bugarske, Latvije i Srbije<sup>308</sup> pokazalo je da Rusija u Središnjoj i Istočnoj Europi kreira interesne

<sup>296</sup> Gabriel Colins, J.D., "Russia's Use of the "Energy Weapon" in Europe"; Rice University's Baker Institute for Public Policy, 2017; [https://www.bakerinstitute.org/media/files/files/ac785a2b/BI-Brief-071817-CES\\_Russia1.pdf](https://www.bakerinstitute.org/media/files/files/ac785a2b/BI-Brief-071817-CES_Russia1.pdf)

<sup>297</sup> Luke Harding, The Guardian, "WikiLeaks cables link Russian mafia boss to EU gas supplies"; <https://www.theguardian.com/world/2010/dec/01/wikileaks-cables-russian-mafia-gas>

<sup>298</sup> Agnia Grigas, "The Politics of Energy and Memory Between the Baltic States and Russia", Ashgate Publishing Limited, 2013

<sup>299</sup> Cable: o6BUCHAREST411\_a, Wikileaks.org; [https://wikileaks.org/plusd/cables/o6BUCHAREST411\\_a.html](https://wikileaks.org/plusd/cables/o6BUCHAREST411_a.html)

<sup>300</sup> Corruption Research Center Budapest, 2016; [https://energiaklub.hu/files/study/met\\_energiaklub\\_korrupciokutato\\_20161026.pdf](https://energiaklub.hu/files/study/met_energiaklub_korrupciokutato_20161026.pdf)

<sup>301</sup> Virginia Nica, BIRN, "Moldova Pays High Price for Power Games"; <http://www.balkaninsight.com/en/article/moldova-pays-high-price-for-power-games-03-07-2017>

<sup>302</sup> Roman Kupchinsky, "Bulgaria's "Overgas," a Russian Spy in Canada, and Gazprom", Eurasia Daily Monitor Volume: 6 Issue: 30; <https://jamestown.org/program/bulgarias-overgas-a-russian-spy-in-canada-and-gazprom/>

<sup>303</sup> EurasiaNet, "Russia: Gazprom, a Behemoth No More"; <https://eurasianet.org/russia-gazprom-a-behemoth-no-more>

<sup>304</sup> Katya Golubkova, Denis Pinchuk, Jan Lopatka, Reuters, "Bypassing Ukraine will be costly for Russia's Gazprom - analysts"; <https://finance.yahoo.com/news/bypassing-ukraine-costly-russias-gazprom-113858378.html>

<sup>305</sup> Gazprom-Media, Wikipedia.org; <https://en.wikipedia.org/wiki/Gazprom-Media>

<sup>306</sup> Associated Press, "Russian Tycoons And State-Controlled Companies Are Footing The Bill For The Most Expensive Olympics In History"; <https://www.businessinsider.com/russian-tycoons-pay-bill-for-sochi-2013-5?IR=T>

<sup>307</sup> Karen Dawisha, "Putin's Kleptocracy: Who Owns Russia?", Simon & Schuster, 2014.

<sup>308</sup> Heather A. Conley, James Mina, Ruslan Stefanov, Martin Vladimirov, "The Kremlin Playbook: Understanding Russian Influence in Central and Eastern Europe", Center for Strategic & International Studies, 2016; <https://www.csis.org/analysis/kremlin-playbook>

mreže putem kojih utječe na političke odluke, a sve s ciljem "zarobljavanja države". Prepoznati su pokušaji istovremenog potkopavanja euro-atlantske orijentacije i političkog približavanja europskih zemalja Rusiji. Identificirana su dva kraka ruskog djelovanja: ekonomsko i političko. Penetracijom u ključne ekonomske sektore (poput energetike, poljoprivrede, financijskog sektora) pri čemu se obilato iskorištavaju ispravno prepoznate slabosti kapitalističkog sustava spram korupcijskih rizika, promovira se model kleptokratske oligarhije, tj. tajkunskog, ortačkog kapitalizma u kojem Rusija preko svojih poduzetničkih posrednika može utjecati na demokratski izabranu vlast. Istovremeno, Rusija politički podržava svoje saveznike i simpatizere, mahom destruktivne populističke, nacionalističke i euroskeptične pokrete kritične prema zapadnjačkom *establishmentu*, a posebno prema agresivnoj vanjskoj politici SAD-a, gurajući time ciljane države prema modelu tzv. iliberalne demokracije. Osnaživanje ruskih interesnih mreža u Središnjoj i Istočnoj Europi intenziviralo se nakon globalne recesije 2008. godine. Najvažniji instrument ruskog "zarobljavanja države" je plin, energent bez kojeg bi mnogi europski građani, posebno oni na istoku kontinenta, zimu proveli smrjavajući se. To je razlog zašto se Gazprom često naziva najmoćnijim oružjem u Putinovom arsenalu<sup>309</sup>. Podložnost ruskom utjecaju u Središnjoj i Istočnoj Europi proporcionalna je razini ovisnosti o Gazpromovom plinu. Istraživanje "Kremaljski priručnik" pokazalo je i modele Gazpromovog ovladavanja tržištem: svim raspoloživim sredstvima, u čemu korupcija ima prominentnu ulogu, potkopava se tržišna pozicija nacionalnih energetskih tvrtki, dok se istovremeno povećava tržišna dominacija odabranog Gazpromovog posrednika u trgovini plinom. Takva pozicija Gazpromu dozvoljava i postavljanje uvjeta na tržištu; Europska komisija utvrdila je da je ruski plinski monopolist na tržištima Istočne Europe plin naplaćivao i do 40 posto skuplje nego u

309 Gabriel Colins, J.D., "Russia's Use of the "Energy Weapon" in Europe"; Rice University's Baker Institute for Public Policy, 2017; [https://www.bakerinstitute.org/media/files/ac785a2b/BI-Brief-071817-CES\\_Russia1.pdf](https://www.bakerinstitute.org/media/files/ac785a2b/BI-Brief-071817-CES_Russia1.pdf)

Zapadnoj Europi<sup>310</sup>. Tako stečenim novcem Gazprom financira i političke stranke, također s ciljem širenja ili utvrđivanja ruskog utjecaja. Rusiji je stoga važno što više produljiti, a ako je moguće i povećati ovisnost europskog kontinenta o prirodnom plinu. Hrvatsko tržište plina, iako malo, nije izuzetak: ruski veleposlanik u Zagrebu Anvar Azimov i javno je prenio Putinovu ponudu za plinofikaciju čitave Hrvatske ruskim investicijama<sup>311</sup>. Azimov tvrdi da Rusija i Hrvatska moraju biti strateški partneri, pozivajući se pritom na jedinstvo slavenskih naroda<sup>312</sup>.

Vlasnička struktura hrvatskog Gazpromovog posrednika, u usporedbi sa sličnim firmama u Istočnoj Europi, doima se vrlo transparentno. Naravno, kako hrvatski zakoni dopuštaju mogućnost tajnog vlasništva nad tvrtkama<sup>313</sup>, tako kod svake firme postoji mogućnost da javno dostupni podaci o vlasništvu nisu ujedno i potpuni podaci. A prema javno dostupnim informacijama, jedini vlasnik PPD-a, tj. njegovog krovnog koncerna ENNA, osječki je poduzetnik Vujnovac. Njegov put do uspjeha dovoljno je neobičan da se u medijima opisivao kao „priča iz američkog sna”<sup>314</sup>. Ekonomiju je studirao u rodnom Osijeku, a kako se za vrijeme studija morao uzdržavati obavljajući različite poslove, uglavnom u ugostiteljstvu, diplomirao je s već

310 Europska komisija, "Antitrust: Commission sends Statement of Objections to Gazprom - Factsheet", 2015; [http://europa.eu/rapid/press-release\\_MEMO-15-4829\\_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-4829_en.htm)

311 Bernard Karakaš, Večernji list, "Putinov prijedlog za plinofikaciju cijele Hrvatske i dalje stoji"; <https://www.vecernji.hr/premium/putinov-prijedlog-za-plinofikaciju-cijele-hrvatske-i-dalje-stoji-1287944>

312 Edi Prodan, Novi list, "RUSKI VELEPOSLANIK AZIMOV 'Vašu slavensku dušu nitko neće razumjeti bolje od nas Rusa'"; <http://www.novolist.hr/Vijesti/Hrvatska/RUSKI-VELEPOSLANIK-AZIMOV-Vasu-slavensku-dusu-nitko-ncce-razumjeti-bolje-od-nas-Rusa>

313 Zakon o trgovačkim društvima, pročišćeni tekst, čl. 148-158; <https://www.zakon.hr/z/546/Zakon-o-trgova%C4%8Dkim-dru%C5%A1tvima>

314 Drago Hedl, Jutarnji list, "VLASNIK PPD-a ZA NEDJELJNI 'Nije istina da je za moj uspjeh zaslužan moj prijatelj Vrdoljak'"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/vlasnik-ppd-a-za-nedjeljni-nije-istina-da-je-za-moj-uspjeh-zasluzan-moj-prijatelj-vrdoljak/591352/>

navršenih 30 godina. Nedugo nakon što je završio fakultet, Vujnovac se zaposlio u PPD-u kao savjetnik za prodaju. Četiri godine kasnije preuzet će PPD od bivših vlasnika, te u samo nekoliko godina transformirati gubitašku i prezaduženu lokalnu firmu, 2001. pokrenutu zbog plinifikacije Vukovara, u najvećeg igrača na hrvatskom veletržištu plina<sup>315</sup>. Vujnovac se učio, kako sam kaže, na mađarskom primjeru<sup>316</sup>. Ta je susjedna zemlja u Europsku uniju ušla još 2004. godine pa je u liberalizaciju plinskog tržišta krenula osjetno prije Hrvatske. Isporuku plina za preprodaju hrvatskim korisnicima PPD je najprije dogovorio s njemačkim E.ON-om, a zatim i s ruskim Gazpromom s kojim je 2017. potpisao i dugoročni desetogodišnji ugovor o isporuci plina<sup>317</sup>. PPD je plin u Hrvatsku počeo uvoziti 1. siječnja 2012. godine i odmah počeo opskrbljivati Gradsku plinaru Zagreb<sup>318</sup>, a nedugo zatim i druga dva velika potrošača, također u javnom vlasništvu: HEP i Petrokemiju Kutina, koju je PPD 2018. i vlasnički preuzeo, zajedno s INA-om<sup>319</sup>. Zadnjih godina Vujnovac širi poslovanje i na turističke projekte, gdje se uočavaju dodatne poslovne veze prema Rusiji, ali i susjednoj Mađarskoj. Vujnovčeve firme Seacoast i Coastline prodane su švicarskom poduzeću Devela Consulting GmbH<sup>320</sup>, u čijoj vlasničkoj strukturi se mogu pronaći imena poduzetnika poslovno povezanih s ruskim Gazpromom, ali i mađarskim tajkunom

Lorincom Meszarosem<sup>321</sup>, prijateljem Viktora Orbana i vlasnikom NK Osijeka<sup>322</sup>. A tu su i neizbježne poveznice s domaćom politikom. Predsjednik HNS-a Ivan Vrdoljak vlasniku PPD-a je generacijski blizak pa se poznaju iz rodnog Osijeka. Vujnovac otvoreno Vrdolja naziva prijateljem, ali tvrdi da bivši ministar gospodarstva nije imao veze s poslovnim uspjehom PPD-a<sup>323</sup>. Konkretnije su Vujnovčeve veze s HDZ-om, kojem je 2014. i 2015. godine u tri navrata posudio ukupno 6,8 milijuna kuna<sup>324</sup>. Novac je isplaćivan preko PPD-ove tvrtke Gas trading d.o.o., koja je kasnije likvidirana. Kredit je dogovoren posredstvom tadašnjeg HDZ-ovog glavnog tajnika, a kasnije zamjenika predsjednika HDZ-a i potpredsjednika Sabora Milijana Brkića. Iscrpljenom repovima afera iz Sanaderovog vremena, HDZ-u je novac bio očajnički potreban<sup>325</sup>. Sam HDZ je priznao da su pozajmicama financirali kampanje za izbore za Europski parlament 2014. i predsjedničke izbore 2014./2015., pa je Kolinda Grabar Kitarović za predsjednicu RH izabrana zahvaljujući PPD-ovom novcu<sup>326</sup>. Direktor

<sup>315</sup> Petar Vidov, Novosti, "Stranka na plinski pogon"; <https://www.portalnovosti.com/stranka-na-plinski-pogon>

<sup>316</sup> Lidija Kiseljak, Večernji list, "Uspjeli smo jer smo se prvi pripremili za liberalizaciju tržišta plina. PPD je sad već spreman za Srbiju i BiH"; <https://www.vecernji.hr/biznis/pavao-vujnovac-uspjeli-smo-jer-smo-se-prvi-pripremili-za-liberalizaciju-trzista-plina-ppd-je-sad-vec-spreman-za-srbiju-i-bih-1082344>

<sup>317</sup> PPD i Gazprom potpisali dugoročni ugovor o opskrbi prirodnim plinom, PPD; <https://www.ppd.hr/ppd-i-gazprom-potpisali-dugorocni-ugovor-o-opskrbi-prirodnim-plinom-v14>

<sup>318</sup> Povijest PPD-a; <https://www.ppd.hr/povijest-ppd-a-s110>

<sup>319</sup> PPD i INA potpisali Ugovor o dokapitalizaciji Petrokemije, PPD; <https://www.ppd.hr/ppd-i-ina-potpisali-ugovor-o-dokapitalizaciji-petrokemije-v16>

<sup>320</sup> Podaci servisa Poslovna Hrvatska; <https://poslovna.hr/>

<sup>321</sup> Gong; <https://www.facebook.com/gong.hr/photos/a.320319481318947/2934272956590240/?type=3&theater>

<sup>322</sup> Aleksandar Holiga, Telegram.hr, "Tko je misteriozni Orbanov tajkun koji kupuje NK Osijek i gradi najsumanutije stadione na svijetu"; <https://www.telegram.hr/price/tko-je-misteriozni-orbanov-tajkun-koji-kupuje-nk-osijek-i-gradi-najsumanutije-stadione-na-svijetu/>

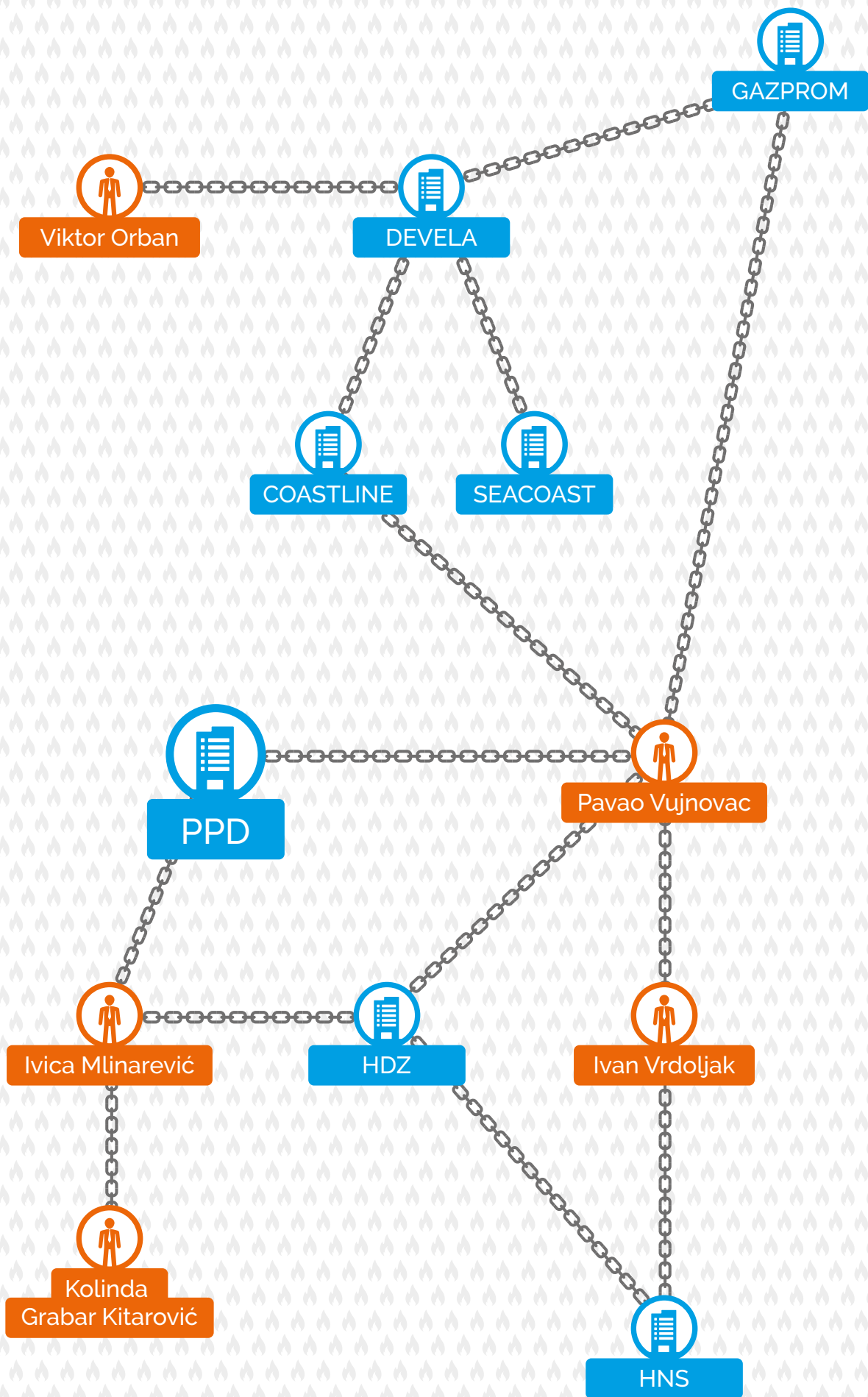
<sup>323</sup> Drago Hedl, Jutarnji list, "VLASNIK PPD-a ZA NEDJELJNI 'Nije istina da je za moj uspjeh zaslužan moj prijatelj Vrdoljak'"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/vlasnik-ppd-a-za-nedjeljni-nije-istina-da-je-za-moj-uspjeh-zasluzan-moj-prijatelj-vrdoljak/591352/>

<sup>324</sup> Petar Vidov, Novosti, "Stranka na plinski pogon"; <https://www.portalnovosti.com/stranka-na-plinski-pogon>

<sup>325</sup> Hina, Jutarnji.hr, "HDZ U FINACIJSKIM PROBLEMIMA Zabrinuti zaposlenici tek sada dobili plaću za pretprošli mjesec"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/hdz-u-finacijskim-problemima-zabrinuti-zaposlenici-tek-sada-dobili-placu-za-pretprošli-mjesec/587344/>

<sup>326</sup> Ilko Čimić, Index.hr, "HDZ nakon Fimi medie opet u problemima: Tvrtke im posuđivale milijune, a podatke su tajili"; <https://www.index.hr/vijesti/clanak/hdz-nakon-fimi-medie-opet-u-problemima-tvrtke-im-posudjivale-milijune-a-podatke-su-tajili/904308.aspx>





kampanje predsjednice Grabar Kitarović bio je Ivica Mlinarević, prije toga zaposlenik PPD-a<sup>327</sup>, javnosti poznatiji kao član uprave Hrvatskih autocesta istraživane zbog raznih korupcijskih afera<sup>328</sup>. Mlinarević i dalje održava bliske veze s HDZ-om: Plenkovićeva vlada 2017. imenovala ga je u upravu Autoceste Zagreb – Macelj d.o.o.<sup>329</sup>. Nakon pada Karamarkove i Oreškovićeve vlade, Vujnovac je javno od HDZ-a zatražio povrat neplaćenih dugova<sup>330</sup>. Također, više Vujnovčevih poslovnih partnera pripada poduzetničkom krugu koji se smatra bliskim HDZ-u. U upravi Luke Ploče sjedi Josip Jurčević, koji je zajedno s Brkićem i Karamarkom rukovodio obavještajnom agencijom SOA. Tomislav Karamarko je bio ravnatelj SOA-e, a Brkić i Jurčević obojica su bili pomoćnici ravnatelja. Brkića i Jurčevića povezuje i angažman u tvrtki Opatovina projekti, koji je svojedobno privukao pažnju USKOK-ovih istražitelja zbog afere oko Karlovačke banke<sup>331</sup>. Jurčević je zajedno s Vujnovcem i suvlasnik firmi Adria coast turizam i AMR sustavi, koja unosno posluje s HEP-om<sup>332</sup>. U istim se firmama kao suvlasnik

pojavljuje i Zoran Gobac, čije veze s HDZ-om sežu još u devedesete: pripisivala mu se bliskost s Ivom Sanaderom, Lukom Bebićem, Ivićem Pašalićem, Đurom Brodarcem, Ivanom Jarnjakom, Tomislavom Karamarkom...<sup>333</sup> Danas ga se smatra bliskim Milijanu Brkiću<sup>334</sup>. Gobac i Jurčević zajedno s Vujnovcem posjeduju i nekoliko *off shore* firmi na Malti<sup>335</sup>. Zoran Gobac spominjao se i kao najizdašniji donator HDZ-ovog „crnog fonda”. Bivši HDZ-ov rizničar Mladen Barišić u sudskom procesu za aferu Fimi-media posvjedočio je da mu je Gobac predao dva milijuna eura, što je navodno bila provizija vladajuće stranke od posla izgradnje Arene Zagreb povodom Svjetskog rukometnog prvenstva 2009. godine<sup>336</sup>. Posredstvom rukometa se Vujnovac i predstavio široj hrvatskoj javnosti. Iz anonimnosti je PPD izašao kad je 2014. postao sponzor RK Zagreb, koji se od tada zove RK Prvo plinarsko društvo Zagreb<sup>337</sup>.

327 Iva Puljić Šego, Večernji list, "Mlinarević: Zadužnice su potpisali Milijan Brkić i Karamarko, za sve je znao i Miro Kovač"; <https://www.vecernji.hr/vijesti/ivica-mlinarevic-zaduznice-su-potpisali-milijan-brkic-i-karamarko-za-sve-je-znao-i-miro-kovac-1097798>

328 Petar Vidov, Index.hr, "Finalni dokaz: Pogledajte video zapis muljanja HAC-ove Uprave!"; <https://www.index.hr/vijesti/clanak/finalni-dokaz-pogledajte-video-zapis-muljanja-hacove-uprave/456144.aspx>

329 Priopćenje sa zatvorenoga dijela 40. sjednice Vlade, 8. lipnja 2017.; <https://vlada.gov.hr/vijesti/priopcenje-sa-zatvorenoga-dijela-40-sjednice-vlade/21804>

330 Berislav Jelinić, Nacional, "EKSKLUZIVNI INTERVJU Pavao Vujnovac: 'HDZ mi je dužan 4,2 milijuna kuna'"; <https://www.nacional.hr/ekskluzivni-intervju-pavao-vujnovac-hdz-mi-je-duzan-42-milijuna-kuna/>

331 Marin Dešković, Jutarnji list, "USKOK ĆE ISPITATI SUPRUGE BIVŠIH ŠEFOVA TAJNIH SLUŽBI Dobile su ogroman kredit od 19,5 milijuna eura"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/uskok-ce-ispitati-supruge-bivsih-sefova-tajnih-sluzbi-dobile-su-ogroman-kredit-od-195-milijuna-eura/1137188/>

332 Saša Paparella, Poslovni dnevnik, "Gopcu 40,7 mil. kuna od HEP-a"; <http://www.poslovni.hr/domace-kompanije/gopcu-407-mil-kuna-od-hep-a-331375>

333 Robert Bajruši, Nacional, "Gobac je capo di tutti capi hrvatskog sporta"; <http://arhiva.nacional.hr/clanak/13948/gobac-je-capo-di-tutti-capi-hrvatskog-sporta>

334 Đurdica Klancir, Net.hr, "TAJNA BRKIĆEVA MREŽA: Kako je nekad skromni specijalac izrastao u političkog uglednika prve klase, a onda opet postao – Vaso"; <https://net.hr/danas/hrvatska/mocna-tajna-mreza-milijana-brkica-kako-je-nekad-skromni-specijalac-izrastao-u-politickog-uglednika-prve-klase-a-onda-opet-postao-vaso/>

335 Berislav Jelinić, Blaž Zgaga, Nacional, "Malta Files: Nepoznate malteške veze vlasnika PPD-a i Zorana Gopca"; <https://www.nacional.hr/malta-files-nepoznate-malteske-veze-vlasnika-ppd-a-i-zorana-gopca/>

336 Petar Vidov, Index.hr, "Barišić: Zoran Gobac mi je rekao da je HDZ dobio dva milijuna eura od izgradnje Arene Zagreb"; <https://www.index.hr/vijesti/clanak/Barisic-Zoran-Gobac-mi-je-rekao-da-je-HDZ-dobio-dva-milijuna-eura-od-izgradnje-Arene-Zagreb/611278.aspx>

337 OBAVIJEST O PROMJENI IMENA - Rukometni klub Prvo plinarsko društvo Zagreb!, Rk-Zagreb. hr; <http://rk-zagreb.hr/vijesti/rukomet/obavijest-promjeni-imena-rukometni-klub-prvo-plinarsko-drustvo>

---

*"Gazprom ima godišnji promet koji iznosi otprilike deset budžeta Hrvatske. Zašto bi takav div razgovarao s dvojicom iz Hrvatske i s njima se cjenkao? Cijena bi im bila ista za obojicu. Ok, vas dvojica se hoćete igrati tržišta pa se igrajte. Ali ta dvojica bi trebala vidjeti gdje su njihove niše: gledaju li industriju, kućanstvo, neki miks, preprodaju plina, da li dio prodaju, a dio skladište pa ostvaruju zaradu kad su peakovi. To su napravili Mađari, oni su uložili u infrastrukturu za skladištenje velike količine plina. E sad, zašto je to kod nas iskoristio jedan, a ne dvojica ili trojica, to treba pitati vlast. Jer država je omogućila da drugi ne dobiju šansu." - **Političar 2***

---

## KLJUČNA ZBIVANJA

Potres na plinskom tržištu koji će PPD-u omogućiti da se ubaci na tržište veleprodaje plina izazvao je Ivo Sanader 2009. godine. Potpisavši s MOL-om ugovor kojim je pristao na izdavanje INA-inog plinskog poslovanja, Sanader je nastojao stvoriti državnu posredničku plinsku tvrtku. INA je plinsko poslovanje izdvojila u tvrtku Prirodni plin d.o.o. (za predsjednika NO-a postavljen je Sanaderov pouzdanik Josip Petrović), koja je od INA-e naslijedila ulogu opskrbljivača na veletržištu plina. Što znači da je Prirodni plin kupovao INA-in plin i prodavao ga distributerima koji opskrbljuju kućanstva. Kako je sve to radio po reguliranoj cijeni, Prirodni plin d.o.o. knjižio je samo gubitke, dok 2014. nije ponovo integriran u INA-u. Opskrbljivač na veletržištu plina tada je, odlukom vlade Zorana Milanovića, postao HEP<sup>338</sup>.

---

*"Razlika s obzirom na Zapadnu Europu je ta što su u Zapadnoj Europi tradicionalno gradske firme prodavale vodu, plin i električnu energiju.*

---

<sup>338</sup> Odluka o određivanju opskrbljivača na veleprodajnom tržištu plina, Vlada RH, 27. veljače 2014.; <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//Sjednice/Arhiva//143.%20-%208a.pdf>

*Liberalizacija se tu različito provodila nego kod nas. Kod nas je INA prodavala plin. Onda je Vlada donijela ukaz da to više neće biti INA nego HEP. Tad je već bilo poruka da je to protiv tržišnih pravila. I u konačnici je završilo tako da mi sad praktički imamo PPD kao opskrbljivača plina u Hrvatskoj." - **Političar 2***

---

Plan o nacionalizaciji INA-inog plinskog biznisa propao je zbog Sanaderove ostavke, recesije koja je uslijedila i kasnijeg sudskog progona bivšeg predsjednika Vlade i HDZ-a. Da Sanader nije neočekivano napustio vlast, država bi bila preuzela INA-in plinski biznis. Je li Sanaderov plan bio da Prirodni plin d.o.o. postane i posrednik preko kojeg će se uvoziti plin iz Rusije? Još 2007. je Sanaderova vlast usvojila Zakon o tržištu plina kojim je počela provoditi liberalizacijske mjere<sup>339</sup>. Tako da je već bilo poznato da će se deregulacijom cijena otvoriti tržište, kao i da će zbog opadajuće proizvodnje plina u Sjevernom Jadranu rasti potražnja za uvoznim plinom. Na taj bi način državna tvrtka mogla iskoristiti deregulaciju cijene plina za industrijske potrošače kako bi anulirala gubitke od trgovine reguliranim plinom za kućanstva. Vjerojatno bi u konačnici postala i profitabilna, a zatim možda i djelomično privatizirana po modelu sličnom mađarskom MET-u. Većina hrvatskih potreba za plinom tada se još zadovoljavala iz INA-ine proizvodnje. No kako pod MOL-ovom upravom nisu otkrivane nove plinske rezerve, upućenom promatraču bilo je jasno da će potreba za uvoznim plinom rasti. Tu potrebu danas uspješno zadovoljava PPD koji je najspremniji dočekao otvaranje tržišta. Vlasnik PPD-a ne skriva da je njegova firma "aktivno sudjelovala u kreiranju zakonskih i podzakonskih dokumenata koji su dali preduvjet za otvaranje tržišta"<sup>340</sup>.

---

<sup>339</sup> Zakon o tržištu plina, NN 40/2007; [https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007\\_04\\_40\\_1342.html](https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_04_40_1342.html)

<sup>340</sup> N.D., Energetika-net.com, "Liberalizacija cijene plina velikim kupcima već donosi koristi"; <http://www.energetika-net.com/specijali/intervju-mjeseca/liberalizacija-cijene-plina-velikim-kupcima-vec-donosi-koristi-15578>

---

*"Kad PPD preuzme monopolistički položaj, a PPD je ojačao zato što je produljena ruka Gazproma, regulator je taj koji treba djelovati. Koji treba reći može li imati toliku koncentraciju na tržištu. Treba potrošače zaštititi od monopola, ali tu regulatori ništa ne rade, što je uobičajeno u ovako plitkim sustavima." - **Političar 3***

---

Kad je Sanader donio odluku o izdvajanju INA-inog plinskog poslovanja, INA je i dalje imala dugoročni ugovor o opskrbi plina s ruskim Gazpromom do kraja 2010. godine. Ali ugovorno razdoblje se približavalo kraju, produljenje ugovora nije još bilo dogovoreno, a Sanader je iza sebe ostavio narušene odnose s Rusijom. Hrvatskim pregovaračima Gazprom je dao do znanja da neće biti moguće ugovoriti povećanje isporuke plina pod uvjetima postojećeg ugovora<sup>341</sup>. Vlada Jadranke Kosor bila je spremna na ustupke prema Rusiji, ili je barem tako američkoj ambasadi u Zagrebu rekao Kosoričin savjetnik za vanjsku politiku Davor Ivo Stier<sup>342</sup>. Hrvatska je plinsku krizu 2009. godine, izazvanu zbog posrednika u trgovini plinom između Rusije i Ukrajine, uspjela prebroditi, ali je, prema mišljenju stručnjaka<sup>343</sup>, bila potpuno nepripremljena za još jednu nestašicu plina. Što objašnjava i zašto se Kosor u prvoj godini svog mandata čak triput susrela s Putinom. Opskrba plinom je, prema Stierovim razgovorima u američkoj ambasadi<sup>344</sup>, bila glavni razlog Kosoričinog puta u Moskvu 2010. godine. Stier je tada najavio da će Rusi zauzvrat vjerojatno tražiti oživljavanje projekta Družba Adria, tj. spajanje ruskog naftovoda Družba s Janafom. Hrvatska na taj projekt nije mogla pristati: ako bi Rusi sav kapacitet Janafovog naftovoda iskoristili za izvoz derivata prema

<sup>341</sup> Cable: 09ZAGREB497\_a, Wikileaks.org; [https://wikileaks.org/plusd/cables/09ZAGREB497\\_a.html](https://wikileaks.org/plusd/cables/09ZAGREB497_a.html)

<sup>342</sup> Cable: 09ZAGREB729\_a, Wikileaks.org; [https://wikileaks.org/plusd/cables/09ZAGREB729\\_a.html](https://wikileaks.org/plusd/cables/09ZAGREB729_a.html)

<sup>343</sup> Cable: 09ZAGREB718\_a, Wikileaks.org; [https://wikileaks.org/plusd/cables/09ZAGREB718\\_a.html](https://wikileaks.org/plusd/cables/09ZAGREB718_a.html)

<sup>344</sup> Cable: 10ZAGREB71\_a, Wikileaks.org; [https://wikileaks.org/plusd/cables/10ZAGREB71\\_a.html](https://wikileaks.org/plusd/cables/10ZAGREB71_a.html)

Jadranu, došlo bi do poremećaja u opskrbi nafte u regiji. Pregovori su bili praćeni raznim špekulacijama: mediji su pisali da su propali, Gazprom je to demantirao<sup>345</sup>. Dva su moguća razloga zašto do dogovora u konačnici nije došlo: ili su Rusi tražili nešto na što Kosoričina vlada nije mogla pristati, ili je premijerku izigrao mađarski suvlasnik INA-e. Prema nekim informacijama koje su došle do medija, u INA-i su bili iziritirani Vladinim izigravanjem ugovora o izdvajanju plinskog biznisa pa su natječaj raspisali na svoju ruku. Kosor nije imala načina da ih zaustavi<sup>346</sup>. Koji god bio razlog, odlučeno je da će INA-ina tvrtka Prirodni plin dobavljača inozemnog plina odabrati na pozivnom natječaju. Poziv za sudjelovanje je, osim Gazpromu, upućen talijanskom Eniju i mađarskoj podružnici njemačkog E.ON-a<sup>347</sup>, prijašnjem vlasniku PPD-a. U Hrvatskim se medijima tada špekuliralo i da je E.ON-ova mađarska podružnica zainteresirana i za kupovinu udjela u INA-inoj tvrtki Prirodni plin, a navodno su Hrvatskoj ponudili i nižu cijenu plina od Gazpromove. U javnom se prostoru favorizirala upravo E.ON-ova ponuda, ali ugovor na kraju nije potpisan s njima, već s Enijem. Gazprom se na natječaj uopće nije javio<sup>348</sup>. Prije natječaja kojim je Hrvatska prestala kupovati Gazpromov plin, činilo se da odnosi s Rusijom otopljavaju. Premijerka Kosor čak je s Putinom bila postigla i dogovor o uključivanju Hrvatske u projekt plinovoda Južni tok<sup>349</sup>. Taj dogovor propao je upravo zbog natječaja na kojem je 2010. odlučeno da će se

<sup>345</sup> Marko Biočina, Nacional, "Gazprom: Nećemo zatvoriti plin za RH"; <http://arhiva.nacional.hr/clanak/93147/gazprom-necemo-zatvoriti-plin-za-rh>

<sup>346</sup> Marko Biočina, Nacional, "Miloševićeva mirovna misija u Moskvi"; <http://arhiva.nacional.hr/clanak/105187/miloseviceva-mirovna-misija-u-moskvi>

<sup>347</sup> Snježana Vujisić Sardelić, Poslovni dnevnik, "U igri za novi plinski ugovor E.ON, ENI i Gazprom"; <http://www.poslovni.hr/hrvatska/u-igri-za-novi-plinski-ugovor-eon-eni-i-gazprom-164036>

<sup>348</sup> Marko Biočina, Nacional, "Miloševićeva mirovna misija u Moskvi"; <http://arhiva.nacional.hr/clanak/105187/miloseviceva-mirovna-misija-u-moskvi>

<sup>349</sup> L. Filipović, Tportal, "Što je to Kosor potpisala u Moskvi?"; <https://www.tportal.hr/biznis/clanak/sto-je-to-kosor-potpisala-u-moskvi-20100303>

plin umjesto od Gazproma, naredne tri godine kupovati od Enija<sup>350</sup>. Deregulacija cijene plina za industrijske korisnike u sklopu postupne liberalizacije hrvatskog plinskog tržišta prema europskim propisima<sup>351</sup> Gazpromu je omogućila da se na tržište vrati putem privatnog posrednika, Vujnovčevog PPD-a. Cijena po kojoj Vujnovčeva tvrtka kupuje plin od Gazproma je naravno poslovna tajna, ali PPD-ov strelovit tržišni rast<sup>352</sup> sugerira da su mogli ponuditi bolje uvjete od konkurencije.

---

*"Prvo plinarsko društvo je dobilo uvjete koji su im omogućili da procvjetaju i da se Rusi vrate na ovo tržište. Prema tome, Rusi su izgubili tržište, ali koliko god to tržište bilo malo, nije im neinteresantno. Pa su tražili put da se vrate i vratili su se preko PPD-a." – **Stručnjak 10***

---

Od plinovoda Južni tok odustalo se krajem 2014. godine, zbog pritiska koji je EU izvršila na Bugarsku<sup>353</sup>. Hrvatsku je prije toga u projekt Južnog toka pokušavao vratiti HNS-ov Ivan Vrdoljak<sup>354</sup>, ministar gospodarstva u vladi Zorana Milanovića. Vrdoljak je zazivao Gazpromove investicije u Hrvatsku, te nudio

<sup>350</sup> Josip Bohutinski, Marko Biočina, Večernji list, "Gazprom: Kosoričina je Vlada kriva što ste izgubili Južni tok"; <https://www.vecernji.hr/vijesti/gazprom-kosoricina-je-vlada-kriva-sto-ste-izgubili-juzni-tok-473187>

<sup>351</sup> Anto Bajo, Marko Primorac, Dijana Jurinec, "Tržište plina u Republici Hrvatskoj - liberalizacija i financijsko poslovanje", Fiscus br. 3, listopad 2016., Institut za javne financije; <https://www.ijf.hr/hr/publikacije/casopisi/12/fiscus/1081/trziste-plina-u-republici-hrvatskoj-liberalizacija-i-financijsko-poslovanje/1168/>

<sup>352</sup> Ibid.

<sup>353</sup> Feorg Gotev, Euractiv.com, "EU-Gazprom deal clears Bulgaria of South Stream cancellation claims"; <https://www.euractiv.com/section/energy/news/eu-gazprom-deal-clears-bulgaria-of-south-stream-cancellation-claims/>

<sup>354</sup> L. Filipović, Tportal, "Južni tok gotova stvar, Rusi žele graditi elektranu!"; <https://www.tportal.hr/biznis/clanak/juzni-tok-gotova-stvar-rusi-zele-graditi-elektranu-20130117>

gradnju plinskih termoelektrana<sup>355</sup>, čime bi se povećala potrošnja, a s njom i hrvatsko plinsko tržište. U zadnjoj godini mandata Vrdoljak je poveo stotinjak hrvatskih gospodarstvenika na rusko-hrvatski gospodarski forum u Moskvi, odakle je pozvao ruske kompanije da investiraju u Hrvatskoj<sup>356</sup>. Bio je to radikalan zaokret u političkom odnosu prema Rusiji, čijim kompanijama je u Sanaderovo doba bio otežan pristup hrvatskom tržištu. Vrdoljak je u svom mandatu i inače bio sklon promoviranju plinskih projekata. Hvalio se otvaranjem trećeg bloka sisačke termoelektrane<sup>357</sup>, iako se radi o skupom i neisplativom projektu<sup>358</sup>.

---

*"TE u Sisku se radila klirinškim dugom od Rusije pa su Rusi tamo instalirali plinsku turbinu koja vjerojatno nikad neće proraditi. Mislim, jest proradila, ali je neučinkovita u proizvodnji električne i toplinske energije." – **Političar 2***

---

<sup>355</sup> Hina, Jutarnji.hr, "VRDOLJAK POTVRDIO PISANJE JUTARNJEG 'LNG terminal na Krku na vrhu je prioriteta Europske komisije'; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/vrdoljak-potvrdio-pisanje-jutarnjeg-lng-terminal-na-krku-na-vrhu-je-prioriteta-europske-komisije/679948/>

<sup>356</sup> HRT, "Rusko-hrvatski gospodarski forum: sklopljeni prvi poslovi, ali uz kritike"; <https://vijesti.hrt.hr/272369/rusko-hrvatski-gospodarski-forum-u-moskvi>

<sup>357</sup> Ministarstvo gospodarstva, "Ministar Vrdoljak u obilasku nove termoelektrane na plin i buduće elektrane na biomasu u Sisku"; <https://www.mingo.hr/page/ministar-vrdoljak-u-obilasku-nove-termoelektrane-na-plin-i-buduce-elektrane-na-biomasu-u-sisku>

<sup>358</sup> Marko Biočina, Jutarnji list, "SANADEROVA ELEKTRANA Koštala čak 240 milijuna eura, a proizvodiće samo gubitke, jedino je pitanje hoće li se oni mjeriti u desecima ili stotinama milijuna"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/sanaderova-elektrana-kostala-cak-240-milijuna-eura-a-proizvodit-ce-samo-gubitke-jedino-je-pitanje-hoce-li-se-oni-mjeriti-u-desecima-ili-stotinama-milijuna/183568/>



Zagovarao je Vrdoljak i izgradnju plinske termoelektrane kapaciteta 450 MW u svom rodnom Osijeku, iako je jasno da se radi o nerentabilnom projektu<sup>359</sup> koji čak i ugrožava financijsku opstojnost HEP-a<sup>360</sup>. Cijena po kojoj bi nova TE Osijek proizvodila električnu energiju bila bi viša od cijena struje na zajedničkom europskom tržištu, zbog čega je projekt „Vrdoljakove termoelektrane” zaustavio MOST-ov ministar gospodarstva Tomislav Panenić<sup>361</sup>. Vrdoljak se zalagao i za daljnju eksploataciju plina i nafte iz Jadrana, za što je interes pokazivao i Gazprom<sup>362</sup>. Logističko središte za istraživanje ugljikovodika na Jadranu trebala je biti Luka Ploče<sup>363</sup>, čiji najveći dioničar je vlasnik PPD-a. Vrdoljak je zagovarao hitnu privatizaciju Petrokemije Kutina kao najbolji model spašavanja najvećeg potrošača plina u Hrvatskoj<sup>364</sup>, kao i djelomičnu privatizaciju HEP-a<sup>365</sup>. Prodaju Petrokemije zajedničkoj firmi PPD-a i INA-e u sumnjivim je okolnostima finalizirala

vlada Andreja Plenkovića<sup>366 367</sup>, a javna ponuda HEP-ovih dionica i dalje je u razmatranju<sup>368</sup>. U ugovoru o prodaji Petrokemije Vlada RH pristala je smanjiti tarife za transport plina, iako bi takva odluka trebala biti u isključivoj nadležnosti Hrvatske energetske regulatorne agencije (HERA). Mjesec i pol dana nakon što je Petrokemija promijenila vlasnike, HERA je snizila cijenu transporta plina za 20-ak posto, baš kao što je bilo najavljeno u ugovoru o prodaji kutinske firme<sup>369</sup>. Poduzetnički krug okupljen oko Vujnovčevog PPD-a navodno je vrlo zainteresiran i za investiciju u HEP-ove dionice<sup>370</sup>, a Gazprom je već pripremio ulazak na hrvatsko tržište električne energije<sup>371</sup>.

359 Marko Biočina, Večernji list, "Osijek treba elektranu, no mora li biti na plin i velikog kapaciteta?"; <https://www.vecernji.hr/premium/osijek-treba-elektranu-ali-da-li-na-plin-i-velikog-kapaciteta-958994>

360 Boris Bilas, Nacional, "HRVATSKA ELEKTROPRIVREDA NE ODUSTAJE OD GRADNJE TERMOELEKTRANE U OSIJEKU Lobiranja Ivana Vrdoljaka prijete budućnosti HEP-a"; <https://www.nacional.hr/hrvatska-elektroprivreda-ne-odustaje-od-gradnje-termoelektrane-u-osijeku-lobiranja-ivana-vrdoljaka-prijete-buducnosti-hep-a/>

361 Igor Mikulić, Glas Slavonije, "Osijek treba elektranu, ali ne magalomansku"; <http://www.glas-slavonije.hr/307963/1/Osijek-treba-elektranu-ali-ne-magalomansku>

362 Interfaks, Vedomosti.ru, "Газпром нефть" намерена участвовать в тендерах на шельфе Адриатики"; <https://www.vedomosti.ru/business/news/2014/04/07/gazprom-neft-namerena-uchastvovat-v-tenderah-na-shelfe>

363 Marija Brnić, Poslovni dnevnik, "Luka Ploče logističko središte za istraživanje nafte i plina"; <http://www.poslovni.hr/hrvatska/luka-ploce-logisticko-srediste-za-istrazivanje-nafte-i-plina-284158>

364 HRT, "Vrdoljak: Petrokemija hitno u privatizaciju"; <https://vijesti.hrt.hr/220195/vrdoljak-petrokemija-hitno-u-privatizaciju>

365 HRT, "Vrdoljak: Savjetnik za IPO HEP-a, na prodaji do 25% dionica"; <https://vijesti.hrt.hr/275749/vlada-ce-imenovati-savjetnika-za-javnu-prodaju-25-hep-grupe-21>

366 Petar Vidov, Faktograf.hr, "Država poklonila firmu od dvije milijarde kuna onima koji su je financijski uništili"; <https://faktograf.hr/2018/11/03/petrokemija-privatizacija-ina-ppd/>

367 Petar Vidov, Faktograf.hr, "Plenkovićeve vlada obećala prekršiti zakon da novim vlasnicima Petrokemije osigura veću zaradu"; <https://faktograf.hr/2018/11/08/plenkoviceva-vlada-obecala-preksiti-zakon-da-novim-vlasnicima-petrokemije-osigura-vecu-zaradu/>

368 HRT, "Za Plenkovića i Dalić IPO HEP-a i dalje najbolji model za Inu"; <https://vijesti.hrt.hr/376204/za-dalic-javna-ponuda-manjinskog-udjela-hep-a-i-dalje-dobar-model>

369 M.E., Energetika-net-com, "HERA snizila cijenu transporta plina za 23,2%"; <http://www.energetika-net.com/vijesti/plin/hera-snizila-cijenu-transporta-plina-za-23-2-27856>

370 Ivica Đikić, Novosti, "Čovjek na plinski pogon"; <https://www.portalnovosti.com/covjek-na-plinski-pogon>

371 Vedran Marjanović, Slobodna Dalmacija, "Putinov Gazprom na mala vrata ušao u Hrvatsku, Rusi će nam prodavati i struju! U Vladi sliježu ramenima: Slobodno smo tržište..."; <http://urednik.slobodnadalmacija.hr/novosti/biznis/clanak/id/477696/putinov-gazprom-na-mala-vrata-usao-u-hrvatsku-rusi-ce-nam-prodavati-i-struju-u-vladi-slijezu-ramenima-slobodno-smo-trziste>

*"Pogledajte samo ugovor o Petrokemiji. Može se iščitati pogodovanje. Može li se dokazati? Želi li netko to dokazati? Ma svi sve znaju, znalo se i 2009. zašto se izdvaja plinski biznis, zašto se gura nuklearna elektrana, zašto se u zapećak stavljaju obnovljivi izvori energije, osim vjetra, sve se znalo. Sve se moglo iščitati, tko je izlobirao kako treba i kome se pogoduje." – **Stručnjak 8***

Zanimljivo je da je Vrdoljak bio manje blagonaklon prema plinskim projektima PPD-ove konkurencije. Kad je general Ivan Čermak, vlasnik Crodusa, u Slavonskom Brodu htio graditi termoelektranu koja bi se vjerojatno opskrbljivala Croduxovim plinom, Vrdoljak mu se ispriječio na putu<sup>372 373 374</sup>. Istovremeno je podržavao termoelektranu na ugljen u Pločama<sup>375</sup>, čiju je gradnju najavljivala firma Luka Ploče energija, tvrtka kćer dioničkog društva Luka Ploče kojem je PPD najveći dioničar. Firmom Luka Ploče energija upravljao je Josip Jurčević, bivši agent SOA-e i Vujnovčev poslovni partner u više različitih poduzeća. Termoelektrana na ugljen u Pločama zasad nije izgrađena zbog snažnog otpora lokalne zajednice<sup>376</sup>. Vrdoljak je imao razumijevanja i

<sup>372</sup> Krešimir Žabec, Jutarnji list, "POZADINA SUKOBA Čermak uvjeren da mu je ministar Vrdoljak srušio životni projekt od 450 milijuna eura"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/pozadina-sukoba-cermak-uvjeren-da-mu-je-ministar-vrdoljak-srusio-zivotni-projekt-od-450-milijuna-eura/593878/>

<sup>373</sup> Vedran Balen, Večernji list, "Vrdoljak stopira elektranu Ivana Čermaka?"; <https://www.vecernji.hr/vijesti/vrdoljak-stopira-elektranu-ivana-cermaka-992529>

<sup>374</sup> Bojana Mrvoš Pavić, Novi list, "Čistoća goriva okidač: U pozadini sukoba Vrdoljaka i Čermaka rat oko TE u Slavoniji?"; <http://www.novolist.hr/Vijesti/Hrvatska/Cistoca-goriva-okidac-U-pozadini-sukoba-Vrdoljaka-i-Cermaka-rat-oko-TE-u-Slavoniji>

<sup>375</sup> Metkovic-news.com, "Ministar Vrdoljak (HNS) podržao inicijativu o gradnji TE Ploče"; <https://metkovic-news.com/news/ministar-vrdoljak-podrzao-inicijativu-o-gradnji-te-ploce/>

<sup>376</sup> Igor Lasić, Novosti, "Neretljani protiv termoelektrane"; <https://www.portalnovosti.com/neretljani-protiv-termoelektrane>

za Vujnovčeve turističke projekte. U katalog strateških projekata uvrstio je onaj tvrtke Nova camping, čiji su suvlasnici Vujnovac i zadarski poduzetnik Goran Tudorović<sup>377</sup>. Tudorović je od Vrdoljakove supruge Ivane otkupio njenu tvrtku Visan, zbog čega se bivšeg ministra gospodarstva prozivalo zbog sukoba interesa<sup>378</sup>. Vrdoljak je zbog svega navedenog morao i javno odgovarati na pitanje ima li ikakve veze s PPD-om. „Nisam suvlasnik i nemam nikakve interese u PPD-u, tisuću puta sam rekao“, izjavio je u Dnevniku Nove TV<sup>379</sup>.

Parlamentarni izbori 2015. politički su protresli Hrvatsku i rezultirali kratkotrajnom vladom Tihomira Oreškovića, odnosno koalicijom Karamarkovog HDZ-a i MOST-a. Po prvi je put jedan član vlade stigao direktno iz Vujnovčevog koncerna: Leo Prelec, prije toga član uprave tri firme iz grupacije ENNA, postao je zamjenik ministra gospodarstva. Na tu je funkciju imenovan iz HDZ-ove kadrovske kvote. Na drugu je stranu otišla Sabina Škrtić, pomoćnica ministra Vrdoljaka za energetiku, koja je za PPD najprije počela raditi kao konzultantica, prije nego se u ENNA-i zaposlila kao članica uprave. Konzultant PPD-a postao je i Mladen Pejnović, bivši predstojnik Državnog ureda za upravljanje državnom imovinom (DUUDI)<sup>380</sup>. Tijekom kratkog mandata u Oreškovićevoj vladi, Prelec je odigrao važnu ulogu u procesu u kojem je Vujnovčeva ENNA postala najveći dioničar

<sup>377</sup> Petar Vidov, Faktograf.hr, "Vrdoljak: Tvrtka Nova camping nije imala koristi od uvrštenja na listu strateških projekata"; <https://faktograf.hr/2016/10/05/ivan-vrdoljak-nova-camping-strateski-projekt/>

<sup>378</sup> Oriana Ivković Novokmet, Telegram, "Vrdoljaka su počeli prozivati zbog poslova njegove supruge, izvukli smo 5 stvari o tom slučaju"; <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/vrdoljaka-su-poceli-prozivati-zbog-poslova-njegove-supruge-izvukli-smo-5-stvari-o-tom-slucaju/>

<sup>379</sup> I.M., Dnevnik.hr, "Ivan Vrdoljak za Dnevnik Nove TV: "Predsjednica se ne bi trebala konzultirati s nekim ljudima, već raditi s Vladom";"; <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/predsjednik-hns-a-ivan-vrdoljak-za-dnevnik-nove-tv-nece-bit-i-preslagivanje-vlade---537024.html>

<sup>380</sup> Marija Brnić, Poslovni dnevnik, "Mladen Pejnović novi je konzultant PPD-a"; <http://www.poslovni.hr/karijere/mladen-pejnovic-novi-je-konzultant-ppd-a-321514>

Peveca, zbog čega ga je istraživalo i Povjerenstvo za odlučivanje o sukobu interesa<sup>381</sup>. Nikakav prijestup mu nije utvrđen, a Prelec se nakon pada prve vlade HDZ-a i MOST-a vratio kod bivšeg poslodavca, na mjesto direktora u dvije firme iz Vujnovčeve grupacije ENNA. Trenutno je direktor firme AMR sustavi čiji su suvlasnici Vujnovac, Gobac i Jurčević, a koja je već u prvoj godini svog postojanja sklopila unosne poslove s HEP-om<sup>382</sup>.

Prva vlada HDZ-a i MOST-a urušila se zbog Karamarkovog sukoba s koalicijskim partnerima, ali i zbog unutarstranačkog raskola u HDZ-u. Odnosi Karamarka i Brkića, nekad najbližih suradnika, s vremenom su narušeni do te mjere da su se skoro i fizički obračunali u centru Zagreba<sup>383</sup>. Moguće je da razloge tog sukoba treba tražiti u istragama koje je Državno odvjetništvo pod vodstvom Dinka Cvitana navodno usmjerilo protiv poduzetničkih krugova bliskih Brkiću<sup>384</sup>. Nakon Karamarkove ostavke, HDZ je preuzeo Andrej Plenković. Kako na unutarstranačkim izborima nije imao protukandidata, smatra se da je sklopio pakt s Brkićem. Izvorno je Plenković najavljivao da će tražiti odgovornost za kredit koji je HDZ uzeo od PPD-a<sup>385</sup>, da bi na to obećanje kasnije zaboravio. Vlasnika PPD-a Vujnovca primao je i u

Banskim dvorima<sup>386</sup>, a snimljen je i susret šefa PPD-a s Vladimirom Šeksom, Plenkovićevim neformalnim savjetnikom<sup>387</sup>.

Veze između PPD-a i HDZ-a sežu i u susjednu Bosnu i Hercegovinu. Prema tvrdnjama nezavisnog sarajevskog portala Žurnal.info, šef bosansko-hercegovačkog HDZ-a Dragan Čović, posredstvom PPD-a i Zorana Gopca<sup>388 389 390</sup>, u mostarski Aluminij uvodi ruski kapital, a radi se o akciji koja je zabrinula i tajne službe BiH<sup>391</sup>. Aluminij Mostar za uvoz sirovine i izvoz svojih proizvoda koristi usluge Luke Ploče, ujedno ishodišne točke paneuropskog koridora 5c koji će, jednom kad bude završen, preko BiH povezivati Hrvatsku i Mađarsku.

<sup>381</sup> Odluka broj: 711-I-113-P-56-17/18-05-17, Povjerenstvo za odlučivanje o sukobu interesa, 2017; <https://www.sukobinteresa.hr/sites/default/files/akti/2018/p-56-17-18-05.pdf>

<sup>382</sup> Saša Paparella, Poslovni dnevnik, "Gopcu 40,7 mil. kuna od HEP-a"; <http://www.poslovni.hr/domace-kompanije/gopcu-407-mil-kuna-od-hep-a-331375>

<sup>383</sup> Express, 24sata.hr, "Nemamo mi što pričati! Brkić i Karamarko se skoro potukli?"; <https://www.24sata.hr/news/nemamo-mi-sto-pricati-brkic-i-karamarko-se-skoro-potukli-594836>

<sup>384</sup> Berislav Jelinić, Nacional, "TAJNI SUSRET GOTOVO ZAVRŠIO FIZIČKIM OBRAČUNOM: Brkić nasrnuo na Bajića u zagrebačkom restoranu Burin"; <https://www.nacional.hr/ekskluzivno-u-nacionalu-tajni-susret-gotovo-zavrasio-fizickim-obracunom-brkic-nasrnuo-na-bajica-u-zagrebackom-restoranu-burin/>

<sup>385</sup> M.Šu./N1, Tportal.hr, "Plenković o PPD-u: Tražit ću odgovornost!"; <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/plenkovic-o-ppd-u-trazit-cu-odgovornost-20160706>

<sup>386</sup> D.I., Dnevnik.hr, "Plenković: PPD će nastaviti s isporukom plina Petrokemiji"; <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/andrej-plenkovic-sazvao-konferenciju-zbog-situacije-u-petrokemiji---472560.html>

<sup>387</sup> R.I., Index.hr, "IMAMO FOTKE Šeks uhvaćen s vlasnikom PPD-a, firme zbog koje je lani u HDZ-u izbila ogromna afera"; <https://www.index.hr/vijesti/clanak/hdzu-opet-fali-love-imamo-fotke-susreta-seksa-i-direktora-ppda-firme-koja-im-je-vec-posudjivala-novac/976990.aspx>

<sup>388</sup> Avdo Avdić, Žurnal.info, "Aluminij na ruski pogon: Vijeće ministara ukinulo carinu na uvoz nelegiranog aluminija"; <http://www.zurnal.info/novost/20873/vijece-ministara-ukinulo-carinu-na-uvaz-nelegiranog-aluminija>

<sup>389</sup> Avdo Avdić, Žurnal.info, "Direktor Aluminija demantira, Žurnal dokumentira: PPD otkupljuje dugove za struju i uvodi Ruse u kompaniju"; <http://zurnal.info/novost/20882/ppd-otkupljuje-dugove-za-struju-i-uvodi-ruse-u-kompaniju>

<sup>390</sup> Avdo Avdić, Žurnal.info, "STRUJNI UDAR: Dodikov i Čovićev završni napad na Aluminij"; <http://www.zurnal.info/novost/21557/dodikov-i-covicev-završni-napad-na-aluminij>

<sup>391</sup> Hina, 24sata.hr, "Priznali: Da, špijuni iz BiH su prisluškivali hrvatske političare"; <https://www.24sata.hr/news/priznali-da-spjuni-iz-bih-su-prisluškivali-hrvatske-politicare-540792>

U siječnju 2017. PPD je postao i generalni sponzor nogometnog kluba Zrinjski<sup>392</sup>, koji u BiH nazivaju i "Čovićevim režimskim klubom"<sup>393</sup>. U istom kontekstu treba se sagledati i zblježavanje Čovićevog bosansko-hercegovačkog HDZ-a s Miloradom Dodikom<sup>394</sup>, vladarom Republike Srpske i jednim od najglasnijih zagovornika proruskog politike u regiji<sup>395</sup>.

---

*"Prije nekoliko godina u Luci Ploče dogodila se jedna dosta čudna odluka. Kad je odlučeno da se neće graditi TE na ugljen, da je tada PPD odlučio sagraditi terminal za ukapljeni naftni plin, znači LPG. Ja sam to povezivao u kontekstu gašenja sisačke rafinerije koja je proizvodila ukapljeni naftni plin za tržište Hrvatske i regije. Prestanak proizvodnje tog plina u sisačkoj rafineriji direktno otvara mogućnost PPD-u. Terminal očito grade s namjerom da na vrijeme uđu na tržište Bosne, s LPG-om ruske proizvodnje. A LPG je u EU napušten kao koncept, jer ono što bi mogao zamijeniti u transportu ne vrijedi koliko vrijedi prirodni plin. Emisije za LPG su veće nego od LNG-a. Dakle, očito ima ciljano tržište Bosne, a time i eliminirate LNG kao potencijalni energetski izvor za Bosnu. Stvarate to da je Bosni LNG neatraktivan kao energent." - **Političar 2***

---

---

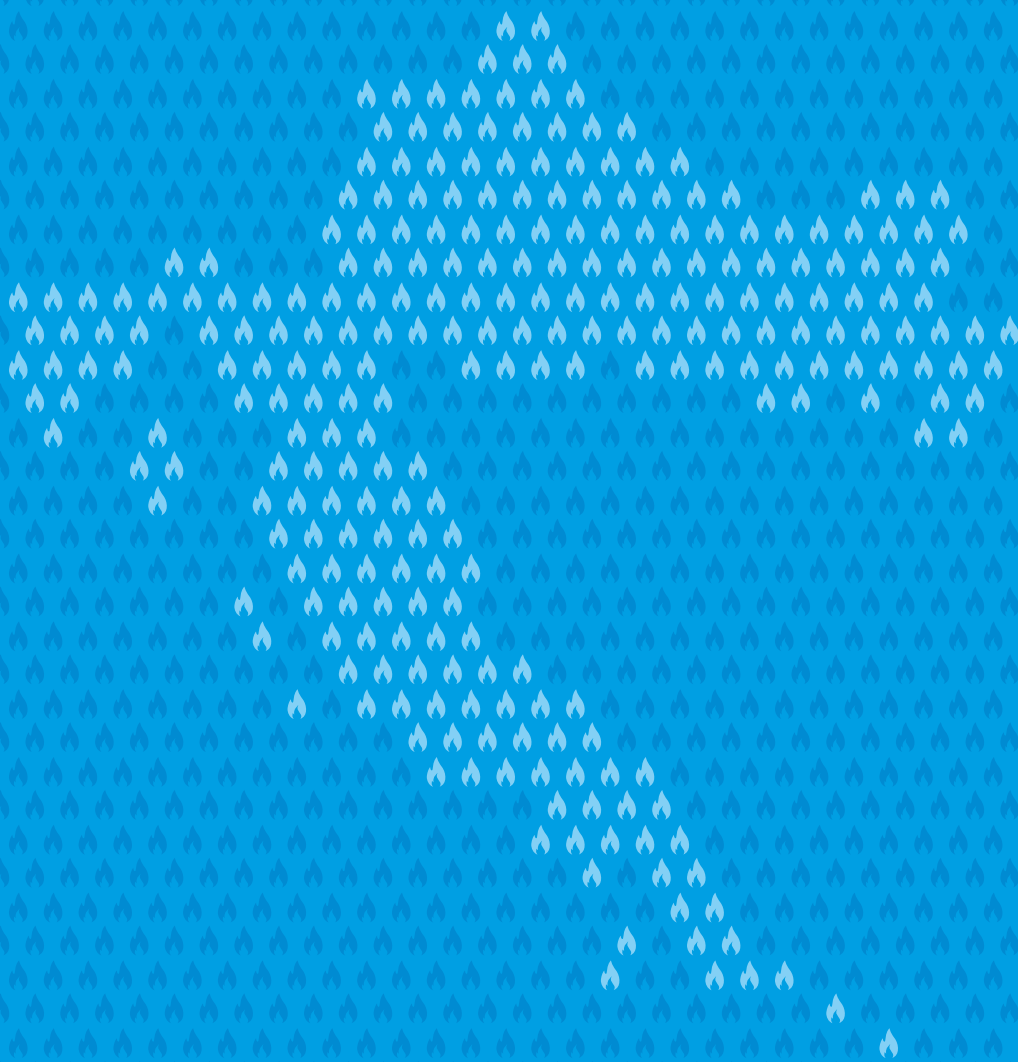
392 HŠK Zrinjski: PPD generalni sponzor Plemićima, Hercegovina.info; <https://www.hercegovina.info/vijesti/sport/nogomet/hsk-zrinjski-ppd-generalni-sponzor-plemicima-119560>

393 Ivan Crnjac, Dnevnik.ba, "Je li HŠK Zrinjski Čovićev klub?"; <https://www.dnevnik.ba teme/je-li-hsk-zrinjski-covicev-klub>

394 D.I., Dnevnik.hr, "Dragan Čović i Milorad Dodik dogovorili koaliciju u BiH"; <https://dnevnik.hr/vijesti/svijet/dragan-covic-i-milorad-dodik-dogovorili-koaliciju-u-bih---535345.html>

395 Željko Trkanjec, Jutarnji list, "PROCURILI DETALJI SASTANKA DODIKA I PUTINA U SOČIJU Dodika je pritisnuo da riješi ekološki problem s Hrvatskom i poželio sreću na izborima"; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/procurili-detalji-sastanka-dodika-i-putina-u-sociju-dodika-je-pritisnuo-da-rijesi-ekoloski-problem-s-hrvatskom-i-pozelio-srecu-na-izborima/7889820/>

# ZAKLJUČAK I PREPORUKE





# ZAKLJUČAK

Za potrebe ovog istraživanja zarobljavanje javne politike smo definirali kao utjecaj partikularnih interesa na proces donošenja i provedbe određene javne politike, u kojem skrivene mreže moći sustavno manipuliraju tim procesom na vlastitu korist. Jedna od ključnih stvari u analizi zarobljavanja jest detekcija mreža moći. Mreže moći označavaju skupine moćnih pojedinaca (elite) koji se natječu u stjecanju kontrole nad resursima radi ostvarivanja koristi pripadnicima svojih mreža. Mreže moći koriste dostupne instrumente zarobljavanja za izgradnju kapitala mreže. Kapital mreže podrazumijeva kombinaciju ekonomskog, društvenog, kulturnog i političkog kapitala. Ovaj pristup bio je primijenjen u analizi zarobljenosti politike plinskog gospodarstva u Republici Hrvatskoj.

Istraživački nalazi upućuju da je tip zarobljavanja politike plinskog gospodarstva iznimno specifičan, odnosno da se ne radi o ideal-tipskom zarobljavanju javne politike definiranom u prethodnom paragrafu. Ustanovljeno je da je preduvjet zarobljavanju, kako u Hrvatskoj, tako i u drugim državama Istočne i Središnje Europe, provedba procesa zajedničke europske politike liberalizacije plinskog tržišta. Istraživani model zarobljavanja se dakle formira prilagodbom širem društvenom i političkom kontekstu, duboko određenom spomenutim procesom liberalizacije. Provedba istraživanja ukazala je da je razinu zarobljenosti politike plinskog gospodarstva najkorisnije procjenjivati kroz analizu odluka o velikim energetske projektima, te odluka koje se tiču poslovnih aktivnosti javnih energetske tvrtki. Odluke o velikim energetske projektima ne definiramo samo kao formalno donesene odluke (poput npr. odluke o izdvajanju plinskog poslovanja iz INA-e), već odlukama smatramo i javno zagovaranje određenih energetske projekata s pozicije izvršne moći (poput npr. podrške izgradnji TE na ugljen u Pločama).

Procjena zarobljenosti kroz analizu uobičajenih dokumenata kojima se formiraju javne politike stoga je otežana, kako zbog nedefiniranih nacionalnih ciljeva što onemogućuje procjenu u kojoj mjeri javne politike ostvaruju privatne ili

nacionalne interese, tako i zbog činjenice da je značajan dio nacionalnog zakonodavnog okvira određen zajedničkim europskim propisima. Uzet je u obzir istraživački zaključak da strategije energetske razvoja, u kojima jesu navedeni nacionalni ciljevi energetske politike, ne predstavljaju orijentir za djelovanje nositeljima javne politike. Vidljivo je to iz činjenice da nisu izrađeni operativni akti koji bi omogućili stvarnu provedbu i praćenje provedbe strategije, te donošenju političkih odluka o velikim energetske projektima mimo ili čak usprkos postojećim strategijama. Ukupnost hrvatske energetske politike stoga se ponajprije može iščitati iz donesenih i zagovaranih odluka o velikim energetske projektima i odluka o poslovanju javnih energetske tvrtki, koje se posljedično i nalaze u fokusu naše analize zarobljavanja politike plinskog gospodarstva.

S jedne je strane cilj istraživanja bio utvrditi korisnost primjene koncepta zarobljavanja javne politike u analizi hrvatskog plinskog sektora, a s druge strane utvrditi u kojoj je mjeri model ruskog djelovanja na europskoj periferiji, izložen u "The Kremlin Playbooku", koristan za razumijevanje hrvatskog primjera. Istraživački izvještaj svojom strukturom stoga reflektira predmetni model u dva njegova temeljna elementa: 1) slabljenje tržišne pozicije dominantnog domaćeg aktera, te 2) jačanje tržišne pozicije posredničke firme, odabranog dobavljača Gazpromovog plina. Mreže zarobljavanja, instrumenti zarobljavanja i kapital mreže tako su analizirani u dvije različite studije slučaja: jedne o slabljenju tržišne pozicije INA-e, a druge o jačanju tržišne pozicije PPD-a. Istraživački nalazi ukazuju da je model izložen u "The Kremlin Playbooku" izrazito koristan kao ključ za dešifriranje ukupnosti zbivanja u hrvatskom energetske i plinske sektoru u duljem vremenskom periodu. Zarobljenost plinskog sektora reflektira se u tržišnoj dominaciji posredničke tvrtke, što je jednim dijelom rezultat zarobljavanja energetske politike kroz pogodovanje specifičnom akteru, a drugim dijelom rezultat ruskog odgovora na proces liberalizacije europske tržišta. Koristeći plin kao važan geostrateški resurs, Ruska Federacija prepoznala je model poslovanja preko posredničkih tvrtki povezanih s lokalnim elitama kao vozilo za njihove interese.

Za treću studiju slučaja izabran je višedesetljetni, a još uvijek nerealizirani projekt LNG terminala na Krku zbog njegove važnosti u prepoznavanju dinamike odnosa moći tzv. "velikih sila", kako na teritoriju Hrvatske, tako i općenito u području plinskog poslovanja. Iako je tema LNG terminala horizontalno prisutna kroz studije slučaja koje se odnose na INA-u i PPD, ipak smo je odlučili obraditi kao zasebnu studiju slučaja. Korisnost takvog pristupa prepoznata je u činjenici da se radi o projektu u kojem se na vidljiv način sudaraju suprotstavljeni interesi Zapada i Istoka. SAD i njeni zapadnoeuropski saveznici zagovaraju izgradnju LNG terminala u svrhu smanjenja ovisnosti Središnje i Istočne Europe o ruskom plinu, pa posljedično i smanjenja podložnosti ruskom utjecaju. Rusija se, čuvajući monopolsku plinsku poziciju na istočnom dijelu europskog kontinenta, projektu LNG terminala na Krku otvoreno suprotstavlja.

Izvan okvira početnih očekivanja, istraživački nalazi ukazivali su na korisnost sagledavanja zarobljavanja politike plinskog gospodarstva kao tek jednog od aspekata šireg ruskog zarobljavanja istočnoeuropskih država putem specifičnih instrumenata na raspolaganju transnacionalnoj mreži zarobljavanja. Posrednička tvrtka, djelomično i zahvaljujući akumulaciji velikih količina novca, produbljuje procese zarobljavanja podržavajući lokalne političke aktere. Tako osnaženi politički akteri urušavaju vladavinu prava promovirajući koncept tzv. iliberalne demokracije, čime se, kao što je izneseno u poglavlju o političkom kontekstu, ostvaruju ruski vanjskopolitički ciljevi. Ova perspektiva pojašnjava zašto je među svim akterima na političkoj sceni PPD najdirektnije i najizravnije podupirao HDZ Tomislava Karamarka.

U sklopu provedbe istraživanja u trima studijama slučaja pronađeni su uobičajeni znakovi upozorenja koji indiciraju mogućnost zarobljavanja: zakonodavne izmjene koje omogućavaju zloupotrebu javnog interesa, postojanje diskrecijskih ovlasti prilikom donošenja odluka o energetske sektoru te istovremeni izostanak snažnih kontrolnih mehanizama (posebice neovisni rad pravosuđa), posvemašnje odsustvo *policy* okvira energetske sektora u koji bi bilo ukotvljeno promišljanje, planiranje

i odlučivanje. U odnosu na razinu formalnosti zarobljavanja, primjetan je kontrast između potpune neformalnosti procesa donošenja iznimno bitnih odluka o energetske sektoru (malo znamo o tome kako se odluke donose i tko na te odluke utječe) i samih mehanizama zarobljavanja koji su u svojoj naravi često vrlo formalni, tj. sadržani u formalnim odlukama Vlade, javnih tvrtki i drugih tijela javne vlasti.

Kroz dvije studije slučaja, INA i PPD, promatrane su dvije uglavnom, ali ne i sasvim odvojene mreže zarobljavanja. U studiji slučaja INA-e radi se o mreži kojom je dominirao premijer Ivo Sanader, a koju su činili njegovi najbliži stranački suradnici (poput Jadranke Kosor, Damira Polančeca, Ivana Šukera), politički imenovani rukovodeći kadrovi u javnim tvrtkama (poput Josipa Petrovića), poduzetnici bliski HDZ-u (poput Roberta Ježića), te predstavnici interesa stranog kapitala (poput Zsolta Hernadija i Mihajla Gucerijeva). U studiji slučaja PPD-a, detektirana je mreža zarobljavanja ustrojena oko vlasnika PPD-a, a koju čine i članovi HDZ-a i HNS-a, stranaka trenutačne vladajuće koalicije. Potrebno je navesti da istraživanjem nisu nedvosmisleno utvrđeni svi članovi onog dijela mreže zarobljavanja oko vlasnika PPD-a. Iako su ispitanici isticali važnost prikrivenog vlasništva kao instrumenta zarobljavanja, za to nisu sami ponudili dokaze, niti su dokazi prepoznati istraživanjem. Istovremeno, usporedivi slučajevi zarobljavanja plinskog sektora u istočnoeuropskim zemljama pokazuju da posredničke firme za trgovinu Gazpromovim plinom redovito imaju više različitih vlasnika. U vlasničkoj strukturi pojavljuju se tri različita tipa aktera: 1) sam Gazprom, 2) figure povezane s Kremljem, te 3) lokalni politički ili poduzetnički moćnici. Kako hrvatski slučaj znatno odstupa od opisanog obrasca, a u svjetlu činjenice da hrvatsko zakonodavstvo omogućuje tajno vlasništvo u trgovačkim društvima, nismo u mogućnosti imenovati osobe koje imaju dominantan utjecaj unutar mreže zarobljavanja opisane u studiji slučaja PPD-a.

Istraživanjem je utvrđeno kako se u praksi zarobljavanja koriste različiti instrumenti. Samo u slučaju preuzimanja vlasništva na Petrokemijom primjetni su financijski instrumenti

državnih subvencija, selektivnog spašavanja tvrtki te specijalnih oblika potpore koji u ovom slučaju, između ostalog, imaju oblik državnog preuzimanja kreditnih obveza tvrtke. Među instrumentima kojima se utječe na tržišno natjecanje uočene su odluke i politike kojima bi objedinjujući element bila direktna poslovna korist PPD-a: zagovaranje projekata koji bi povećali potrošnju plina u RH, spora realizacija projekta izgradnje LNG terminala, sabotiranje projekata konkurentskih firmi (Croduxu je onemogućeno stjecanje vlasništva nad velikim potrošačima plina kroz Vrdoljakovo oponiranje TE u Slavanskom Brodu i rušenje predstečajne nagodbe Diokija). Brojni su razlozi odsustva mehanizama nadzora i ograničavanja diskrecijskih ovlasti u samom vrhom izvršne vlasti i upravljačkim strukturama javnih tvrtki: strateški dokumenti nisu prepreka diskreciji donositelja odluka, ne postoji adekvatan nadzor nad radom izvršne vlasti i javnih tvrtki zbog upitne samostalnosti nadzornih i kontrolnih tijela, regulatorne agencije ne djeluju samostalno, već u skladu s očekivanjima Vlade (pa se može dogoditi, kao u slučaju Petrokemije, da se buduća odluka "neovisne" regulatorne agencije definira ugovorom sklopljenim između privatne tvrtke i države). Zarobljavanje pospješuje i hrvatski model upravljanja javnim tvrtkama, u kojem ministar ima mogućnost personalne dominacije nad čitavim sektorom. Imenovanje uprava i nadzornih odbora u velikom broju bitnih firmi tako postaje instrument zarobljavanja, kojim mreža zarobljavanja širi svoj kapital i veličinu.

Istraživanje je utvrdilo da su u političkoj praksi prisutna obilježja koja potiču zarobljavanje i upućuju na njegovo postojanje. Procesi donošenja odluka u energetske sektoru karakterizirani su visokom razinom neformalnosti, zbog čega utjecaji na sadržaj odluka, pa i u vidu lobističkih kontakata, ostaju netransparentni. Provode se fingirana savjetovanja kojima cilj nije unaprjeđenje akata koji se donose, što se vrlo često reflektira u vremenu trajanja savjetovanja. Umjesto zakonom propisanog standarda od 30 dana, samo u vrijeme finaliziranja ove analize, provedena su javna savjetovanja o izmjenama Zakona o privatizaciji INA-e u trajanju od 14 dana, te o analizama i podlogama Nacrta integriranog energetske i klimatske

plana za razdoblje od 2021. do 2030. u trajanju od 9 dana. Javno savjetovanje o Planu zakonodavnih aktivnosti Ministarstva zaštite okoliša i energetike za 2019. godinu također je trajalo tek 14 dana. Stručnjaci intervjuirani u sklopu istraživanja isticali su besmislenost sudjelovanja u javnim savjetovanjima, naglašavajući da se savjetovanja odrađuju *pro forma*, bez stvarne mogućnosti stručne javnosti da utječe na bitne odluke.

Kada je riječ o strategijama vršenja pritiska, intervjuirane osobe iznijele su primjere napada na čast i ugled, te primjere političkih pritiska (u obliku jasnog komuniciranja željenog sadržaja budućih ekspertnih odluka). Također, evidentirani su i pritisci na zaposlenike javnih tvrtki, od kojih se tražilo da skrivaju informacije od javnog interesa. Detaljnije informacije o navedenim slučajevima nismo u mogućnosti izložiti, budući da bismo time ugrozili anonimnost intervjuiranih osoba.

Ovisnost HDZ-a o PPD-u materijalizira se u obliku kredita koje je tvrtka dala stranci. Ovisnost aktera zarobljavanja se unutar mreže zarobljavanja ostvaruje i kroz razmjene koristi putem tvrtki u vlasništvu aktera zarobljavanja, no pretpostavka je da u slučaju Hrvatske javno dostupni podaci o vlasništvu daju tek površan uvid u aktere i samu mrežu zarobljavanja. Mogućnost tajnog vlasništva tvrtki državnim dužnosnicima ostaje snažan poticaj za uspostavu praksi zarobljavanja. Kadrovanje po kriteriju političke podobnosti čini čitav sustav manje otpornim na prakse zarobljavanja, a istovremeno ima potencijal postati i instrument zarobljavanja. Istraživanje mreže zarobljavanja zabilježilo je primjere brzih preleta između javnih i privatnih upravljačkih funkcija u energetske sektoru, što je također obilježje koje indicira zarobljenost. Tako je Sabina Škrtić, pomoćnica ministra gospodarstva, iz Vlade otišla za članicu uprave tvrtke u PPD-ovoj grupaciji, baš kao i zamjenik ministra gospodarstva Leo Prelec, koji je u Vladu i došao s upravljačke pozicije u PPD-u.

# PREPORUKE

## Policy preporuke:

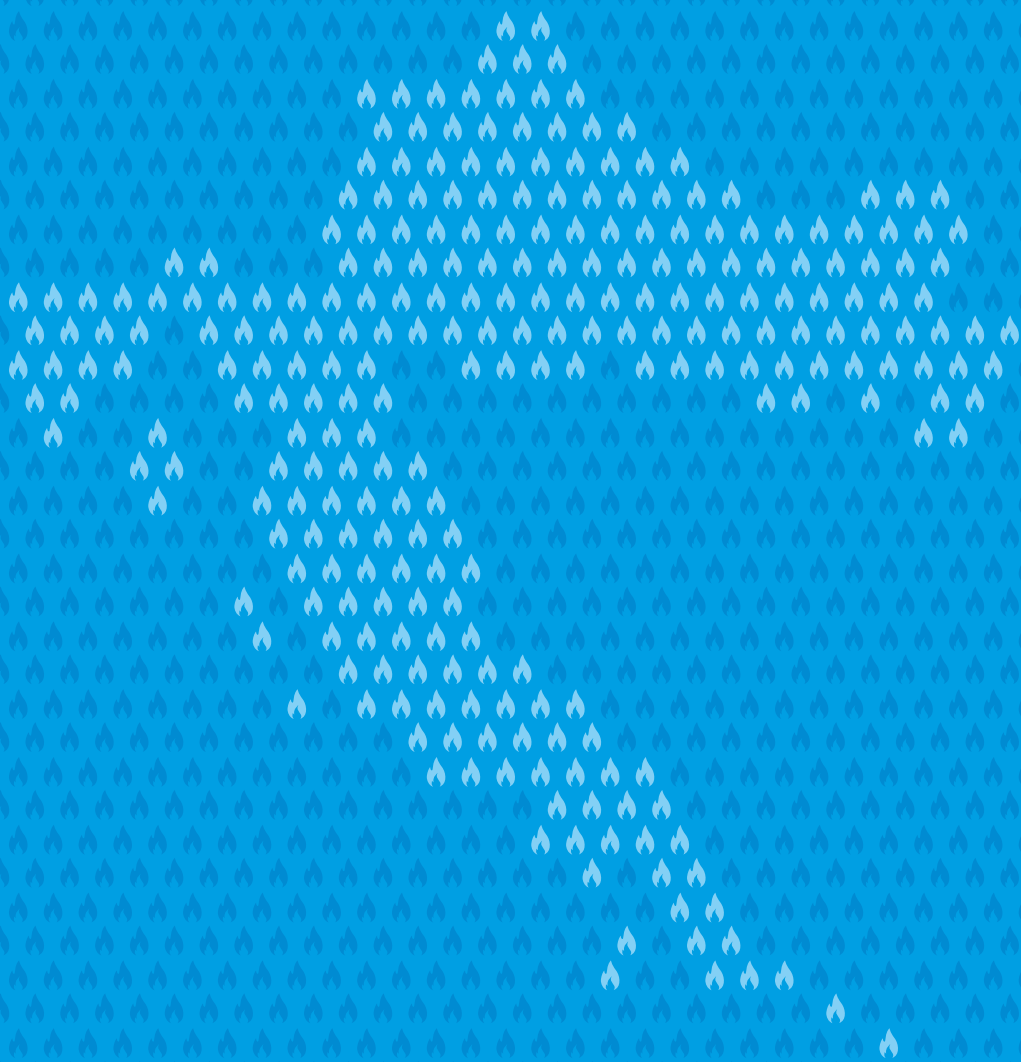
1. Zabrana tajnog vlasništva privatnih tvrtki kroz izmjene Zakona o trgovačkim društvima.
2. Potpuno odstranjenje netransparentnosti i neformalnosti u radu Vlade RH, a u odnosu na procese formuliranja javnih politika, izrada strategija i donošenja izvršnih odluka kroz izmjene Poslovnika o radu Vlade RH i donošenje kodeksa ponašanja članova Vlade kojim treba osigurati:
  - a. osiguranje transparentnosti rada i sastava radnih skupina za izradu zakona i strategija, te priprema izvršnih odluka Vlade
  - b. zabrana neformalnih procesa savjetovanja u procesu donošenja odluka.
3. Reguliranje lobističkog djelovanja usvajanjem posebnog zakona o lobiranju koji uključuje:
  - a. uvođenje obveze izrade i objave registra sastanaka državnih dužnosnika s vaninstitucionalnim/nedržavnim akterima
  - b. obvezu kreiranja pisanog traga o održanim sastancima i kontaktima koji minimalno uključuju:
    - i. kratak opis teme sastanka
    - ii. prisutne osobe
    - iii. kratki opis prijedloga danih pismenim putem
    - iv. sve prijedloge dostavljene pisanim putem
  - c. uvođenje obveznog i javno dostupnog registra lobista (domaćih i stranih).
4. Posvetiti posebnu pozornost točnosti podataka koji se prikupljaju u svrhu uspostavljanja Registra stvarnih vlasnika. Javnost mora imati pravo besplatnog i neometanog uvida u podatke Registra stvarnih vlasnika, putem pretraživog internetskog sučelja.
5. Ustroj nezavisnog parlamentarnog ureda za procjenu učinaka propisa zaduženog za provođenje procjene učinaka svih akata prije glasanja o njima u Hrvatskom saboru.
6. Dokinuti personalnu dominaciju ministra nad javnim tvrtkama u njegovom resoru kroz demokratizaciju sastava skupština tih tvrtki, na način da se uključe predstavnici resornog ministarstva, građana, korisnika, organizacija civilnoga društva, institucionalnih dionika iz resornog sektora i saborske oporbe.
7. Prilikom provedbe reforme državne uprave posebnu pažnju treba obratiti na konačnu uspostavu potpune samostalnosti i neovisnosti hrvatskih regulatornih agencija.
8. Pronalazak adekvatnog modela koordiniranja hrvatske energetske vanjske politike, imajući na umu da se odluke o međudržavnim projektima donose na najvišoj političkoj razini.
9. Promijeniti pristup izradi strateških dokumenata na način da se u procesu njihove izrade konzultira predstavnike relevantnih struka, te svih parlamentarnih zastupničkih klubova kako bi se strateški dokumenti u Hrvatskom saboru donosili postizanjem najšireg mogućeg konsenzusa. Konsensualno donijeti i operative dokumente koji će osigurati nastavak provedbe strategije nakon smjene vlasti.
10. Demokratizirati odluke o velikim investicijskim projektima, na način da se u konzultacije prije donošenja odluka uključe predstavnici lokalne zajednice, relevantnih struka i civilnog društva.

## Preporuke u sektoru energetike:

- 1.** Strateški razvoj energetskog sektora baziran na tranziciji prema niskougljičnom društvu i ekonomiji.
- 2.** Donošenje regulacije kojom će se ograničiti emisije teretnih brodova na Jadranu. Kako se time stvara potencijalno tržište za korištenje LNG-a kao brodskog goriva, smislenijom postaje i izgradnja LNG terminala, pri čemu bi izvršna vlast trebala stvoriti partnerski odnos s lokalnom samoupravom. Zabrinutost lokalne zajednice na Krku mogla bi se uvažiti revalorizacijom ideje o postavljanju FSRU broda uz INA-ine plinske platforme u Sjevernom Jadranu.
- 3.** Povećanje kapaciteta plinskih skladišta u svrhu povećane sigurnosti opskrbe prirodnim plinom.
- 4.** Potpuna privatizacija INA-e i ulaganje zarade u investicijski ciklus u obnovljive izvore energije.
- 5.** Maksimalno pojednostaviti priključivanje malih proizvođača na strujnu mrežu, te kroz HBOR i HEP poticati građane na ugradnju mikrosolara.
- 6.** Ustrojiti sustav za cirkularno gospodarenje otpadom, te investirati u izradu kompostana i postrojenja za dobivanje obnovljivog bioplina i prirodnih gnojiva.
- 7.** Iskoristiti preostali hidro-potencijal kroz investicije HEP-a, prvenstveno na područjima gdje bi izgradnja hidroelektrana imala dodatne korisne učinke poput regulacije poplava i navodnjavanja. Daljnja eksploatacija hidro-potencijala pritom mora zadovoljavati međunarodne ekološke standarde.
- 8.** Destimulacija korištenja plina kao primarnog energenta za grijanje domaćinstava, te usmjeravanje prema korištenju geotermalne energije, biomase, dizalica topline i sl.
- 9.** Daljnje stimuliranje energetske obnove stambenih i poslovnih objekata.



# ANEKSI



# ANEKS 1

## OPISI INTERVJUIRANIH SUGOVORNIKA

### POLITIČARI

Političar 1	Bivši član Vlade RH
Političar 2	Bivši član Vlade RH, sveučilišni profesor
Političar 3	Bivši član Vlade RH
Političar 4	Bivši član Vlade RH, sveučilišni profesor
Političar 5	Bivši član Vlade RH, sveučilišni profesor
Političar 6	Bivši član Vlade RH, sveučilišni profesor
Političar 7	Bivši član Vlade RH
Političar 8	Bivši član Vlade RH

### STRUČNJACI

Stručnjak 1	Bivši rukovodeći kadar u INA-i
Stručnjak 2	Bivši rukovodeći kadar u INA-i
Stručnjak 3	Bivši član Vlade RH
Stručnjak 4	Sveučilišni profesor
Stručnjak 5	Rukovodeći kadar u INA-i
Stručnjak 6	Bivši rukovodeći kadar u državnoj upravi
Stručnjak 7	Sveučilišni profesor
Stručnjak 8	Sveučilišni profesor
Stručnjak 9	Bivši zaposlenik INA-e
Stručnjak 10	Bivši rukovodeći kadar u INA-i
Stručnjak 11	Rukovodeći kadar u državnoj upravi
Stručnjak 12	Bivši rukovodeći kadar u državnoj upravi

# ANEKS 2

## VODIČ KROZ POLUSTRUKTURIRANE INTERVJUE

- 1. Kako biste ocijenili kvalitetu kreiranja i provedbe hrvatske energetske politike? Koje su pozitivne, a koje negativne karakteristike?**
  - a. Smatrate li da je RH u posljednjih 10-15 godina vodila društveno odgovornu energetska politiku? Je li energetska politika ostvarila svoje ciljeve, te ispunila javni interes?
  - b. Koje su bile ključne propuštene prilike ili pogrešne političke odluke, od velikog značaja? Koje su posljedice nedjelovanja / pogrešnih odluka?
  - c. Kako bi se hrvatska energetska politika mogla unaprijediti? Imate li kakve konkretne prijedloge?
- 2. Kako izgleda proces donošenja odluka u energetske politici? Tko su ključni akteri koji donose odluke? U kojoj mjeri širi geopolitički kontekst utječe na same odluke?**
- 3. Koje su po vama ključne političke odluke u ukupnoj politici gospodarenja plinom, koje su imale utjecaja na čitavo plinsko poslovanje u RH?**
  - a. Postoje li vaninstitucionalni akteri koji su imali utjecaj na donošenje odluka ili formiranje energetske politike?
  - b. Koji su razlozi zbog kojih su se odluke donosile na način i u vrijeme kad su se donosile?
- 4. Koji su ključni instrumenti energetske politike, alati pomoću kojih se ona oblikuje?**
  - a. Što zapravo oblikuje ono što zovemo energetska politika? Strategije, zakoni, podzakonski akti, odluke Vlade ili upravljanje državnim energetskim firmama?
- 5. Kakvo je Vaše mišljenje o djelovanju i upravljanju energetskim sektorom, od strane pojedinih Vlada RH?**
- 6. Kakvo je Vaše viđenje odnosa države prema INA-i u zadnja dva desetljeća, posebice u odnosu na sve relevantne faze privatizacije kompanije, te provedbu procesa liberalizacije hrvatskog tržišta plina?**
  - a. Kako biste ocijenili kvalitetu upravljanja INA-om? Koji su ključni problemi?
  - b. Kako ocjenjujete utjecaj odluku o izdvajanju plinskog poslovanja iz INA-e na proces liberalizacije tržišta?
  - c. Je li postojao bolji, alternativni model liberalizacije tržišta plinskog poslovanja?
  - d. Kako ocjenjujete transparentnost čitavog procesa?
- 7. Koja je Vaša vizija daljnjeg smjera razvoja energetske politike? Koje su Vaše ključne preporuke? Što treba popraviti?**
  - a. Koja bi trebala biti državna politika prema INA-i u smislu budućeg razvoja kompanije?
  - b. Kako će izgradnja LNG terminala utjecati na hrvatsko plinsko/energetsko tržište?
    - i. Je li odluka o izgradnji LNG terminala uvjetovana tržišnom logikom? Što Hrvatskoj donosi LNG terminal?
    - ii. Koje su prednosti i mane izgradnje LNG terminala?
- 8. Možete li nam preporučiti neke novinare, stručnjake, političare, poduzetnike ili udruge za koje smatrate da ih svako moramo uključiti u istraživanje?**







